

OQITIVSHI KITABI

**1-KLASS
MATEMATIKA
SABAQLARI**

N. Abduraxmanova, M. Axmedov,
M. Jumaev

1-KLASTA MATEMATIKA SABAQLARI

Oqituvshi kitabi

TASHKENT
«TURON-IQBOL»
2008

74.262.21
A15

Pikir bildiriwshiler: Nıziyamiy atındag'ı TMPU dotsenti,
pedagogika ilimlerinin' kandidatı **Z. Tojiewa**;
Respublika bilimlendiriw orayının'
baslawısh bilimlendiriw bo'liminin' baslıg'ı **N. Axmedova**;
Tashkent qalası 284-sanlı mekteptin'
baslawısh klass oqıtıwshısı **Z. Sharifova**.

Abduraxmanova, Nabiya
1-klassta matematika sabaqları Oqıtıwshı kitabı
N.Abduraxmanova, **M.Axmedov**, M.Jumaev — T.:
«TURON-IQBOL», 2008-jıl, 192 bet.

BBK 74.262.21

Ma'mleket byudjeti qarjıları esabınan basıp shıg'arıldı.
Biypul.

KIRISIW

O'zbekstan Respublikası Prezidentinin' «Ta'lim-ta'rbiya ha'm kadrlar tayarlaw sistemasın reformalaw, keleshek a'wladtı kamalg'a keltiriw haqqında»g'ı pa'rmanı ha'm «Kadrlar tayarlawdın' milliy bag'darlamasın»da, matematika pa'nin oqıtıwdın' sıpatın jetilistiriw menen birge, oqıwshılardıń oy-o'risin ha'm jeke pikirin, matematikalıq sawatxanlıg'ın qa'liplestiriw sonday-aq izleniwshilik qabiletin jetilistiriw ma'seleleri belgilep berilgen edi. Sonlıqtan, ha'zirgi du'zilgen I-klass «Matematika» sabaqlıg'ının' maqseti keleshekke ko'z tutqan g'a'rezsiz Respublikamızdın' keleshegi bolg'an jas a'wladtı milliy ruxta suwg'arılǵ'an, ha'zirgi da'wir talabına juwap beretug'ın tolıq rawajlang'an, sana-sezimli, bilimli, ziyrek perzentlerdi ta'rbiyalawg'a xızmet etiw ko'zde tutılǵ'an.

«Bilimlendiriw haqqında»g'ı Nızam, Ma'mleketlik bilimlendiriw standartları tiykarında milliy ruxta jazılǵ'an bul qollanba sabaqlıg'ındag'ı oqıw mag'lıwmatların durıs ha'm maqsetke muwapıq bayan etiwde oqıwshılarg'a a'meliy ja'rdem beredi, dep oylaymız. Standart talapları tiykarında bilim beriw protsesinde aldındı pedagogikalıq texnologiya talaplarına tiykarlanıp, bilim beriwdi ja'ha'n rawajlanıwı da'rejesinde sho'lkemlestiriw imkaniyatına iye.

Bul qollanbada, sabaqlıqta berilgen ha'r bir tema boyınsha sabaqtın' maqseti, u'lgili sabaq o'tiw ushın bilim beriw quralları ha'm olardan paydalanıw jolları, qosımsha tapsırmalar ha'm a'meliy tapsırmalar berilgen. Sonday-aq, qollanbada sabaqlıq ha'm basqa didaktikahq materialdan na'tiyjeli paydalanıp, sabaqtın' bilim beriw da'rejesin jetilistiriw boyınsha tu'rli metodikalıq ko'rsetpeler usınıs etilgen. Ha'r bir temadag'ı oqıw mag'lıwmatların turmıs penen baylanıstırıp, olardıń ta'rbiyalıq ta'sirin ku'sheytiw ha'm oqıwshılardıń du'nya-qarasın qa'liplestiriw usılları da bayan etiledi.

Sabaqqa tayarlanıwda, sabaqlıq ha'm metodikalıq qollanba menen tolıq tanısp shıǵıp, olardıń mazmun ha'm maqsetin puxta u'yrenip

alg'annan keyin sabaq rejesin du'zedi, kerekli bilim beriw quralların tayarlaydı. A'llette, bul jumıslar, oqıtıwshının' sanalı ha'm do'retiwshilik miyneti arqalı a'melge asırıladı.

Ha'r bir tema boyınsha sabaqqa tayarlanıwda ja'rdem beriw ushin arnalg'an metodikalıq usınıslar, oqıwshılarg'a beriliwi kerek bolg'an tapsırma shınıg'ıwları ha'm wazıypalarının' u'lgilerinen ibarat bolıp, olardı oqıtıwshı oqıwshılardıń anıq sharayatın esapqa alg'an halda o'zi belgilewi tiyis. Usınıs etilip atırg'an awızeki shınıg'ıwlardı oqıtıwshı tu'rli usıllarda beriwı, ayırım waqıtta klasstın' tayarlıg'ına qarap almastırıwı da mu'mkin. Sonlıqtanda usınıs etilip atırg'an didaktikalıq oynılg'a da do'retiwshilik penen, imkanyatı barınsha, olardıń ha'r tu'rli bolıwına, ha'r bir sabaqtın' anıq wazıypalarınan kelip shıg'ıp, onıń na'tiyjeli ha'm qızıqlı o'tiwine itibar beriwı kerek.

Birinshi yarım jilhqta, oqıwshılar matematikahq a'mellerdin' atalıwları, quramalıq bilimleri olar payda etetug'ın na'tiyjesi menen tanısadı. Bunnan tısqarı, oqıwshılar matematikalıq belgiler a'mel belgileri (qosıw, alıw) sanlar arasındag'ı qatnas belgileri (u'lken, kishi, ten') sanlardın' qosındısı ha'm ayırması sıyaqlı belgilerdi oqıw ha'm jazıwdı u'yrenedi. Ekinshi yarım jilhqta bolsa, 11 den 100 ge shekemgi bolg'an sanlardın' oqılıwı, jazıwı, 100 ishinde qosıw ha'm alıw'g'a o'tiw boyınsha usınıslar beriledi. Onnan tısqarı, oqıwshılar, qawsırmalı misallar, eki a'melli ma'seleler, qosıw ha'm ahwdın' qolaylı usılları menen tanısadı.

Birinshi klassta oqıtıwdın' a'hmiyetli ta'replerinen ja'ne biri oqıwshılarg'a sanlardı salıstırıw arqalı misal, ma'selelerdi sheshiwdi u'yretiwden ibarat, sonın' menen bir qatarda waqıt, uzınlıq, sıyımlılıq ha'm salmaq (awırlıq) o'lshepleri haqqında da bilim beriledi.

Birinshi klassta matematikani oqıtıw metodikalıq qollanbasın' abzallıg'ı da sonda, onda oqıwshılar iyelewi kerek bolg'an bilim ha'm ta'jiriybeler norması ayrıqsha ajratıp ko'rsetilgen. Onda oqıwshılar ma'selenin' quramın: sha'rti, sorawı, sheshimi, juwabın bilip, salıstırıw, da'slepki geometriyalıq tu'sinikke iye bolıwı ko'zde tutıl'gan. Bunnan basqa kesindi, onıń uzınhg'ın o'lshew, to'rtmu'yeshlik, olardı bir-birinen ajratıw haqqında a'meliy shınıg'ıwlar beriledi. Eki tan'balı sanlardın' onlıq tan'ba birlikleri u'yreniledi.

Qollanbada temalar tiykarında sabaqtı u'yreniwge tiyisli ulıwma jol-jobalar ha'm ko'rsetpeler belgilenedi. Temanı u'yreniwdegi tiykarg'ı wazıypalar:

1. Ha'r bir oqıwshının' tayarlıq da'rejesin anıqlaw;
2. Balalar iyelegen bilim, ta'jiriybe ha'm ko'nlikpelerdi ta'rtipke salıw ha'm toltırıw.
3. Sabaqlıq, jumıs da'pteri individual sanaw materiallarınan paydalanıw menen baylanıslı bolg'an elementar oqıw ta'jiriybeleri ha'm ko'nlikpelerin du'ziwden ibarat.

Juwmaqlap aytqanda, oqıwshılar matematika pa'nin puxta o'zlestiriwleri ushın o'z betinshe bag'darlay alatug'ın materiallardan na'tiyjeli paydalanıw, materiallardı ku'ndelikli turmıs penen baylanıstırıp alıp barıw, sabaqtı qızıqlı etip o'tiwde tu'rli usıllardan orınlı paydalana alıw, yag'nıy didaktikalıq oyın, ertek, ra'wiyat, matematikalıq diktant testlerden o'z ornında paydalana biliw, matematika pa'ninen u'yrengenlerdi ta'rbiya menen u'zliksiz baylanıstırıp alıp barıw, o'zlestirgen bilimlerde basqa pa'nler (oqıw, ana tili, bizdi qorshag'an ortalıq, muzıka, miynet, dene ta'rbiyası, su'wretlew o'neri, a'depnama) menen baylanıstırıp alıp barıw wazıypası ko'rsetilgen. Demek, biz pedagoglar, oqıwshılar bilim, ta'jiriybe ha'm ko'nlikpelerdi sanalı ra'wishte o'zlestiriwleri ushın bag'darlama sabaqlıq aldında qoyılğan maqset ha'm wazıypalardı orınlawda do'retiwshilik penen qatnas jasaw za'rurligin umıtpawımız kerek.

Degen menen bunda oqıwshılardıń oylaw, pikirlew ta'jiriybesin asırıw, olardıń pikirlerin anıq, tuwrı ha'm tusinikli bayan etiw, oylaw, dıqqat, eslew, do'retiwshilik tusinikke iye bolıw ha'm baqlaw salıstırıwdı rawajlandırıwga ja'rdem beriwı kerek.

QOLLANBALAR KOMPLEKSİNEN PAYDALANIW

1-klasslar ushın matematikadan oqıw qollanbaları kompleksleri to'mendegilerden ibarat:

1. «Matematika» sabaqlıg'ı.
2. Oqıtıwshı kitabı (metodikalıq qollanba).
3. Jumıs da'pteri.

Olardıń ha'r biri o'zine ta'n bilim beriw wazıypasın atqaradı. Oqıtıwshı kitabında oqıwshılar bilimin tekseriw ushın arnalg'an jazba jumıslardıń u'lgileri testlerde berilgen. Oqıtıwshıda olardan orınh paydalanadı, dep oylaymız. Sonday-aq, qollanbada oqıw mag'lıwmatlarınıń kalendarlıq rejesi de orın alg'an.

Bizge belgili, ulıwma orta bilim beriwdin' ma'mleketlik bilimlendiriw standartı oqıwshılar ulıwma bilim beriw tayarlıg'ına, mazmunına qoyılatusın ma'jbu'riy minimal da'rejesin belgilep beredi.

Qollanba matematikalıq tu'siniklerdin' turmıshlıq materiallar tiykarında o'zlestiriwin ko'zde tutadı. Bul bolsa, sabaqta o'zlestiriwi kerek bolg'an tu'sinik ha'm qag'ıydalar a'meliyatında xızmet etiwı, olar turmıshlıq talaplar na'tiyjesinde ju'zege kelgenligin oqıwshılarg'a jetkerip beriw imkanın beredi, sonday-aq, pa'n ha'm a'meliyat arasındag'ı baylanısların durıs tu'siniw ushın tiykar jaratadı. Solay eken, 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı bilimlendiriw standartları tiykarında jaratıldı. 1-klasta matematkanı oqıtıw'g'a ha'ptesine 5 saattan waqıt bo'lingen bolıp, sabaqlıqta 156 saat sabaq berilgen. Jıllıq reje 165 saat, onnan 9 saat tekseriw jumısı bolıp esaplanadı.

1-klass «Mametamtika» sabaqlıg'ı 6 bo'limnen ibarat:

Sabaqtın' ha'r bir bo'limi belgili maqset tiykarında du'zilgen.

Brinishi bo'lim: «Predmet, mug'dar, orın ha'm waqıtqa baylanıslı tu'sinikleri» dep atalg'an, yag'nıy «Tayarlaw da'wiri» bul da'wir ishinde en' da'slep mektepke qa'dem qoyg'an oqıwshılardı ele oqıwshı iazıwdı bilmegenlikten, ha'rip taumag'anlıg'ı esapqa alıng'an. Sol

sebepli sabaqlıqtın' tayarlaw da'wirinde turmısımızda ko'p ushirasatug'ın zatlar-predmetlerdin' su'wretlerinen paydalanıldı. Bul su'wretlerdi beriwden maqset oqıwshılarg'a zatlardın' sanı, olardı ha'r qıylı, bir qıylı bolıwı, uzın - kelteligi, ha'r biri, barlıg'ı, ko'p, az, u'lken kishi, ten' bolg'an zatlardı salıstıra otırıp olardı turmısımızdag'ı ornı ten'siz ekenligi, joqarıda, to'mende, aldında, waqıt o'lshepleri, zatlar qansha bolsa sonsha degende nelerdi ko'z aldına keltiriwi haqqında bilimge iye boladı.

Ekinshi bo'lim: «Bir tan'bah sanlar» dep atalg'an. Bul bo'limde da'slep 1 den 5 ke shekemgi, son' 6 dan 10 g'a shekemgi bolg'an sanlar, «0» sanı menen tanısadı. Olardı durıs ha'm kerı sanaw, jazıw, olardı salıstırıw, sol sanlar ishinde mısıl, ma'sele sheshiw, geometriyalıq figuralardan, olardıń atları, turmısta qay jerde qollanıwı bul figuralardan tu'rli figuralar jasaw, quramalı ma'seleler (sheshiwdi) orınlawdı u'yretip baradı. Bunnan basqa og'ıwshılar matematikalıq bilimlerden' ayırım elementleri, a'mel belgileri (plyus-qosıw, minus-alıw) qatnas belgileri (u'lken, kishi, ten') menen tanısadı ha'm de en' a'piwayı matematikalıq belgilerdi oqıw ha'm jazıwdı u'yrenip aladı. Sannın' qatardagı orm, olardı salıstırın', ekewden, aralatıp sanawdı bilip alıwı da ko'zde tutılǵ'an.

U'shinshi bo'lim: «10 ishinde qosıw ha'm alıw. Geometriyalıq tu'sinikler» dep atalg'an. Bul bo'limde oqıwshılar birdi izbe-iz qosıw ha'm alıw, sang'a 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 dı qosıw, sannan 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 dı alıw haqqında mag'lıwmatlarga iye boladı. Ja'ne sang'a noldi qosıw ha'm sannan noldi alıw, qosıw ha'm alıwdın' o'zara baylanıslıg'ı, qosıw ha'm alıwdın', qosılıwshılardın' orınların almasıwı, belgisiz qosılıwshını tabıw, ayırmanın' dunsılıg'ın tekseriw, belgilerdi salıstırıw, o'lshew birlikleri, geometriyalıq figuralardın' birbirinen o'zgesheligin ajrata alıw, awırlıq o'lshew birlikleri, suyıqlıqlardın' o'lshew birlikleri haqqında da mag'lıwmatqa iye boladı.

Geometriyalıq figuralar haqqındag'ı bilimlerden' bayıtıp barıw maqsetinde, en' da'slep, noqat, tuwrı sıziqlar, kesindi, sınıq sıziq, olardı su'wretlen', kesindi uzınhg'ın berilgen sandag'ı santimetrge shekem u'lkeytiw ha'm kishireytiw, ko'pmu'yeshlikler degen ne? Ha'r biri tuwralı klass turmısı menen baylanıstırıp barıw ko'zde tutılǵ'an. Rawajlandırıwshı sabaqlardan: bo'lekshelerden pu'tindi payda etiw, pu'tinnen bo'lekshelerdi payda etiw, formalar ja'rdeminde jan'a figura payda etiw o'z betinshe iskerlik ko'nlikpelerin rawajlandırıwǵa ja'rdem beredi.

To'rtinshi bo'lim: «11 den 20» g'a shekemgi bolg'an sanlar, «100» ishindegi sanlar, uzunliq o'lishemleri haqqında bilimge iye boladı.

Beshinshi bo'lim: «100 ishinde qosıw ha'm alıw, geometriyalıq formalar dep atalıp, onda pul sanawdı bilesizler me? saat, minut, ha'pte, ay, ma'wsim, jil, qawsırmalar, eni, a'melli ma'seleler, qosıw ha'm alıwdın' qolaylı usılları, 100 den bir ha'm eki tan'balı sandı alıw, u'shinshi qosılıwshını tabıw, o'lishew na'tiyesinde payda bolg'an sanlar haqqında bilimge iye boladı.

Altmslı bo'lim bolsa: «O'tilgenlerdi bir sistemag'a salıw» dep ataladı. Bunda oqıwshılar jil dawamında u'yrengen bilimlerin bekkemlew na'zerde tutılğ'an. Oqıtıwshılar ushın usınis etilip atırğ'an bul qollanbada ha'r bir bapın' oqıw mag'lıwmatları boyınsha za'ru'rli ma'sla'hat ha'm tu'sinikler berilgen. Ol ha'r bir baptag'ı tiykarğ'ı temalardı o'z ishine alg'an. Bunda sabaq mazmunın asırıw ha'm ta'lim-ta'rbiyanın' jetisgenligin ta'miyinlew ushın paydalı ma'sla'hatler beriledi. Sonıda aytıw kerek, oqıw jılı baslarında oqıwshılardı qıynamay (zeriktirip jibermeu) baspa arnawlı da'pterden paydalanadı. Sebebi bul waqıtta oqıwshılar ruchka uslawdı bilmeydi, jazıwğ'a qıynaladı. Sonın' ushın da'pterde berilgen tayar kontur u'stinen sızıw yamasa tayar su'wretti boyaw menen shug'ıllanadı. Bul jag'day oqıw jilının' ortalarına shekem dawam etedi.

Da'pterde berilgen shınıg'ıwlar sabaqlıq materialı quramın toltıradı. Mazmunına qaray ha'm sabaqlıq penen u'zliksiz baylanısqa bolıp, ha'r bir sabaqtın' anıq maqsetke erisiwge ja'rdem beredi ha'm sonın' menen bir waqıtta oqıwshı aktivligine ha'r qıylı ta'sir etedi. Oqıwshıg'a su'wret salıw, shala islengen su'wretti sızıp tamamlaw, boyaw, sızıqlardı birlestiriw, oraw sıyaqlı qızıqlı tapsırmalardı u'yreniwge ja'rdem beredi. Bul jumıslar, bala qolın sanlardı jazıwğ'a u'yretiwege jaqsı tayarlıq bolıp xızmet etedi. Da'pterde na'wbettegi tapsırmanı jazıwlarınan aldın oqıtıwshı taxtada balalardı onı qanday orınlaw kerekligi, qaysı bag'darda ha'reket etiwlerin ko'rsetiwı lazıw. Sonnan son' ol oqıwshılar orınlawı za'ru'r bolg'an ha'reket bag'darların «hawada» ko'rsetedi.

Da'pterde orınlanatug'ın o'z betinshe jumıslar menen bir qatarda, a'dette ha'r bir shınıg'ıwda plastmassadan jasalğ'an oyınshıqlar, miyweler, palız eginlerinin' maketleri, ha'r qıylı o'lishemli ha'm ha'r qıylı ren'degi geometriyalıq figuralar (do'n'geleksheler, u'shmu'yeshlikler, kvadratlar) jıynag'ı, sanaw tayaqshaları, basqa didaktikalıq materiallar bolıwı sha'rt.

Matematika sabag'ında qollanilatug'ın ko'rgizbeli qurallar ha'm bilim beriw qurallarının' tu'ri ko'p. Ta'jiriybeli oqıtıwshılar derlik barlıq temalar boyınsha jeterli mug'darda ko'rgizbeli qurallar qorına iye boladı ha'm olardan orınlı paydalanadı. Taza sabaq baslanıwında yamasa o'tken sabaqtı soraw ha'm bekkemlew payıtında didaktikalıq oynırlardan paydalanıp, oqıwshılardıń' sabaqqa qızıg'ıwım asıradı. Motiv payda bolg'an son', sabaq dawamında oqıwshılardıń' qızıg'ıwı saqlanıp qalg'an halda u'yrenilip atırg'an temanın' sotsiallıq a'hmiyetine itibar qaratiladı. Oqıtıwshı oqıwshılardıń' oqıw-bilim iskerligin qalıplestiriwde de motivlerge ko'birek itibar beriwı, oqıwshılardıń' bilim iyelew jarayanmın' na'tiyjesin ta'miyinleydi.

MATEMATIKA SABAQLARIN PEDAGOGİKALIQ TEXNOLOGIYA TALAPLARI TIYKARINDA JOBALASTIRIW

Ha'r bir sabaqtın' mazmunı ha'm ideyasınan kelip shıqqan halda sabaq maqseti ha'm metodları belgilenedi. Sol sebepli, ha'zirgi da'wir talaplarınan biri matematika pedagogikalıq texnologiya talapları tiykarında sho'lkemlestiriliwi bolıp tabıladı.

Pedagogikalıq texnologiya degen ne?

Pedagogikalıq texnologıyanm' YUNESKO sho'lkemi maqullag'an sıpatlaması to'mendegishe: «Pedagogikalıq texnologiya bul, bilim beriw formaların optimallastırıw maqsetinde texnologiyalıq qurallar insan ha'm de olardıń' o'zara ta'sirin inabatqa alıp, bilim beriw ha'm bilimin o'zlestiriwdin' barlıq protseslerin anıqlaw, jaratıw ha'm qollawdin' sistemalı metodı bolıp esaplanadı».

Aldın'g'ı pedagogikalıq texnologiyalar bilim beriw protsesinin' na'tiyjeliligini asıradı, oqıwshılardıń' o'z betinshe pikirlew protsesin qa'liplestiredi; oqıwshılarda bilimge talapshanlıq ha'm qızıg'ıwshılıg'ın asıradı, bilimlerdi o'z betinshe o'zlestiriw, olardan a'melyatda erkin paydalanıw ko'nlikpe ha'm uqıplılıg'ın qa'liplestiredi. Zamanago'y pedagogikalıq texnologiya boyınsha oqıwshılardı gruppalarg'a bo'lip, bellesiw o'tkeriw jolı arqalı misal, ma'selelerdi shaqqanlıq penen pikirlewge u'yretip barıw bul maqsetke muwapıq. Ja'ne sonı da aytıw kerek, da'wir talabına juwap bere alatug'ın sabaqtı sho'lkemlestiriw ha'r bir oqıtıwshının' teren' izleniwge, sheberligine, o'z u'stinde islewge, oqıtıwshının' interaktiv metodlarınan orınlı paydalana alıwına baylanıslı. Bul tarawda da'stu'riy emes sabaq du'ziw ayrıqsha a'hmiyeke iye. Sonday-aq, sabaq rejesin du'ziwge ha'm anıq maqset penen unamlı ha'reket etiw da'rka'r. Sabaq quramı ha'm

basqışları boyınsha metodikalıq ma'slahat ha'm usınıslar keltiriledi. Pikirimizdi tolıq bayan etiw ushın 1 saatlıq sabaq quramın (basqışların) sanap ko'rsetemiz.

Sabaqtın' maqseti:

- a) bilimlendiriw (bilim, ko'nlikpe, ta'jiriybeler);
- b) ta'rbiyalıq (ruwxıy-a'deplilik, minez-qulıq, tekst mazmunına qaray a'depli, estetikalıq, ma'deniy, ekologiyalıq, ekonomikalıq ta'rbiyanı a'melge asırıw);
- d) rawajlandırıwshı (insanıyılıq qatnaslar, du'nya qarasarın, aqıllı, so'ylew, a'melge asırıw, diqqat ha'm t. b.).

Sabaqtın' tu'ri: (to'mendegi sabaq tu'rlerinen biri jazıladı).

- a) o'tilgen temanı ta'kirarlaw-bekkemlew;
- b) taza temanı u'yreniw (sa'wbetlesiw, gu'r rin', ra'wiyat, soraw-juwap, baqlaw, a'meliy jumıs, ma'seleler);
- d) aralas sabaq.

Sabaqtın' qurallarıwı (kerekli qurallardan 1—2 wi ko'rsetiledi).

Sabaqtın' barısı (basqışları).

I. Sabaqtı sho'lkemlestiriw (qatnastı barlaw, oqıwshılardıń sırtqı ko'rinisi, klass ishiniń tazalıq ma itibar beriw, ku'ndelikli jan'alıqlar haqqında qısqaşa xabarlar, hawa rayı haqqında mag'lıwmatlar, u'y tapsırmasın tekseriw, oqıwshılardıń bilimin esapqa alıw).

II. O'tilgen temanı bekkemlew.

III. Taza tema u'stinde islew.

IV. Sabaqlıq penen islesiw.

V. Da'pter menen islew.

Sabaqtı juwmaqlaw.

U'ye tapsırma.

Sabaq rejesin du'ziwdin' bul u'lgisi belgili da'rejede anıq bolıp, ayırım oqıwshılar ushın ja'rdem beresiz degen u'mittemiz.

Biz bul metodikalıq qollanbada pedagogikalıq texnologiya tiykarında sho'lkemlestirilgen sabaqlardan u'lgiler ko'rsettik. Qollanbanın ko'lemi 165 saat, sabaq rejesin tolıq bayan etiw ushın imkan bolmadı. Sol sebepli bir tu'rdegi ayırım sabaqlar qaldırıp ketilgen.

SABAQ KONSPEKTLERINEN U'LGILER. ZAT, MUG'DAR, ORIN HA'M WAQITQA TIYISLI TU'SINIKLER

1-s a b a q

TEMA: JANAJAN MEKTEBIM

Sabaqtin' bilim beriw maqseti: mektepke da'slepki qa'dem qoyg'an oqiwshılarda «Janajan mektep»ke mehir-muhabbat, matematika pa'nine qızıg'ıwshılıq oyatıw.

Sabaqtin' ta'rbiyalıq maqseti: oqiwshılarg'a jan'a oqıw jılı O'zbekstan Respublikası g'a'rezsizligi bayramı ku'ninen baslamıwı haqqında mag'lıwmat beriw arqalı Watan tu'siniklerin ku'sheytıw, o'z watanın su'yiwshilik ruwxında, onı qa'dirlewe u'yretıw, tatıwlıq, doslıq ruwxında ta'rbiyalaw.

Sabaqtin' rawajlandırıwshı maqseti: oqiwshılardı bilimli, ziyrek bolıwıg'a, «Janajan mektep» ke muhabbat, Watan haqqındag'ı tu'siniklerdi bayıtıp barıw.

Sabaqtm' tu'ri: aralas, ertek, soraw-juwap, sa'wbetlesiw.

Sabaqtm' qurallanıwı:

- a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;
- b) Magnit taxtası;
- d) Watan, janajan mektep tu'sirilgen temag'a tiyisli su'wret.

Sabaqtin' barısı:

Sabaqtı sho'lkemlestiriw.

1991-jılı 1-sentyabrde O'zbekstan Respublikası g'a'rezsiz dep dag'aza etilgenligi, sol sebepli ha'r jılı 1-sentyabrde g'a'rezsizlik bayramı belgileniwi haqqında mag'lıwmat beriledi.

Ana Watanımız ku'nnen ku'nge gu'llenip, jaynap baratırg'anlıg'ı haqqında sa'wbetlesiw o'tkeriw.

Matematika kitabın ashıp, birinshi betinde «Janajan mektep» su'wreti tu'sirilgenligi haqqında oqiwshılarg'a tu'sinik beriledi. Oqiwshılar esinde «Janajan mektep» haqqında jaqsı sezimler qaldırıw ushın gu'rriw'lesiwdi «Sırlı saray» ertegin aytıp beriw menen baslaw mu'mkin.

Bar eken de, joq eken, a'yyemgi zamanda bir ana ha'm onın' bir balası bar eken. Balası jeti jasqa tolg'anda anası onı bir sarayg'a baslap barıptı. Bul a'piwayı saray emes, ba'lki sıyqırlı saray eken. Sıyqırlı saraydın' u'lken esikleri bar. Onın' terezeleri ko'p, bo'lmeleri jaqtı, koridorı uzın ha'm shıraylı eken. Sonda anası ulına: «Balam, men seni mine usı sarayg'a alıp keldim, sen bul sarayda 9 jil oqıysan'. Onnan keyin bolsa, bunda basqa esikten shıg'asan'. Balam u'lken bolg'anda, shıraylı, aqıllı ha'm ko'p na'rseni biletug'ın dana bala bolasan'».

— Balalar, bul qanday saray eken?

— Bul janajan mektep, ilim alıw orayı. Sıyqırlı saraydın' ishkerisine kirip barsan', balalardın' aqılın, matematika pa'ni boyınsha izlenip atırg'anına dus kelemiz. 1-klass «Matematika» sabaqhg'man sorawdı, ma'sele du'zip om sheshiw, ha'r tu'rli figuralardı o'lshewdi u'yreniw ko'zde tutılg'an. Matematika pa'nin u'yreniwden maqset; durıs ha'm qa'tesiz esaplawdı u'yreniw, ziyrek, bilimli, tapqır ha'm jetik insan bolıp jetilisiwi bolıp tabıladı.

«Matematika» sabaqlıg'ı menen tanıstırıw, onı Prezidentimiz İslam Karimov sawg'a etkenligi haqqında tu'sinik beriw ko'zde tutılg'an. Oqıwshılar bul kitaptı taza saqlaw kerekligi sonnan ibarat, onda ju'da' ko'p bilimge iye bolıwları mu'mkinligi tu'sindiriledi. Onnan basqa bul sabaqlıqtı kimler jazg'anlıg'ı haqqında mag'lıwmat ushın oqıtıwshı sabaqlıqtı ashıp, avtorlar jazılg'an betti ko'rsetip, oqıwshılarg'a oqıtıwshınin' o'zi oqıp beredi; sebebi ele oqıwshılar ha'rip tammag'anları ushın oqıwshı bilmeydi. Avtorlardın' miynetleri haqqında qısqasha aytıp beredi.

— Endi sabaqlıqtı su'wretke itibar berip qaran', son' ko'rgenlerin'izdi aytıp berin' (matematika kitabı, da'pter, papka, su'wret da'pter, rushka, qa'lem, qa'lem salg'ısh, shyotka).

— Papka ne ushın kerek boladı? (Papkanın' ishine oqıw quralları salınadı).

— Matematika kitabı ne ushın kerek? Da'pter she? (kitap ilim alıw ushın kerek bolsa, da'pter bolsa u'yrenenlerin jazıw ushın kerek boladı).

— Su'wret da'pter ne ushın kerek boladı? (su'wret da'pteri su'wret salıw ushın kerek boladı).

Ha'r bir na'rsenin' o'z ornının' bar ekenligi haqqında tu'sinik berip barıw kerek. Bunın' ushın mektepke en' da'slep qa'dem qoyg'an balajanlarımızda janajan mektepke mehir-muhabbat oyatıw ushm mehriyban ustazlar bar sheberligin iske salıwı da'rka'r.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Gu'rrin'ge juwmaq jasad, to'mendegiler haqqında oqıwshılardı xabardar etiwı mu'mkin: «Watandı su'yiw iymannandur». Watan so'zi janına ana so'zin qosıp aytamız, bunın' menen Watandı anag'a ten'eymiz. Ana Watang'a mehir qoyıw janajan mektepke mehir-muhabbat qoyıw menen barabar. Sabaq dawamında aktiv qatnasqan oqıwshılar xoshametlenedi.

U'ye tapsırma. su'wretke qarap gu'rrin' du'zip keliw. Da'pter 3-bet.

2-s a b a q

TEMA: PREDMETLERDİ U'LKEN — KİSHİLİĞINE QARAY SALISTIRIW. ZATLARDIN' SANAG'I

Sabaqtın' maqseti: Oqıwshılardı predmetler, dawıslar ha'm ha'reketlerdi sanawg'a u'yretiw, turmıslıq baylanıs.

Sabaqtın' tu'ri: Taza temanı u'yreniw. Sa'wbet.

Sabaqtın' qurallanıwı:

- a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;
- b) muzika a'sbaplarının' su'wretleri, oyınshıqlar, toplar, shar;
- d) matematika da'pteri, ren'li qa'lemler, rushka, qara qa'lem.

Sabaqtın' barısı

Sabaqtı sho'lkemlestiriw.

Sabaqlıq penen islew. Oqıwshılardıń itibarın sabaqlıqtın' 4-betindegi su'wretke qaratıp: «Onda nelerdi ko'rip tursız?» -degen soraw arqalı taza tema menen tanıstırıladı.

— Balalar sabaqlıqqa jaqsılap qaran', qanday muzıka a'sbapların ko'rip tursız, olar qanday ses shıg'aradı? Sol haqqında aytıp berin'.

— Su'wrette nelerdi ko'rip tursız?

— Su'wrette u'ken-kishiligi ha'r qıylı bolg'an toplar, sharlar bar.

(Toplardı qollarına alıp uslap, aylandırıp sanatıp ko'riw)

— U'ken toplar neshew? Sanap aytıp berin'.

— U'ken toplar.

— Kishi toplar neshew? Sanap aytıp berin'.

— Kishi toplar.

Tap sog'an uqsas sharlardın' u'iken — kishiligin salıstırıp sanatıw mu'mkin. Shar u'stinde a'meliy shımg'ıw. Onın' o'kpe ushın u'plegende paydası barlıg'ı haqqında sa'wbetlesiw o'tkeriw.

— U'iken formadag'ı sharlar neshew? Olardın' ren'i qanday?

— Kishi formadag'ı sharlar neshew? Sanap aytıp berin'.

— U'iken formadag'ı sharlar ko'p pe? Kishi ren'degi sharlar ko'p pe? Salıstırıp aytıp berin'. Top ha'm shardı salıstırın'.

— Kimnin' u'yinde bunday muzıka a'spabları bar?

Sabaqlıqtı berilgen muzıka a'spablarının' dawısı ha'r qıylı ekenligi haqqında aytıp berin'. Ko'rinisin salıstırın'.

Bul muzıkanın' sestin esitip bu'lbil de sayrap jiberdi dep, shaqadag'ı bu'lbiller su'wretin ko'rsetiw kerek. «Balalar, quslardın' hawazın esitkensiz be? Ol erte ba'ha'rde kelip, bag'larda sayrap, ha'mmenin' kewlin quwanışqa bo'leydi» — dep tu'sinik beriledi.

Da'pter menen islew. Matematika da'pterleri ko'zgeneklerden ibarat ekenligi ha'm sabaqlıqtın' to'mennide sızıl'gan figura menen tanıstırıladi. «Onı da'pterge sızıw ushın biz rushka uslaw qag'ıydasın u'yreniwimiz kerek». Rushka uslaw ushın barmaq ushın isletiwimiz za'ru'rılgı ko'rsetip tu'sindiriledi.

Son' hawada jayıp ko'rsetilgen figura, elementlerdi da'pterge jazıp, ko'rsetip beriledi. Sabaq dawamında jazıwg'a qıynalğan oqıwshılardıń' qolınan uslap jazdırıladi.

Dem alıw minutında «Bes barmaq» oyını.

*«Bas barmaq mektepke baraman deydi,
Ko'rsetkish barmaq men de qalmayman deydi,
Orta barmaq qosıq aytaman deydi,
Ja'rdemshi barmaq su'wret salaman deydi,
Kishkene barmaq dana bolaman deydi.*

— Jazıl'gan formag'a itibar berin', ne payda boldı?

— Bayraqshalar payda boldı.

Juwap alıng'annan keyin, oqıwshılar dıqqatın bayraqshalardıń' ren'ine qaratıw kerek.

Sabaqtı juwmaqlaw. Muzıka a'sbapları, rushka uslaw qag'ıydaları, matematika da'pteri menen tanısıp shıqqannan son', oqıwshılardıń' juwapları xoshametlenedi.

U'ye tapsırma. Sabaqlıqtın' 3-betindegi formalardan jazıp keliw.

3-s a b a q

TEMA: BİR QIYLI, HA'R QIYLI, UZIN-QISQA, BIYİK-PA'S

Sabaqtın' bilim beriw maqseti:

- a) oqıwshılardı «Ana mektebim» teması boyınsha «Zatlardıń sanag'ı» haqqında iyelegen bilimlerdi bayıtıp barıw;
- b) oqıwshılarg'a turmısta ushıraytug'ın bir qıylı, ha'r qıylı, uzın-qısqa, biyik-pa's bolg'an na'rseler haqqında bilim beriw.

Sabaqtın' ta'rbıyalıq maqseti:

Oqıwshılarg'a sabaq beriw protsesinde birlikke, tapqırılıqqa, tez juwap beriw pa'ziyletlerin tarbiyalap barıw.

Sabaqtın' rawajlandırıwshı maqseti bo'limi:

Sabaqtın' a'hmiyetin ko'rsetiwde oqıwshılar aktivligin rawajlandırıw barıw. Turmıs penen baylanıstırıw.

Sabaqtın' tu'ri: aralas, soraw-juwap, sa'wbetlesiw.

Sabaqtın' qurallarıw:

- a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı
- b) 1-klass «Matematika da'pteri»
- d) temag'a tiyisli didaktikalıq materiallar .

Sabaqtın' barısı:

1. Oqıwshılardıń dıqqatın sabaqqa qaratıw.
2. O'tilgen temanı bekkemlew. Na'rseler sanag'ı: bunda sesler, ha'reketlerdi sanaw haqqında iyelegen bilimlerin tu'rli usıdan paydalang'an halda bekkemlep barıladı.
  - a) Oqıtıwshı bir qa'lipte shapalaq shaladı, qaysı oqıwshıdan sorasa, sol oqıwshı shapalaqlar sanın aytıp beriwı kerek.
  - b) Bir oqıwshı arqasın qaratıp turadı, ekinshisi dawıs beredi, birinshi oqıwshı kimnin' dawısı ekenligin tawıp, atın aytadı;
  - d) Haywan, quslardın' su'wretin ko'rsetip, olardıń atların ayttırıw, qanday ses beretug'inlig'in oqıwshılardan sorap anıqlaw;
  - e) Oyinshıqlardan top, mashinalardıń dawısı qanday ekenligin sorap, bekkemlew mu'mkin.

Taza temanı bayan etiw.

Oqıwshılardıń dıqqatın sabaqlıqtın' 5-betindegi su'wretke qaratıp, sa'wbetlesiw o'tkeriledi.

— Birinshi qatardag'ı su'wrette nelerdi ko'rip tursız?

— Birinshi qatarda bir qıylı, ha'r qıylı qa'lemler, lentalar bar eken.
— Olardı salıstırın', qaysı biri uzın, qaysı biri qısqa ekenligin aytıp berin'.

— Qızıl lenta uzın, ko'k ren'degi lenta bolsa kelte. Qa'lemler oqıw quralına esaplansa, ja'ne qanday oqıw quralların bilesiz? — dep oqıwshılardıń' pikirleri anıqlanadı.

Ekinshi qatardag'ı su'wrette nelerdi ko'rip tursız?

Olardıń' ren'i, qalın'-juqalığıń'ın' ha'r birin, ha'mmesi degende nelerdi sıpatlaw mu'nıkinshiligi anıqlanadı.

— Su'lgiler neshew? Olardıń' ren'leri qanday, qalın'-juqalığı'ı haqqında ne dew mu'mkin?

— Su'lgiler jasil, sarı ren'de, jasil ren'degi su'lgi sarı ren'degi su'lgige qarag'anda uzınlaw yaki sarı ren'degi su'lgi jasil ren'degi su'lgiden kelte ekenligi sonday-aq qalın'-juqalığı'ı haqqında tu'sinik beriw.

— Su'lginin' qaptal ta'repinde nelerdi ko'rip tursız?

— Tereklerdin' su'wretleri berilgen.

— Tereklerdin' qaysı biri biyik yamasa qaysı biri pa's ekenligin aytıp berin'.

— Sizin' u'yin'izde qanday terekler bar? Alma, almurt...

— Siz terekler neshe tu'rli bolatug'ının bilesiz be?

— Awa. Miyweli ha'm miywesiz terekler bar.

— Olardıń' insan o'miri ushın qanday paydası bar?

— Miyweli terekler miywesi menen, terekler sayası menen payda keltiredi.

U'shinshi qatardag'ı su'wrette nelerdi ko'rip tursız?

— Toplar, kubikler, sharlar - tu'rli ren'de bolıwı menen birge olardıń' ko'lemi de ha'r qıylı ekenligi haqqında tu'sinik beriledi. Bul temanı teren'irek o'zlestirip alıw maqsetinde «Ne o'zgerdi» didaktikalıq oyın'ın o'tkeriw mu'mkin: Bul oyındı to'mendegishe o'tkeriw mu'mkin: Stol u'stinde ha'r qıylı, bir qıylı ren'degi quwırshaq, mashina, qoyan, top sıyaqlı oyınshılardı bir qatar etip terip qoyladı. Son' oqıtıwshı bılay deydi: Dıqqat penen qaran', qaysı oyınshıqlar stol u'stinde turıptı, olar qalay jaylasqan? Endi bir minutqa ko'zin'izdi jumın' — dep aytıladı. (Oqıtıwshı eki qaptalında turg'an oyınshıqlardıń' ornın almasırtıp qoyadı). «Endi ko'zin'izdi ashın', itibar menen qaran', ne o'zgerdi?»

Oqıwshılar dıqqat penen qarap, quwırshaq penen qoyannın' ornın almasıp qalg'anın aytadı. Bul oyındı geometriyalıq figuralar menen de o'tkeriwı mu'mkin. Bul bolsa oqıwshılardı sezgir, ziyrek, bilimli bolıwg'a shaqıradı.

Dem alıw minutın o'tkeriw.

*Ko'kshil g'azlar ushadı,
Ko'llerge qonadı,
Arman-berman qarasıp,
Ja'ne uship ketedi. 1,2,3, ...*

Da'pter menen islew.

Sabaqlıqtın to'mengi bo'liminde sızıl'gan figuranı doskag'a sızıp ko'rsetiw. Son' belgilerdi hawada jazıp ko'rsetiw, 3-4 ma'rte ta'kirarlang'annan son' da'pterge jazdırıw. Sabaq dawamında qıynalg'an oqıwshılarg'a jeke ja'rdem beriw.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Sabaq dawamında aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U'ye tapsırma. Da'pterdin' 4-betindegi figuralardı jazıp su'wretti boyap keliw.

4-sabaq

TEMA: HA'R BIRI, BARLIG'I, QALG'ANLARI ...

Sabaqtın' bilim beriw maqseti:

- oqıwshılardı bir qıylı, ha'r qıylı, uzun, kelte haqqındag'ı iyelegen bilimlerin bayıtıp barıw;
- oqıwshılarg'a ha'r biri, barlıg'ı, qalg'anları boyınsha bilim beriw.

Sabaqtın' ta'rbiyalıq maqseti:

- sabaq o'tiw protsesinde oqıwshılardıñdıq qatın, ziyrek, bilimli bolıw pa'ziyiletlerinde ta'rbiyalaw;
- oqıwshılardı matematika pa'nine qızıg'ıwm arttırıw.

Sabaqtın' rawajlandırıwshı maqseti:

Oqıwshılardıñ aktivlik qa'biletin rawajlandırıw.

Sabaqtın' tu'ri: aralas, soraw-juwap, oyın.

Sabaqtın' qurallanıwı:

- 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;
- 1-klass «Matematika da'pteri»;
- didaktikalıq materiallar.

Sabaqtın' barısı:

- Oqıwshılardıñdıq qatın sabaqqa qaratiw.

Nizomiy nomli
T D P U
kutubxonasi

2. O'tilgen tema boyınsha alg'an bilimlerin bekkemlew maqsetinde «Ne jasırındı?» oyunın o'tkeriw. Oyun qag'ıydası menen tanıstırıldı. Oqıwshı stol u'stine ha'r qıylı ren'degi tu'rli mashina oynshıqların qatara terip qoyadı. «Matiz», «Tiko», «Damas», «Jiguli» - son'ınan oqıwshılarg'a itibar menen qaran', neshe mashina turıptı? Olardın' ren'i qanday? Atı ne? Ja'ne qanday mashinalardı bilesiz? dep olardın' pikirlerin anıqlap aladı. Bir minutqa oqıwshılardıń ko'zlerin jumdıradı (mashinalardıń birewin jasırıp qoyadı). Endi ko'zin'izdi ashın' ha'm neshe mashina jasırındı? Qaysısı? Ren'i qanday? Atı ne? dep oqıwshılar juwabı tın'lanadı. Sol ta'rizde oyun bir neshe ma'rte ta'kirarlanadı. Bul oyındı piramida, nomerli kartoshkalar, tu'rli oynshıqlar, oqıw quralları, miyweler, palız eginlerinin' maketleri menen de o'tkeriwge boladı.

Taza temanı bayan etiw.

Oqıwshılardıń dıqqatın sabaqlıqtın' 6-betindegi su'wretke qaratıw, son' awızeki soraw-juwap arqalı bilimlerin anıqlaw.

Ha'r bir kitap tekshesindegi kitaplar, ha'r bir tekshedegi kitaplar salıstırıladı, o'z aldına turg'an kitaplar sanı, qalın'-juqalıg'ı haqqında tu'sinik beriledi. Onnan basqa kitaplar taqlang'an kitap tekshelerinin' ha'r bir qatardag'ı kitaplar da bir-biri menen salıstırıp tu'sindiriledi:

Ekinshi qatardag'ı su'wrette nelerdi ko'rip tursız?

— Palız o'nimlerinden nelerdi ko'rip tursız?

— Palız o'nimlerinden geshir, pomidor, piyaz bar, bulardıń forması, ren'i, mazası da ha'r qıylı.

— Piyaz nege isletiledi?

— Hesh bir awqat piyazsız pispeydi, awqat piyaz benen mazalı boladı.

— Palız o'nimlerinden ja'ne nelerdi bilesiz ha'm olardıń insan ushın qanday paydası bar?

— Palız o'nimlerinden ja'ne kartoshka, la'blebi bar, olar insan o'miri ushın u'lken paydası bar, olar vitaminlerge bay.

— Qanday miwelerdi nelerdi ko'rip tursız? Olardıń atın, o'lishemin sıpatlap berin'.

Miywelerden anar, almurt, almalar bar, olardıń forması, ren'i, mazası da ha'r qıylı. Anar qıp-qızıl, qabıg'ı qalın' mazası shiyrin, qıshqıl, ashshı bolıwı mu'mkin, almurtın' terisi anardikine salıstırğ'anda juqaraq, ren'i sarı, qızg'ısh, aralas bolıwı mu'mkin, mazası shiyrin, almanın' terisi olardikinen juqaraq, ren'i qızıl, jasıl, sarı bolıwı mu'mkin, mazası shiyrin, ashshı, mazasız bolıwı mu'mkin.

– Ja'ne qanday miwelerdi ja'ne nelerdi bilesiz ha'm olardin' adam o'miri ushin qanday paydası bar?

– Miywelerden ja'ne behi, shiye, qa'reli, erik ha'm basqalar bar, olardin' insan o'miri ushin paydası u'lken, olar vitaminlerge bay.

U'shinshi qatarda nelerdi ko'rip tursız?

– Geometriyalıq figuralardan do'n'gelekler berilgen, olardin' ko'lemi, ren'leri de ha'r qıylı. Qızıl, jasil, sarı, ko'k do'n'gelekler berilgen.

– Balalar ne islep atır? Olarg'a at qoyıp aytıp berin'.

– Ka'rim menen Saliyma piramidanı u'sti-u'stine taqlap atır.

Da'pter menen islew:

– sabaqlıqtın' astına ko'zgeneklerge jaylastırğ'an belgiler menen tanıştırıw, onı taxtada jazıp ko'rsetiw;

– figuranı hawada jazıp ko'rsetiw, bir neshe ma'rte hawada shınıg'ıw o'tkeriw, son' da'pterde jazdırıw;

– sabaq dawamında qıynalg'an oqıwshılarg'a jeke ja'rdem ko'rsetiw.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılardin' bilimin bahalaw, aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U'yg'e tapsırma. Da'pterge o'tilgen figuralardan jazıp keliw.

5-s a b a q

**TEMA: «... KO'P», «... AZ». U'LKEN, KİSHİ,
BARABAR**

Sabaqtın' bilim beriw maqseti:

a) oqıwshılardin' ha'r biri, barlıg'ı, qalg'anları teması boyınsha iyelegen bilimlerin tolıqtırıp barıw;

b) oqıwshılarg'a «... ko'p», «... az», u'lken, kishi, barabar teması haqqında bilim beriw.

Sabaqtın' ta'rbiyalıq maqseti:

a) sabaqtın' a'hmiyetin ashıp beriw protsesinde oqıwshılarda ziyrek, bilimli, tapqırılıq pa'ziyetlerinde ta'rbiyalap barıw;

b) oqıwshılardı matematika pa'nine qızıg'ıwın arttırıw.

Sabaqtın' rawajlandırıwshı maqseti:

Temam oqıwshılar sanasına jetkerip beriw protsesinde olardin' aktivligin rawajlandırıw barıw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas, soraw-juwap.

Sabaqtın' qurallanıwı:

- a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;
- b) 1-klass «Matematika da'pteri»;
- d) temag'a tiyisli su'wret;
- e) didaktikalıq materiallar;
- f) geometriyalıq figuralar.

Sabaqtın' barısı:

1. Oqıwshılardıń dıqqatın sabaqqa qaratıw.

2. O'tilgen temanı bekkemlew maqsetinde «Oylap tap!» oyınınıń o'tkeriw. Oqıwshı bul oyınınıń qag'ıydası menen tanıstıradı. Bunıń ushın ha'r bir oqıwshı partasınıń u'stinde sabaq o'tiwshi taxta boladı. Bul taxtanıń u'stinde konvertke salıng'an palız o'nimlerinin', miywelerdin' su'wreti boladı. Oqıwshılarg'a usınday tapsırma beriledi: qag'az qa'ddine kartoshkalardı, yag'nıy su'wretlerdi durıs jaylastırıw gerek. Bunıń ushın on' ta'repke palız o'nimlerinin' su'wretleri berilgen kartoshkalardı, shep ta'repke bolsa miyweler su'wreti tu'sirilgen kartoshkalardı ajratıp jaylastırıwı gerek. On' ta'repke geshir, kartoshka, piyaz, pomidor su'wretin jaylastırsa, shep ta'repke anar, almurt, alma, behi, shiyenin' su'wretlerin qoyıw gerek. Bul oyın oqıwshılardı shepte, on'da, aldın, keyin, ortasında atamaların o'z ornında isletiwge ja'rdem beredi. Onnan tısqarı ha'r bir na'rse, barlıg'ı, qalg'anları degende neni tu'sinip alıwın ko'rsetedi. Bul oyında oqıw quralları menen, geometriyalıq figuralar menen, turmısımızdag'ı qollanılatus'ın ıdıs-tabaqlar, ulıwma barlıq na'rse menen o'tkeriw mu'mkin.

Taza temanı bayan etiw.

Oqıwshılardıń dıqqatın sabaqlıqtın' 7-betindegi su'wretke qaratıw.

Birinshi qatardag'ı su'wrette nelerdi ko'rip tursız? Atların aytıp berin'.

— Jaylawda sıyır, qoy, balası menen otlap ju'ripti.

— Sıyır, qoydın' insan turmısı ushın qanday a'hmiyeti bar?

— Sıyır, qoylardın' insan salamatlıg'ı ushın u'lken ahmiyeti bar.

Bizge olar go'shi, mayı, terisi, su'ti, qaymag'ı menen u'lken payda keldiredi.

Birinshi qatardag'ı su'wrette nelerdi ko'rip tursız?

— Tawıq sho'jeleri menen da'n jep ju'ripti.

— Tawıq ha'm sho'jelerdin' insan turmısı ushın qanday paydası bar?

– Tawıq ha'm sho'je insan salamatlıg'ı ushın u'lken payda keltiredi, onın' go'shi, ma'yegi insan ushın za'ru'rli o'nim esaplanadı.

– Kimnin' u'yinde qoy-qozılar, sıyır-buzawlar, tawıq ha'm sho'je, at bar? Olarg'a kim qaraydı? Olar ne menen azıqlandırıladı? degen sorawlarg'a tolıq juwap alınsa, maqsetke muwapıq boladı.

– Ha'rreler neshe tu'rli boladı?

– Ha'rrelerden ne alınadı? Ha'rrelerdin' insan o'miri ushın qanday paydası bar?

– Ha'rrenin' insan o'miri ushın u'lken paydası bar. A'yyemgilerdin' bir so'zi bar: «Pal, pal jemesen' kesel». Pal mın' bir da'rtke dawa ekenligin umıtpawımız kerek.

– Balalar, qanday geometriyalıq figuralardı bilesiz? Sabaqlıqtag'ı kubikler neshew eken, sanan', kubiklerden neler jasaw mu'mkin? degen sorawlarg'a oqıwshılardan tolıq juwap alıw kerek.

Da'pter menen islew:

a) oqıwshılardı da'pterdin' 6-betindegi figuranın' jazılıwı menen tanıstırıw;

b) figuranı taxtada jazıp ko'rsetiw;

d) figuranın' hawada jazıwın 3—4 ma'rte shıng'ıw islew;

e) sabaq dawamında qıynalg'an oqıwshılarg'a jeke ja'rdem beriw.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Sabaq dawamında aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U'yege tapsırma.

«Matematika da'pteri»nin' 6-betindegi figuranı jazıp keliw.

6-s a b a q

TEMA: ARTIQ (KO'P), AZ, TEN'

Sabaqtın' maqseti. Jup, artıq, ko'p, az, ten', sonsha so'zlerdin' ma'nisin tu'sindiriw, turmısta bul so'zlerdi o'z ornında qollay alıwga u'yretiw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas, sa'wbetlesiw.

Sabaqtın' qurallanıwı:

a) didaktikalıq materiallar;

b) geometriyalıq figura.

Sabaqtın' barısı:

1. Sabaqtı sho'lkemlestiriw.

2. O'tilgen temanı bekkemlew. Oqıwshılardıń u'iken, kishi, ten' tu'sinikleri haqqında iyelegen bilimlerin bekkemlew.

— Balalar qaran', klasımızdag'ı esik u'ikenbe, tereze u'ikenbe? Yamasa, qaysısı kishi, klasımızda ten' na'rseler barma? Tawıp aytıp berin'. Ha'r birin'izdin' partan'ız u'stinde turg'an didaktikalıq materialdan ten'dey na'rselerdi ko'rsetin' ha'm t.b.

Dem alıw minutı:

*On' qolımda bes barmaq,
Shep qolımda bes barmaq,
Ekewide hesh barmaq,
Ha'r qaysısının' atı bar,
O'z aldına ornı bar,
Ko'rsetkish bul bas barmaq,
Orta terek, xoja merek,
Kishkenesi shunatay,
Hammesi bolıp,
On barmaq- dep shapalaq shalınadı.*

Taza temanı bayan etiw. Oqıwshılarg'a jup, ko'p, az, artıq, ten' haqqında tu'sinik beriw ushm, itibardı sabaqlıqtın' 8-betindegi su'wretke qaratıw lkerek. Mısalı: Oqıwshılarg'a to'mendegishe mag'liwmat beriledi:

— (Su'wrette nelerdi ko'rip tursız?) — kitaplar ko'p pe, su'wret da'pter ko'p pe? Qansha ko'p yamasa, qansha kem?

— Jup na'rselerden neler bar, olar neshew?

Su'wretke qarap to'mendegishe soraw-juwap o'tkeriw mu'mkin:

— Ayaq oying'a tu'sip atırg'an qızlar sanı ko'p pe? er balalar sanı ko'p pe?

— Ayaq oyında 3 qız, da'p qag'ıp otırg'an er bala 1. Qızlar er balalardan ko'p eken dep sanap aytıp beriwleri kerek. Yamasa er balalar qızlardan kem eken.

Su'wrettegi balalarg'a at qoyıp, sa'wbetlesiw o'tkerilse ju'da jaqsı boladı. Mısalı: Dilshad da'p qag'ıp atır, Gu'lnaza, Dilnaza oying'a tu'sip atır, dep aytıp beriwleri kerek. Oqıwshılardıń muzıka pa'nine qızıg'ıwshılıg'ın arttırıw ushın oqıtıwshı tu'rli usıllardan orınlı paydalana alıwı kerek.

2 tarelka bar, birinshisinde palız o'nimleri, ekinshisinde miyweler bar. Balalardı ha'r eki tarelkadag'ı na'rselerdi salıstırıp, qaysı birinde ko'p, qaysı birinde az na'rse barlıg'ın aytıp beriwge u'yretedi. Sonday-aq, eki tarelkadag'ı palız o'nimlerinden qaysı birinde neshewden zat artıq yamasa kem ekenligin sanap, aytıp beriwleri soraladı. «U'y-ruzigershilik a'spablarınan tag'ı da nelerdi bilesiz ha'm olar qaysı

waqıtlarda qollanıladı?» dep soraw mu'mkin. Oqıw quralların da salıstırıp, jup, artıq, kem, ten', sonsha so'zleri qatnasında awızsha ma'sele du'ziwge u'yretiw mu'mkin.

Da'pter menen islew. «Sabaqlıqtın' to'mengi bo'liminde qanday figura sızılǵ'an? Bul figuranın' atı ne ushın kvadrat delinedi? Kvadrattın' to'rt ta'repi bir-birine ten'. Bul figuranın' sızılıwına hawada shınıǵ'ıw islenedi. Ruchka uslaw qag'ıydasın esletip, da'pterge jazdırladı. Figura ren'li qa'lem menen boyaladı.

Sabaqtı juwmaqlaw.

U'yg'e tapsırma. Da'pterdin' 7-betindegi figuradan jazıp keliw.

7-s a b a q

TEMA: QANSHA BOLSA, SONSHA

Sabaqtın' bilim beriw maqseti:

a) oqıwshılardıń o'tilgen tema boyınsha iyelegen bilimlerin bayıtıp barıw. Jup, kem, artıq, ten' degen atamalardı qay waqıt qollanıw mu'mkinligin ajırata alıwların bekkemlep barıw;

b) oqıwshılarg'a «Qansha bolsa, sonsha» teması u'stinde bilim beriw.

Sabaqtın' ta'rbiyalıq maqseti:

a) oqıwshılardıń matematika pa'nine qızıǵ'ıwın arttırıp barıw.

b) temanın' a'hmiyetin ko'rsetip barıwda «Oyla, izle, tap!» oyını arqalı sin'diriw, sonın' menen bir qatarda oqıwshılardıń dıqqatın, oylawın, tapqırılıǵ'ın ta'rbiyalap barıw.

Sabaqtın' rawajlandırıwshı maqseti:

Sabaq barısında oqıwshılardıń aktivlik qabiletin rawajlandırıp barıw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas, soraw-juwap, oyın.

Sabaqtın' qurallanıwı:

a) 1-klass «Matematika» sabaqlıǵ'ı;

b) 1-klass «Matematika da'pteri»;

d) temag'a tiyisli su'wret, didaktikalıq materiallar;

e) geometriyalıq figuralar.

Sabaqtın' barısı:

1. Oqıwshılardıń dıqqatın sabaqqa qaratıw.

2. O'tilgen temam bekkemlew maqsetinde «Oyla, izle, tap!» oyının o'tkeriw. Oqıtıwshı oyın qag'ıydası menen tanıstıradı.

Oqıwshılardıń ha' r biriniń partası u'stinde «Sanawdı u'yren» didaktikalıq material bar. Bul ıdıtın' ishinde plastmassadan jasalg'an tsifrlar, geometriyalıq figuralar bar. Oqıwshılarg'a to'mendegishe tapsırma beriledi:

— 4 do'n'gelek, 3 kvadrat qoyın' ha'm olardı salıstırın', do'n'gelekler ko'ppe, kvadratlar ko'ppe, aytıp berin'.

— Do'n'gelektin' kvadrattan birewi artıq, kvadrattın' do'n'gelekten birewi kem dep aytıp beredi.

— 5 to'rtmu'yeshlik 6 u'shmu'yeshlik figuraların qoyın'. Endi aytm', to'rtmu'yeshlik ko'ppe, u'shmu'yeshlik ko'ppe aytıp berin'. Oqıwshılar to'mendegishe juwap berse durıs boladı: to'rtmu'yeshliktin' u'shmu'yeshlikten birewi kem, u'shmu'yeshlik to'rtmu'yeshlikten birewi artıq.

— Endi u'sh tayaqsha qoyın', tayaqsha qansha bolsa, sonsha kubik qoyın'. Demek, u'sh tayaqsha, u'sh kubik bolsa, predmetlerimizdi bir-birine ten' dep ataymız. Solay etip, o'tilgen temanı, yag'nıy ko'p, kem, artıq, ten' so'zlerin tu'rli predmetler, tu'rli oynılar arqalı oqıwshılar sanasına sin'diriw mu'mkin.

Taza temanı bayan etiw.

Oqıwshılar dıqqatın sabaqlıqtın' 9-betindegi su'wretke qaratıw. (Su'wrette nelerdi ko'rip tursız?) — Tarelkada nelerdi ko'rip tursız? Tarelkada qa'reli neshew eken? Pomidor-she?

— Tarelkada 6 qa'reli, pomidor bolsa 7(sanap aytıp berin'). Birewi alınsa ten' boladı. Sabaqlıqta jetti pomidor berilgen.

Demek, qa'reli neshew bolsa, pomidorda sonsha ekenligin sanap ko'rip isenim bildiredi.

— Gu'llerdi de sanap ko'rin'-shi?

— A'tirgu'l neshew bolsa, ko'k gu'l de sonsha ekenligin sanap aytıp beredi. 5 a'tirgu'l bolsa, ko'k gu'l de sonsha.

— Ja'ne qanday gu'llerdi bilesiz?

— G'arbız benen qawınlardı da salıstırıp aytıp berin'.

— G'arbız to'rtew eken, qawında sonsha, yag'nıy to'rt qawın bar eken.

— G'arbız benen qawın qanday eginler qatarına kiredi? Palız eginine kiretug'mın aytıp bere alıwları kerek.

— Endi qaran' shı, qanday mashinalardı ko'rip tursız? Qanday mashinalardı bilesiz? U'lgilerin aytıp berin'.

— Qızıl ren'degi mashina 3, ko'k ren'degi de 3. Demek, biz na'rselerdin' ha'mmesi qansha bolsa, sonsha ekenligine isenim bildiremez.

– Endi izlep tabın’-shı: klastag’ı qaysı predmetler qansha bolsa, sonsha eken. Oqıwshılardıń o’zlerine de tap usıg’an uqsas ma’sele du’zdirip sheshiwge u’yretemiz. Ma’selen: Na’siybada 2 su’wret da’pter bar edi, dostı Nargizada da 2 su’wret da’pter bar. Solay etip Na’siybada su’wret da’pter qansha bolsa, Nargizada da sonsha eken.

Da’pter menen islew.

1. Oqıwshılardı sabaqlıqtag’ı oqıw quralları menen tanıtırıladı, qalay jasalg’anın aytıp beriwleri kerek. Kvadratlardan nag’ıs du’ziw mu’mkın ekenligin bilip aladı.

2. Da’pterdin’ 7-betindegı figuralardıń jazılıwm taxtada ko’rsetip beriw, onı hawada jazıwın shınıg’ıw jasaw.

3. Sabaq dawamında qıyналg’an oqıwshılarg’a jeke ja’rdem beriw.

Dem alıw minutı:

*Biz jazdıq, biz jazdıq
Qollarımız dem alsın.
Sulıw jaz, jazsan’ xat,
Sebebi bul da zor o’ner.*

Sabaqtı juwmaqlaw.

Sabaq dawamında aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U’yge tapsırma. Matematika da’pterinin’ 7-betindegı figuranı jazıp keliw.

8-s a b a q

TEMA: JOQARIDA, TO’MENDE, SHEPTEN-ON’G’A, ON’NAN-SHEPKE...

Sabaqtın’ maqseti: Oqıwshılar artıq, kem, ko’p, ten’, sonsha so’zlerinin’ ma’nisin teren’irek tu’siniwleri ushın a’meliy shınıg’ıw o’tkeriw. Joqarıda, to’mende, shepten on’g’a, on’nan shepke teması haqqında tu’sinik beriw.

Sabaqtın’ tu’ri: Sa’wbetlesiw, soraw-juwap, didaktikahq oyinlar arqalı taza temanı u’yretiw.

Sabaqtın’ qurallanıwı

- a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg’ı da’pteri;
- b) oyunshıqlar;

- d) ovoshlar, miyweler maketi;
- e) temag'a baylanisli syujetli su'wretler.

Sabaqtin' barisi:

1. Sabaqtı sho'lkemlestiriv.

2. O'tilgen temanı bekkemlew. Oqıwshılar o'tilgen temanı qansha o'zlestirgenliklerin sınaw maqsetinde oynshıqlar, palız o'nimleri, miyweler maketi, oqıw quralları ja'rdeminde soraw-juwap o'tkeriw.

Taza tema u'stinde islew.

Sabaqlıq penen islesiw. Oqıwshılarg'a, joqarıda, to'mende, shepten-on'g'a, on'nan-shepke so'zleri haqqında tu'sinik beriledi. Oqıwshılar dıqqatın sabaqlıqtın' 10-betindegi su'wretke qaratıp, sa'wbetlesiw o'tkeriledi:

— Joqarıdagı su'wrette ne su'wretlengen, to'mendegi su'wrette-she?

— Ha'wlige qoyıl'g'an krovatta kimler otırıptı?

— To'rgi ta'repte kimdi ko'rip tursız?

— Sizin' u'yin'izde to'rde kimler otıradı; keyin kimler otırwı kerek?

Ata-analardıń hu'rmetin ornına qoyıw kerekligi haqqında aytıp, temanın' ta'rbiyalıq ta'repine de a'hmiyet beriledi.

To'mengi su'wrette bolsa, jaz ma'wsimindegi bag' ko'rinisi su'wretlengen.

— Bag'da nelerdi ko'rip tursız? Neler pisken?

— Oqıwshılar ne islep atır? Olarg'a at qoyıp so'ylep berin'.

— Balalar terilgen almalarđı nelerge salıp atır?

Oqıwshılar awızeki ma'sele du'zip, sheshiwge u'yrenedi. Ma'sele du'ziwde olar, a'l'bette, biyikte, to'mende, joqarıda, shepten-on'g'a, on'nan-shepke so'zlerin o'z ornında paydalana alıwları kerek boladı. Su'wretke qarap sa'wbetlesiw o'tkerip atır'anda su'wrettegi ha'r bir balag'a at qoyıp, temag'a sa'ykeslendirip so'ylep beriwleri za'ru'r boladı. Taza temanı oqıwshılar sanasına jetkerip beriw ha'r bir pedagogtıń do'retiwshilik izleniwine, sheberligine baylanisli boladı.

Da'pter menen islew.

Da'pterdiń 8-betindegi figuranın' jazılıwın ko'rsetip, arnawlı da'pterinde jazdırıw.

Sabaqtı juwmaqlaw. Temanı ulıwmalastırıw. Aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U'ye tapsırma. Su'wretke qarap gu'rrin' du'zip keliw. Matematika da'pteri, 8-bet.

9-sabaq

TEMA: SHEPTE-O'N'DA, ALDIN, KEYIN, ARASINDA, QASINDA

Sabaqtin' maqseti: zatlardan' o'zara jaylasıwındag'ı shepte-on'da, aldın, keyin, arasında, biyikte, to'mende, joqarıda, qasında sıyaqlı tu'sinikler tiykarında oqıwshılardı a'piwayı ken'islik tu'siniklerin qa'liplestiriw, ken'islikte nıshanag'a alıwdı u'yretiw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas, sa'wbetlesiw.

Sabaqtın' quralları:

- a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı, da'pteri;
- b) haywanlardın' maketi;
- d) temag'a sa'ykes su'wretler.

Sabaqtın' barısı:

1. Sabaqtı sho'lkemlestiriw.

2. O'tildgen temanı bekkemlew. Oqıwshılardı o'tilgen tema boyınsha alg'an bilimlerin bekkemlew maqsetinde tu'rli a'meliy shıg'ıwlar o'tkeriw mu'mkin. Ma'selen: «Kerisin ayt» atamasındag'ı oyının o'tkeriw mu'mkin. Oqıtıwshı joqarıda dese, oqıwshı to'mende dep juwap beredi; eger oqıtıwshı artıq dese, oqıwshı kem deydi, oqıtıwshı shepte dese, oqıwshı on'da deydi; oqıtıwshı uzın dese, oqıwshı qısqa dep aytadı ha'm t.b. Usı ta'rtpite oyındı bir neshe ma'рте ta'kirarlaw mu'mkin.

Taza temanı bayan etiw.

Oqıwshılarg'a aldında, arasında, qasında, on'da, shepte so'zleri haqqında tu'sinik beriw ushın oqıtıwshı oqıwshılardan bir neshesin taxta aldına shıg'arıp:

— qa'ne, balalar, su'wrette ne su'wretlengen, onda kitapxanashı ha'm kitap alıw ushın oqıwshılar kelgen.

— Dilshadtın' qasında kim bar?

— Dilshadtın' qasında klaslası Nafisa bar. Nafisanın' on' qolında, Dilshadtın' bolsa shep qolında kitap bar.

Oqıwshılardan' o'zlerinen taxta aldına shıg'arıp aldın, keyin, arasında, qasında so'zlerin qollang'an halda sa'wbetlesiw o'tkeriw mu'mkin.

Sabaqlıq penen islesiw.

Sabaqlıqtın' 11-betindegi su'wretke qarap balalardıń ha'r birine at qoyın' ha'm aytıp berin', dep oqıwshılarg'a qarata aytıw kerek.

So'ylep bergende tema mazmununan shetke shıqpaw talap etiledi.

– Qaysı haywanlardın’ su’wretin ko’rip tursız?

Bul sorawg’a juwap berip atırg’anda oqıwshılar aldında tiyin, qoyan, artında tu’lki, qasında ayıw bar ekenligi haqqında su’wretleme berip gu’rrin’ etiwı kerek.

Da’pter menen islew.

Oqıwshılardı sabaqlıqtın’ 11-betindegi figura menen tanıtırladı. Bul figuranı taxtag’a sızıp ko’rsetip, tanıtırladı. Da’pterde jazıw shıng’ıw etiledi.

Sabaqtı juwmaqlaw. Sabaq dawamında aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U’yge tapsırma. O’tilgen figura boyınsha jazıp, boyap keliw. Matematika da’pteri 11-bet.

10-s a b a q

**TEMA: AZANDA, KU’NDİZ, KESHQURIN,
KESHE, BU’GİN, ERTEN’...**

Sabaqtın’ maqseti: Ken’islik haqqında tu’siniklerdi bekkemlew, ku’ndiz, keshqurın, keshe, bu’gin, erten’ sıyaqlı waqıt tu’sinikleri haqqında mag’lıwmat beriw. Waqıtqa baylanıslı tu’siniklerdi qa’liplestiriw.

Sabaqtın’ tu’ri: Aralas, sa’wbetlesiw, soraw-juwap.

Sabaqtın’ qurallanıwı:

- a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg’ı ha’m da’pteri;
- b) geometriyalıq figuralar;
- d) u’y-xojalıg’ı a’sbaplarına tiyisli oyunshıqlar.

Sabaqtın’ barısı:

1. Sabaqtı sho’lkemlestiriw.

2. O’tilgen temanı bekkemlew. O’tilgen temanı bekkemlew ushın tu’rli didaktikalıq oyunlar, jumbaqlı oyunlar, a’meliy shıng’ıwlar, oyunshıqlar, geometriyalıq figuralar, ıdıw tabaqlar, oqıw qurallarınan paydalanıladı. Ma’selen; «Kerisin tabın’» oymında oqıtıwshı aldında dese, oqıwshı artında dep ayıwı kerek, oqıtıwshı on’da dese, oqıwshı shepte dep ayıwı kerek.

– Shaynektin’ aldında ne bar?

– Kesenin’ artında ne bar?

– Tarelkanın’ qasında ne turıptı? – sorawlarına juwap alıw arqalı tema bekkemlenip barıladı.

Taza temanı bayan etiw.

Sabaqlıq penen islesiw.

Oqıwshılarg'a azanda, keshqurın, keshe, erten', aldın, keyin sıyaqlı waqıt tu'sinikleri haqqında mag'lıwmat beriw ushın sabaqlıqtın' 12-betindegi su'wretke qarap sa'wbetlesiw o'tkeriledi. Su'wrettegi balag'a Da'wran dep at qoyıp, azanda saat neshede turdı? Mektepten qashan qayttı? Keyin ol qanday jumıs penen shug'ıllanadı? Sizin' ku'n ta'rtibin'iz qanday? - degen sorawlarg'a 3-4 oqıwshı juwap beredi.

Sonnan keyin dem alıw minutı o'tkeriledi:

Terezemdi ashaman,

Taza hawa kirsin dep.

Dene-ta'rbiya etemen,

Denem ku'shke tolsın dep.

Bir, eki, u'sh ...

Da'pter menen islew.

«Matematika» da'pterinin' 63-betindegi tapsırmanı orınlaw.

Sabaqlıqtın' 12-betindegi berilgen figura taxtag'a sızıp ko'rsetiledi.

Geometriyalıq figuralardan kvadrat, tuwrı to'rtmu'yeshlikler qalay jaylastırılǵ'an? - degen sorawlar arqalı sa'wbet o'tkeriledi. Bul figura basqa figuralarg'a qarag'anda quramalıraq ekenligine oqıwshılardıń dıqqatı qaratıladı. Rushkanı uslaw qag'ıydasın yadına salıp, da'pterge jazıwdı shıng'ıw etiledi. Oqıwshının' ku'ndelik xızmetin bayan etiw menen birge, da'pterde berilgen saat, almanın' ko'rinisin sızıp haqqında tu'sinik beriledi.

Sabaqtı juwmaqlaw. Sabaqta aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U'yge tapsırma. Matematika da'pterinin' 10-betinde berilgen figuram sızıp keliw.

BİR TAN'BALI SANLAR

11-sabaq

TEMA: 1 SANI

Sabaqtın' maqseti: Bir tsifrı ha'm sanı menen tamstırıw. Iden 10 g'a shekemgi sanlar izbe-izligi ha'm predmetlerdi sanawdı shıng'ıw etiw.

Oqıwshılardıń pikirlew qabiletin, oy-pikirin bayıtıw, pul aylanısı ha'm a'dep-ikram ma'deniyatın qa'liplestiriw. Ekonomikalıq ta'rbiya beriw, satıwshı menen alıwshı ortasındag'ı qarım-qatnas ma'deniyatın u'yretiw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas.

Sabaqtın' qurallarıwı:

- a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı, da'pteri;
- b) temag'a sa'ykes su'wret;
- d) tu'rli oyınshıqlar;
- e) geometriyalıq figuralar.

Sabaqtın' barısı:

1. Sabaqtı sho'lkemlestiriw.
2. O'tilgen temanı bekkemlew. Oqıwshılardıń noqatlar ha'm sızıqlardan qanday nag'ıslar du'ziw mu'mkin ekenligi haqqındag'ı bilimleri tekserip ko'riledi.

Taza tema u'stinde islew.

Sabaqlıq penen islesiw. Oqıwshılardıń dıqqatın sabaqlıqtın 13-betindegi «Oyınshıq du'kanı» su'wretine qaratiladı ha'm to'mendegi sorawlar beriledi:

- Oyınshıqlar du'kanında neler bar?
- Siz ko'birek qaysı oyınshıqtı jaqsı ko'resiz?
- Oyınshıqlar du'kanında kimlerdi ha'm qanday oyınshıqlardı ko'rip tursan'? Du'kanda kim ne satıp alıp atırg'anı haqqında ayıp berin'.
- Toplar neshew? Ayıw-she? — dep soraw-juwap o'tkeriw maqsetke muwapıq boladı.

Oqıtıwshı parta u'stindegi didaktikalıq materiallardan tu'rli ren'degi geometriyalıq figuralardan birewden alıp beriwın aytadı. Usı barısta 1 sanı menen tanıtırıladı.

1. 1-misal awızeki orınlanadı. Oqıwshılar oyınshıqlardıń atın ha'm neshewden ekenligin ko'rip, ayıp beriwı kerek.

Juwap: Bir raketa, bir ayıw, bir tayınshaq, bir traktor oyınshıg'ı bar.

2. 2-misalda bolsa, oqıwshılar su'wretke qarap u'y haywanlarınan 1 sıyır, 1 qoy, 1 eshki, 1 iyt ha'm 1 pıshıq bar ekenligin ayıp beredi. Bir tsifrı menen tanıtırıladı.

3. Oqıtıwshı «Kosmosqa ushamız» dep, oqıwshılarg'a 1 den 10 g'a shekem sanaw kerekligin aytadı. Oqıwshılar kosmosqa ushıwın «ko'z aldına» keltiredi. Keyin «Endi bizge to'mennen qon'ıraw etti,

jerge qonamız» - dep 10 nan 1 ge shekem kerı sanaw shıng'ıwın o'tkeredi.

Da'pter menen islew.

1 tsıfırın' jazılıwı menen tanıtırıladı. Qa'lem, alma, shar tarekanın' su'wretleri boyaladı. Da'pter ko'zgeneklerinde jazıw shıng'ıwın o'z betinshe dawam ettiriw arqalı 1 sanın' baspa ha'nı jazba tu'rlerin jazıw ta'jiriybeleri bekkemlenedi.

Sabaqtı juwmaqlaw. Sabaqta aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U'ygе tapsırma. 1 sanın to'rt qatar jazıp keliw.
Matematika da'pteri 11-bet.

12-13-sabaqlar

TEMA: 2 SANI

Sabaqtın' maqseti: 2 sanı menen tanıtırıw, «>», «<», «=» belgileri haqqında tu'sinik beriw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas.

Sabaqtın' qurallanıwı:

- 1-klass «Matematika» sabaqhg'ı;
- 1-klass «Matematika» da'pteri;
- sanlı kartoshkalar;
- temag'a sa'ykes su'wretler (pıshıq, gu'ller, sho'je su'wreti).

Sabaqtın' barısı:

1. Sabaqtı sho'lkemlestiriw.
2. O'tilgen temanı bekkemlew.

1. 1 den 10 g'a shekemgi bolg'an sanlar izbe-izligin durıs ha'm kerı ta'rtipte sanaw, bunnı' ushın «Shınjır bolıp sanaw» oyının sho'lkemlestiıw.

2. 1 sanı haqqındag'ı bilimleri qosıq qatarları ja'rdeminde bekkemlenedi.

*Men aldında turaman,
Sızg'ıshın'a qarap baq.
Ta'rtip sanlar ishinde,
Birinshimen, ha'y dostım.*

Taza tema u'stinde islew. Oqıwshılarg'a 2 sanı qaysı sannan keyin keletug'ını haqqında tu'sinik beriledi. Bunda olardan pikirlew qabiletin rawajlandırıwga itibar beriledi.

1 den 10 g'a shekem bolg'an sanlar izbe-izligin duris ha'm keri sanaw shıng'ıwı ta'kirarlanadı.

2 sam 1 den keyin keliwi tu'sindiriledi.

Sabaqlıq penen islew.

Oqıwshılardıń dıqqatın da'slep sabaqlıqtın' 14-beti, keyin 15-betindegi su'wretlerge qaratıladı ha'm soraw-juwap arqalı 2 sanı haqqında bilimlerini bekkemlenedi.

— 1-mısalda qaysı tsifrdı ko'rip tursız? Neshe top, neshe alma bar?

— 2 top, 2 alma bar.

— Geometriyalıq figuralardan qaysılardıń ko'rip tursız? Olar neshewden, sanları qanday?

— 2 do'n'gelek, 2 kvadrat bar.

U'lken, kishi, ten' belgileri menen tolıqtırıladı, bul belgilerdin' qatnasında a'meliy shıng'ıw o'tkeriledi. Lala menen gu'ller bir-birine ten' ekenligin ko'rsetip tu'sindiriledi. Gu'llerdi salıstırıw tu'sindiriledi. Futbol oynap atırg'an balalarg'a qarap ma'sele du'zdiriwge u'yretiw.

Neshe pıshıqtın' su'wretin ko'rip tursız? Ren'i qanday? Kimnin' u'yinde pıshıq bar? Pıshıq qanday haywan? Qanday payda keltiredi? 1 pıshıq ko'p-pe, 2 pıshıq ko'p-pe? 2 sanı menen tanıstırıladı.

2 sanı 2 sanına ten' ekenligi bilay jazıladı:

$2=2$; 1 sam 2 den kishi, ol bilay jazıladı:

$1<2$; 2 sanı 1 den u'lken ekenligi bilay jazıladı: $2>1$ dep tu'sindiriledi.

Da'pter menen islew: a) 2 tsifrinin' jazılıwı menen tanıstırıw. Zatlardı boyaw ha'm sanaw arqalı 2 tsifrin payda etiw ha'm jazıw, sonday-aq, «U'lken», «Kishi» belgilerin taxtada jazıp ko'rsetiw;

b) hawada jazıp ko'rsetiw, son' da'pterge jazıwdı shıng'ıw etiw.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Ta'rtpi, sulıw jazg'an oqıwshılardı xoshametlew.

U'ye tapsırma. 2 sanın jazıp keliw. Qosıqtı yadlaw. Matematika da'pteri 12-bet.

14–15-sabaqlar

TEMA: 3 SANI

Sabaqtın' maqseti. 1,2 sanı haqqında iyelegen bilimlerin bekkemlew, 3 sanı menen tanıstırıw ha'm jazıwga u'yretiw.

Sabaqtin' tu'ri: Aralas.

Sabaqtin' qurallaniwi:

- a) oynshiqqlar;
- b) sanli kartoshkalar;
- d) geometriyalıq figuralar.

Sabaqtin' barısı:

1. Sabaqtı sho'lkemlestiriw.
2. O'tilgen temaw bekkemlew:

a) stol u'stine ayıw, qoyan, u'yrek oynshıqların qoyıp sanaw, 1 den keyin qaysı san keledi? 2 den keyin she? Geometriyalıq figuralardan parta u'stine qoyıp sanaw; b) qosıq qatarları menen 2 sanı haqqındag'ı bilimlerin bekkemlew.

*Qa'wmetimdi ko'rgenler,
Megzeter aq qusqa.
Mennen dir-dir qaltırar,
Iqlası joq oqıwg'a.*

Taza tema u'stinde islew.

Partag'a 2 qızıl gu'l ha'm 1 sarı gu'l qoyıladı. Barlıq gu'llerdin' sanı sanaladı, son' 2 sanınan keyin 3 keliwi ha'm onin' quramı menen tanıtırıladı. 3 sanı 2 den aldın kelmewi tu'rli predmetler ja'rdeminde tu'sindiriledi.

Sabaqlıq penen islew.

1. Oqıwshılardıń itibarın sabaqlıqtın' 16, 17-betindegi temag'a qaratın'. Da'slep, 3 sanı ha'm onin' quramı menen tanıtırıladı, keyin su'wretke qarap soraw-juwap sho'lkemlestiriledi.

— Neshe kese, neshe shaynektin' su'wretin ko'rip tursız?

— 3 kese, 3 shaynektin' su'wreti su'wretlengen.

U'y-xojalıq a'sbaplarına ja'ne nelerdi bilesiz?

— Lawabı kese, tabaq, qasıq bo'listirilıw ...

2. 2-ma'selede bolsa nelerdi ko'rip tursız?

— shkaftın' birinshi tekshesinde qansha, 2, 3-tekshesinde qansha quwirshaq bar? Sanap aytıp berin'.

3. 3-misalda bolsa nelerdin' su'wretin ko'rip tursız? Olardı qay jerde ushıratın'ız? dep bilimlerin bekkemleydi. Da'l usıg'an uqsas 17-bettegi su'wretlerge qarap 3 sam haqqında iyelegen bilimleri bekkemlenedi. Qızıl, sarı, jasıl do'n'geleksheler neni esletedi? Svetafor qay jerlerde boladı? Jol ha'reketi qag'ıydalarına boysınıw za'ru'rliğı tu'sindiriledi.

3-misalda bolsa, sanlardı salıstırıwg'a tiyisli misallar orınlanadı.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Sabaq dawamında aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.
U'ye tapsırma. 3 sanın jazıp keliw.

16–17–18-sabaqlar

TEMA: $+$ $-$, $+$ $=$, $-$ $=$

Sabaqtın' maqseti. Oqıwshılardı 1, 2, 3 sanı haqqında iyelegen biliinlerin bekkemlew, $+$ $-$, $+$ $=$, $-$ $=$ belgileri menen tanıstırıw ha'm jazıwǵ'a u'yretiw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas.

Sabaqtın' qurallanıwı:

- a) tsifrlı kartoshkalar;
- b) geometriyalıq figuralar;
- d) o'ynshıqlar.

Sabaqtın' barısı:

1. Sabaqtı sho'lkemlestiriw;
2. O'tilgen temanı bekkemlew.

Stol u'stine qızıl ren'degi almalardan 3 in, sarı yaqi jasıl ren'degi almalardan 2 in qoyıp, olardı salıstırıwǵ'a u'yretiledi. Yag'nıy $3 > 2$, $2 < 3$ ekenligin ko'rip, oqıwshılar zatlardıń mug'darı haqqında juwmaq shıǵ'arıwǵ'a u'yrenedi.

Sabaqhq penen islesiw.

Sabaqlıqtın' 18, 19, 20-betlerindeki su'wretlerge qarap sa'wbetlesiw o'tkeriw barısında oqıwshılardıń matematikalıq belgiler, a'mel belgileri (qosıw, alıw) haqqında iyelegen bilimlerin bekkemlep baradı.

Taza tema u'stinde islew.

« $+$ » bul belgini qosıw, « $-$ » bul belgini bolsa alıw dep atalıwı haqqında tu'sinik beredi. Ma'selen: 2 jasıl do'n'gelekke 1 qızıl do'n'gelekti qossa, 3 do'n'gelek payda boladı eken. Su'wretke qarap ma'sele du'zip, om sheshiwge u'yretiledi. Yag'nıy suwda 1 u'yrek ju'zip ju'rgen edi, onıń qasına ja'ne 1 u'yrek kelip qosılsa, u'yreklerdin' sanı neshew boladı? 2 u'yrek kelip qosılsa she?

Bul bolsa bılay jazıladı: $1 + 2 = 3$ u'yrek.

Juwmaq. 3 sanı ishinde qosıw ha'm alıwǵ'a tiyisli to'mendegi qag'ıydanı keltirip shıǵ'arıw mu'mkin:

$1 + 1 = 2$	$2 + 1 = 3$	$1 + 2 = 3$
-------------	-------------	-------------

$2 - 1 = 1$	$3 - 1 = 2$	$3 - 2 = 1$
-------------	-------------	-------------

Dem alıw minutında «G'azlar» oyım oynaladı.

*Ku'l ren' g'azlar uship barıp,
Maydanshag'a qondı,
Ol jag'ına, bul jag'ına qarasıp,
Ja'ne uship ketti.*

Da'pter menen islew.

3 sanının' jazılıwın shung'ıw islew barısında oqıwshılardıń awızeki ha'm jazba tu'ri bekkemlenedi. Arifmetikalıq a'mellerdi orınlawdın' jazıw qag'ıydaları bekkemlenedi.

1. 3 sanın taxtag'a jazıp ko'rsetiw.
2. 3 sanın hawada jazıp ko'rsetiw, keyin da'pterge jazdırıw.
3. Bos ko'zgenekler ornın toltırıwǵa u'yretiw.

Da'pterdin' 14-betinde berilgen 1,2,3 sanlarının' jazılıwın bekkemlew, 3 sanı ishinde misal sheshiwge u'yretiw, su'wretlerin boyaw.

Sabaqtı juwmaqlaw. Sabaq barısında aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U'yge tapsırma. 3 sanın jazıp keliw. Matematika da'pteri 14, 15-betler.

19–20-sabaqlar

TEMA: 4 SANI

Sabaqtın' maqseti: 1,2,3 sanı haqqında iyelegen bilimlerin bekkemlew, 4 sanının' payda bolıwı, jazılıwı ha'm 4 sanı ishinde misallar sheshiwge u'yretiw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas.

Sabaqtın' qurallanıwı:

- a) 1-klass «Matematika» sabaqlıǵı, da'pteri;
- b) geometriyalıq figuralar;
- d) sanaq sho'pleri.

Sabaqtın' barısı:

1. Sabaqtı sho'lkemlestiriw.

2. O'tilgen temanı bekkemlew.

1 ha'm 2, 2 ha'm 3 sanların salıstırıw. 1 sanı 2 den 1 ge kem, sonın' ushın $1 < 2$; 2 sanı 3 ten 1 ge kem yamasa 3 sanı 2 den 1 ge artıq $2 < 3$, $3 > 2$ sıyaqlı tu'siniklerdi sin'dirip barıw.

3. To'mendegi qatarlar ja'rdeminde 3 sanı haqqındag'ı bilimlerin bekkemlew mu'mkin.

*Bilimin'di bahalap,
Na'ilaj qanıg'aman.
Qashan o'ter mennen dep,
Ko'z tigip talıg'aman.*

Taza tema u'stinde islew.

1. Idıstan 3 ko'k, 1 qızıl qa'lem alıp, barlıg'ı neshew bolatug'ının ko'rsetin'. Sanlar izbe-izligin o'sip barıw ta'rtibinde (1, 2, 3, 4) ha'm kemeyip barıw ta'rtibinde (4, 3, 2, 1) «Shınjır» bolıp sanaw.

2. Oqıwshılardıń dıqqatın sabaqlıqtag'ı su'wretlerge qaratıp, shaqag'a 3 qus qonıp otırg'anı, ja'ne 1 qus kelip qosılsa, neshew bolatug'ının esaplaw ($3 + 1 = 4$). Gu'llerge qarap ma'sele du'ziw. Vazadag'ı gu'ller neshew, ren'ine qarap awızeki ma'sele du'ziwge ha'm sheshiwge u'yretiw $2 + 2 = 4$ (gu'l).

2-misalda bolsa su'wretke qarap sa'wbetlesiw o'tkeriw. U'yrekler 4 ew ekenligine isenim arttırıwına u'yretiw.

3. Oqıwshılar bul temanı teren'irek u'yreniwi ushın «Saq bol» yamasa «+», «-» dep atalg'an didaktikalıq oyındı o'tkeriwi mu'mkin. Bul oyın to'mendegishe o'tkeriledi: qoyan menen qasqırdın' maketin magnitli taxtag'a jabıstırıp, olardıń qollarındag'ı kartoshkalarda bir neshe misallar jazıl'g'an boladı.

$$1 \square 1 = 2 \qquad 2 \square 2 = 4$$

$$2 \square 1 = 3 \qquad 3 \square 1 = 4$$

Qoyan misallardıń juwabın birinshi bolıp tawıp «+», «-» belgilerin qoyıp qashıp ketedi, qasqır bolsa ha'r qashang'ıday «Seni-me, ha'sseniy» dep izinen qarap qaladı. Qoyan bul misallardı durıs orınlaw maqsetinde oqıwshılardan ja'rdem sorap orınlardı da, qashıp qaladı, qasqır bolsa ne islew kerekligin bilmey turg'an edi, qoyan balalardan paydalang'anın sezip qaldı, keyin ol da balalardan ja'rdem sorap, misaldı sheshedi. Balalar ko'rdin'iz be? Qoyan sergek bolg'am ushın misallardı birinshi bolıp orınladı, qasqır bolsa keyinde qaldı.

Oqıwshılardı sabaqlıqtın' 22-betindegi su'wretke qaratıw. Dalada 3 paxta teriw mashinası bar edi, og'an ja'ne bir paxta teriw

mashinası kelip qosilsa, mashinalardın' barlıg'ı neshew boldı? A'ne sonday su'wretke qarap ma'sele du'zip, onı sheshiwge u'yretip barladı. 3 paxta teriw mashinası bar edi, og'an ja'ne 1 paxta teriw mashinası qosilsa, barlıq mashinalar 4 ew boladı. Eger olardan 1 wi jumısın tamamlap, atızdan shıg'ıp ketse, atızda neshe mashina qaladı?

Demek: $3 + 1 = 4$ ew $4 - 1 = 3$ paxta teriw mashinası.

Da'pter menen islew.

4 sanının' jazılıwı menen tanıstırıw, omı hawada jazıp ko'rsetiw. 4 sanının' jazılıwın shınıg'ıw islew barısında oqıwshılardıń awızekı ha'm jazba tili bekkemlenedi. Arifmetikalıq a'mellerdi orınlawdın' jazıw qag'ıydaları bekkemlenedi.

Sabaqtı juwmaqlaw. Sabaq barısında aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U'ye tapsırma. 4 sanın jazıp keliw. Matematika da'pteri, 16 bet.

21-22-sabaqlar

TEMA: 4 SANI İSHİNDE QOSIW HA'M ALIW

Sabaqtın' maqseti:

- a) Oqıwshılardı o'tilgen tema boyınsha iyelegen bilimlerin bayıtıp barıw;
- b) 4 sanı ishinde qosıw ha'm alıwıg'a tiyisli mısıl, ma'sele sheshin'.

Sabaqtın' qurallanıwı:

- a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;
- b) 1-klass «matematika da'pteri»;
- d) temag'a sa'ykes su'wret, sanlı kartoshkalar;
- e) geometriyahq figuralar.

Sabaqtın' barısı:

1. O'tilgen temam bekkemlew maqsetinde «+» plus, «-» minus oyın o'tkeriw. Oqıtıwshı oyın qag'ıydası menen tanıstıradı. Magnit taxtashag'a qasqırdın' maketi jabıstırılğ'an bolıp, onın' qolında bir neshe mısıl jazılğ'an bet bar. Bul mısallar to'mendegishe:

$$2 \dots 1 = 3 \qquad 3 \dots 1 = 4 \qquad 2 \dots 2 = 4$$

$$3 \dots 2 = 1 \qquad 4 \dots 1 = 3 \qquad 3 \dots 2 = 1$$

Balalar, qasqır esaptı sheshe almay hayran bolıp turıptı, kelin' biz qasqırbayg'a ja'rdemlesip jiberemiz. Siz noqatlardıń ornına «+» yaqı «-» belgilerin qoyg'anın'ızda juwabı tuwrı kelsin. Demek, mısallar to'mendegishe orınlansa, na'tiyje durıs boladı.

$$2 + 1 = 3 \qquad 3 + 1 = 4 \qquad 2 + 2 = 4$$

$$3 - 2 = 1 \qquad 4 - 1 = 3 \qquad 3 - 2 = 1$$

2. Oqıwshılarg'a 1 den 4 ke shekem, 4 ten 1 ge shekem sanatıw.

Taza temanı bayan etiw.

1. Oqıwshılardıń itibarın sabaqlıqtın' 23-betindegi temag'a qaratiw.

1-misal su'wretke qarap sa'wbetlesiw o'tkeriw, balalarg'a at qoyıp so'ylep beriwge u'yretiw.

— Anvar menen Alisher ne islep atır?

-- Anvar menen Alisher top oynap atır.

— Salim menen Karim ne oynap atır?

— Salim menen Karim oyınshıq mashina oynap atır.

— Su'wretke itibar berip qaran', barlıg'ı bolıp neshe bala oynap atır. Demek, 2 oqıwshı top oynap atırg'an bolsa, 2 oqıwshı oyınshıq mashina oynap atırg'an eken. Oynap atırg'an balalardıń sam 4 ew eken. $2 + 2 = 4$.

2. 2-misalda bolsa bos ko'zgeneklerge sanlar qoyıp oqıtıladı.

$$\boxed{1} \quad \boxed{2} \quad \boxed{} \quad \boxed{4} \qquad \boxed{4} \quad \boxed{} \quad \boxed{} \quad \boxed{1}$$

Demek, 4 sanı ishinde durıs ha'm kerı sanawg'a u'yretiw na'zerde tutıl'g'anı belgili boldı.

Demek, 4 bul 3 penen 1 din' qosındısı, 4 bul 1 menen 3 tin' qosındısı, 4 bul 2 menen 2 nin' qosındısı yaqı bunı to'mendegishe tu'sindiriw mu'mkin. $4 = 3 + 1$; $4 = 1 + 3$; $4 = 2 + 2$; keyin $4 - 1 = 3$; $4 - 2 = 2$; $4 - 3 = 1$; sıyaqlı mısallardı orınlawı haqqında mag'lıwmat beriledi.

$$\boxed{3 + 1 = 4 \qquad 1 + 3 = 4 \qquad 2 + 2 = 4}$$

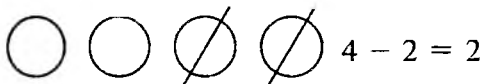
1) Sabaqlıqtın' 24-betindegi su'wrette su'wretlew o'neri su'wretlengen. Bunda uztazı menen birlikte jumıs islep atırg'an oqıwshılar haqqında gu'rrin' etiledi. Bul o'nerge qızıqqan oqıwshılar anıqlanadı ha'm olarg'a durıs bag'dar beriledi. Su'wret

salw ha'r bir shan'araqta ayırıqsha payız beretug'ını haqqında gu'rrin' etiledi.

2) 2-misaldı awızeki ha'm jazba tu'rde orınlaw.

3) 3-misaldı awızeki ha'm jazba tu'rde orınlaw.

4 do'n'gelekten 2 wi sızılğ'an bolsa, sızılmag'an neshe do'n'gelek qaldı? A'lбетte, o'z-o'zinen belgili, sızılmag'an eki do'n'gelek qaldı, bul to'mendegishe anıqlanadı:

$$2 + 2 = 4$$

$$1 + 3 = 4$$

$$4 - 2 = 2$$

$$4 - 3 = 1$$

4) 4-ma'selede bolsa su'wretke qarap awızeki ma'sele du'ziwge u'yretiledi.

$$4 - 1 = 3$$

$$4 - 2 = 2$$

$$4 - 3 = 1$$

Sabaqtı juwmaqlaw.

Sabaq dawamında aktiv qatnasqan oqıwshı xoshametlenedi.

U'yg'e tapsırma. Da'pterdin' 17-betindegi tapsırmanı orınlan'.

23-24-sabaqlar

TEMA: 5 SANI

Sabaqtın' maqseti: 1, 2, 3, 4 sanları haqqında iyelegen bilimlerin bekkemlew, 5 sani haqqında tu'sinik beriw, awızeki ma'sele du'ziwge ha'm misallar sheshiwge u'yretiw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas.

Sabaqtın' quralları:

- sanlı kartoshkalar;
- temag'a sa'ykes su'wretler;
- oyınshıqlar;
- magnit taxa.

Sabaqtın' barısı:

1. Sabaqtı sho'lkemlestiriw.

2. O'tilgen temanı bekkemlew.

O'tilgen temanı bekkemlew maqsetinde «Top oyın» o'tkeriw.

Oqıwshı oqıwshılarg'a toptı uzatıp, 2 dese, oqıwshı 2 sanınan keyin kelgen sandı aytadı; oqıwshı 3 dep toptı uzatsa, oqıwshı toptı qaqshıp alıp, 4 dewi kerek. Usı ta'rizde oyındı 3-4 ma'rte ta'kirarlawg'a boladı.

Qa'legen sannan baslap durıs ha'm kerı sanawdı bekkemlew. Sanlardı salıstırıwg'a tiyisli shıng'ıw o'tkeriw «4 qıyar ko'p pe, 2 qıyar ko'p pe?» Qansha ko'p yamasa kem ekenligin sanaw arqalı anıqlaw. O'tilgen tsifrlardı taxtag'a jazdırıp, shıng'ıw orınlatıw. To'mendegi qosıqtı yadlan'.

*To'n'kerilgen stulg'a,
Uqsap keter boy-qa'ddim,
Atım jaqsı to'rt ha'rip,
U'shten keyinmen dostım.*

Taza tema u'stinde islew.

1. Sanlar izbe-izligin o'sip barıw ta'rtibinde (1, 2, 3, 4) ha'm kemeyip barıw ta'rtibinde (4, 3, 2, 1) shınjır bolıp sanaw. 4 sanınan son' 5 sanı keletug'ının, bes birdin' qosılıwman 5 payda bolatug'ının tu'sindiriw.

a) 1 den 5 ke shekem durıs ha'm kerı sanaw.

1 2 3 4 5 5 4 3 2 1

b) bul sanlardı salıstırın' degende 1 sanı 2 den 1 ge kem; 2 sanı 1 sanınan 1 ge artıq; 2 sanı 3 sanınan 1 ge kem; 3 sanı 2 sanınan 1 ge artıq; 3 sanı 4 sanınan 1 ge kem; 4 sanı 3 sanınan 1 ge artıq; 4 sanı 5 sanınan 1 ge kem; 5 sanı 4 sanınan 1 ge artıq ekenligin aytıp bere alıwları kerek. Bul sanlardın' izbe-iz ta'rtibi anıqlang'annan son', quramında anıqlastırıp alıw za'ru'r.

Ma'selen: «5» sanı.

5 bul, bir 4 penen bir 1 din' qosındısı yaki kerisi - 1 menen 4;

5 bul, bir 3 penen bir 2 nin' qosındısı yaki kerisi - 2 menen 3;

5 bul, bes 1 din' qosındısınan ibarat ekenligin oyınshıqlar, geometriyalıq figuralar ja'rdeminde tu'sindiriw.

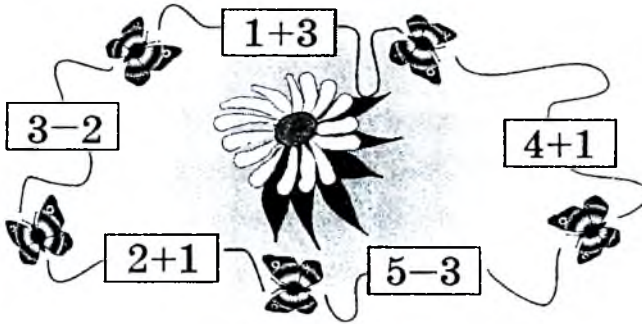
— 3 top bar edi, 2 top kelip qosılsa, neshe top boladı?

2. 5 sanınan' kelip shıng'ıw usılların u'yretiw.

— 4 g'azdın' qasına ja'ne 1 g'az kelip qosıl'gan bolsa, barlıq g'azlar neshew boladı?

Sheshiliwi: $4 + 1 = 5$ (g'az boldı).

9-misalda aylanba ha'reketke tiyisli misallardın' oqılıwı ha'm jazılıwı haqqında mag'lıwmat beriledi. Ma'selen: 1 menen 3 tin' qosındısı - 4; 4 penen 1 din' qosındısı - 5; 5 penen 3 tin' ayırması - 2; 2 menen 1 din' qosındısı - 3; 3 penen 2 ayırması - 1 dep 5 sani ishinde iyelegen bilimlari bekkemlenedi.

Da'pter menen islew.

Matematika da'pterinin' 18-betindegi 5 sanının' jazılıwın shınıg'ıw islew, oqıwshılardıń awızeki ha'm jazba tilin arifmetikalıq a'meller arqalı bekkemlew. Da'pterdegi su'wretlerdi boyaw wazıypaların o'z betinshe orınlaw ushın oqıwshılarg'a usınıs etiledi.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Bos ko'zgeneklerge o'z betinshe tapsırmalar orınlanağı.

Sabaq dawamında aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U'ye tapsırma. 5 sanın jazıp keliw.

25-26-sabaqlar

TEMA: 5 SANI İSHİNDE QOSIW

Sabaqtın' maqseti:

- oqıwshılardı o'tilgen tema boyınsha o'zlestirgen bilimlerin bekkemlep barıw;
- 5 sani ishinde musal, ma'sele sheshiw.

Sabaqtın' qurallanıwı:

- 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;
- 1-klass «Matematika da'pteri»;

- d) sanlı kartoshka;
 e) sharlardin' su'wreti, onun' ha'r birinde misallar jazilg'an boladi;
 f) magnit taxta.

Sabaqtin' barisi:

1. Oqiwshilar itibarin sabaqqa qaratiw.
2. O'tilgen temani bekkemlew maqsetinde «Sharlar jarildi» oyinin o'tkeriw. Oqiwshi oyun qag'iydası menen tanistiriladi. Kartonnan jasalg'an sharlar magnit taxtag'a jabistirilg'an boladi. Oqiwshılardan shig'arip, sharlardan birewin alıwın aytadı. Ondag'ı misaldı oqip, juwabın tabıw kerek ekenligi tu'sindiriledi. Eger juwap durıs tabılsa, shar jarilg'an boladı. Oyun usı ta'rtepte bir neshe ma'rte ta'kirarlanadı.

$2 + 3 = ?$ $2 + 2 = ?$ $3 + 2 = ?$ $4 + 1 = ?$

Dem alıw minutın o'tkeriw.

Eki qolda neshe barmaq?

Kel sanayıq, jan dostım.

Bir, eki, u'sh, to'rt, bes ...

Ja'mi qansha, dostım neshe?

Taza temani bayan etiw.

1. Oqiwshılardin' itibarin sabaqlıqtın 27-28-betlerindeki temag'a qaratiw.

Su'wretke qarap awızeki ma'sele du'zdirip, sheshiw.

Jaylawda 2 at bar edi, onun' qasına ja'ne 3 at kelip qosılsa, barlıq atlar neshew boladı.

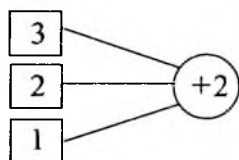
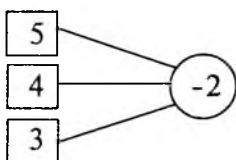
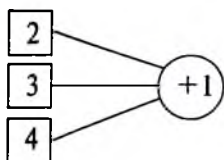
Demek, $2+3=5$ at boladı. Eger 3 atqa 2 at kelip qosılsa da 5 at payda bolar eken.

2-misalda bolsa gu'ldegi misallardı ornılaymız.

1 menen 1 din' qosındısı 2 boladı; 4 penen 1 din' qosındısı 5 boladı. 3 penen 1 din' qosındısı 4 boladı; 2 menen 1 din' qosındısı 3 boladı dep tu'sindiremiz.

3. 3-mısaldı awızeki orınlaw.

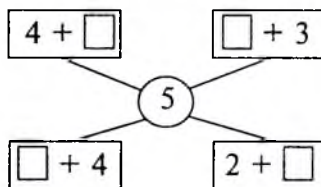
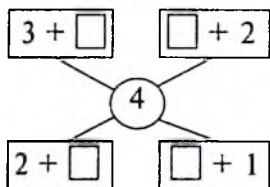

Bul mısallar to'mendegishe ta'riyiplenedi:

a) 1 menen 2 nin' qosındısı 3 boladı; 3 penen 2 nin' qosındısı 5 boladı; 2 menen 2 nin' qosındısı 4 boladı.

b) 4 penen 2 nin' ayırması 2 boladı; 5 penen 2 nin' ayırması 3; 3 penen 2 nin' ayırması 1ge ten' eken.

4-mısaldı awızeki orınlaymız.

4 ti keltirip shıg'arıw ushın 2 menen 2 nin' qosındısı, 3 penen 1 din' qosındısı dep alıw mu'mkin. Demek, bos ko'zgeneklerdin' ornına san qoyıp orınlaw kerekligi tu'sindiriledi.

Juwmaq. 4 penen 1 din' qosındısı da 5; 3 penen 2 nin' qosındısı da 5; 2 menen 3 tin' qosındısı da 5 ekenligi tu'sindiriledi.

$$4 + 1 = 5 \quad 1 + 4 = 5 \quad 3 + 2 = 5 \quad 2 + 3 = 5$$

Da'pter menen islew.

«Matematika da'pteri»nin' 19-betindegi tapsırmanı orınlaw.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Sabaqta aktiv qatnasqan oqırshılardı xoshametlew.

U'yghe tapsırma. 1 den 5 ke shekem bolg'an sanlardı jazıp keliw.

TEMA: 5 SANI İSHİNDE ALIW

Sabaqtın' maqseti:

- 5 sani ishinde qosıwdı puqtalaw;
b) 5 sani ishinde aliw haqqında bilim beriw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas, soraw-juwap, oyın.

Sabaqtın' qurallanıwı:

- a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;
b) 1-klass «Matematika da'pteri»;
d) temag'a sa'ykes su'wret, sanlı kartoshkalar;
e) geometriyalıq figuralar.

Sabaqtın' barısı:

1. Oqıwshılardıń dıqqatın sabaqqa qaratıw.
2. O'tilgen temanı bekkemlew maqsetinde:
a) kartoshkalar ja'rdeminde soraw-juwap o'tkeriw, mısallardıń oqılıwı, jazılıwı haqqında iyelegen bilimlerin bekkemlep barıw;

$$4 + 1 = ?$$

$$3 + 2 = ?$$

$$2 + 3 = ?$$

$$2 + 2 = ?$$

$$1 + 4 = ?$$

b) su'wretke qarap awızeki ma'sele du'zdirip, sheshiw.

Terekte 3 shımshıq qonıp turg'an edi, onın' qasına ja'ne 2 shımshıq ushıp keldi. Tabın' doslarım! Barlıq shımshıqlar neshew boldı? Terekte 3 shımshıq qonıp tur edi, onın' qasına ja'ne 2 shımshıq ushıp kelse, barlıq shımshıqlar 5 ew boldı;

d) barlıq oqıwshılardıń partasının' u'stinde geometriyalıq figuralar bar. Minaday tapsırma beriledi.

– 3 do'n'gelek, 2 kvadrat qoyın', barlıq geometriyalıq figuralar neshew boldı? $4 + 1 = 5$;

– 1 kvadrat, 1 u'shmu'yeshlikten u'yshe jasan';

– 1 to'rtmu'yeshlik, 1 u'shmu'yeshlikten de u'y jasaw mu'mkin be?

– 1 to'rtmu'yeshlik, 2 do'n'gelekden arbasha jasan';

Taza temanı bayan etiw.

1. Sabaqhtın' 29-betindegi 1-mısalg'a oqıwshılar dıqqatm qaratıw.
– Su'wrette nelerdi ko'rip tursız.

– 5 zamarrıqtan 1 zamarrıqtı alıp taslasan', 4 zamarrıq qaladı eken. $5 - 1 = 4$; $5 - 4 = 1$.

2. 2-mısalda bolsa su'wretteke qarap «Oylap tap!» oyunın o'tkeriw mu'mkin.

Tu'lki balası jipti domalatıp, $5 - 2$ mısaldın' aldına barıp qalıptı. Demek, usı mısaldın' juwabın tabıwg'a ja'rdem beriwimiz kerek. $5 - 2 = 3$.

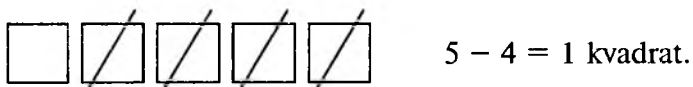
Pıshıq balasının' aldına bir oram jip, jiptin' qasmda mısıl berilgen. Mısıl: «Meni esaplap juwabımdı tap!» dep turıptı. Kelin', balalar pıshıqqa ja'rdem berip jibereyik, mısaldın' juwabın taba almay hayran bolıp turıptı. Demek, 5 penen 3 tin' ayırması 2 eken. $5 - 3 = 2$.

3. 3-mısalda nelerdi ko'rip tursız?

a) Ha'mmen'izdin' partan'ız u'stinde geometriyalıq figuralar bar. Sonda, 5 do'n'gelekti izbe-iz dizip qoyın', onnan 1 in alıp qoysan'ız neshe do'n'gelek qaladı?

b) 5 kvadrattı izbe-iz dizip qoyın', 4 in alıp qoysan'ız neshe kvadrat qaladı?

– Ne ushın do'n'gelek deymiz?

– Do'n'geleknin' mu'yeshi joq.

– Ne ushın kvadrat deymiz?

– To'rt ta'repi bir-birine ten' bolsa, kvadrat dep ayıladı.

4. 4-mısalda sanlardı salıstırıwg'a u'yretiw.

$$1 < 2$$

$$5 > 4$$

$$5 = 5$$

$$3 > 2$$

Demek,

$$5 - 1 = 4$$

$$5 - 3 = 2$$

$$5 - 2 = 3$$

$$5 - 4 = 1$$

1. Oqıwshılardıń itibarın sabaqlıqtın' 30-betindegi temag'a qaratıw.

– 1-mısaldag'ı su'wrette nelerdi ko'rip tursız?

Olar neshew eken?

3 kirpitiken qasına 2 kirpitiken kelip qosılsa, barlıq kirpitiken 5 ew boladı eken.

2. 7-misaldı awızeki ha'm jazba tu'rde orınlaw.

$$4 + 1 = 5$$

$$2 + 3 = 5$$

$$3 + 2 = 5$$

$$5 - 1 = 4$$

$$3 - 2 = 1$$

$$4 - 1 = 3$$

3. 10-misalda bolsa qanday geometriyalıq figuralar bar ekenligin sorap anıqlaw.

Oqıwshılardıń ha'r birinin' partası u'stinde geometriyalıq figuralar bolıp, olardan joqarıda dizip qoyılǵ'an figuralardı jaylastırıp biliwleri kerek. Demek, 3 kvadrat ishinde do'n'gelekshesi menen, 2 do'n'gelekshe ishinde u'shmu'yeshligi menen ekenligin ko'rip, o'zleri orınlag'an tapsırmalardıń durıs yamasa nadurıs ekenligine iseniwleri kerek. Ne ushın kvadrat, ne ushın u'shu'yeshlikler, ne ushın do'n'gelekshe dep ayılıwına juwap taba alıwları za'ru'r. Kvadrattın' barlıq ta'repleri bir-birine ten', u'shmu'yeshliklerdin' bolsa u'sh ta'repi, u'sh mu'yeshi, u'sh to'besi bar.

Da'pter menen islew.

«Matematika da'pteri»nin' 20-betindegi tapsırmanı orınlaw.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılardıń bilimin bahalaw, aktiv qatnasqanlardı xoshametlew.

U'ygе tapsırma. 5 sanın jazıp keliw.

29-s a b a q

TEMA: 6 SANI MENEN TANISTIRIW

Sabaqtın' maqseti:

1) Oqıwshılardıń 1, 2, 3, 4, 5 sanları haqqında iyelegen bilimlerin bekkemlep barıw;

2) 6 sanı haqqında bilim berip, mısıl, ma'sele islew.

Sabaqtın' qurallanıwı:

a) 1-klass «Matematika» sabaqlıǵı;

- b) 1-klass «Matematika da'pteri»;
 d) didaktikalıq materiallar;
 e) temag'a sa'ykes su'wret; geometriyalıq figuralar.

Sabaqtın' barısı:

1. Oqıwshılardıń dıqqatın sabaqqa qaratıw.
 2. O'tilgen temanı bekkemlew maqsetinde:

a) «Oylap tap!» oyınıń o'tkeriw. Bul oyın to'mendegishe oynaladı.

Men bir san oyladım, a'ne sol oylag'an sanıma 1 di qosqan edim 5 payda boldı, men oylag'an sandı tabın'; Men bir san oyladım, usı oylag'an sanınan 4 ti alg'an edim 1 payda boldı; Men bir san oyladım, usı oylag'an sanıma 2 ni qosqan edim 4 payda boldı, men oylag'an sandı tabın'. Oyın usı ta'rtpite bir neshe ma'rte ta'kirarlanadı;

b) Kartoshka ja'rdeminde soraw-juwap o'tkeriw.

$4 + 1 = ?$ $3 + 2 = ?$ $5 - 4 = ?$ $2 + 3 = ?$ $2 + 2 = ?$

A'ne usı kartoshkadan birinshisine awızeki du'zdiriw: Birinshi tarelkada 4 behi, ekinshi tarelkada 1 behi bar. Eki tarelkada neshe behi bar?

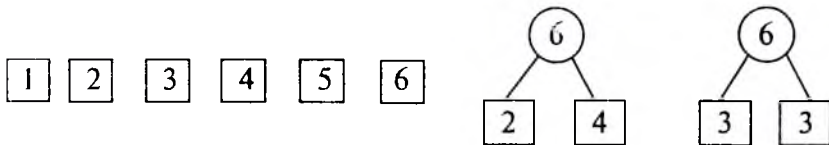
Jumbaqh ma'sele du'zdiriw mu'mkin:

*Appaq tawıq da'n shoqır,
 Suw ishedı qorazı,
 Neshe tawıq boladı,
 Qosılǵ'anda alası (3 ew).*

Taza temanı bayan etiw.

1. U'yrenilgen sanlardı izbe-iz durıs ha'm kerı sanatıw;
 1, 2, 3, 4, 5;   5, 4, 3, 2, 1;

5 sanınan keyin 6 sam keledi eken dep, oqıwshılardıń dıqqatın sabaqtıń 31-betindegi temag'a qaratıw $5 + 1 = 6$.

- 6 bul, bir 1, bir 5 tin' qosındısı yaki onın' kerisi - 5 penen 1;
- 6 bul, bir 2, bir 4 tin' qosındısı yamasa onın' kerisi -4 penen 2;
- 6 bul, eki 3 tin' qosındısınan ibarat ekenligin oyınshıqlar, tu'rli predmetler ja'rdeminde tu'sindiriw.

2. 1-ma'seleni awızeki yamasa jazba tu'rinde orınlaw. 5 qızıl a'tirgu'lge 1 sarı a'tirgu'ldi qossaq barlıq gu'ller 6 boladı. Kimnin' u'yinde qanday gu'ller bar ekenligin soraw-juwap arqalı anıqlaw paydadan awlaq emes.

3. 2-mısaldı awızeki ha'm jazba tu'rinde orınlaw.

$$5 + 1 = 6 \quad 1 + 5 = 6 \quad 2 + 4 = 6$$

$$6 - 1 = 5 \quad 6 - 2 = 4 \quad 4 + 2 = 6$$

6 sanı 5 ten birge artıq, 5 sanı 6 sanınan birge kem ekenligin sanaq sho'pler ja'rdeminde tu'sindiriw.

4. 3-mısalda bolsa, birinshi qatarda 2 mashina, ekinshi qatarda bolsa 4 mashina bolsa, barlıq mashinalar 6.

5. Ha'r bir oqıwshının' partasının' u'stinde geometriyalıq figuralar boladı. A'ne usı figuralar ja'rdeminde 4-mısalda ko'rsetilgen figuralardı ornına qoydırıw ushın a'meliy shınıg'ıw o'tkeriledi.

– Qanday figuralar payda boladı?

– U'shmu'yeshlik, qayıqsha, u'yshe, kvadrat ...

– Bul figuralardı jasawda qanday figuralardan paydalandın'ız?

– Bul figuralardı jasaw ushın u'shmu'yeshlik, kvadrat, to'rtmu'yeshliklerden paydalanıladı.

– Kvadrat dep, u'shmu'yeshlik dep nege ayıladı?

– To'rt ta'repi bir-birine ten' bolg'an figura kvadrat dep ayıladı; u'shmu'yeshliktin' u'sh ta'repi, u'sh mu'yeshi, u'sh to'besi bar eken.

Da'pter menen islew.

«Matematika da'pteri»nin' 21-betindegi tapsırmanı orınlan'. 6 sanın 4 qatar jazıw, berilgen mısallardı almalar ko'rinishindegi mısasında tabıw.

$$1 + 5 = 6$$

$$6 - 1 = 5$$

$$6 - 4 = 2$$

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılardıń bilimín bahalaw, aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U'yge tapsırma. 6 sanın jazıp keliw.

30-s a b a q

TEMA: 6 SANIN BEKKEMLEW

Sabaqtın' maqseti:

1) oqıwshılardı 1, 2, 3, 4, 5, 6 sanları haqqında iyelegen bilimlerin bekkemlep barıw;

2) 6 sanın bekkemlew arqalı oqıwshılardı bilimli, tayar juwaplılıq qa'siyetlerin rawajlandırıp barıw.

Sabaqtm' tu'ri: Aralas.

Sabaqtın' qurallanıwı:

a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;

b) 1-klass «Matematika da'pteri»;

d) Sanlı kartoshkalar;

e) geometriyalıq figuralar.

Sabaqtın' barısı:

1. Oqıwshılardıń itibarın sabaqqa qaratıw.

2. O'tilgen temanı bekkemlew maqsetinde matematikalıq diktant o'tkeriw. Bunın' ushın ha'r bir oqıwshımın' partası u'stindegi sanlı kartoshkalar ja'rdeminde orınlaw kerekligi tu'sindiriledi.

Ma'selen:

a) 2 menen 2 nin' qosındısın jazın';

b) 4 penen 2 nin' qosındısın jazın';

d) 6 menen 1 din' ayırmasın jazın';

e) 3 penen 3 ti salıstırın'.

Taza temanı bayan etiw.

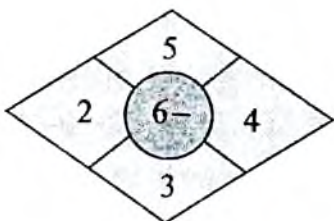
1. 5-ma'seledegi su'wretke qarap awızeki ma'sele du'zdirip, sheshiw.

– Sharbaqta 4 shımshıq da'n jep atır edi, olarg'a ja'ne 2 shımshıq qosılsa, barlıg'ı neshew boladı?

– Sharbaqta 4 shımshıq da'n jep atır edi, olardıń qasına ja'ne 2 shımshıq kelip qosıldı. Barlıq shımshıqlar 6 boldı. $4 + 2 = 6$ shımshıq.

– Eger shımslıqlardan 2 wi ushıp ketse, sharbaqta 4 shımslıq qaladı. $6 - 2 = 4$ shımslıq qaladı.

2. 6-mısaldı awızeki ornılaw.

a) 6 menen 5 tin' ayırması 1 ge ten'; 6 menen 4 tin' ayırması 2 ge ten'; 6 menen 3 tin' ayırması 3 ke ten'; 6 menen 2 nin' ayırması 4 ke ten';

b) 2 menen 2 nin' qosındısı 4 ke ten'; 3 penen 2 nin' qosındısı 5 ke ten'; 4 penen 6 nun' qosındısı 6 g'a ten'; 1 menen 2 nin' qosındısı 3 ke ten', dep ha'r birin o'z aldına ta'riyiplep beriw lazım.

3. 7-mısaldı bolsa neshe jasıl, neshe sarg'ayg'an japıraqlar barlıg'ın aytıp beriwleri kerek.

$$3 + 3 = 6$$

$$6 - 3 = 3$$

$$3 = 3$$

4. 8-mısal keste boyınsha berilgen eken. Onı qanday ornılaw kerekligin oqıtıwshı tu'sindirip beredi.

	1	2	3	4	5	6
+						

Bunun' ushın 6 nı payda etiw ushın 1 menen 5; 2 menen 4; 3 menen 3; 4 penen 2; 5 penen 1 dep alıw mu'mkin. Demek, bos ornılg'a 5,4,3,2,1 sanların qoyıw kerek eken, qızıq ta'repi sonda, kerı berilgen sanlar izbe-izligi payda boladı eken.

5. 10-mısaldag'ı figuralardı ha'r bir oqıwshı partasının' u'stinde figuralardan paydalamp ornıladı.

– Qanday figuralardı jasadın'ız? Atların aytıp berin'.

Da'pter menen islew.

«Matematika da'pteri»nin' 22-betindegi tapsırmanı orınlan'.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılardıń bilimin bahalaw, aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U'yege tapsırma. Sabaqlıqtın' 32-betindegi 9-mısal.

31-s a b a q

TEMA: 7 SANI MENEN TANISTIRIW

Sabaqtın' bilim beriw maqseti:

a) oqıwshılardı o'tilgen tema boyınsha iyelegen bilimlerin bayıtıp barıw;

b) 7 sanı menen tanıstırıw, onın' ornı, jazılıwı ha'm oqılıwı haqqında bilim beriw.

Sabaqtın' ta'rbiyalıq maqseti:

a) temanın' a'hmiyeti oqıwshılar sanasına jetkerip beriwde tu'rli usıllardan orınlı paydalanıp, jan'a texnologiya tiykarında jalg'ız, jup, ja'ma'a't bolıp oqıwshılardı sabaqqa qızıg'ıwshılıg'ın arttırıw arqalı, oqıwshılarda tapqırlıq qabiletlerin ta'rbiyalap barıw;

b) oqıwshılardı matematika pa'nine qızıg'ıwın arttırıp barıw.

Sabaqtı rawajlandırıw bo'limi:

Sabaq dawamında oqıwshılardı tayar juwaplılıq, shaqqanlıq qabiletlerin rawajlandırıp barıw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas, soraw-juwap, oyn.

Sabaqtın' qurallanıwı:

a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;

b) 1-klass «Matematika da'pteri»;

d) sanlı kartoshkalar, geometriyalıq figuralar;

e) vagonlar maketi; magnit taxtası.

Sabaqtın' barısı:

1. Oqıwshılardıń dıqqatın sabaqqa qaratıw.

2. O'tilgen temanı bekkemlew.

a) «Aylanbalı mısallar» oyınını o'tkeriw.

$$\boxed{1 + 2} \rightarrow \boxed{3 - 1} \rightarrow \boxed{2 + 3} \rightarrow \boxed{5 + 1} \rightarrow \boxed{6 - 3}$$

Oqıtıwshı bul oyınınıń qag'ıydası menen tanıstıradı. 1 menen 2 nin' qosındısı 3 boladı; 3 penen 1 din' ayırması 2; 2 menen 3 tin' qosındısı 5; 5 penen 1 din' qosındısı 6; 6 menen 3 tin' ayırması 3 payda boladı.

– Bul ne ushın aylanbalı mısallar dep ayıladı?

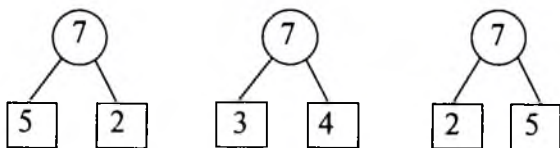
– Sebebi bul mısallardıń birewinin' juwabı ekinshisinin' baslanıwı ekenligi ko'rinip turıptı. Bul, aylanbalı mısıl dep atalıwınıń da negizi sonda.

Taza tamam bayan etiw.

1. Oqıwshılardıń dıqqatın sabaqlıqtın' 33-betindegi temag'a qaratıw. 7 sanı 6 sanınan keyin keletug'ının sanlı kartoshkalar ja'rdeminde tu'sindirin'.

$$\boxed{1} \quad \boxed{2} \quad \boxed{3} \quad \boxed{4} \quad \boxed{5} \quad \boxed{6} \quad \boxed{7}$$

$$\boxed{6 + 1 = 7}$$

7 ni payda etiw ushın 5 penen 2; 3 penen 4; 2 menen 5 dep alıw mu'mkin. Ja'ne 7 ni payda etiw ushın ne islew mu'mkinligin oqıwshılarg'a taptırıw.

2. 1-mısaldı awızeki orınlaw, bos ko'zgeneklerge sa'ykes san qoyıp mısallardı oqıtıw.

$$5 + 1 = 6$$

$$6 + 1 = 7$$

$$7 - 6 = 1$$

$$6 - 1 = 5$$

$$1 + 6 = 7$$

$$7 - 1 = 6$$

3. 3-misalda, vagonlarga jazilg'an misallardi oqitip, juvabni taptiruv.

Har bir vagonga jazilg'an misallardi duris oqip, juvabni tavip aytip berivi kerek. Yag'niy, 7 menen 5 tin' ayirmasi 2; 2 menen 4 tin' qosindisi 6; 6 menen 3 tin' ayirmasi 3; 3 penen 2 nin' qosindisi 5; 5 penen 3 tin' ayirmasi 2; 2 menen 5 tin' qosindisi 7; 7 menen 6 nin' ayirmasi 1 eken. Partalarinin' u'stinde turg'an geometriyalik figuralardan paravoz, vagonshalardi bir qatarg'a qoyip jasaw mu'mkin. Bul a'meliy shing'iw 7 sanii haqqinda iyelegen bilimlerin bekkemlewege ja'rdem beredi.

4. 4-misalda a'meliy shing'iw arqali tu'sindiriledi.

- Qanday figuralardi ko'rip tursiz? Atin aytin'.
- Kvadrat, besmu'yeshlik, altimu'yeshlik, jetimu'yeshlik.
- Olar ne ushın usınday at alg'an?
- Figuralardin' ha'r bir ta'repin sanap, durislig'ina iseniwege u'yretiw.

Keyin, bul figuralardi sanaq sho'pler ja'rdeminde de jasaw mu'mkinligin tu'sindiriw (a'meliy shing'iw o'tkeriw).

Da'pter menen islew.

a) «Matematika da'pteri»nin' 23-betindegi tapsirmani orinlaw haqqinda tu'sinik beriledi. Yag'niy 7 saninin' jazilwii taxtada ko'rssetip beriledi;

b) 7 sanin hawada jazip shing'iw islew, son' da'pterge jazdiriw.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqırshılardıń bilimni bahalaw, aktiv qatnasqanlardı xoshametlew.

U'ye tapsırma. 7 sanin jazip keliw.

TEMA: 7 SANIN BEKKEMLEW

Sabaqtın' maqseti:

- a) 7 sanının' payda bolıwı ha'm onın' belgileniwi haqqında balalar iyelegen bilimlerin bekkemlew;
- b) u'yrenilgen sanlardı salıstırwıǵ'a u'yretiw;
- d) sanlar quramı haqqındaǵı bilimlerin jetilistiriw;
- e) oqıwshılardıń qızıǵıwshılıǵın ha'm aktivligin o'siriw.

Sabaqtın' tu'ri:

Temanı bayıtıwda aralas tu'rden—an'ızdan, tiykarınan turmıstag'ı personajlardan orınlı paydalanıw.

Sabaqtın' qurallanıwı:

- a) 1-klass «Matematika» sabaqlıǵı;
- b) temag'a sa'ykes su'wret, magnitli taxtasha;
- d) geometriyalıq figuralar;
- e) sanaq sho'pleri, tsifrlar su'wretlengen kartoshka.

Sabaqtın' barısı:

1. O'tilgenlerdi bekkemlew maqsetinde «Kosmosqa ushamız» oyının sho'lkemlestiremiz. Oqıtıwshı oyın qag'ıydası menen tanıstıradı. Oyın to'mendegishe o'tkeriledi: ko'kirek aldınan qoldı a'ste joqarıǵ'a ha'reketlendirip, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 dep bas bo'limine shekem alıp barıladı, keyin biz kosmosqa jetip keldik, endi bizge to'mennen qon'ıraw bolıp atır, demek, jerge qonıwımız kerek eken, — dep bas bo'liminen qoldı ko'kirek ta'repke, yag'nıy, pa'ske ha'reketlendirip 10, 9, 8, 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1 deymiz. Bul oyın barısında oqıwshılar 10 sanı ishinde durıs ha'm kerı sanawdı jaqsı o'zlestirip aladı. Bul sanlar arasınan 7 tsifrına shekem jazıwdı u'yrengenimizdi ayıp o'temiz.

Taza temanı bayan etiw.

Sabaqlıq penen islew.

1. Biz aldın'g'ı sabaqta 7 sanı menen tanısqa edik, bu'gin biz a'ne usı 7 sanı u'stinde iyelegen bilimimizdi bekkemleymiz. Oqıtıwshı tandırdı pısken ıssı nandı ko'rsetip: kim sabaqta aktiv qatnassa, bir bo'lek nandı jewge miyassar boladı, dep oqıwshılardı qızıqtırıwı kerek. Bunın' ushın oqıwshılar dıqqatın sabaqlıqtın' 34-betindegi su'wretke qaratamız. Oqıwshılardı nan haqqındaǵı bilimlerin anıqlaw

maqsetinde to'mendegi soraw-juwaptan paydalanamız (su'wrette magnit taxtashag'a jabıstırıp qoyıw ushın u'lkeyttiriledi).

– Su'wrette kimlerdi ko'rip tursız? Olarg'a at qoyıp aytıp berin'.

– Mastura apa tandırda nan jawıp atır, anasına balaları Aziyz, Akbar, Avaz ja'rdem berip atır.

– Aziyz ne alıp kiyatır?

– Aziyz tandırdı qızdırıw ushın otın alıp kiyatır.

– Akbar menen Aziyz ne islep atır? Nanlardı sanan'.

Oqıwshılar: – «Olar nandı dasturxang'a qoyıp atır. Dasturxanda 5 nan bolsa, Anvar menen Aziyz birewden nan qoysa, 7 nan bar eken» dep juwap beredi.

– Mastura apa tandırdan alıp atırğ'an nanın sebetke salsa, nanlar neshew boladı? Sebettegi nanlardı sanan'.

– Sebette 6 nan bar edi, Mastura apa tandırdan alıp atırğ'an nanın sebetke salsa, barlıq nanlar 7 boladı eken, dep juwap beredi.

Klastag'ı oqıwshılardan birewin ana, 3 oqıwshını balaları etip, rollerge bo'lip atqarıw bul temanı bayıtıw ushın jaqsı na'tiyje beredi. Solay etip, kishi gu'rrin' du'ziw arqalı da analardın' miyneti, nannın' kelip shıg'ıw tariyxı, 7 sanı haqqında iyelegen bilimleri bekkemlenip barıladı.

Nan ırısqa nesiybemiz, onı hesh obal etpewimiz kerek, analardın' miynetin qa'dirlewimiz kerek, dep miynet etiwge shaqıramız. Keyin «Nan japqanda» qosıg'ın aytamız.

*Nan japqanda, nan japqanda,
Menin' anam, menin' anam,
Kishi gu'lshe, kishi gu'lshe,
Jawar barha', jawar ba'rha'.
Gu'lshe ju'da' mazalı, gu'njili,
Jegen saym jegim keler,
Anama raxmet degim keler.*

Maqala oylap taptırıw ha'm om turmısta qollanıw kerekligi tu'sindiriledi. «Nannın' o'zi de nan, usag'ı da nan» ...

2. 8-mısaldı jazba tu'rinde orınlawg'a u'yretiw.

$$3 + 4 = 7$$

$$7 - 4 = 3$$

$$1 + 6 = 7$$

$$6 + 1 = 7$$

$$4 + 3 = 7$$

$$7 - 3 = 4$$

$$6 - 1 = 5$$

$$5 + 2 = 7$$

3. 9-mısaldı awızeki orınlaw ushın oqıwshılar itibarın su'wretke qaratamız.

– Qanday mashina ko'rip tursız? Atın aytın'.

– «Matiz».

– Ja'ne qanday mashinalar bar? Atın aytın'.

... , ...

Bul mısallardı orınlaw ushın mashinalardıń ren'ine qarap oqıwshılarg'a bo'lip beriledi, oqıwshılardı aktivlestiriw ushın qaysı ren'degi mashina ma'nzilge birinshi bolıp jetip keledi eken?

(Magnit taxtag'a mashinalardıń su'wretin jabıstırıp qoyıw mu'mkin.)

Dilshad ekinshi mashina turg'an jerge jetip alıwı ushın $6 + 1 = 7$, dep juwap beriwı kerek, Fazliddin u'shinshi mashina turg'an jerge jetip alıwı ushın $7 - 2 = 5$, dep aytıwı kerek, Jaxongir to'rtinshi mashinag'a jetip alıwı ushın $5 + 1 = 6$, dep aytسا, Bahadir bolsa besinshi mashinag'a jetip alıwı ushın $6 - 4 = 2$, dep juwap beredi, son'ında, besinshi mashina birinshi mashinag'a jetip alıwı ushın $2 + 4 = 6$ dep juwap beriwı kerek. Oyındı usı ta'rizde 3—4 ma'rte ta'kirarlaw mu'mkin. Bul oyındı basqasharaq o'tkeriw ushın ko'kireklerine mashinanın' su'wretin jabıstırıp qoyıp, mashina bolıp dawıs shıg'arıp ha'reketlenedi, a'lbette jol ha'reketi qag'ıydalarına boysınıw kerekligi u'yretiledi. (Mashina su'wretin sızdırıw mu'mkin.)

Da'pter menen islew.

«Matematika da'pteri»nin' 24- betindegi tapsırmanı orınlan'.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılardıń bilimin bahalaw, sabaq dawamında aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U'ye tapsırma.

Da'pterge 7 tsifrın 3 qatar jazıw, 7 sanı ishinde misal, ma'sele sheshiwdi u'yrenip keliw.

33-s a b a q

TEMA: 7 SANI

Sabaqtın' maqseti:

7 sam ishinde misal ha'm ma'seleler sheshiw, 8 tsifrı menen tanıstırıw. «Bag'da» temasında ma'sele, gu'rrin' du'ziwge u'yretiw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas.

Sabaqtın' qurallarıwı:

- a) magnit taxtasha, bag'dın' su'wreti;
- b) sanaq sho'pler.

Sabaqtın' barısı:

1. Sabaqtı sho'lkemlestiriw.
2. O'tilgen temanı bekkemlew.

Oqıwshılardıń sanlar qatarı haqqındag'ı bilimlerin bekkemlew.

– 7 sam qaysı sannan keyin keledi?

– 7 sanı 6 sannan keyin keledi.

2. To'mendegi qosıqtı yadlatıw.

Basıma tutup sayaman,

Belbew baylag'anman.

Esap-sanaqqa doslar,

O'zimdi arnag'anman.

3. Endi «Kewilli vagonlar» oyunın oynaymız, dep oqıwshılardıń qolına 1 den 7 ge shekem jazılğ'an kartoshkalar tarqatıp shıǵ'ıladı. Oqıwshılar kartoshkalardı alg'annan keyin, o'z orınların tańıp turıp alıwı kerek.

1 2 3 4 5 6 7

Oqıwshılarg'a qarata, durıs turıp alg'an bolsan'lar, tsifrlardı salıstırıwı soraladı. Ma'selen, oqıtıwshı 3 penen 4 ti ko'rsetse, oqıwshılar to'mendegishe juwap beriwleri kerek: 3 tsifrı 4 ten 1 ge kem yamasa 4 tsifrı 3 ten 1 ge artıq, 3 sanı 4 tin' aldın'g'ı qon'sısı.

Taza tema u'stinde islew. 1-8 sanlarının' izbe-izligin durıs ha'nı kerı ta'rtipte sanaw. 7 sanınan keyin 8 sanı keliwin tu'sindirip, 8 sanı menen tanıstırıw.

Oqıtıwshı oqıwshılarg'a 8 sanının' quramı, onı tu'rli predmetler ja'rdeminde tu'sindiriwi kerek.

1 2 3 4 5 6 7 8

7 + 1 = 8

8 bul, bir 6 ha'm bir 2 nin' qosındısı, yaki onın' kerisi 2 menen 6 nin' qosındısı;

8 bul, bir 5 ha'm bir 3 tin' qosındısı yamasa onın' kerisi 3 penen 5 tin' qosındısı;

8 bul, bir 7 ha'm bir 1 din' qosındısı yamasa onın' kerisinshe 1 menen 7 nin' qosındısı;

8 bul, eki 4 tin' qosındısınan ibarat ekenligi tu'rli oynshıqlar, geometriyalıq figuralar ja'rdeminde tu'sindiriw mu'mkin.

Sabaqlıq penen islesiw.

Sabaqlıqtın' 35-beti 1-mısaldag'ı su'wretke qarap sa'wbetlesiw o'tkeriw. Oqıwshılardı aktivlestiriw maqsetinde balalardıń ha'r birine at qoyıp, o'z aldına so'zler du'ziledi. Sonda alma bag'ı haqqında sanlar qatnasqan kishi gu'rrin' payda boladı. 4 qız, 4 ul bala bag'da islep atırǵan bolsa, barlıǵı bolıp 8 bala bar ekenligin sanap, aytıp beriw gerek. 8-jup san bolıp, 7 den keyin keliwi tu'sindiriledi.

Oqıtıwshı «Bag'da» oqıwshılardıń miyneti menen tanıstıradı. Olardıń bilimlerin bekkemlew maqsetinde to'mendegi sorawlardan paydalanıw mu'mkin:

- Bag'da neler pisen eken?
  - Bag'da almalar pisipti.
  - Almalarđı terip-jıynap alıwǵa kimler ja'rdemlesip atır?
- Oqıwshılarg'a at qoyıp so'ylep berin'.
- Olar tergen almaların nelerge jaylastırıp atır?
  - Olar tergen almaların qutılarg'a jaylastırıp atır.
  - Almaların' insan o'miri ushın qanday paydası bar?
  - Almada insan salamatlıǵı ushın za'ru'r bolǵan vitaminler bar.

*Ha'y alma, alma, alma,
Meni a'were qılma,
Biraz iyil, boy sozaym,
Almaların'nan u'zip alaym.*

2-mısaldı awızeki ha'm jazba tu'rde orınlaw:

$$7 + 1 = 8$$

$$5 + 3 = 8$$

$$4 + 4 = 8$$

$$8 - 7 = 1$$

$$8 - 3 = 5$$

$$8 - 4 = 4$$

Da'pter menen islew.

«Matematika da'pterinin' 25-betindegi tapsırmanı orınlaw.

Bos ko'zgeneklerde o'z betinshe arifmetikalıq a'meller orınlanağı.

8 sanının' jazılıwı tu'sindiriledi, taxtag'a jazıp ko'rsetiledi. Rushkanı uslaw qag'ıydasın esletip, da'pterde jazıw, shınıǵıwı o'tkeriledi.

Sabaqtı juwmaqlaw. Sabaq dawamında aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U'ye tapsırma. 8 sanın jazıp keliw.

TEMA: 8 SANIN BEKKEMLEW

Sabaqtın' bilim beriw maqseti:

Oqıwshılardı 8 sanı ishinde mısıl, ma'sele sheshiw boyınsha bilimlerin bekkemlew, 8 sanının' quramı ha'm 8 sanı ishindegi sanlardı salıstırıwg'a u'yretiw.

Sabaqtın' ta'rbiyalıq maqseti:

Temamn' mazmunm ko'rsetiwde taza texnologiya usıllarınan da'stu'rli emes sabaq sho'lkemlestiriw arqalı oqıwshılardı tayar juwaplılıq qabiletin ta'rbiyalaw.

Sabaqtın' rawajlandırıwshı bo'limi:

Oqıwshılardı 8 sanı ishinde iyelegen bilimlerin bekkemlew arqalı belsendiligin asırıp barıw, miywelerdin' insan salamatlıg'ı ushın a'hmiyeti u'lken ekenligin seze biliw qabiletin asırıw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas. Da'stu'rli emes sabaq tu'rinen paydalanıw.

Sabaqtın' qurallanıwı:

- a) tsifrlı kartoshkalar;
- b) a'jayıp alma darag'ının' maketi, magnit taxtasha.

Sabaqtın' barısı:

1. Sabaqtı sho'lkemlestiriw.
2. O'tilgen temanı bekkemlew.

Oqıwshılarg'a 8 sanı ishinde iyelegen bilimlerin bayıtıp barıw maqsetinde «Ajayıp daraq» maketinen paydalamp sabaq o'tiw. Aldın'g'ı sabaqta bolsa «Bag'da» teması tiykarında gu'rrin' du'zilgenligi esletiledi. «Ajayıp daraq» maketinen paydalanıp sabaq baslawdan aldın, bir an'ız haqqında gu'rrin' etiledi.

Buring'ı o'tken zamanda bir patsha o'z la'shkerleri menen saparg'a atlamptı. Olar jol ju'ripti, jol ju'rsede mol ju'ripti. Olar bir sho'listannan o'tip baratırg'an eken na'l egip atırg'an bir g'arrıg'a ko'zi tu'sipti. Patsha na'l egip atırg'an g'arrının' aldına kelip bilay depti:

– Bul egip atırg'an na'lin'iz tamır unıp, ko'gerip, miywe bergenge shekem barmısız-joqpısız? Sizge ne za'ru'r, – depti.

– Duris aytasız patshamız, bul daraq tamır unıp, ko'gerip miywe beremen degenshe men arg'ı du'nyag'a sapar etken bolaman, biraq

bul miyweden keleshek a'wlad, perzentlerim jep atirg'anda: «Alla raxmet etken bolsın!» dese, mag'an usı sawaptın' o'zi jetkilikli, depti.

Patsha g'arrının' aqıl menen aytqan juwabına berekelle aytıp, og'an bir altın ten'ge shıg'arıp beripti. G'arrı ten'geni alıp atırıp bilay depti:

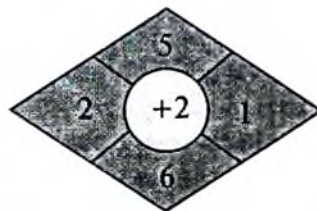
– A'ne ko'rdin'iz be? Na'l ele tamır urmastan, ko'germesten miywe bere basladı.

Patsha bolsa, g'arrının' aytqan so'zlerine qayıl qalıp ja'ne bir altın ten'ge beripti. G'arrı bilay depti:

– Sultanım, bul daraqtın' o'nimin arg'ı du'nyag'a ketpesten-aq usı du'nyada ko're basladım. Patsha g'arrının' aqıl parasatın ko'rip la'shkerlerine jolın dawam ettiriwin buyırıptı. Sebebi, qazna tarayıp baratır'anlıg'ı ta'biyiy hal edi.

Taza temanı bayan etiw.

1. Oqıwshılardıń dıqqatın magnit taxtag'a jabıstırıl'g'an «Ajayıp daraq» maketine qaratıw. Keyin oqıwshılardıń birewin shıg'arıp, daraqtan bir almanı u'zip alıw kerekligi aytıladı. Alma maketinin' artında 3 tsifrı jazıl'g'an boladı, onı oqıwshı 3 sanı ekenligin aytıp beredi. Oqıtıwshı bul 3 tsifrı sabaqlıqtın' 36-betindegi 3-ma'seleni awızeki orınlap su'wret astındag'ı mısaldı sheshiw kerekligin aytadı $5 + 3 = 8$; $8 - 5 = 3$; $8 - 3 = 5$. Ja'ne bir oqıwshını taxtag'a shıg'arıp daraqtan ja'ne bir almanı u'zip alıw kerekligi aytıladı. Almanı u'zip alg'an oqıwshı 4 tsifrı jazıl'g'an ekenligi aytıladı. Oqıtıwshı usı bettegi 4-mısaldı awızeki sheshiw kerekligin aytadı.

Ha'r bir mısaldın' juwabın durıs tapqan oqıwshı, almanı jewge miyasar boladı dep oqıwshılardı xoshametleydi.

Oqıwshılardan ja'ne birewi shıg'ıp 6 tsifrı jazıl'g'an almanı u'zip aladı, onda bolsa sha'yneklerdi salıstırwg'a tiyisli mısallar berilgen, olar bos ko'zgenektin' ornına $>$, $<$, $=$ belgilerin qoyıp orınlawı kerek. $8 > 7$; $7 = 7$; $7 < 8$; $8 = 8$. Ja'ne bir oqıwshı shıg'ıp, daraqtan 1 almanı aladı, onda 7 tsifrı jazıl'g'an boladı.

Oqıtıwshı 7-mısalda geometriyalıq mısallar berilgenligi, onıń ha'r birin su'wretlep beriwleri kerekligin aytadı.

Da'pter menen islew.

«Matematika da'pteri»nin' 26-betindegi tapsırmanı orınlaw.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Aldın'gı o'tilgen «Bag'da» atamalı gu'rrin'nin' dawamı bolg'an «A'jayıp daraq» da'stu'rli emes sabaq esaplanıp, sabaq dawamında aktiv qatnasqan oqıwshılar bahalap xoshametlenedi.

U'yg'e tapsırma. Sabaqlıqtın' 36-betindegi 5-mısal.

35–36-sabaqlar

TEMA: 9 SANI

Sabaqtın' maqseti: Oqıwshılardı 8 sani ishinde mısıl, ma'sele sheshiwge u'yretiw, 9 sanının' payda bolıwı, onıń quramı ha'm 9 sanı ishindegi sanlardı salıstırıw'g'a u'yretiw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas.

Sabaqtın' qurallanıwı:

- magnit taxtası;
- sanlı kartoshka.

Sabaqtın' barısı:

- Sabaqtı sho'lkemlestiriw.
- O'tilgen temanı bekkemlew.

Oqıwshılardıń 8 ge shekem bolg'an sanlar haqqında alg'an bilimlerin bekkemlew. Ma'selen: 2 menen 5 sanlarımın' arasında qaysı sanlar bar ekenligi: 8 den aldın ha'm 6 dan keyin qaysı san keliwin anıqlaw; 8 din' shep ha'm on' qon'sısın aytıp beriwge u'yretiw.

- 8 sani haqqındag'ı to'mendegi qosıqtı yadlan':

Jipek qurtı pillesindey

Qos qolqaman.

O'zgermes ma'nisim, formam,

Ayag'ın' aspanda tursa da.

Taza tema u'stinde islew.

1. Oqıwshı oqıwshılarg'a 9 sanının' ta'rtibi, quramı menen tu'rli predmetler ja'rdeminde tu'sindiredi. 9 sanı 8 sanınan keyin keliwi, 9 sanı 8 sanınan bir sanına artıq ekenligin oqıwshılardıń sanasına jetkerip beriwı kerek.

$$\boxed{1} \quad \boxed{2} \quad \boxed{3} \quad \boxed{4} \quad \boxed{5} \quad \boxed{6} \quad \boxed{7} \quad \boxed{8} \quad \boxed{9} \quad \boxed{8 + 1 = 9}$$

2. Oqıwshılarg'a 1 den 9 g'a shekemgi bolg'an sanlardı durıs ha'm kerisinshe sanatıw, keyin quramı menen tanıstırıw.

9 bul, bir 7 ha'm bir 2 nin' qosındısı yamasa onın' kerisi – 2 menen 7;

9 bul, bir 6 ha'm bir 3 tin' qosındısı yamasa onm' kerisi – 3 benen 6;

9 bul, bir 5 ha'm bir 4 tin' qosındısı yamasa onın' kerisi – 4 penen 5;

9 bul, bir 8 ha'm bir 1 din' qosındısı yamasa onın' kerisinen ibarat ekenligin didaktikalıq materiallar ja'rdeminde tu'sindiriw.

Sabaqlıq benen islesiw.

Sabaqlıqtın' 37-betindegi mısaldı, ma'seleni sheshiwge u'yretiw;

1. 1-mısaldı awızeki orınlaw.

Sport insan salamathıg'ı ushın ju'da' ten'siz ekenligi haqqında sa'wbetlesiw o'tkerip, su'wretke itibar berin' balalar, ta'rtip benen tuwrı turıp alıwları kerek. 3 tsifrınan keyin 4,5 tsifrh bala kelip turıp alıwı kerek. 7 tsifrınan keyin bolsa 8 tsifrlı bala kelip turıp alıwın oqıwshılar taba biliwleri kerek.

Ha'r bir sannın' jubı bar ekenligi, 9 sam bolsa taq san ekenligin oyınshıqlar ja'rdeminde tu'sindiriw.

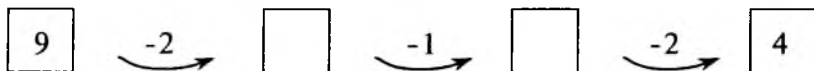
9 sanı ishindegi sanlardı salıstırıp, 9 sam 8 den lge artıq ekenligi, 8 sanı 9 dan lge kem ekenligin ko'rsetiw.

2. 2,3-mısaldı awızeki orınlaw. 9 sanın payda etiw ushın 1 menen 8; 2 menen 7; 3 benen 6; 4 benen 5; 5 penen 4; 6 menen 3; 7 menen 2; 8 benen 1 dep alıw mu'mkin.

Sabaqlıqtın' 38-betindegi 5-mısaldı awızeki ha'm jazba tu'rinde orınlaw kerekligi tu'sindiriledi.

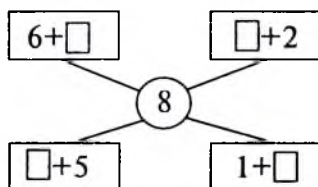
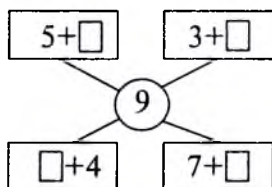
$$\boxed{5} \xrightarrow{+1} \boxed{} \xrightarrow{+2} \boxed{} \xrightarrow{+1} \boxed{9}$$

5 benen 1 din' qosındısı 6; bul sandı kvadrattın' ishine jazıw kerekligi tu'sindiriledi, 6 menen 2 nin' qosındısı 8; 8 benen 1 din' qosındısı 9 ekenligi, orınlag'an isimiz durıs ekenligi tu'sindiriledi. Ekinshi qatardag'ı misal da da'l usınday orınlanadı.

9 dan 2 ni alsan', 7 payda boladı, 7 den 1 di alsan' 6 payda boladı, 6 dan 2 ni alsan' 4 payda boladı eken. Demek, tesiktin' omına 7, 6 sanların qoysaq, orınlag'an isimiz durıs boladı eken dep tu'sindiriledi. Oqıwshılardıń o'zlerine de da'l usıg'an uqsas misal du'ziwge u'yretip barıladı.

8-mısalda bolsa, 9, 8 sanların payda etiw ushın ne islew kerekligi tu'sindiriledi.

9 sanın payda etiw ushın 5 penen 4 tin' qosındısı; 3 penen 6 nın' qosındısı; 4 penen 5 tin' qosındısı; 7 menen 2 nin' qosındısı dep alıw mu'mkin...

Da'pter menen islew.

«Matematika da'pter» indegi 27, 28-betindegi su'wretlerdi boyaw islerin o'z betinshe orınlaw. Geometriyalıq figuralardı noqatların sanaw menen 9 sanın payda etiw tu'sinigi bekkemlenedi. Bos ko'zgeneklerde o'z betinshe arifmetikalıq a'meller orınlanadı.

2. Oqıwshılarg'a 9 sanının' baspa ha'm jazba ko'rinisin tanıstırıw.

3. Taxtag'a 9 sanın jazıp ko'rsetiw. Keyin da'pterge jazıwdı shıng'ıw islew.

Sabaqtı juwmaqlaw. Sabaq dawamında aktiv qatnasqan oqıwshılardı bahalap xoshametlew.

U'yg'e tapsırma. 9 sanın jazıp keliw, misaldı orınlawdı shıng'ıw etiw.

37-s a b a q

TEMA: NOL SANI

Sabaqtin' maqseti:

Sannin' qatardag'ı ornı haqqında tu'sinik beriw, mısal ha'm ma'sele sheshiwge u'yretiw.

Sabaqtin' tu'ri: Aralas.

Sabaqtin' qurallanıwı:

- sanlı kartoshkalar,
- magnit taxtasha, alsha su'wreti;
- qutıdag'ı ren'li qa'lemler, sızg'ısh.

Sabaqtin' barısı:

- Sabaqtı sho'lkemlestiriw.
- O'tilgen temanı bekkemlew. «Menin' ornım qay jerde?» atlı oyındı ta'kirarlaw.

5 sanı 4 ten neshege artıq, 4 sanı 5 den neshege kem? -dep sanlardı salıstırıw.

Taza tema u'stinde islew. Nol sanı menen tanıstırıw maqsetinde a'meliy shınıg'ıw o'tkeriw.

Sabaqlıq penen islew.

1. Sabaqlıqtın' 39-betindegi tema u'stinde islew.

0, 1, 2, 3, 4, 5. 0 din' ornı qay jerde eken? Nol tsifri sanlar qatarının' basında, 1 den aldın jazıladı, dep ko'rsetiledi.

2. Shaqada neshe alsha bar edi, son'ında ne qaladı? Hesh na'rse qalmag'anın tu'sindiriw.

3. Qutıdag'ı ren'li qa'lemler neshew edi, son'ında ne qaladı?- dep bos ko'zgeneklerdegi sanlar taptırıladi.

4. 3-ma'seleni awızeki sheshiw. Tarelkada 3 almurt bar edi, 3 danası alıp jelinse, tarelkada hesh na'rse qalmaydı degeni bul – 0 eken dep tu'sindiriledi yamasa gu'l ıdısta 4 lala bar edi, olardın' 4 danası da solıp quwradı degenimiz hesh na'rse qalmadı. Bunı to'mendegishe ta'riyplew mu'mkin: $3 - 3 = 0$; $4 - 4 = 0$.

Da'pter menen islew. «Matematika da'pter»inin' 29-betindegi tapsırmanı orınlaw. Nol sanının' jazılıwı shınıqtırıladi. Qutıdag'ı qa'lemlerdin' na'wbet penen kemeyiwın aytıw ha'm jazıw arqalı oqıwshılardın' awızeki ha'm jazba so'ylewi bekkemlenedi. Qatarda tu'sip qalg'an qa'lemler ornı tolıqtırıladi ha'm salıstırıw a'melleri orınlanadı. Da'pterdegi su'wretke qarap, nol sanı payda bolıwının'

awizeki ha'm jazba formaların u'yreniw shınıqtırıladi. Nol sanının' payda bolıwına tiyisli arifmetikalıq a'meller orınlanadı.

Sabaqtı juwmaqlaw. Sabaq dawamında aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U'ye tapsırma. Nol sanınan eki qatar etip jazıp keliw.

38–39-sabaqlar

TEMA: 10 SANI MENEN TANISTIRIW

Sabaqtın' maqseti:

1) Oqıwshılardıń o'tilgen tema boymsha iyelegen bilimlerin bayıtıp barıw. 1-10 g'a shekemgi bolg'an sanlar haqqında bilgenlerin bekkemlew;

2) 10 sam menen tanıstırıw, onın' ta'rtibi ha'm quramı haqqında bilim beriw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas.

Sabaqtın' qurallanıwı:

a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;

b) 1-klass «Matematika da'pteri»;

d) sanlı kartoshkalar;

e) geometriyalıq figuralar.

Sabaqtın' barısı:

1. Oqıwshılardı sabaqqa qızıqtırıw.

2. O'tilgen temanı bekkemlew maqsetinde «Menin' ornım qay jerde?» oyunın o'tkeriw. Oqıtıwshı oyun qag'ıydası menen tanıstıradi. Klastag'ı oqıwshılardıń qolına 1 den 10 g'a shekemgi jazılg'an sanlı kartoshkalar tarqatılıp shıg'ıladi. Keyin balalarg'a sonday tapsırma beriledi: qolına kartoshka alg'an balalar taxta aldına shıg'ıp, o'z ornın bilip turıp alıwı kerek. Oqıwshılar qollarındag'ı kartoshkalarg'a qarap durıs turıp alıwı kerek. 1-nomerli oqıwshı birinshi orında, 2-nomerli oqıwshı 1-nomerli oqıwshının' qasına barıp turıwı kerek, 3-nomerli oqıwshı 2-nomerli oqıwshının' qasına shıg'ıp turıwı kerek. Demek, qolında kartoshkası bar oqıwshılar to'mendegi ta'rtipde turıp alıwı lazım.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

To'mendegi qosiq qatarlarinan paydalaniv mu'mkin:

*Ko'rinisim uqsaydi u'tirge,
Altig'a tuvisqanman,
Bir tan'balı sanlarg'a,
Usı jastan ka'rwan basıman:*

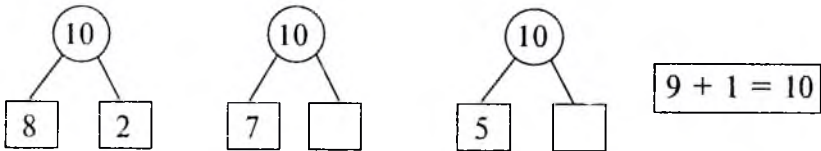
Klasta otirg'an oqıwshılarg'a to'mendegi sorawlar beriledi:

- 2 sanı 3 sanınan neshege kem, 3 sanı 2 sanına neshege artıq?
- 2 sanı 3 sanına birge kem, 3 sanı 2 sanınan birge artıq.
- 8 sanı 7 sanınan neshege artıq yaki 7 sanı 8 sanına neshege kem?
- 8 sanı 7 sanınan birge artıq, 7 sanı 8 sanına birge kem.
- Qa'ne, dosların'ızdın' qollarındag'ı kartoshkag'a qarap, durıs ha'm kerı sanap berin'. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10.
- Durıs sanadın'ız. Biz 9 sanına shekem u'yrengen edik, 9 dan keyin qaysı san keledi?
- 9 dan keyin 10 sanı keledi.

Biz bu'gin 10 sanının' jazılıwı ha'm oqılıwı menen tamsamız.

Taza temanı bayan etiw.

1. Oqıwshılardıń itıbarın sabaqhtın' 40-betindegi temag'a qaratıw.

10 sanının' quramı menen tanıstırladı:

- 10 bul, bir 9 ha'm bir 1 din' qosındısı yamasa onn' kerisi – 1 menen 9;
- 10 bul, bir 8 ha'm bir 2 nin' qosındısı yamasa onn' kerisi – 2 menen 8;
- 10 bul, bir 7 ha'm bir 3 din' qosındısı yamasa onn' kerisi – 3 penen 7;
- 10 bul, bir 6 ha'm bir 4 tin' qosındısı yamasa onn' kerisi – 4 penen 6;
- 10 bul, eki 5 din' qosındısınan ibarat ekenligin tu'rli didaktikalıq materiallar ja'rdeminde tu'sindiriw.

2. 1-ma'seleni awızeki ornılaw.

- Birinshi tarelkada 6, ekinshi tarelkada 4 qa'reli bar. Eki tarelkada neshe qa'reli bar?

- Birinshi tarelkada 6, ekinshi tarelkada 4 qa'reli bolsa, eki tarelkada 10 qa'reli bar. Buni to'mendegishe tu'sindiremiz: $6 + 4 = 10$ qa'reli.

3. 2-misaldag'ı keste de berilgen misallardı awızeki orınlaw.

10 payda bolıw ushın 1 menen 9; 2 menen 8; 3 penen 7; 4 penen 6; 5 penen 5; 6 menen 4; 7 menen 3; 8 penen 2; 9 menen 1 dep bos ko'zgeneklerdin' ornı toltırıladi.

4. 3-misaldı awızeki orınlaw, bos ko'zgenekler ornına sa'ykes sanlardı tawıp sheshiw.

$$8 + 2 = 10$$

$$7 + 3 = 10$$

$$6 + 4 = 10$$

$$10 - 2 = 8$$

$$10 - 7 = 3$$

$$10 - 4 = 6$$

5. 5-ma'selede su'wretke qarap ma'sele du'zip, sheshiwge u'yretiw.

6 qızıl almag'a 4 qızg'ısh almanı qossaq, 10 alma payda boladı eken yamasa 8 alshadan 3 alshanı u'zip alsaq, 5 alsha qaladı eken. Demek, $6 + 4 = 10$ alma, $8 - 3 = 5$ alsha dep ta'riypleymiz.

Da'pter menen islew.

«Matematika da'pter» inin' 30-betindegi tapsırmanı orınlaw.

a) 10 sanının' jazılıwı menen tanıstırıw, onı taxtag'a jazıp ko'rsetiw;

b) 10 sanın hawada jazıp shımqtırıw, son' da'pterge jazdırıw;

d) Sabaq dawamında qıynalg'an oqıwshılarg'a jeke ja'rdem ko'rsetiw.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılardıń bilimín bahalaw, aktiv qatnasqanlardı xoshametlew.

U'ye tapsırma. 10 sanınan 4 qatar jazıp keliw.

40-s a b a q

TEMA: SANNIN' QATARDAG'I ORNI

Sabaqtın' maqseti: 1-10 sanlar izbe-izligin durıs ha'm keri sanaw, 10 sanı ishindegi sanlardı salıstırıw ha'm misal- ma'selelerdi sheshiw ta'jriybesin bekkemlew.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas.

Sabaqtın' qurallarıwı:

- 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı, da'pter;
- temadag'ı sa'ykes su'wret (pıshıq, qoraz);
- geometriyalıq figuralar.

Sabaqtın' barısı:

1. Sabaqtı sho'lkemlestiriw.

2. O'tilgen temanı bekkemlew.

a) Oqıwshılardıń 10 sanı ishinde alg'an bilimlerin bekkemlew, tu'rli didaktikalıq oynılar arqalı oqıwshılardıń qolına qırqıp alg'an tsifrlar berip, «Menin' ornım qay jerde?» oynıń o'tkeriw. Adasıp qalg'an tsifrlar orınlarına qoyıladı;

b) 10 payda etiw ushin ja'ne ne islew kerek? (9 g'a 1 di qossaq, 8 ge 2 ni qossaq, 7 ge 3 ti qossaq, 10 payda boladı h.t.b.)

3. Qosıqtı yadlaw.

*Qon'sı bolıp ko'beydik,
On u'leske bir ha'm nol,
Esaplaymız, sanaymız,
Berip ba'rha qolg'a-qol.*

Taza tema u'stinde islew.

Sabaqlıq penen islesiw.

1, 2, ... , 4, ..., 6, ..., 8, 9 - qaysı sanlar tu'sip qalg'an, oylap tabın', dep soraw.

– Pıshıqlar neshew? Qorazlar neshew? Olardıń ha'mmesi neshew? «Ten'», «sonsha» tu'siniklerin bekkemlew.

Misallardı awızeki sheshiw, da'pterge jazıw jolın tu'sindiriw.

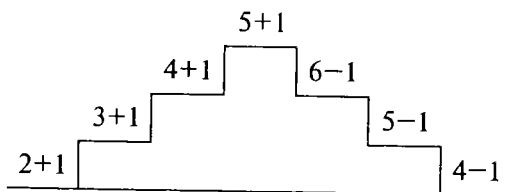
2. 4-mısal awızeki orınlanadı.

– Qanday geometriyalıq figuralardı ko'rip turıpsız?

– Geometriyalıq figuralardıń qaysı birinde tsifrlar jetispeydi?

– 3, 6, 8 tsifrları jetispeydi, dep taptırıwg'a u'yretiw.

3. Sabaqlıqtın' 42-betindegi «tekshe» oynına oqıwshılardıń itibarın qaratiw. Berilgen misallardı sheship, joqang'a ko'teriledi ha'm to'menge tu'siledi.

Demek, ha'r bir sannın' o'z ornı bar, dep juwmaq shıg'arıladı.

Da'pter menen islew.

«Matematika da'pter»inin' 31-betindegi tapsırmanı orınlaw. 10 sanı ishindegi sanlardın' jazıhwı juwaplarına sa'ykes kelgen sanlarg'a sızıq tartıp, bag'ıtın ko'rsetiw. Erkin arifmetikalıq a'meller orınlaw.

Sabaqtı juwmaqlaw. Sabaq dawamında aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U'yg'e tapsırma. 5-mısaldı orınlap keliw. Qosıqtı yadlaw.

43-s a b a q

TEMA: EKI-EKEWDEN SANAW

Sabaqtın' maqseti: Eki-ekewden sanawg'a u'yretiw. Jup ha'm taq sanlar tu'sinigin bekkemlew. Oqıwshılardıń' pikirlew qa'bletin o'siriw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas, taza temanı u'yreniw.

Sabaqtın' qurallanıwı:

- a) oyınshıqlar (ayıw);
- b) sanlı kartoshkalar.

Sabaqtın' barısı:

1. Sabaqtı sho'lkemlestiriw.
2. O'tilgen temanı bekkemlew.
  - a) 10 sanı ishinde durıs ha'm kerı sanawda tu'rli oyınshıqlar ja'rdeminde shınıqtırıw.

Stol u'stine oyınshıqlardı qoyıp sanatıw.

– Oyınshıq mashinalar neshew? Sanan'.

– Kartoshkalar neshew?

– 10 top.

Dem alıw minutı.

Juwap:

Ana shaqada 5 qus,

Ana shaqada 5 qus bolsa,

Mina shaqada 4 qus,

Mina shaqada 3 qus bolsa,

Ushıp ketti 2 qus,

Ushıp ketse 2 qus,

Shaqada qaldı neshe qus?

Shaqada qaladı 6 qus.

Taza tema u'stinde islew.

1. Birewlep 10 g'a shekem sanaw. Keyin ekewlep sanaw. Son' taq ha'm jup sanlardı ajratıwg'a u'yretiw.

1, 3, 5, 7, 9 taq sanlar ekenligin 2, 4, 6, 8, 10. Jup sanlar ekenligin na'rseler (geometriyalıq figuralar) ja'rdeminde tu'sindiriw.

2. Ekewlep sanawdı shınıqtırıw.

Sabaqlıq penen islew. Sabaqlıqtag'ı tema boyınsha shmıg'ıwlar o'tkeriw. «Shabdallardı 2 den sanan'».

– Neshe tarelka bar?

– Ha'r birinde neshe qa'reliden bar? – dep soraw-juwap o'tkeriw.

Ha'r bir tarelkada 2 den qa'reli bar, bum to'mendegishe tu'sindiriw mu'mkin.

$2 + 2 + 2 + 2 + 2 = 10$ qa'reli bar eken.

3. 2-mısaldı awızeki ha'm jazba tu'rde orınlaw.

$2 + 2 = 4$ $6 + 2 = 8$ $3 + 2 = 5$ $7 + 2 = 9$

$4 + 2 = 6$ $8 + 2 = 10$ $5 + 2 = 7$ $1 + 2 = 3$

4. 3-ma'seledegi ayıwlar haqqında awızeki ma'sele du'zip, sheshiwge u'yretiw.

Da'pter menen islew.

«Matematika da'pter»inin' 33-betindegi tapsırmanı orınlaw.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Sabaqta aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U'ye tapsırma. 4-mısal. Sanlardı salıstırıw ta'jiriybesi u'stinde islew.

10 SANI İSHİNDE QOSIW HA'M ALIW

49-s a b a q

TEMA: BİRDİ İZBE-İZ QOSIW HA'M ALIW

Sabaqtın' maqseti: sang'a noldi qosıw ha'm sannan noldi alıw haqqında iyelegen bilimlerin bekkemlew, birdi izbe-iz qosıw ha'm alıw tuwralı bilim beriw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas.

Sabaqtın' qurallanıwı:

a) qolına shar uslap turg'an qız balanın' su'wreti;

b) g'oza ha'm anar miywesi yaki su'wreti.

Sabaqtın' barısı:

1. Sabaqtı sho'lkemlestiriw.

2. O'tilgen tamam bekkemlew:

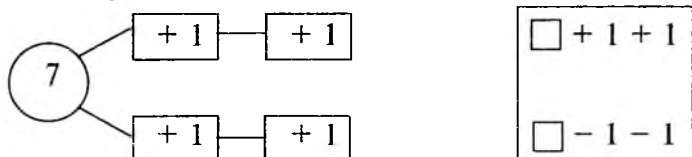
a) sabaqta tu'rli oynlardan paydalanıw-oqıwshılardıń ko'riw, gu'zetiw, eslep qalıw sıyaqlı qa'biletlerin o'siriwge ha'mde sanlar ta'rtibin tez ha'm anıq o'zlestiriwge ja'rdem beredi.

Mısalı:

*Oynaydı 3 qız bala,
Tap ashulg'an gu'l lala,
Dosları keldi besew bolıp.
Ayt, olar boldı neshew?*

Sabaqlıq penen islew.

1. Birdi izbe-iz qosıw ha'm alıw haqqında tu'sinik beriw 1-mısaldı awızeki ha'm jazba tu'rde orınlan'.

2. 3-mısalda su'wrettegi qızg'a at qoyıp, «Qolında neshe shar bar eken, olardıń neshewi ushıp ketti?»-dep oqıwshılardı izleniwge bag'darlaw. «Demek Nargızanıń qolında 10 shar bar edi. Aldın birewi, keyin ja'ne birewi ushıp ketse neshe shar qaladı?»

Sheshiliwi: Nargızanıń qolında 10 shar bar edi, aldın birewi ushıp ketti, keyin ja'ne birewi ushıp ketti.

8 shar qaladı.

$$\begin{array}{|l|l|l|l|} \hline 7+1+1=9 & 8-1-1=6 & 8+1+1=10 & 4+1+1=6 \\ \hline 6+1+1=8 & 9-1-1=7 & 5+1+1=7 & 7-1-1=5 \\ \hline \end{array}$$

3. 4-ma'seledegi g'ozag'a qarap ma'sele du'ziwge u'yretiw.

Oqıwshılardıń sabaqlıqtag'ı 5-ma'sele su'wretge qarap ma'sele du'ziwge u'yretiw.

Mektep ha'wlisinde 9 oqıwshı oynap atır edi, aldın 1 qız bala, keyin ja'ne 1 ul bala kelip qaldı. Ha'wlide neshe oqıwshı qaldı? dep ma'sele du'zdiriledi. Bum to'mendegishe ta'riyiplew mu'mkin. $9 - 1 - 1 = 7$ bala ha'wlide qalg'an eken.

Demek, oqıwshılarg'a tu'rli jumbaqlı mısal ma'seleler beriw arqalı birdi izbe-iz qosıw ha'm alıw boyınsha iyelegen bilimlerin bekkemlep barıladı.

Da'pter menen islew. Birdi izbe-iz qosıw ha'm alıw na'tiy-jesinde oqıwshılardıń awızeki ha'm jazba esaplaw ta'jriybelerin bekkemlew.

Da'pterdegi su'wretlerdi boyaw ha'm sanaw arqalı oqıwshılarg'a salıstırıwdı u'yretiw.

Sabaqtı juwmaqlaw. Sabaq dawamında aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U'ye tapsırma. «Matematika da'pter»inin' 36-betindegi tapsırma.

51-s a b a q

TEMA: SANG'A 3 Tİ QOSIW HA'M SANNAN 3 Tİ ALIW

Sabaqtın' maqseti: Sang'a 3 ti qosıw ha'm sannan 3 ti alıw haqqında bilim beriw, mısıl, ma'sele sheshiw arqalı temanı oqıwshılar sanasına sin'dirip barıw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas.

Sabaqtın' qurallanıwı:

- 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı, da'pteri;
- b) ha'r tu'rli ren'degi sharlar;
- d) palız eginler;
- e) miywelerdin' maketi yaki su'wreti.

Sabaqtın' barısı:

1. Sabaqtı sho'lkemlestiriw.
2. O'tilgen temanı bekkemlew, qosıqtıg'ı matematika oyınınan paydalanıw. Qosıq oqılğ'annan son', ma'sele sha'rtin anıqlaw ha'm sheshiw:

*Da'n shoqıydı appaq tawıq,
Suw ishedı qarası.
Neshe tawıq boladı,
Qosılğ'anda alası? (3).*

Taza tema u'stinde islew.

Sabaqlıq penen islew. Oqıwshılarg'a sabaqlıqtıg'ı tema boyınsha tu'sinik beriw. Su'wretke qarap ma'sele du'ziwge u'yretiw.

– Qızıl ren'degi shar 3 dana, jasıl ren'degisi de 3 dana bolsa, ha'mmesi neshew? Eger ha'mme sharlardan 3 dana qızılın alsaq, neshe jasıl ren'degi shar qaladı? 3 dana jasıl ren'degisin alsaq, neshe qızıl ren'degisi qaladı?

Sang'a 3 ti qosıw ha'm sannan 3 ti ahw ta'jiriybesi a'meliy shınıg'ıwlar arqalı bekkemlep barıladı.

$$3 + 3 = 6 \quad 3 + 2 + 1 = 6 \quad 6 - 3 = 3 \quad 6 - 2 - 1 = 3$$

1. Sabaqlıqtag'ı 1-mısaldı awızeki ha'm jazba tu'rde orınlaw.

2. 2-ma'seleni su'wretge qarap sheshiwge u'yretiw. $6+2+1=9$. Sang'a 3 ti qosıw, sannan 3 ti alıw teması 1, 2 ni qosıw, alıw teması sıyaqlı bekkemlep barıladı.

3. 5-mısal. Keste tiykarında mısal sheshiwge u'yretiw.

$$1 + 3 = 4 \quad 3 + 3 = 6 \quad 5 + 3 = 8$$

$$2 + 3 = 5 \quad 4 + 3 = 7 \quad 6 + 3 = 9$$

Tap sonday-aq, alıw'g'a tiyisli berilgen kestedegi mısalardı orınlaw'g'a u'yretiledi.

$$9 - 3 = 6 \quad 7 - 3 = 4 \quad 5 - 3 = 2$$

$$8 - 3 = 5 \quad 6 - 3 = 3 \quad 4 - 3 = 1$$

Da'pter menen islew. «Matematika da'pter»inin' 38-betindegi wazıypanı orınlaw. Sang'a 3 ti qosıw ha'm sannan 3 ti alıw arqalı oqıwshılarg'a arifmetikalıq a'meller orınlaw, jazıw qag'ıydaların u'yretip barıw. Da'pterdegi su'wretler, a'mellerdi orınlawda oqıwshılardıń qızıg'ıwshılıg'ın arttırıw ko'rsetilgen gu'llerdi sanaw arqalı 1 (birden) 10 (on) g'a shekem bolg'an sanlardın' payda bolıwı haqqındag'ı tu'siniklerdi bekkemlep barıw. Bos ko'zgeneklerde o'z betinshe arifmetikalıq a'meller orınlaw.

Sabaqtı juwmaqlaw. Sabaq dawamında aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U'yg'e tapsırma. Sabaqlıqtın' 53-betindegi 4-mısaldı orınlap keliw.

53-sabaq

TEMA: SANG'A 5, 6, 7, 8, 9 SANLARIN QOSIW

Sabaqtın' maqseti: Sang'a 0, 1, 2, 3, 4 sanların qosıw ha'm alıw boymsha iyelegen bilimlerin bekkemlew, sang'a 5, 6, 7, 8, 9 sanların qosıw boyınsha bilim beriw.

Sabaqtın' qurallarıwı:

- «Matematika» sabaqlıg'ı;
- Temag'a sa'ykes kartoshkalar.

Sabaqtın' barısı:

1. O'tilgen temanı bekkemlew maqsetinde awızeki soraw juwap sho'lkemlestiriw, kartoshkalardan u'nemli paydalanıw.

$$\boxed{3 + 4 = ?}$$

$$\boxed{9 - 4 = ?}$$

$$\boxed{5 + 4 = ?}$$

$$\boxed{7 - 4 = ?}$$

Taza tema u'stinde islew.

1-misaldı awızeki ha'm jazba tu'rde ornlaw.

1-mısal:

5	
1	4
2	

6	
1	5
2	
	3

7	
1	6
	5
3	

8	
1	7
	6
3	
	4

9	
	8
2	
	6
4	

5 sanının' kelip shıg'ıwı ushın 1 menen 4; 2 menen 3; 3 penen 2; 4 penen 1 dep alıw mu'mkin. 6 sanının' kelip shıg'ıwı ushın 1 menen 5; 2 menen 4; 3 penen 3; 5 penen 1 dep alıw mu'mkin...

2. 2-misaldı joqarıdag'ı keste tiykarında ornlaw'ğa u'yretiw.

1 + 5	6				
2 + 5	1 + 6	7			
3 + 5	2 + 6	1 + 7	8		
4 + 5	3 + 6	2 + 7	1 + 8	9	
5 + 5	4 + 6	3 + 7	2 + 8	1 + 9	10

Kestenin' qızıq ta'repi sonda, birinshi qatardag'ı misaldın' juwabı 6; ekinshi qatardag'ı misallardın' juwabı 7; u'shinshi qatardag'ı misallardın' juwabı 8; to'rtinshi qatardag'ı misallardın' juwabı 9; besinshi qatardag'ı misaldın' juwabı 10 payda boladı.

Bunı to'mendegishe ta'riyplew mu'mkin: ma'selen, to'rtinshi qatardag'ı misallardı alıp ko'reyık, 4 penen 5 tin' qosındısı; 3 penen 6 nın' qosındısı; 2 menen 7 nin' qosındısı, 1 menen 8 din' qosındısı da ha'mmesinin' juwabı 9 ekenligin tu'sindiriw kerek.

3. 4-ma'selege qarap awızeki ma'sele du'zdirip sheshiw. Onı to'mendegishe sheshiw mu'mkin: 3 qa'relige 5 qa'relini qossaq, 8 qa'reli boladı $3 + 5 = 8$.

4. 5-misaldı sheshiw.

$$\begin{array}{llll} 3 + 7 = 10 & 4 + 5 = 9 & 2 + 5 = 7 & 3 + 6 = 9 \\ 1 + 8 = 9 & 4 + 6 = 10 & 1 + 9 = 10 & 2 + 8 = 10 \end{array}$$

Da'pter menen islew.

«Matematika da'pter»inin' 40-betindegi wazıypanı ornlaw.

Sabaqtı juwmaqlaw.

U'yge tapsırma. Sabaqlıqtın' 59-betindegi 3-misaldı ornlaw.

**TEMA: 9 G'A SANDI QOSIW HA'M
9 DAN SANDI ALIW**

Sabaqtin' maqseti: 9 g'a sandi qosiw ha'm 9 dan sandi aliw haqqında bilim beriw, misal ha'm ma'seleler sheshiw arqalı temanı bekkemlew.

Sabaqtin' tu'ri: Taza temanı u'yreniw, o'tilgenlerdi bekkemlew.

Sabaqtin' qurallanıwı:

- a) tsifr jazılg'an kartoshkalar;
- b) temag'a sa'ykes oyınshıqlar.

Sabaqtin' barısı:

1. Sabaqtı sho'lkemlestiriw.
2. O'tilgen temanı bekkemlew.

a) 8 ge sandi qosiw ha'm 8 den sandi aliw boyınsha shıng'ıw o'tkerip, bekkemlew. Ma'selen: «Shaqqaqan bilimdanlar» oyınını o'tkeriw mu'mkin.

Oyın dawamında oqıtıwshı «8 ge 2 ni qosıw» degen kartoshkanı ko'rsetse, oqıwshılar tezlik penen aldındag'ı tsifrlardan juwabn tabıw kerek, yaki «8 den 3 ti al» degen kartoshkanı ko'rsetse, oqıwshılar «5» jazılg'an tsifrdi ko'rsetiwi kerek. Oyın usınday etip 3-4 ma'rte qaytalanadı.

Taza tema u'stinde islew.

1. Soraw-juwap arqalı 9 sanı haqqındag'ı bilimlerdi bekkemlew. 9 g'a sandi qosiw ha'm 9 dan sandi aliw a'mellerin bekkemlep barıw. Sabaqlıqtag'ı tapsırmalardı orınlaw.

9 sanı bul – 6 menen 3 sanının' qosındısı, yaki onnı' kerisi – 3 penen 6;

9 sanı bul – 7 menen 2 nin' qosındısı, yaki kerisi – 2 menen 7;

9 sanı bul – 5 penen 4 tin' qosındısı, yaki onnı' kerisi – 4 penen 5 ekenligin tu'sindiriw ushın to'mendegi qızıqlı jumbaq ma'seleden paydalanıw mu'mkin:

*Anam berdi 5 alma,
O'zimde de bar 4 alma.*

*Sanap bolsan', aytag'oy.
Mende neshe alma bar?*

Sheshiliwi: $5 + 4 = 9$ (alma bar).

Sabaqlıq penen islew. Oqıwshılarg'a 9 g'a sandı qosıw ha'm 9 dan sandı alıwdı u'yretiw.

1. Sabaqlıqtag'ı do'n'gelekshelerdin' su'wreti ja'rdeminde bos ko'zgeneklerdi toltırıw haqqında tu'sinik beriledi:

$$9 + 1 = \square$$

$$9 - 7 = \square$$

$$9 - 6 = \square$$

$$10 - 1 = 9$$

$$9 = 7 + 2$$

$$9 = 6 + 3$$

$$10 - 9 = 1$$

$$9 = 2 + 7$$

$$9 = 3 + 6$$

2. 3-ma'seledegi su'wretke qarap ma'sele du'zip, sheshiwge u'yretiw: $9 + 1 = 10$; $10 - 1 = 9$; $10 - 9 = 1$.

3. 4-mısaldı tu'sindirip sheshiw:

$$6 + 5 = 1$$

$$8 + 2 = 10$$

$$2 + 6 = 8$$

$$8 + 1 = 9$$

$$7 - 5 = 2$$

$$1 + 8 = 9$$

$$9 - 2 = 7$$

$$9 + 1 = 10$$

$$9 - 1 = 8$$

Da'pter menen islew.

«Matematika da'pter»inin' 45-betindegi wazıypanı orınlaw.

Sabaqtı juwmaqlaw. Sabaq dawamında aktiv qatnasqan oqıwshılardı bahalaw ha'm xoshametlew.

U'ye tapsırma. Sabaqlıqtın' 60-betindegi 3-mısaldı orınlaw.

60-s a b a q

TEMA: 10 NAN SANDI ALIW

Sabaqtın' maqseti: 10 nan sandı alıw haqqında tu'sinik beriw, mısıl, ma'sele sheshiw arqalı temam bekkemlew.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas.

Sabaqtın' qurallanıwı:

a) didaktikalıq materiallar;

b) ha'r tu'rli oynıshıqlar;

d) sanlı kartoshkalar;

e) geometriyalıq figuralar.

Sabaqtın' barısı:

1. Sabaqtı sho'lkemlestiriw.

2. O'tilgen temani bekkemlew. 9 g'a sandı qosıw ha'm 9 dan sandı alıw boyınsha arifmetikalıq a'meller orınlanadı, qızıqlı matematikalıq minutlar o'tkeriledi. «Vagon-vagon» oyınını oynaw ushın bir oqıwshı paravoz boladı ol vagonlardı basqaradı. Qalg'an oqıwshılar 8 oqıwshının' ko'kiregine qıstırılǵ'an kartoshkalardag'ı mısallardıń juwabın tabıwı kerek.

Ma'selen:

$$\boxed{8 + 1 = 9} \rightarrow \boxed{7 + 2 = 9} \rightarrow \boxed{6 + 3 = 9} \rightarrow \boxed{3 + 6 = 9} \rightarrow \boxed{5 + 4 = 9} \rightarrow$$

$$\rightarrow \boxed{1 + 8 = 9}$$

2. – 10 sanın payda etiw ushın ne islew kerek?

– 10 sanın payda etiw ushın 7 menen 3 tin' qosındısı; 2 menen 8 din' qosındısı; 4 penen 6 nın' qosındısı; 9 benen 1 din' qosındısı; 5 penen 5 tin' qosındısı, dep alıw mu'mkin.

Taza tema u'stinde islew. 10 nan sandı alıw haqqında bilim beriw ushın qaysı sanlardı alıw mu'mkinligin awızeki soraw-juwap arqalı anıqlanadı.

Soraw:

– *On tu'p terek bar edi, qon'sı bag'da. Segizin kesti, kerek waqtında. Bag'da ja'ne qansha terek qaldı? Durıs juwap taba almay Basım qattı.*

Juwabı:

– *On tu'p terek bar bolǵ'an bolsa, Qon'sı bag'da. Segizin kesse, kerek waqıtta. Bag'da qaldı ja'ne Eki terek.*

Sabaqlıq penen islew.

1. Sa'depler ja'rdeminde 10 nan sandı alıw tuwralı tu'sinik beriledi.

$$10 - 1 = 9 \qquad 10 - 9 = 1 \qquad 10 > 9$$

2. 1-mısaldı awızeki ha'm jazba tu'rde orınlaw.

$$10 - 9 = \square \qquad 10 - 8 = \square \qquad 10 - 7 = 3$$

$$10 = 9 + 1 \qquad 10 = 8 + 2 \qquad 10 = 7 + 3$$

$$10 = 1 + 9 \qquad 10 = 2 + 8 \qquad 10 = 3 + 7$$

Bos ko'zgeneklerge qaysı sandı qoyıw mu'mkinligin ha'm su'wretke qarap ma'sele du'ziw kerekligi u'yretiledi.

3-ma'seleni tu'sindirip sheshiw.

$$10 - 4 = 6.$$

Juwabı: Ekinshi akvariumda 6 balıq bar.

Da'pter menen islew.

«Matematika da'pter»inin' 47-betindegi wazıypanı orınlaw.

Sabaqtı juwmaqlaw. Sabaqta aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U'ye tapsırma. Sabaqlıqtın' 62-betindegi 5-ma'seleni sheshiw. Qosıqtı yadlaw.

64-s a b a q

TEMA: QOSIW HA'M ALIW KESTESI

Sabaqtın' maqseti:

a) oqıwshılardı sang'a 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 sanların qosıw ha'm alıw haqqında iyelegen bilimlerin bayıtıp barıw. Matematikalıq so'ylesiwdi o'siriw;

b) qosıw ha'm alıw kestesini haqqında bilim beriw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas.

Sabaqtın' qurallanıwı:

a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;

b) 1-klass «Matematika da'pteri»;

d) didaktikalıq materiallar;

e) geometriyalıq figuralar.

Sabaqtın' barısı:

1. Oqıwshılardıń dıqqatın sabaqqa qaratıw.

2. O'tilgen temanı bekkemlew. «Shaqqa bilimdanlar» oyınıń o'tkeriw. Oqıtıwshı oyın qag'ıydası menen tanıtıradı. Oqıtıwshı 7 menen 2 nin' qosındısı jazılǵan kartoshkanı ko'rsetse, oqıwshılar partaları u'stindegi didaktikalıq materiallardan tsifrlardı tawıp, tezlik penen 9 sanı jazılǵan kartoshkanı ko'rsetiwini kerek.

Eger oqıtıwshı 10 menen 3 tin' ayırması jazılǵan kartoshkanı ko'rsetse oqıwshılar tezlik penen partaları u'stindegi tsifrdan juwabı jazılǵan kartochkanı ko'rsetiwini kerek. Juwabı: 7 bolsa, durıs ko'rsetilgen boladı. Oyın usınday etip 4-5 ma'rte qaytalanadı.

Taza temanı bayan etiw.

1. 1-mısalda qosıw ha'm alıw kestesini menen tanıtıwıw ha'm onnan qanday paydalanıw kerek ekenligi haqqında tu'sinik beriw.

$$3 + 1 = 4$$

$$5 + 2 = 7$$

$$4 - 1 = 3$$

$$7 - 2 = 5$$

Bul mısallardın' sheshimi strelka arqalı tu'sindiriledi.

2. 2-mısaldı awızeki ha'm jazba tu'rde ornılaw.

$$8 + 1 = 9 \quad 4 + 5 = 9 \quad 3 + 4 = 7 \quad 4 + 4 = 8$$

$$9 - 1 = 8 \quad 9 - 4 = 5 \quad 7 - 3 = 4 \quad 3 + 6 = 9$$

3. 3-ma'selede bolsa su'wret boyınsha ma'sele du'zip, sheshiwge u'yretiw: 5 qa'relige 2 qa'relini qossaq, 7 qa'reli payda boladı. Onı mınanday etip an'latıw mu'mkin: $5 + 2 = 7$ qa'reli.

Yaki 7 qa'reliden 2 qa'relini alsaq, neshe qa'reli qaladı? Bunı to'mendegishe ta'riyplewge boladı: $7 - 2 = 5$ qa'reli qaladı.

Da'pter menen islew.

«Matematika da'pter»inin' 49-betindegi wazıypam ornılaw.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılar bilimin bahalaw ha'm aktiv qatnasqanlardı xoshametlew.

U'ye tapsırma. Sabaqlıqtın' 66-betindegi 4-mısal.

67-s a b a q

TEMA: QOSILWSHILARDIN' ORNIN ALMASTIRIW

Sabaqtın' maqseti: Qosılıwshılardıń ornların alımaştırıw menen qosındı o'zgermesligi haqqında bilim beriw. Oqıwshılardıń logiykalıq pikirlewin o'siriw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas.

Sabaqtın' qurallarıwı:

- temag'a sa'ykes su'wret;
- qa'lemler, 2 tu'rli ren'degi sharlar;
- sanlı kartoshkalar.

Sabaqtın' barısı:

1. Sabaqtı sho'lkemlestiriw.

2. O'tilgen temanı bekkemlew. Oqıwshılardıń 10 ishindegi sanlardı qosıw ha'm alıw boyınsha alg'an bilimlerin bekkemlew maqsetinde «Oylap tap» oyınını o'tkeriw. «Men bir san oyladım, onnan 2 ni aldım, 2 payda boldı. Men oylag'an san neshe eken?»

Taza tema u'stinde islew. Oqıwshılarg'a qosılıwshılardıń ornını alımaştırıw qa'siyetlerin u'yretiw maqsetinde a'meliy shınıg'ıw o'tkeriledi.

Eki oqıwshını taxta aldına shıǵarıp, eki qolına eki tu'rli ren'degi sharlar beriledi. Son' on' ha'm shep qolmdag'ı sharlar almasırladı ha'm na'tiyje o'zgermegenliginin' guwası boladı. Basqa na'rseler menen de usınday shıǵarıwlar o'tkeriw mu'mkin.

Sabaqlıq penen islew.

1. Sabaqlıqtın' 69-betindegi su'wrette de tap usı ha'reket ko'rsetilip, aldın $2 + 1 = 3$, keyin $1 + 2 = 3$ an'latpası berilgen. Keyingi su'wrette domino arqalı mısıl sheshiw ko'rsetilgen. Oqıwshılar ne o'zgergenin su'wretke qarap aytıp beriwı kerek boladı.

$$5 + 4 = 9 \quad 5 + 2 = 7 \quad 6 + 3 = 9$$

$$4 + 5 = 9 \quad 2 + 5 = 7 \quad 3 + 6 = 9$$

2. 2-mısalda bolsa bos ko'zgeneklerdi toltırıw shıǵarıwı orınlanadı.

$$8 + 2 = \square \quad 8 + \square = 9 \quad 7 + 2 = \square$$

$$2 + 8 = \square \quad \square + 8 = 9 \quad 2 + 7 = \square$$

3. 3-ma'seleni awızeki ha'm jazba tu'rde orınlaw.

2 qa'reli menen 3 qa'relinin' qosındısı 5 boladı. Eger, 3 qa'reli menen 2 qa'relinin' ornın almasırsaq, na'tiyje o'zgermeytug'ının a'meliy shıǵarıw o'tkeriw arqalı tu'sindiriw.

Da'pter menen islew.

«Matemtika da'pter»inin' 69-betindegi mısıl, ma'seleni sheshiw.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Qosılıwshılardıń orınların almasırg'an menen na'tiyje o'zgermeytug'ınlıǵı haqqındag'ı qa'siyetke oqıwshılar mısallar, ma'seleler sheshiw barısında isenimge erisedi. Oqıwshılar bilimin bahalaw ha'm xoshametlew.

U'yg'e tapsırma. Sabaqlıqtın' 69-betindegi 4-ma'seleni orınlap keliw.

68-s a b a q

TEMA: BELGISİZ QOSILISHINI TABIW

Sabaqtın' maqseti: Qosılıwshılardıń orınların almasırwı haqqında iyelegen bilimlerin bekkemlew. Qosıwdı tu'rli usıllar menen tekseriw, belgisiz qosılıwshını tabıw haqqında bilim beriw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas.

Sabaqtın' qurallanıwı:

- a) didaktikalıq materiallar;
- b) qırqılǵ'an tsifrlar;
- d) miyweler maketi.

Sabaqtin' barısı:

1. Sabaqtı sho'lkemlestiriw.
2. O'tilgen temanı bekkemlew. Oqıwshılardıń' alg'an bilimlerin bekkemlew.

Taza tema o'tilgen temanın' dawamı ekenligi tu'sindiriledi.

*Men aytaman, ma'sele
Qayta oqın' bir ja'ne.
Ne belgili, belgisiz,
Tapqannan son', qılın' bayram.*

Sabaqlıq penen islew.

1. Oqıwshılarg'a belgisiz qosılıwshını tabıwg'a tiyisli 1-ha'm 2-mısal sheshiwge u'yretiledi.

$$7 + \square = 10 \qquad \square + 2 = 10 \qquad 5 + \square = 7$$

$$3 + \square = 9 \qquad \square + 6 = 9 \qquad \square + 1 = 5$$

Eger qosılıwshılardıń' biri belgisiz bolsa, qosındıdan belgili bolg'an qosılıwshını alamız, dep qag'ıyda menen tanıstırıw kerek.

2. 2-ma'seledegi su'wret tiykarında ma'sele du'zdirip, onı sheshiwge u'yretiw.

Sheshiliwi: $8 - 6 = 2$ (kapusta).

Da'pter menen islew.

«Matematika da'pter»inin' 53-betindegi wazıypanı orınlaw.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Sabaqta aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U'ye tapsırma.

Sabaqlıqtın' 70-betindegi 3-mısaldı orınlap keliw.

70-s a b a q

TEMA: BELGİSİZ AZAYIWSHINI TABIW

Sabaqtın' maqseti:

a) oqıwshılardıń' o'tilgen tema boyınsha iyelegen bilimlerin bekkemlew. Qosıw ag'zaları menen alıwdın' ag'zaların bir-birinen ajırata biliwge u'yretiw;

b) oqıwshılarg'a belgisiz azayıwshını tabıw haqqında bilim beriw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas.

Sabaqtın' qurallarıwı:

- 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;
- 1-klass «Matematika da'pteri»;
- geometriyalıq figuralar.

Sabaqtın' barısı:

1. O'tilgen temanı bekkemlew. Men bir san oyladım, usı oylag'an sanıma 2 ni qosqan edim 10 sanı payda boldı, men oylag'an sandı aytın'; men 8 den bir sandı alıp edim. 5 sanı payda boldı, men oylag'an sandı aytın'. Ja'ne 7 samna men, oylag'an sandı qosıp edim, 9 sanı payda boldı, men oyldag'an sandı aytın'. Juwapları: 8; 3; 2.

2. Jumbaqlı ma'sele aytıp onın' juwabın taptırıw. Ma'selen:

Uwıjıp pisip-aq shabdalı,

Shaqada turar bir shabdalı,

Bayram to'rtewin jepti keshe.

Qa'ne tabın' barlıg'ı neshew? juwabı: 5 dana.

Oqıwshılardıń o'zlerine de usınday jumbaqlı ma'sele tawıp keliw wazıypası tapsırıladı.

Taza temanı bayan etiw.

1-mısal keste tiykarında berilgen bolıp, alınıwshı, ayırma belgili bolsa, azayıwshını qalay tabıw mu'mkinligi tu'sindiriledi.

Azayıwshı						
Alınıwshı	6	5	8	4	7	6
Ayırma	4	4	2	4	2	3

Eger azayıwshı belgisiz bolsa, ayırmag'a alınıwshı qosıladi. Mısalardıń juwabı to'mendegishe 10, 9, 10, 8, 9, 9 eken. Bul sanlardı ko'zgeneklerge jaylastırıp 10 menen 6 nın' ayırması 4; 9 menen 5 tin' ayırması 4; 10 menen 8 din' ayırması 2; 8 benen 4 tin' ayırması 4; 9 penen 7 nin' ayırması 2; 9 menen 6 nın' ayırması 3 dep oqıladi.

2. 2-mısaldı awızeki ha'm jazba tu'rde orınlaw.

$$10 - 4 = 6$$

$$7 - 3 = 4$$

$$10 - 5 = 5$$

$$8 - 6 = 2$$

$$9 - 6 = 3$$

$$9 - 5 = 4$$

3. 3-ma'sele. Su'wretke qarap ma'sele du'ziw ha'm onı sheshiwge u'yretiw.

Bar edi – ?

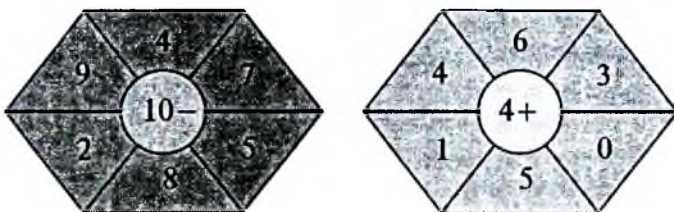
Alındı – 2 dana.

Qaldı – 4 dana.

Sheshiliwi: $2 + 4 = 6$.

Juwabi: 6 alma bolg'an.

4. 5-mısal. Esaplan' dep berilgen mısaldı awızeki sheshiw.

a) 10 menen 4 tin' ayırması 6; 10 menen 7 nin' ayırması 3; 10 menen 5 tin' ayırması 5; 10 menen 8 din' ayırması 2; 10 menen 2 nin' ayırması 8; 10 menen 9 dın' ayırması 1 ge ten';

b) 4 penen 6 nin' qosındısı 10; 4 penen 3 tin' qosındısı 7; 4 penen 0 din' qosındısı 4; 4 penen 5 tin' qosındısı 9; 4 penen 1 din' qosındısı 5; 4 penen 4 tin' qosındısı 8 ge ten'.

Da'pter menen islew.

«Matematika da'pter» inin' 55-betindegi wazıypanı ornılaw.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılar bilimin bahalaw, aktiv qatnasqanlardı xoshametlew.

U'yg'e tapsırma. Sabaqlıqtın' 72-betindegi 4-mısal.

71-s a b a q

TEMA: BELGİSİZ AZAYIWSHINI TABIW

Sabaqtın' maqseti:

a) oqıwshılardıń belgisiz azayıwshını tabıwǵa tiyisli iyelegen bilimlerin bayıtıp barıw;

b) oqıwshılarg'a belgisiz alınıwshını tabıwǵa tiyisli tu'sinik beriw.

Sabaqtin' tu'ri: Aralas.

Sabaqtin' qurallariwi:

- a) 1-klass «Matematika» sabaqlig'ı;
- b) 1-klass «Matematika da'pteri»;
- d) geometriyalıq figuralar.

Sabaqtin' barisi:

1. O'tilgen temanı bekkemlew maqsetinde «Kim shaqqan» oyunın oynatıw. Oqıtıwshı oyun qag'ıydası menen tanıstıradı. Taxtag'a 3 qatar misal jazıp qoyılğ'an boladı. Birdey juwaplı misallardı kim birinshi bolıp tapsa, sol oqıwshı shaqqan, jen'impaz dep xoshametlenedi.

$$6 + 3 = 9$$

$$8 - 4 = 4$$

$$3 + 2 = 5$$

$$5 + 0 = 5$$

$$7 + 2 = 9$$

$$8 - 2 = 6$$

$$9 - 5 = 4$$

$$9 - 9 = 0$$

$$3 + 3 = 6$$

Misallardı ha'r biri bo'lek-bo'lek analiz etiledi.

Taza tamam bayan etiw.

1. 1-misal keste tiykarında berilgen bolıp, og'an alıwshını tabıw kerekligi tu'sindiriledi.

Azayıwshı	6	10	8	9	7	6	8
Alıwshı							
Ayırma	4	4	2	4	2	0	5

Eger alıwshı belgisiz bolsa, azayıwshıdan ayırmanı alıw kerek boladı.

6 menen 2 nin' ayırması 4; 10 menen 6 nın' ayırması 4; 8 benen 6 nin' ayırması 2; 4 penen 0 din' ayırması 4; 7 menen 5 tin' ayırması 2; 6 menen 3 tin' ayırması 3 ke ten' dep oqladı.

2. 2-misal awızeki ha'm jazba tu'rde orınlaw.

$$8 - 5 = 3$$

$$10 - 8 = 2$$

$$6 - 2 = 4$$

$$9 - 4 = 5$$

$$7 - 2 = 5$$

$$4 - 1 = 3$$

3. 3-ma'sele.

Su'wret tiykarında ma'sele du'zip, onı sheshiwge u'yretiw.

Bar edi - 8 qawın.

Satıldı - ?

Qaldı - 6.

Sheshiliwi: $8 - 6 = 2$ (qawın).

Juwabi: 2 qawm satılğ'an.

4. 5-mısaldı tu'sindirip sheshiwge u'yretiw.

Awızeki komponent atamasın durıs aytıp, mısallar juwabın tabıw:

a) 10 menen 8 din' ayırması 2; 10 menen 5 tin' ayırması 5; 10 menen 2 nin' ayırması 8; 10 menen 7 nin' ayırması 3 ke ten';

b) 9 benen 2 nin' ayırması 7; 9 benen 4 tin' ayırması 5; 9 benen 7 nin' ayırması 2; 9 benen 8 din' ayırması 1; 9 benen 3 tin' ayırması 6; 9 benen 5 tin' ayırması 4 ke ten'.

Da'pter menen islew.

«Matematika da'pteri»nin' 56-betindegi wazıypanı orınlaw.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılar bilimin bahalaw, aktiv qatnasqanlardı xoshametlew.

U'yege tapsırma. Sabaqlıqtın' 73-betindegi 4-mısal.

76-s a b a q

TEMA: KILOGRAMM

Sabaqtın' maqseti:

a) oqıwshılardıń an'latpalardı salıstırıwǵa tiyisli iyelegen bilimlerin bayıtıp barıw;

b) oqıwshılarg'a kilogramm haqqında bilim beriw.

Sabaqtın' qurallanıwı:

a) 1-klass «Matematika» sabqalıǵı;

b) 1-klass «Matematika da'pteri»;

d) geometriyalıq figuralar;

e) temag'a sa'ykes su'wret, didaktikalıq materiallar.

Sabaqtın' barısı:

1. Oqıwshılardıń itibarın sabaqqa qaratıw.

2. O'tilgen temanı bekkemlew.

O'z betinshe jumıstı taxtag'a jazıp beriw, son' kim birinshi bolıp « > », « < », « = », belgilerin durıs qoyıp biliwge u'yretiw.

$$6 + 4 \square 8$$

$$10 - 2 \square 7$$

$$7 + 2 \square 9$$

$$6 + 3 \square 10$$

$$9 - 1 \square 10$$

$$5 - 3 \square 5$$

3. Kartoshkalar ja'rdeminda awizeki soraw-juwap o'tkeriw:

$$6 + 2 = ?$$

$$8 - 3 = ?$$

$$5 + 4 = ?$$

$$9 - 2 = ?$$

$$7 + 1 = ?$$

Bul mısallardın' juwabi anıq bolg'annan keyin, oqıwshılar dıqqatın, aylanbalı mısallar payda bolg'anına qaratıw. Oqıwshılardıń' o'zlerine de usıg'an uqsas mısallar du'zdiriw.

Taza temanı bayan etiw.

1. Oqıwshılardıǵa ta'rezi, ta'rezi tasların ko'rsetip, olar qay jerde qollanıwı, turmıstag'ı ornı haqqında sa'wbetlesiw o'tkeriledi. Demek, ta'rezi, ta'rezi tasları du'kanlarda, bazarlarda, da'rixanalarda ushurasıwı haqqında bilim beriw. Bulardıń' qaysı biri bazarda, qaysı biri du'kanda, qaysı biri da'rixanalarda qollanıwın ajırata biliw gerek.

Sabaqlıqtın' 78-betindegi ta'rezi taslarınun' awırlıg'm aytıp beriwı gerek. 1 kg, 2 kg, 5 kg taslar barlıg'ın aytıp beredi.

2. 1-ma'selede su'wretke qarap, duzdın' ha'm unnun' awırlıg'ın aytıp beriw. Duz – 1 kg, un bolsa 2 kg eken.

3. 2-ma'sele awizeki ha'm jazba tu'rde orınlaw.

Palawqabaq – 9 kg.

G'arbız – ? 2 kg kem.

Sheshiliwi: $9 - 2 = 7$ (kg).

Juwabi: G'arbız 7 kg eken.

Ol awırma, bul awırma?

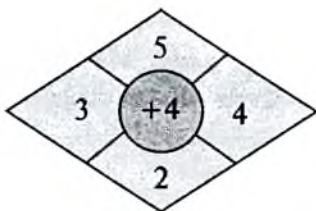
Anıqlaw ju'da' qıyın,

Usınday qıyın waqıtta,

Qol keledi kilogramın.

A'ne, balalar, kilogramm ne ekenligin bilip aldın'ız. Endi o'zin'iz de kilogramm qatnasqan ma'sele du'ziwin'iz mu'mkin.

4. 4-mısalda oqıwshılardı tez esaplawg'a u'yretiw.

- a) 5 penen 4 tin' qosındısı 9; 3 penen 4 tin' qosındısı 7; 2 menen 4 tin' qosındısı 6; 4 penen 4 qosındısı 8;
 b) 10 menen 2 nin' ayırması 8; 9 benen 2 nin' ayırması 7; 8 benen 2 nin' ayırması 6; 7 menen 2 nin' ayırması 5 ke ten'.

Da'pter menen islew.

«Matematika da'pteri» 61-bettegi misal, ma'seleni sheshiw.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılar bilimin bahalaw, aktiv qatnasqanlardı xoshametlew.

U'ye tapsırma. Sabaqtın' 78-betindegi 3-misal.

77-s a b a q

TEMA: KILOGRAMM (DAWAMI)

Sabaqtın' maqseti:

Oqıwshılardıń kilogramm boyınsha alg'an bilimlerin bayıtıp barıw, ma'sele, misal sheshiw.

Sabaqtın' qurallanıwı:

- 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;
- b) temag'a baylanış su'wret;
- d) geometriyalıq figuralar.

Sabaqtın' barısı:

1. Oqıwshılar dıqqatın sabaqqa qaratıw.
2. U'ye tapsırmanı tekseriw. 3-misal.

$$10 - 9 = 1 \quad 8 + 1 = 9 \quad 7 + 3 = 10 \quad 8 - 4 = 4$$

$$7 + 2 = 9 \quad 9 - 2 = 7 \quad 9 - 9 = 0 \quad 5 + 4 = 9$$

3. O'tilgen temanı bekkemlew maqsetinde «Bazarda» atamasındag'ı oynıń sho'lkemlestiriw. Oqıtıwshı oynıń qag'ıydası menen tanıstıradı. Bunın' ushın kartonnan jasalg'an palız eginlerinin' maketi tayarlap qoyıladı. Son' bir oqıwshını satıwshı bir oqıwshını alıwshı etip saylaydı. Satıp alıwshı dostın'ız Nasiba, satıwshıg'a: «mag'an 4 kg geshir, 3 kg kartoshka berin'» dep aytadı. Sonda oqıtıwshı klastag'ı oqıwshılarg'a qarap qa'ne aytın', dostın'ız neshe kilogramm palız eginlerin satıp aldı? Balalar esaplap: «Dostımız Nasiba ha'mmesi bolıp 7 kg palız eginlerin satıp aldı» dep aytadı.

Miyweler menen de usınday oyın o'tkeriw mu'mkin. Shaxnoza satıwshının' aldına barıp: mag'an 3 kg alma, 2 kg a'nar berin' dep aytadı.

– Shaxnoza neshe kilogramm miywe satıp alg'an?

– Shaxnoza 5 kg miywe satıp alg'an.

Oyın usı taqılette 3-4 ma'рте qaytalanadı.

Taza temanı bayan etiw.

1. 5-ma'sele keste tiykarında berilgen ma'seleni sheshiwge u'yretiw.

Bar edi	Jumsaldı	Qaldı
10 kg piyaz	3 kg	?

Sheshiliwi: $10 - 3 = 7$ (kg).

Juwabr: 7 kg piyaz qaldı.

2. 7-ma'seleni awızeki ha'm jazba tu'rde orınlaw.

Almalı yashik – 10 kg.

Almurtlı yashik – ? 3 kg jen'il.

Sheshiliwi: $10 - 3 = 7$ (kg).

Juwabr: almurtlı yashik 7 kg.

3. 8-mısal keste tiykarında berilgen mısallardı sheshiwge u'yretiw.

Qosılıwshı	4	2	1	3	5	6
Qosılıwshı		4	6	0		
Qosındı	9				8	7

Bul kestedegi mısallardıń sheshiliwi to'mendegishe tu'sindiriledi: eger qosılıwshılardıń birewi belgisiz bolsa, qosındıdan belgili bolg'an qosılıwshını alıw kerek:

9 benen 4 tin' ayırması 5; 2 menen 4 tin' qosındısı 6; 1 menen 6 nın' qosındısı 7; 3 penen 0 qosındısı 3; 5 penen 3 tin' qosındısı 8; 6 menen 1 din' qosındısı 7 eken.

Da'pter menen islew.

«Matematika da'pteri»inin' 61-betindegi wazıypanı orınlaw.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılar bilimin bahalaw, aktiv qatnasqanlardı xoshametlew.

U'yg'e tapsırma.

Sabaqlıqtın' 79-betindegi 6-mısal.

TEMA: LİTR

Sabaqtın' maqseti:

a) Oqıwshılardıń kilogramm boyınsha iyelegen bilimlerin bayıtıp barıw;

b) oqıwshılarg'a litr haqqında bilim beriw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas.

Sabaqtın' qurallanıwı:

a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;

b) temag'a sa'ykes su'wretler.

Sabaqtın' barısı:

1. Oqıwshılardıń dıqqatın sabaqqa qaratıw.

2. U'ye tapsırmanı tekseriw. 7-mısal.

$$10 - 9 = 1 \quad 7 + 3 = 10 \quad 10 - 1 = 9 \quad 6 + 4 = 10$$

$$10 - 8 = 2 \quad 8 + 2 = 10 \quad 3 + 3 = 6 \quad 4 + 5 = 9$$

3. O'tilgen temanı bekkemlew maqsetinde matematikalıq diktant o'tkeriw:

a) bir tarelkada 8 dana a'nar bar edi, ekinshi tarelkada birinshi tarelkag'a salıstırg'anda 2 dana artıq a'nar bar. Ekinshi tarelkada neshe a'nar bar?

b) 10 menen 7 nin' ayırmasın jazın';

d) 5 penen 4 tin' qosındısın jazın';

e) 6 menen 8 di salıstırın'.

Taza temanı bayan etiw.

1. Oqıwshılarg'a litr haqqında tu'sinik beriw maqsetinde banka, bidong'a suw tayarlap qoyıp, a'meliy shınıg'ıw o'tkeriw maqsetke muwapıq boladı.

1-mısal.

Bir litrli bankag'a ha'm bidong'a neshe stakan suw jaylasıwın o'lshep ko'riw.

2. 2-ma'seleni awızeki sheshiw.

Sheleкке 10 l suw ketedi. Eger shelekte 6 l suw bolsa, ja'ne 4 l suw quyıw mu'mkin, eger 4 l suw bolsa, ja'ne 6 l suw quyıw mu'mkin, eger 7 l suw bolsa, ja'ne 3 l suw quyıw mu'mkin eken.

3. 3-mısal. Salıstırıwg'a tiyisli berilgen mısaldı awızeki ha'm jazba tu'rde ornılaw.

4 kg < 8 kg qıyar; 4 kg qıyar 8 kg qıyardan kem.

5 l < 6 l su't.

4. 6-ma'seleni awızeki ha'm jazba tu'rde orınlaw.

1 bidonda – 10 l.

2 bidonda – ? 3 l kem paxta mayı.

Sheshiliwi: $10 - 3 = 7$ (l).

Juwabı: Ekinshi bidonda 7 l paxta mayı bar.

Litr ne? Qanday is?

Bilesizbe qızlarım,

Bolsa qay jerde suyıqlıq,

O'zim o'lshey men ba'rin.

Demek, liter suyıqlıqlardı o'lshewde qollamladı eken, liter so'zi «l» ha'ribi menen belgilenedi dep tu'sindiriledi.

Da'pter menen islew.

«Matematika da'pteri»nin' 62-betindegi misal, ma'seleni sheshiw

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılar bilimin bahalaw, aktiv qatnasqanlardı xoshametlew.

U'ye tapsırma. Sabaqlıqtın' 80-betindegi 5-misal.

80-s a b a q

TEMA: BEKKEMLEW USHIN SHINIG'IWLAR

Sabaqtın' maqseti:

Oqıwshılardıń o'lshe m birlikleri u'stinde iyelegen bilimlerin bayıtıp barıw.

Sabaqtın' qurallanıwı:

- 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;
- temag'a sa'ykes su'wret;
- geometriyalıq figuralar.

Sabaqtın' barısı:

- Oqıwshılardıń dıqqatın sabaqqa qaratıw.
- U'y tapsırmasın tekseriw. 10-misal.

$$10 - 8 = 2$$

$$5 + 5 = 10$$

$$9 - 4 = 5$$

$$8 + 2 = 10$$

$$9 + 1 = 10$$

$$8 - 7 = 1$$

$$4 + 4 = 8$$

$$9 - 7 = 2$$

$$7 + 3 = 10 \quad 6 - 3 = 3 \quad 8 - 6 = 2 \quad 4 + 3 = 7$$

3. O'tilgen temani bekkemlew maqsetinde «Shaqqaqan bilimdanlar» o'ynin sho'lkemlestiriw.

Oqıwshı o'yn qag'ıydası menen tanıstıradı. Bunın' ushın klastag'ı oqıwshılardı 3 toparg'a bo'lip, ha'r bir topar ushın sa'rdar saylanadı.

Komanda sa'rdarı shıg'ıp o'zınin' atm tan'lap aladı; «Ziyrekler», «Bilimdanlar», «Tapqırlar» toparı dep ataw mu'mkin.

Ha'r bir oqıwshı ushın o'z aldına qag'azlarda mısallar jazılğan boladı. Basqarıwshı ruxsat beriwi menen ha'r bir topardan sa'rdarı shıg'ıp, taxtag'a juwabın jazadı. Qaysı topar birinshi bolıp, juwabın jazıp bolsa, sol topar jen'impaz dep tabıladı ha'm olardı xoshametleydi.

Ziyrekler		Bilimdanlar		Tapqırlar	
1-topar		2-topar		3-topar	
2 + 1	3 + 5	4 + 3	5 + 2	3 + 3	3 + 2
9 + 1	4 + 2	5 + 4	7 - 5	7 - 4	5 - 3
9 - 3	6 + 3	9 - 1	6 + 3	8 + 2	8 - 5
8 - 4	10 - 3	6 + 4	10 - 4	8 + 1	7 + 3

Bul o'yn oqıwshılardıń pikirlew qabiletin o'siriw menen bir qatarda olardı awızbirshilikke shaqıradı.

Taza temani bayan etiw.

1. 1-mısal. Oqıwshılardı keste tiykarındı berilgen mısaldı, ko'zgeneklerdi toltırıw kerekligi haqqındağı bilimleri bekkemlenedi.

Azayıwshı	9	10	7	6	8	5	3	8
Alınıwshı	5	7	2	2	3	4	1	4
Ayırma								

Eger azayıwshı belgili, alınıwshı belgisiz bolsa, azayıwshıdan ayırma alınadı, eger ayırma belgisiz bolsa, azayıwshıdan alınıwshını alıw gerek boladı. Demek, 9 benen 5 tin' ayırması 4, 10 menen 7 tin' ayırması 3; 7 menen 2 nin' ayırması 5; 6 menen 2 nin' ayırması 4; 8 benen 3 tin' ayırması 5; 5 penen 4 tin' ayırması 1; 3 penen 1 nin' ayırması 2; 8 benen 4 tin' ayırması 4 dep oqıladı.

2. 2-ma'seleni awızeki ha'm jazba tu'rde orınlaw.

Bar edi – 10 shelek suw.

Alındı – 7 shelek suw.

Qaldı – ?

Sheshiliwi: $10 - 7 = 3$ (shelek suw).

Juwapı: Boshkada 3 shelek suw qaldı.

3. 4-ma'seleni awızeki sheshiw: qısqa jazıw boyınsha ma'sele du'zdirip, onı sheshiwge u'yretiw.

Sheshiliwi:

$10 - 7 = 3$ (litr suw qaldı).

Da'pter menen islew.

«Matematika da'pteri»nin' 63-betindegi tapsırmanı orınlan'.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılar bilimin bahalaw ha'm aktiv qatnasqanlardı xoshametlew.

U'ygе tapsırma. Sabaqlıqtın' 82-betindegi 3-mısal.

81–82-sabaqlar

TEMA: NOQAT. SIZIQLAR. KESİNDİ. SINIQ SIZIQ

Sabaqtın' maqseti:

1. Oqıwshılardı o'tilgen tema boyınsha iyelegen bilimlerin bayıtıp barıw, o'lishem birliklerin bir-birinen ajırata alıw maqsetinde a'meliy jumıslardan orınlı paydalanıw.

2. Oqıwshılarg'a noqat, sızıqlar, kesindi, sınıq sızıq haqqında bilim beriw.

Sabaqtın' qurallanıwı:

a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;

b) temag'a sa'ykes sızılmalar;

d) geometiriyalıq figuralar.

Sabaqtın' barısı:

1. Oqıwshılardıń dıqqatın sabaqqa qaratıw.

2. U'y tapsırmasın tekseriw. 3-mısal:

$$6 + 1 < 10$$

$$5 - 1 < 8$$

$$6 + 2 < 10$$

$$8 + 2 = 10$$

$$9 - 2 < 9$$

$$7 + 1 > 4$$

3. O'tilgen temam bekkemlew maqsetinde matematikalıq diktat o'tkeriw.

- a) qawinnın' awırlıg'ı 7 kg, asqabaqtın' awırlıg'ı bolsa onnan 2 kg g'a artıq. Qawinnın' awırlıg'ı qansha?
 b) 8 benen 2 nin' qosındısın jazın';
 d) 10 menen 7 nin' ayırmasın jazın';
 e) 9 benen 6 nı salıstırın'.

Taza temanı bayan etiw.

1. Oqıwshılarg'a noqat haqqında tu'sinik beriw maqsetinde taxtag'a noqat qoyıp ko'rsetilip beriledi.

Mine bul «•» noqat dep ayıladı eken. Sızıqlar bolsa **tuwrı sızıq, sınıq sızıq** boladı eken dep to'mendegishe qosıq qatarı menen tu'sindiriledi.

*Qa'le jerde, qa'le aspanda,
 Xızmetke tayar biz sızıq,
 Qollanın' tek keregin,
 Tuwrı, iymek ya sınıq.*

Kesindi gende bolsa tuwrı sızıqlı na'rseni alıp, qayshı menen shorta kessek, onun' atın kesindi dep aytıw mu'mkin.

Kesindi:

*Sızıqtın' bir bo'legin,
 Shorta kesip alın'ız.
 Endi «kesindi» boldı dep,
 Klasqa jar salın'ız.*

Tuwrı sızıq bolsa da, kesindi bolsa da sızg'ısh ja'rdeminde o'lshew mu'mkin.

2. 1-ma'seleni awızeki ha'm jazba tu'rinde orınlaw. Bir tarelkada 6 alma, ekinshi tarelkada 2 alma bar. $6 + 2 = 8$ alma.

Eki tarelkada 8 alma bar eken.

3. 1-ma'seleni (ekinshisin) awızeki orınlaw.

Eki baylawda 8 biydaydın' bası bar. Ekinshi baylawda 3 biydaydın' bası bolsa, birinshi baylawda neshe biydaydın' bası bar?

Sheshiliwi: $8 - 3 = 5$.

Birinshi baylawda 5 biydaydın' bası bar.

— biydaydan ne alınadı?

— biydaydan un alınadı;

— unnan neler pisiriledi?

Uñnan nan, qamırılı awqatlar, ha'r qıyılı awqatlar tayarlanadı. Sonı yadta saqlaw kerek, o'mirdi nansız ko'z aldımızg'a keltire almaymız. «Nan haqqında» qosıg'ın aytıw.

4. 4-mısal

$$9 - 5 = 4$$

$$4 + 3 = 7$$

$$8 - 3 = 5$$

$$4 + 5 = 9$$

$$7 - 4 = 3$$

$$5 + 2 = 7$$

$$7 - 3 = 4$$

$$2 + 6 = 8$$

5. 5-ma'selede bolsa su'wretke qarap ma'sele du'zip sheshiwge u'yretiw.

Artıq bolsa qosamız,

Kishi dawın asamız.

Kem bolsa, alın',

Qansha qaldı, tez tabın'.

– Gvozdikalar ha'm lalalardan barlıg'ı neshew? Sanap aytıp berin'.

– Gvozdikalar ha'm lalalardıń barlıg'ı 8.

– Lalalar gvozdikadan neshege kem?

– Lalalar gvozdikalardan 4 ke kem.

– Gvozdikalar lalalardan neshege ko'p?

– Gvozdikalar lalalardan 4 ke ko'p.

6. 7-mısalda kestedege mısallardı sheshiw, yag'nıy berilgen sanlardın' ha'r birin 2 ge kemeytiw. 10 dı 2 ge kemeytsek 8; 7 ni 2 ge kemeytsek 5; 5 ti 2 ge kemeytsek 3; 8 di 2 ge kemeytsek 6; 4 ti 2 ge kemeytsek 2; 9 dı 2 ge kemeytsek 7; 6 nı 2 ge kemeytsek 4 boladı eken dep tu'sindiriw.

7. 8-mısalda figuralardıń atın ha'm sanın taptırıw.

Ha'r bir oqıwshı o'zınin' partası u'stindege geometriyalıq figuralardı o'z ornına qoyıp, sonday figura jasaw mu'mkin. Bul figuralardı sanaq sho'pleri menen de jasaw mu'mkin. Demek, bul figuralarda kvadrat, u'shmu'yeshlik, tuwrı to'rtmu'yeshlikler bar ekenligin ko'rsetip, aytıp beriwleri kerek. (Bul a'meliy shıng'ıw oqıwshılardıń yadında jaqsı saqlanıw qalıwı ushın orınlanadı.)

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılardıń bilimín bahalaw, aktiv qatnasqanlardı xoshametlew.

U'ye tapsırma. Sabaqlıqtın' 84-betindege 6-mısal.

TEMA: SANTİMETR

Sabaqtın' maqseti:

- a) oqıwshılardıń noqat, sızıqlar, kesindi, sınıq sızıq haqqında iyelegen bilimlerin bayıtıp barıw;
b) oqıwshılarg'a «Santimetr» haqqında bilim beriw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas.

Sabaqtın' qurallarıwı:

- a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;
b) sızıqlar, lenta.

Sabaqtın' barısı:

1. Oqıwshılar dıqqatın sabaqqa qaratıw.
2. U'y tapsırmasın tekseriw. 6-mısal.

$$3 + 1 = 4$$

$$9 + 1 > 9$$

$$3 - 1 < 4$$

$$4 + 1 = 5$$

$$7 + 2 > 8$$

$$4 + 1 > 3$$

$$5 + 1 = 6$$

$$5 + 5 = 10$$

$$7 + 1 > 4.$$

3. O'tilgen tamam bekkemlew:

a) oqıtıwshı qa'lemnin' bası menen stol u'stine uradı, son' qa'lemnin' qansha dawıs esitken bolsan'ız sonsha noqat da'pterin'izge qoyın' dep tapsırma beredi;

b) Oqıtıwshı oqıwshılardıń dıqqatın magnit taxtashag'a jabıstırıl-g'an figurag'a qaratadı.

– Qanday figuralardı ko'rip turıpsız?

– Qayıqlar.

– Qayıqlar nelerden quralg'an?

– Tuwrı to'rtmu'yeshlik, u'shmu'yeshlik...

– Olar nesi menen uqsas boladı, nesi menen o'zgeshelenedi?

Taza temanı bayan etiw.

1. Oqıwshılarg'a «Santimetr» haqqında tu'sinik beriw maqsetinde sızg'ısthan paydalanıw. Santimetr uzınlıq o'lsheimine kiriwin to'mendegishe ta'riyplew mu'mkin.

*Uzınlıq o'lshemlerinin',
Shan'araq- perzentimen.*

«Santimetr» kim dese,
Tez turaman, «men» deymen.

2. Ko'zgenektin' ishine sızılǵ'an kvadrat, tuwrı to'rtmu'yeshliklerdi sızǵ'ısh ja'rdeminde o'lshep da'pterlerine sızdırıw.

Oqıwshılar sızǵ'ıshların umıtıp qaldırǵ'an bolsa, hesh zıyanı joq, da'pterinin' eki ko'zgenegi 1sm ge ten' dep tu'sindiriledi.

3. 1-mısalda kesindilerdi o'lsheese, 2-mısalda lentalardı o'lshep qansha santimetrge ten' ekenligin bilip aladı.

4. Awızeki soraw-juwap o'tkeriw:

– Santimetr neshe ko'zgenekke ten'?

– Santimetr eki ko'zgenekke ten'.

– Santimetr qanday jazıladı?

– Santimetr qısqasha «sm» dep jazıladı, biraq santimetr dep tolıq oqıladı.

5. 5-mısal (a'meliy shunıǵ'ıw o'tkeriw).

Sınıq sızılǵ'andı sızǵ'ısh ja'rdeminde o'lshewge u'yretiw.

6. 7-ma'seleni sheshiw ushın 10 g'ozanın' su'wretin sızdırıw.

Bar edi – 10.

Berdi – 6.

Qaldı – ?

Sheshiliwi:

$10 - 6 = 4$.

Juwabı: Dilshodta 4 g'ozı qaldı.

7. 8-mısaldı awızeki ha'm jazba tu'rde orınlaw:

$$7 - 2 = 5$$

$$9 - 3 = 6$$

$$4 + 3 = 7$$

$$6 - 2 = 4$$

$$4 - 1 = 3$$

$$7 - 4 = 3$$

$$3 + 5 = 8$$

$$5 + 0 = 5$$

8. 10-mısaldag'ı figuralardı da'pterge sızdırıw:

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılardıń bilimin bahalaw, aktiv qatnasqanlardı xoshametlew.

U'ye tapsırma. Sabaqlıqtın' 86-betindegi 9-musal.

87-88 sabaqlar

TEMA: KO'PMU'YESHLİKLER

Sabaqtın' maqseti:

a) oqıwshılardıń kesindilerdin' uzınlıg'ın o'lshew haqqında iyelegen bilimlerin bekkemlew;

b) oqıwshılarg'a ko'pmu'yeshlikler haqqında bilim beriw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas, soraw-juwap.

Sabaqtın' qurallanıwı:

a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;

b) geometriyalıq figuralar.

Sabaqtın' barısı:

1. Oqıwshılardıń dıqqatın sabaqqa qaratıw.

2. U'y tapsırmasın tekseriw. 9-musal.

$$6 + 3 = 9 \quad 9 - 4 = 5 \quad 5 + 5 = 10 \quad 8 + 2 = 10$$

$$7 + 2 = 9 \quad 8 - 3 = 5 \quad 9 - 9 = 0 \quad 7 + 3 = 10$$

3. O'tilgen temanı bekkemlew maqsetinde matematikalıq diktant jazdırıw:

a) tarelkada 9 alma bar edi. Lala 1 almanı jep qoydı. Tarelkada neshe alma qaldı?

b) 6 menen 4 tin' qosdısm jazın';

d) 10 menen 3 tin' ayırmasın jazın';

e) 8 benen 5 ti salıstırın';

f) uzınlıg'ı 6 sm bolg'an kesindi sızın'.

Taza temanı bayan etiw.

1. 1-mısalda ko'pmu'yeshliklerdin' bir-birinen o'zgesheligin tu'sindiriw gerek.

1-bes mu'yeshi, bes ta'repi bar bolg'an ko'pmu'yeshlik; 2-to'rt ta'repli bolg'an tuwrı to'rtmu'yeshlik; 3-u'sh ta'repli bolg'an u'shmu'yeshlik; 4-to'rt ta'repi bir-birine ten' bolg'an kvadrat; 5-altı ta'repi bolg'an ko'pmu'yeshlikler menen tanıstırıldı.

2. 2-mısalda ko'pmu'yeshliklerdin' ta'replerin sızg'ısh ja'rdeminde o'lshep, salıstırıwǵa u'yretiw.

3. Awızeki soraw-juwap o'tkeriw.

– 1 den 10 g'a shekemgi bolg'an sanlar aralıǵ'ındag'ı jup sanlardı aytın'.

– 2, 4, 6, 8, 10 sanları jup sanlar dep ataladı.

– 1 den 10 g'a shekem bolg'an sanlar aralıǵ'ındag'ı taq sanlardı aytın'.

– 1, 3, 5, 7, 9 sanları taq sanlar dep ataladı.

4. O'tilgen temanı bekkemlew maqsetinde jaris oyınun sho'lkemlestiriw. Bunın' ushın eki oqıwshını taxtag'a shıǵ'arıp, ko'zlerin baylag'an halda taxtag'a birewi u'shmu'yeshlik, ekinshisi to'rtmu'yeshlik sıziw oyınun sho'lkemlestiriw. Kim birinshi bolıp sıziw bolsa, sol oqıwshı jaris jen'impazı bolıp tabıladı. Bul oyın oqıwshılardı sezgir, shaqqan bolıwǵa shaqıradı.

5. 6-mısalda ko'pmu'yeshliklerdin' ta'replerin sızg'ısh ja'rdeminde o'lshewge u'yretiw.

6. 7-ma'sele. Su'wret boyınsha ma'sele du'zip, om sheshiwge u'yretiw.

Qa'peste 3 qus bar edi. Og'an 7 qus kelip qosılsa, quslardın' barlıǵ'ı neshew boladı?

Bar edi – 3.

Qosıldı – 7.

Sheshiliwi: $3 + 7 = 10$.

Juwapı: Barlıq quslar 10 boldı.

7. 10-mısalda qanday figuralar bar ekenligin aytıp beriwı kerek. Atların da aytıp beriwı kerek:

a) birinshi figurada 2 to'rtmu'yeshlik, 1 kvadrat bar ekenligin aytıp beredi;

b) ekinshi figurada bolsa 2 kvadrat, 1 u'shmu'yeshlik bar ekenligin aytıp beriwı kerek.

Bunday figuralardan o'qishlarning o'zlariga de turli figuralar jasatiw mu'mkin.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqishlarning bilimni bahalaw, aktiv qatnasqanlardı xoshametlew.

U'yg'e tapsırma. Sabaqlıqtın' 90-betindegi 8-mısal.

11 DEN 20 G'E SHEKEM BOLG'AN SANLAR

94-s a b a q

TEMA: EKI TAN'BALI SANNIN' TAN'BA BIRLIKLERI

Sabaqtın' maqseti:

a) oqishlarning o'tilgen tema boyınsha iyelegen bilimlerin bayıtıp barıw;

b) oqishlarga'a eki tan'balı sannın' tan'ba birlikleri haqqında tu'sinik beriw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas, soraw-juwap, oyın.

Sabaqtın' qurallanıwı:

a) I-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;

b) sanlı kartoshkalar;

d) sanaq sho'pleri;

e) keste su'wretlengen plakat.

Sabaqtın' barısı:

1. Oqishlarning dıqqatın sabaqqa qaratiw.

2. O'z betinshe jumıs.

Qaysı sanlar joq? Yaki bos ornlardı toltırın'.

1, 2, 3, □, 5, 6, □, □, 9.

3. Awızeki soraw-juwap o'tkeriw.

1 den 10 g'a shekem durıs ha'm keri sanap berin'.

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10.

10, 9, 8, 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1.

4. — 1 den 10 g'a shekemgi aralıqta neshe jup sanlar bar?

— Jup sanlar 2, 4, 6, 8, 10;

— 1 den 10 g'a shekemgi aralıqta neshe taq sanlar bar?

– Taq sanlar 1, 3, 5, 7, 9.

Taza temanı bayan etiw.

1. Eki tan'balı sannın' tan'ba birlikleri menen tanıstırıw ushın ha'r bir oqıwshı o'zinin' partası u'stindegi sanaq sho'plerden alıp, 1 onlıq payda etiwı kerekligi tu'sindiriledi.

10 birlik 1 onlıq.

10 sho'pti birlestirip 1 onlıq payda etiw mu'mkin eken. Demek, 10 birlik 1 onlıq delinedi. Endi magnit taxtashag'a jabıstırılǵ'an kestege oqıwshılardıń' itibarın qaratamız. Kestede qanday sanlar su'wretlengen?

Onlıqlar	Birlikler	Onlıqlar	Birlikler
1	2	2	0

1 onlıq, 2 birlik, – 12 delinedi; 2 onlıq 20 delinedi eken dep tu'sindiriw.

2. 3-mısal.

12 – bir onlıq 2 birlik, 14 – bul 1 onlıq 4 birlik, 16 – bul 1 onlıq 6 birlik, 18 – bul 1 onlıq 8 birlik, 20 – bul 2 onlıq dep tu'sindiriledi.

3. 5-mısaldı awızeki ha'm jazba tu'rde ornılaw.

1 onlıq ha'm 8 birlik – bul 18;

1 onlıq ha'm 3 birlik – bul 13;

1 onlıq ha'm 5 birlik – bul 15 ten ibarat eken.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılardıń' bilimin bahalaw, aktiv qatnasqanlardı xoshametlew.

U'ye tapsırma. Sabaqlıqtın' 95-betindegi 4-mısal.

95-s a b a q

TEMA: BİR HA'M EKİ TAN'BALI SANLAR

Sabaqtın' maqseti:

a) bir tan'balı sanlar haqqında iyelegen bilimlerin bayıtıp barıw, eki tan'balı sanlar haqqında bilim beriw;

b) eki tan'balı sannın' tan'ba birlikleri haqqında bilgenlerin bekkemlep barıw.

Sabaqtın' rawajlandırıwshı maqseti:

a) temanın' mazmunın beriw maqsetinde «Bawırsaq» erteginen u'nemli paydalanıw. Ertek arqalı oqıwshılarda shaqqan, bilimli, tapqır bolıw pa'ziyiletlerin ta'rbiyalaw;

b) oqıwshılardıń' matematika pa'nine qızıg'ıwshılıg'ın arttırıp barıw;

d) jalqaw bolmaslıq, tuwrı so'zli bolıw, adamgershilik ruwxında ta'rbiyalaw.

Sabaqtın' rawajlandırıwshı bo'limi:

Oqıwshılarg'a taza temanın' mazmunın jetkerip beriw barısında olardıń' iskerlik qa'biletin rawajlandırıp barıw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas, ertek, sa'wbetlesiw.

Sabaqtın' qurallanıwı:

a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;

b) Magnit taxtasha, bawırsaq maketi, bawırsaq erteginin' qaharmanları, qoyan, ayıw, qasqır, tu'lkinin' maket qurılması.

Tog'aydıń' ko'rinisi su'wretlengen su'wret.

Sabaqtın' barısı:

1. Sho'lkemlestiriw bo'limi: Oqıwshılardıń' dıqqatın sabaqqa qaratıw.

2. Awızeki soraw-juwap o'tkeriw.

– Bir tan'balı sanlardı aytıp berin'.

– 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9.

– Eki tan'balı sanlardı aytıp berin'.

– 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20.

Taza temanı bayan etiw.

Taza temanı «Bawırsaq» ertegi arqalı oqıwshılar sanasına sin'diriw. Bawırsaqtın' jolı su'wretlengen plakat magnit taxtashag'a jabıstırıladı ha'm ertek to'mendegishe baslanadı:

Buring'ı o'tken zamanda bir g'arrı menen kempir bolg'an eken. Olar ju'da' ka'mbag'al bolg'anlıg'ı ushın nan pisiriwge qurbı jetpepti. Kempir sıpıranı sıpırıp bir g'ana bawırsaq pisiripti. Bawırsaqtı suwısın dep a'ynektin' aldına qoyıptı, ol otırıp-otırıp zerigipti ha'm dumalap tekshege, teksheden soqpaqqa, soqpaqtan tog'ay jolına shıg'ıp, o'zinin' quwnaq qosıg'ın aytıp ketip baratırğ'an eken, aldınan qoyan shıg'ıp qalıptı. Qoyan bawırsaqqa: «Men seni jeymen» depti, sonda bawırsaq: «Meyli, biraq bir sha'rtim bar, sonı orınlay alsan', meni

jewin' mu'mkin». Qoyan razı bolıptı. Bawırsaq og'an sabaqlıqtag'ı 1-mısaldı tu'sindirip beriwdi soraptı. Qoyan bul mısaldı qanday tu'sindiriwdi bilmey hayran bolıp turg'an eken, bawırsaq o'z qosıg'ın baslaıptı, og'an oqıwshılar qosılıptı:

*Men bawırsaq, bawırsaq,
Sıpiradag'ı un urpaq.
Sıpirıp aldıda,
Qaymaqqa ko'p iyledi,
Pisirdiler tabada,
Suwıttılar hawada,
Qashıp kettim atamnan,
Qashıp kettim apamnan.
Esit qoyan boldı ba's,
Sennen qashıw hesh ga'p emes...*

Qoyan bul mısalardı tu'sindirip bere almadı.

Qa'ne, balalar, sizler tu'sindirip berin'shi, dep balalarg'a qarap ayılıadı.

Oqıwshılar: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 – bular bir tan'balı sanlar;
10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20 – bular eki tan'balı sanlar dep aytıp beredi.

Oqıwshılardıń bul pikirin tolıqtırıw maqsetinde, oqıtıwshı to'mendegi kesteden paydalanıp tu'sindiredi.

	Onlıqlar	Birlikler		
10 + 0	1	0	On	10
10 + 1	1	1	On bir	11
10 + 2	1	2	On eki	12
10 + 3	1	3	On u'sh	13
10 + 4	1	4	On to'rt	14
10 + 5	1	5	On bes	15
10 + 6	1	6	On altı	16
10 + 7	1	7	On jети	17
10 + 8	1	8	On segiz	18
10 + 9	1	9	On tog'ız	19
10 + 10	2	0	Jigirma	20

Bawırsaq jolın dawam etip baratır eken, aldınan qasqır shıg'ıp qalıptı. Qasqırda bawırsaqqa: «Men seni jeymen» depti. Bawırsaq qoyang'a aytqan ga'pin aytıptı: Meyli, biraq bir sha'rtim bar, sonı orınlay alsan', meni jewin' mu'mkin». Bawırsaq 2-mısaldı aytıp beriwdi soraptı. Qasqır bolsa bul wazıypanı orınlay almaptı, bul mısaldı da oqıwshılar demde-aq aytıp beripti: 13, 15, 17, 19 sanlar aldın keletug'ın qon'sılas sanları: 12, 14, 16, 18. 12, 14, 16, 18 sanlarınan keyin keletug'ın qon'sılas sanlar 13, 15, 17, 19 dep aytıladı.

Bawırsaq ja'ne jolın dawam etip baratırğ'an edi, aldınan ayıw shıg'ıp qalıptı. Ayıw da bawırsaqqa: «Men seni jeymen», depti. Bawırsaq: «Meyli, lekin bir sha'rtim bar, sonı orınlay alsan', meni jewin' mu'mkin». Bawırsaq 3-mısaldı sheshiw kerekligin aytıadı. Ayıwda bul tapsırmanı orınlay almag'annan son', oqıwshılar ja'rdem beredi. 3-mısalda sanlar ta'rtibin dawam ettiriw kerek edi.

6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13;

14, 15, 16, 17, 18, 19, 20.

Bawırsaq ja'ne jolın dawam etip kete berdi, ayıw izinen qarap qala berdi. Bawırsaq o'z qosıg'ın aytıp kiyatırsa, ol tu'lkige dus keledi. Tu'лки bawırsaqqa: «Men seni jeymen», depti. Bawırsaq tu'lkige de sha'rt qoyıptı. Bawırsaq tu'lkige 4-ma'seleni sheshiw kerekligin aytıadı. Tu'лки bul ma'seleni sheshe almaptı. Oqıwshılar bul wazıypanı to'mendegishe orınlaptı:

Su'wretke qarap ma'sele du'zip, sheshiw kerek edi.

Qutıda 7 shokolad, qaptalında bolsa 3 shokolad bar edi. Barlıq shokoladlardın' sanı neshew? $7 + 3 = 10$.

Juwabi: Barlıq shokoladlar 10 eken.

A'ziyz balalar ko'rdin'izbe? Bilimnin' ku'shi sebepli bawırsaq qa'wipten qutılıp qaldı. Matematikani bilmegenlikleri ushın qoyan, qasqır, ayıw ha'm tu'lkiler bawırsaqtı jey almaptı. Balalar bawırsaqqa uqsap shaqqan, aqıllı, tapqır bohwin'iz ha'm jaqsı oqıwin'iz kerek eken.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılardıń bilimin bahalaw, aktiv qatnasqanlardı xoshametlew.

U'gye tapsırma. Eki tan'balı sanlar. Sabaqlıqtın' 96-betindegi 3-ma'sele.

96-sabaq

TEMA: EKİ TAN'BALI SANNIN' QURAMI 10, 11, 12 SANLARI

Sabaqtin' maqseti:

Oqıwshılardıń bir ha'm eki tan'balı sanlar haqqında iyelegen bilimlerin bayıtıp barıw, 10, 11, 12 sanlarının' quramı haqqında tu'sinik beriw.

Sabaqtin' qurallanıwı:

- 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;
- b) sanlı kartoshkalar;
- d) temag'a sa'ykes kartoshkalar, su'wret;
- e) sanaq sho'pleri.

Sabaqtin' barısı:

1. Oqıwshılar dıqqatın sabaqqa qaratıw.
2. U'yg'e tapsırmanı tekseriw. 5-mısal.
 $10 < 12$ $11 > 10$ $12 = 12$.
3. O'tilgen temanı bekkemlew maqsetinde «Kewilli vagonlar» oyınını sho'lkemlestiriw mu'mkin. Oqıtıwshı bul oyındı 2 usılda o'tkeriw mu'mkinligin tu'sindiredi.

1-usılda 11 den 20 g'a shekemgi bolg'an sanlardın' quramı menen tanıstıradı.

1-usıl: 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20,

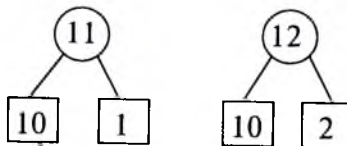
2-usılda bolsa usı sanlardın' quramı menen tanıstırıldı.

$10 + 1$ $10 + 2$ $10 + 3$ $10 + 4$ $10 + 5$ $10 + 6$ $10 + 7$

$10 + 8$ $10 + 9$ $10 + 10$

Taza tamam bayan etiw.

10, 11, 12 sanları haqqında o'z aldına tu'sinik beriw.

Da'slep 10 sanının' quramı menen tanıstırıldı..

$9 + 1 = 10$	$8 + 1 + 1 = 10$
$8 + 2 = 10$	$7 + 1 + 2 = 10$
$7 + 3 = 10$	$6 + 1 + 3 = 10$
$6 + 4 = 10$	$5 + 1 + 4 = 10$
$5 + 5 = 10$	$4 + 1 + 5 = 10$

Demek, 10 bul, bir 9 ha'm bir 1 din' qosındısı yaqi kerisi – 1 menen 9;

10 bul, bir 8 ha'm bir 2 nin' qosındısı yaqi omn' kerisi – 2 menen 8;

10 bul, bir 7 ha'm bir 3 tin' qosındısı yaqi onın' kerisi – 3 penen 7;

10 bul, bir 6 ha'm bir 4 tin' qosındısı yaqi onın' kerisi – 4 penen 6;

10 bul, eki 5 tin' qosındısınan ibarat eken.

2. 2-mısaldı awızeki orınlaw.

3. 3-mısaldı awızeki ha'm jazba tu'rde orınlaw.

$9 + 1 + 1 = 11$	$7 + 3 + 1 = 11$	$5 + 5 + 2 = 12$
------------------	------------------	------------------

$8 + 2 + 1 = 11$	$6 + 4 + 1 = 11$	$4 + 6 + 2 = 12$
------------------	------------------	------------------

4. 4-ma'seleni awızeki sheshiw.

Qızıl oyınshıq – 7.

Ko'k oyınshıq – ? , 3 ke ko'p.

Sheshiliwi: $7 + 3 = 10$ (ko'k oyınshıq).

Juwabi: arsha ag'ashına 10 ko'k oyınshıq ildirilgen.

Bul temanı ja'nede teren'irek o'zlestirip alıw ushın «Arsha ag'ashın bezew» oyınını o'tkeriw mu'mkin. Oqıtıwshı oyın qag'ıydası menen tanıstıradı. Magnit taxtasına arsha teregi sızılğan plakat asıp qoyılğan. Qalın' kartonnan jasalg'an arsha oyınshıqlar boladı, olardıń artına mısallar jazıp qoyılğan. Eger mısallardıń juwabı durıs tabılsa, oyınshıqtı arsha ag'ashına ildiriw mu'mkin, eger mısıl nadurıs bolsa, oyınshıqtı sindirip qoyğ'an boladı. Somn' ushın balalardı sergek bolıwğ'a shaqırıladı.

– Balalar, arshanın' o'zi qay waqıtta bezetiledi?

– Arsha ag'ashi ha'r jılı jan'a jıldı ku'tip alıwdan aldın' bezetiledi.

– Jan'a jul haqqında bilgenlerin'izdi aytıp berin'.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılar bilimin bahalaw, aktiv qatnasqanlardı xoshametlew.

U'ye tapsırma. Sabaqlıqtın' 97-betindegi 4-mısal.

100 İSHİNDEGİ SANLAR

105-s a b a q

TEMA: 20 DAN 29 G'A SHEKEM BOLG'AN SANLAR

Sabaqtın' maqseti:

a) oqıwshılardıń eki tan'balı sanlar haqqında bilgenlerin bayıtıp barıw;

b) oqıwshılarg'a 100 ishindegi sanlar 20 dan 29 g'a shekem bolg'an sanlar haqqında bilim beriw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas, soraw-juwap, oyun.

Sabaqtın' qurallanıwı:

a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;

b) magnit taxtasha;

d) temag'a sa'ykes plakat, su'wret;

e) mısallar jazılg'an kartoshkalar.

Sabaqtın' barısı:

1. Oqıwshılardıń dıqqatın sabaqqa qaratıw.

2. O'tilgen temanı bekkemlew maqsetinde «Kim jen'impaz» oyunın o'tkeriw. Oqıtıwshı oqıwshılardı oyun qag'ıydası menen tanıstıradı. Bunın' ushın magnitli taxtashag'a u'y menen mekteptin' su'wreti su'wretlengen plakat, mısallar jazılg'an, kartoshkalar jabıstırıp qoyılg'an boladı. Ag'a-ininin' su'wreti jabıstırıp qoyılg'an boladı.

$$10 + 1 \quad 11 + 7 \quad 18 - 8 \quad 19 + 1 \quad 10 + 10$$

$$10 + 2 \quad 12 + 5 \quad 17 + 1 \quad 18 + 2 \quad 16 + 4$$

Ag'ası u'yden mektepke joqarıdag'ı jol menen ketti ha'm jolda mısallar jazılg'an kartoshkalarg'a dus keldi. Olardı, izbe-iz mısallardıń juwabın tawıp, mektepke kirip barıwı kerek.

a) 10 menen 1 din' qosındısı 11; 11 menen 7 nin' qosındısı 18; 18 benen 8 din' ayırması 10; 10 menen 10 nin' qosındısı 20 eken.

İnisi bolsa u'yden mektepke to'mengi (basqa) jol menen ketti. İnisi de ag'asına uqsap jolda kartoshkalarg'a jazılg'an mısallarg'a dus keldi. Ol da mısallardıń juwabın tawıp, mektepke kirip barıwı kerek;

b) 10 menen 2 nin' qosındısı 12; 12 menen 5 tin' qosındısı 17; 17 menen 1 din' ayırması 16; 16 menen 4 tin' qosındısı 20 eken.

Eki oqıwshını taxtag'a shıǵ'arıp, birin'iz ag'asına berilgen ekinshin'iz inisine berilgen mısallardıń juwabın tawıp, taxtag'a jazıwın'ız kerek dep tu'sindiriledi. Qaysı birin'iz birinshi bolıp sheshsen'iz, sol oqıwshı mektepke birinshi bolıp jetip kelgen boladı ha'mde sol oqıwshı jen'impaz dep tabıladı.

– Xasan mektepke birinshi jetip keldime?

– Husan birinshi jetip keldime?

– Kimdi jen'impaz dep aytsan' boladı? dep oqıwshılarg'a qarata ayıladı.

Taza temanı bayan etiw.

1. Oqıwshılardıń itibarın sabaqlıqtag'ı 20 dan 29 g'a shekem bolg'an sanlardın' izbe-izligi, yag'my ta'rtibi ha'mde quramına qaratıw.

20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29 — bular eki tan'balı san dep ataladı.

21 — bul bir 20 ha'm 1 birden; 22 — bul bir 20 ha'm bir 2 den;

23 — bul bir 20 ha'm bir 3 ten ibarat ...

2. 1-mısaldı awızeki ha'm jazba tu'rde orınlaw.

$$20 + 3 = 23$$

$$27 - 7 = 20$$

$$28 - 8 = 20$$

$$20 - 10 = 10$$

Kesteni tu'sindirip, keste boyınsha musal sheshiwge u'yretiw.

Onlıq	Birlik	
2	1	jigirma bir
	2	<u>jigirma eki</u>
	3	jigirma u'sh
	4	jigirma to'rt
	5	jigirma bes
	6	jigirma altı
	7	jigirma jeti
	8	jigirma segiz
	9	jigirma tog'ız

3. 4-ma'seleni awızeki ha'm jazba tu'rde orınlaw.

Qızıl toplar — 5

Sarı toplar — ?) 25

Sheshiliwi:

$$25 - 5 = 20.$$

Juwabı: sarı toplar 20 eken.

4. 3-mısal.

$29 > 20$ $10 < 24$ $20 = 20$ $27 > 25$

Eki tan'balı sanlardı salıstırıwg'a u'yretiw.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılardıń bilimín bahalaw, aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U'yg'e tapsırma. Sabaqlıqtın' 105-betindegi 2-mısal.

107-s a b a q

TEMA: 40 TAN 49 G'A SHEKEM BOLG'AN SANLAR

Sabaqtın' maqseti:

a) 20 dan 29 g'a shekem, 30 dan 39 g'a shekem bolg'an sanlar haqqında o'zlestirgen bilimlerin bayıtıp barıw.

b) 40 tan 49 g'a shekem sanlar haqqında bilim beriw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas, soraw-juwap, oyun.

Sabaqtın' qurallarıwı:

a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;

b) magnit taxtasha;

d) qalın' qag'azdan jasalg'an yarım ay ha'm raketa.

e) sanlı kartoshkalar.

Sabaqtın' barısı:

1. Oqıwshılardıń itibarın sabaqqa qaratıw.

2. O'tilgen temanı bekkemlew maqsetinde «Raketa» oyunın sho'lkemlestiriw.

Oqıtıwshı oyun qag'ıydası menen tanıstıradı. Raketalar klastag'ı qatarlar sanına ten' bolıwı kerek. A'lbette, raketalarg'a at qoyılıp ha'm og'an jazıp qoyıladı. Raketalardıń arqa ta'repine qatardag'ı oqıwshılardıń sanma ten' mısallar jazılğ'an qag'az qıstırılğ'an boladı. Bul bolsa, mısallardı ha'r sabaqta o'zgartip turıw imkanın beredi. Ay magnitli taxtashag'a jabıstırılıp qoyıladı. Oqıtıwshı arqasına mısallar qıstırılğ'an raketalardı ha'r bir qatardıń birinshi partasında otırg'an oqıwshılarg'a tarqatadı. Qaysı qatar raketası birinshi bolıp ayg'a qonadı? — degen soraw qoyadı.

Qatardın' ha'r bir oqıwshısı raketa arqasma jazılǵ'an misaldın' birewin sheship, raketanı o'zinen keyingi oqıwshıǵ'a beredi. Oyun usı ta'rtipte dawam etedi. Usı ta'rtipte qaysı qatar birinshi bolıp misallardı sheship tamamlasa, raketanı oqıwshıǵ'a alıp keledi. Oqıwshı misallar durıs sheshilgen be, joqpa sheshiliwin tekseredi. Misallardı durıs ha'm tez orınlag'an qatar raketası ayǵ'a birinshi bolıp qong'an esaplanadı ha'm raketa magnit taxtashadag'ı ayǵ'a tiygizip jabıstırıp qoyladı. Sonday-aq, qalg'an qatardın' da raketaları ayǵ'a neshinshi orında jetip kelgenligi anıqlanadı ha'm oqıwshılardıń jumısın ko'rip xoshametlenedi. Bul oyın oqıwshılardıń ilimnin' sırların tolıq iyelewlerinde, keleshekte zamanımızdın' jetik insanları bolıp jetisiwlerine u'lken ja'rdem beredi.

Taza temanı bayan etiw.

1. Oqıwshılardıń' itibarın sabaqlıqqa qaratıw.

40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49 sanlarının' oqılıwı ha'm jazılıwı menen tanıstırıw.

2. 1-mısaldı awızeki ha'm jazba tu'rinde orınlaw:

$$40 + 1 = 41 \quad 40 + 7 = 47 \quad 48 - 8 = 40 \quad 49 - 9 = 40$$

$$40 + 5 = 45 \quad 40 + 6 = 46 \quad 43 - 3 = 40 \quad 44 - 4 = 40$$

A'lbeste, kestden paydalanıp onlıqlar, birlikler ta'nbasın ajırata alıwǵ'a u'yretiw.

3. 3-ma'seleni awızeki ha'm jazba tu'rinde orınlaw.

Ko'zgenekli da'pter – 30) ?
 Bir sızıqlı da'pter – 10

Sheshiliwi:

$$30 + 10 = 40.$$

Juwapı: Nasibanın' anası barlıǵı bolıp 40 da'pter alıp kelgen.

4. Sanlardı tsifrlar menen jazıwǵ'a u'yretiw: 43, 45, 48, 49.

5. 5-mısal. Bos ko'zgeneklerdi toltırıp sanlardı to'mendegishe oqıw mu'mkin.

41 42 43 44 45 46 47 48 49

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılardıń' bilimin bahalaw, aktiv qatnasqanlardı xoshametlew.

U'ye tapsırma. Sabaqlıqtın' 107-betindegi 3-mısal.

**TEMA: 50 DEN 59 G'A SHEKEM
BOLG'AN SANLAR**

Sabaqtın' maqseti:

- a) eki tan'balı sanlar haqqında iyelegen bilimlerin bekkemlew;
- b) 50 den 59 g'a shekem bolg'an sanlar u'stinde a'mellerdi orınlaw haqqında bilim beriw;
- d) 50 den 59 g'a shekem bolg'an sanlar izbe-izligi, quramı haqqında iyelegen bilimlerin bayıtıp barıw.

Sabaqtın' ta'rbiyalıq maqseti:

- a) oqıwshılardı matematika pa'nine qızıg'ıwın arttırıp barıw;
- b) matematika pa'ni arqalı o'mirdi durıs ko'z aldına keltire alıw ta'jiriybesin arttırıw;
- d) o'nerge mehir ko'zi menen qarawg'a u'yretiw.

Sabaqtın' rawajlandırıwshı maqseti:

Sabaq barısında oqıwshılardıń aktivligin arttırıw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas, soraw-juwap, oyın.

Sabaqtın' qurallanıwı:

- a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;
- b) magnit taxtasha, temag'a sa'ykes su'wret;
- d) kartoshkalar.

Sabaqtın' barısı:

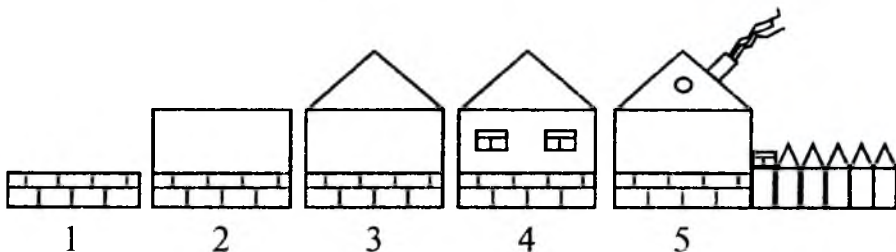
1. Oqıwshılardıń dıqqatın sabaqqa qaratıw.
2. O'tilgen temanı bekkemlew maqsetinde matematikalıq diktant jazdırıw:

- a) 40 tan 49 g'a shekem bolg'an sanlardı ta'rtip penen jazın'.
41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49;
- b) 48 benen 8 din' ayırmasın jazın' — 40;
- d) 40 penen 9 dın' qosındısın jazın' — 49;

Taza temanı bayan etiw.

1. Balalarg'a 49 sanınan son' 50 sanının' keliwi ha'm 50 den 59 g'a shekem bolg'an sanlardı ta'rtip penen aytıp bere alıwı haqqında bilim beriw. Bul taza tema haqqında tolıq bilim beriw maqsetinde «Qurılısqa sayaxat» didaktikalıq oyınınan paydalanıladı. Ol to'mendegishe orınlanadı: magnit taxtashag'a u'ydin' fundamentinen baslap imarat tolıq tayar bolg'ang'a shekemgi bolg'an protsesti

su'wretlewshi ko'rinisi ildirilip qoyiladi. İmarat qaptalınan o'tiwshi jolg'a jen'il mashina qoyiladi.

İmarattın' fundamenti qurılısınan to'besi jabilg'ang'a shekemgi bolg'an 5 basqishtın' ha'r birine birewden ja'mi 5 kartoshkag'a jazilg'an tapsırma menen tanıtırladı:

1. Da'slep taxtag'a shıqqan oqıwshı 1-su'wret astındag'ı kartoshkanı alıp oqıydı ha'm onı klass oqıwshıları menen birgelikte sheshedi. 1-tapsırma sabaqlıqtın' 108-betindegi 50 den 59 g'a shekem bolg'an sanlardı durıs ha'm kerisinshe oqıw, onın' izbe-iz jaylasıwın bilip alıw, da'pterge durıs jaza biliwdi qadag'alaw.

2. 1-mısaldı awızeki ha'm jazba tu'rde orınlaw:

$$\begin{array}{cccc}
 50 + 1 = 51 & 50 + 2 = 52 & 51 - 1 = 50 & 52 - 2 = 50 \\
 50 + 4 = 54 & 50 + 5 = 55 & 54 - 4 = 50 & 55 - 5 = 50
 \end{array}$$

A'ne, balalar, u'yimizdin' fundamentin qurıp boldıq. 2-oqıwshı taxtag'a shıg'ıp, mashınanı 2-basqısh astına jabıstırıp qoyadı, bunda 1-mısalđın' qaptal ta'repindegi keste tiykarında berilgen mısaldı yag'nıy onlıqlar, birliklerdi oqıp, tu'sindirip beriw jazılğ'an boladı. 51 — eliw bir, 52 — eliw eki, 53 — eliw u'sh, 54 — eliw to'rt, 55 — eliw bes, 56 — eliw altı, 57 — eliw jeti, 58 — eliw segiz, 59 — eliw tog'ız dep tan'baları menen aytıp beriwı kerek.

51 — bul 5 onlıqtan ha'm bir 1 den ibarat.

52 — sanı bul 5 onlıqtan eki 1 den ibarat h.t.b.

Demek, u'yimizdin' diywalı pitti, ja'ne bir oqıwshı taxtag'a shıg'ıp, mashınanı 3-basqısh astına jılıslatıp qoyadı.

Men aytaman, ma'sele,

Qayta oqın' ja'ne bir.

Ne belgili, ne belgisiz,

Tabqanda etin', ta'ntana.

3. Bunda 2-ma'seleni sheshiw kerekligi jazılğ'an boladı. Ma'seleni oqıwshılarg'a oqıtadı, sha'rti, sheshimi, juwabı taptırladı.

Sha'rti.

Alıp kelindi – 50 qapshıq qumsheker.

Satıldı – 20 qapshıq qumsheker.

Qaldı – ?

Sheshiliwi: $50 - 20 = 30$ (qapshıq).

Juwapı: Du'kanda 30 qapshıq qumsheker qaldı.

A'ne, balalar, u'yimizdin' to'besi de bastırıldı. Endi dem alıw minutların o'tkerip alamız, keyin dawam ettiremiz.

*Bir, eki bul esap,
Tsifıların oylap tap?
Esap sabag'ı aqıl sabaq,
Sorawlarg'a durıs juwap tap!*

4. Ja'ne bir oqıwshı taxtag'a shıg'ıp, mashınanı 4-basqıshqa jilıstırıp qoyadı. Bunda 4-ma'seleni awızeki orınlaw kerekligi jazılğ'an boladı. Oqıwshılarg'a ma'seleni oqıtıp, juwapı taptırıladı.

Yag'niy:

Alıp kelindi – 59 ıdısta su't.

Satıldı – 50 ıdıstag'ı su't.

Qaldı – ? su't.

Sheshiliwi: $59 - 50 = 9$ (ıdısta su't).

Juwapı: 9 ıdısta su't qaldı.

A'ne, balalar, imaratımızdin' pitiwine ja'ne bir basqısh qaldı, onı da orınlasaq u'yimiz pitken boladı, dep ayıladı.

5. Keyin bir oqıwshı taxtag'a shıg'ıp, magnit taxtasındag'ı mashınanı aqırğ'ı 5-basqıshqa jilıstırıp qoyadı. 5-mısaldag'ı «Bos ko'zgeneklerdi toltırın» degen tapsırmanı orınlaw kerek boladı.

51   54 56

Bos ko'zgeneklerge 52, 53, 55, 57, 58 sanları qoyıladı dep juwap bergennen son', u'yimiz tayar boladı, u'y tayar bolğ'ang'a shekem 5 basqıshtı basıp o'ttik. Olardın' barlıg'm jaqsı ormladın', endi to'mendegi sorawlarg'a juwap berin'.

– Biz qay jerge sayaxat ettik?

– Biz qurılısqa sayaxat ettik.

– Qurılıshılardın' miynetin kim tu'sindirip beredi?

– Qurılıshılardın' miyeti ten'siz, ma'mleketimiz ku'nnen ku'нге gu'llep jasnay barmaqta.

– Qurılısta qanday materiallar qollanıladı eken?

– Kim qurılıshı bolmaqshı?

– Kimnin’ a’kesi yaki ag’ayni qurılıshı bolıp isleydi?

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılardıń bilimin bahalaw, aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U’yge tapsırma. 50 den 59 g’a shekem bolg’an sanlar. Sabaqlıqtm’ 105-betindegi 3-mısal.

110-sabaq

TEMA: 60 TAN 69 G’A SHEKEN BOLG’AN SANLAR

Sabaqtın’ maqseti:

- a) 20 dan 29 g’a, 30 dan 39 g’a, 40 tan 49 g’a, 50 den 59 g’a shekem bolg’an sanlar haqqında iyelegen bilimlerin bekkemlew;
- b) 60 tan 69 g’a shekem bolg’an sanlar haqqında bilim beriw.

Sabaqtın’ tu’ri: Aralas, soraw-juwap, oyın.

Sabaqtın’ qurallanıwı:

- a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg’ı;
- b) magnit taxtasha, qalın’ qag’azdan jasalg’an parashyut, parashyuttın’ to’mengi bo’limin konvertke uqsatıp jasaw, qag’azlarg’a mısallar jazılǵ’an boladı;
- d) qag’azlarda jazılǵ’an mısallar konvertke salıw ushın sa’ykeslengen boladı.

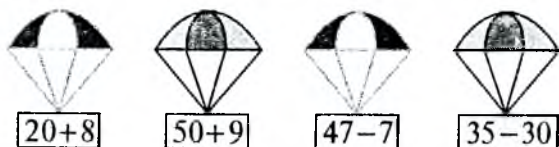
Sabaqtın’ barısı:

1. Oqıwshılardıń dıqqatın sabaqqa qaratıw.
2. U’y tapsırmasın tekserip shıǵıw. 3-mısal.

$$\begin{array}{llll} 40 - 10 = 30 & 20 + 10 = 30 & 58 - 50 = 8 & 50 - 30 = 20 \\ 30 - 20 = 10 & 30 + 20 = 50 & 59 - 50 = 9 & 40 + 10 = 50 \end{array}$$

3. O’tilgen temanı bekkemlew maqsetinde «Parashyuttan sekiriw» oyınını o’tkeriw maqsetke muwapıq boladı. Bunın’ ushın taxtashanın’ joqarg’ı bo’limine parashyutlar, to’mengi bo’limine bolsa parashyuttın’ konvertine salıǵ’an mısallardıń juwapı jazılǵ’an do’n’geleksheler

jabıstırılǵ'an boladı. Mısallar qag'azlarg'a jazılǵ'an boladı, bul qag'azlardı tez-tez almasırtıp turıw ushın qolaylı bolıwı kerek.

Oqıtıwshı oqıwshılarg'a sen qızıl ren'degi, sen bolsa sarı ren'degi, sen bolsa kó'k ren'degi, sen jasıl ren'degi parashyutiarsız, dep tu'sindirip beredi.

Parashyuttag'ı mısallardıń juwabı to'mengi bó'limindegi do'n'gelekshelerge jaylastırılǵ'an. Parashyutta jazılǵ'an mısallardıń juwabın kim birinshi tapsa, sol oqıwshı birinshi bolıp parashyutta jerge tu'sken esaplanadı ha'm oqıtıwshı ol oqıwshını bahalap xoshametleydi. Bul oyın oqıwshılardı shaqqanlıqqa, aqılın rawajlandırıwǵa u'lken ja'rdem beredi.

Taza temanı bayan etiw.

1. 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69 sanlarınıń oqılıwı, jazılıwı haqqında tu'sinik beriw ha'm bul sanlardıń ha'r birinıń quramı menen tanıstırıw.

2. 1-mısaldıń (1-bag'anasın) keste boyınsha tu'sindirip orınlaw. Ha'r bir sannıń onlıqlar, birlikler tan'bası u'stindegi tu'siniklerdi bekkemlep barıw.

$$60 + 1 = 61 \quad 60 + 2 = 62 \quad 60 + 4 = 64 \quad 60 + 5 = 65$$

3. 2-mısaldı awızeki ha'm jazba tu'rinde orınlaw.

Bar edi — 60 gvozdika.

Alıp ketildi — 10.

Sheshiliwi:

$$60 - 10 = 50.$$

Juwabı: Bag'da 50 gvozdika qaldı.

4. 5-mısalda bolsa bos kó'zgeneklerdi toltırıw tapsırması orınlanağı:

$$\boxed{61}, \quad \square, \quad \square, \quad \boxed{64}, \quad \square, \quad \boxed{66}, \quad \square, \quad \square, \quad \square$$

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılardıń bilimín bahalaw, aktiv qatnasqanlardı xoshametlew.

U'ye tapsırma. Sabaqtıń 109-betindegi 3-mısál.

**TEMA: 80 TAN 89 G'A SHEKEN
BOLG'AN SANLAR**

Sabaqtın' maqseti:

a) oqıwshılardı o'tilgen temalar boyınsha iyelegen bilimlerin bayıtıp barıw;

b) 80 nen 89 g'a shekem bolg'an sanlar haqqında bilim beretug'ın mısıl, ma'sele sheshiw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas, soraw-juwap, oyın.

Sabaqtın' quralları:

a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;

b) temag'a sa'ykes su'wret, miywelerdin' su'wreti;

d) magnit taxtasha.

Sabaqtın' barısı:

1. Oqıwshılardıń dıqqatın sabaqqa qaratıw.

2. U'y tapsırmasın tekseriw, 3-mısıl.

7 onlıq, 5 birlikten ibarat bolg'an san — 75 boladı;

5 onlıq ha'm 1 birlikten ibarat bolg'an san — 51 boladı;

7 onlıq ha'm 4 birlikten ibarat bolg'an san — 74 boladı.

3. O'tilgen temanı bekkemlew maqsetinde. «Tapqan-tapqandiki» oyının o'tkeremiz. Oqıtıwshı bul oyınının' qag'ıydası menen tanıstıradı. Oyınının' sha'rti to'mendegishe bılay tu'sindiriledi: Miywelerdin' su'wretin o'z aldına, japıraqlarının' su'wretin dara-dara etip magnit taxtashag'a jabıstırıladı. Oqıtıwshılar miywelerge jazıp qoyıl'g'an mısallardıń juwapın japıraqlarınan izlewi kerek. A'lbette, su'wretler ta'rtipsiz etip jaylastırılıwı kerek, oqıwshılar qaysı japıraq qaysı miywege tiyisli ekenligin tawıp biliwi kerek. Ha'r bir miywelerdin' o'z japıraqların tuwrı taba bilgen oqıwshı jen'impaz dep esaplanadı.

Demek, bul oying'a biykarg'a «tapqan-tapqandiki» dep at qoyılmag'an eken. Tapqan oqıwshı sol miyweni jewi mu'mkin dep, oqıtıwshı oqıwshılardı xoshametleydi:

— Qa'ne, qa'ne, bul miyweni jew kimgе nesib eter eken. Kim birinshi bolıp juwapın tabadı eken, dep oqıwshılardı aktiv qatnasıw'g'a shaqıradı. Bul oyındı ovoshlar, palız eginleri menen de o'tkeriwi mu'mkin. Solay etip, bul miywelerdin', palız o'nimlerinin', insan

salamatlig'ı ushın ju'da' paydalı ekenligi haqqında sa'wbetlesiw o'tkerilse, maqsetke muwapıq boladı. Palız o'nimleri menen bul oyın o'tkerilgende hesh bir awqat piyazsız pispeytug'ını tu'sindiriledi.

— Zu'ra'a't bayramı qashan o'tkeriledi?

— Zu'ra'a't bayramın zu'ra'a't terip alıng'annan son' o'tkeriledi.

Bilgen qosıqlarınan ayttırıw: Nandı qılg'an mazalı.

Bazarda qısı jazdur, Erte ba'ha'r eksen'iz,

En' kereklisi piyazdur. Ko'kliginde turısı menen payda,

Palawg'a salmay ko'rin'-shi, Men kerekpen ha'mme jerde.

Da'm bermeydi gu'rishi, (Piyaz)

Ha'tte qossan' gu'njini,

Taza tamam bayan etiw.

1. 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89 sanlarının' oqılıwı ha'm jazılıwı menen tanıstırıw. Bul sanlardın' ta'rtibi, quramı menen tanıstırg'annan keyin, 1-mısaldı keste boyınsha orınlawg'a u'yretiw. Ha'r bir sannın' birlikler, onlıqlar tan'bası menen tanıstırıw.

$$80 + 9 = 89 \quad 80 + 7 = 87 \quad 85 - 5 = 80 \quad 83 - 3 = 80$$

$$80 + 8 = 88 \quad 80 + 6 = 86 \quad 88 - 8 = 80 \quad 82 - 2 = 80$$

2. Bos ko'zgeneklerdi toltırıp, sanlardı awızeki oqıtıw.

2-mısaldı awızeki orınlawg'a u'yretiw.

81   84 86

89   85   82

3. 3-ma'seleni awızeki ha'm jazba tu'rinde orınlaw.

Bar edi — 80 avtobus.

Shıg'ıp ketti — 30 avtobus.

Qaldı — ?

Sheshiliwi: $80 - 30 = 50$ (avtobus).

Juwbı: Avtosarayda 50 avtobus qaldı.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılardıń bilimin bahalaw. Aktiv qatnasqanlardı xoshametlew.

U'ye tapsırma. Sabaqlıqtın' 111-betindegi 4-mısal.

113-s a b a q

TEMA: 90 TAN 99 G'A SHEKEN BOLG'AN SANLAR

Sabaqtin' maqseti:

a) 20 dan 29 g'a, 30 dan 39 g'a; 40 tan 49 g'a; 50 den 59 g'a, 60 tan 69 g'a, 70 ten 79 g'a, 80 nen 89 g'a shekem bolg'an sanlar boyınsha o'zlestirgen bilimlerin bayıtıp barıw;

b) 90 nan 99 g'a shekem bolg'an sanlar boyınsha bilim beriw, misal, ma'sele sheshiw.

Sabaqtin' tu'ri: Aralas, soraw-juwap, oyun.

Sabaqtin' qurallanıwı:

a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;

b) Magnit taxtasha, qalın' qag'azdan jasalg'an qayıq;

d) temag'a sa'ykes su'wret, qag'azlarda jazılğ'an musallar.

Sabaqtin' barısı:

1. Oqıwshılardıń dıqqatın sabaqqa qaratıw.

2. U'ye tapsırmasın tekseriw.

3-mısal:

$$69 - 9 = 60 \quad 57 - 7 = 50 \quad 80 + 2 = 82 \quad 68 - 8 = 60$$

$$78 - 8 = 70 \quad 65 - 5 = 60 \quad 29 - 0 = 29 \quad 39 + 0 = 39$$

3. O'tilgen temanı bekkemlew maqsetinde «Estafeta» oyunın sho'lkemlestiriw. Oqıtıwshı oyının' sha'rti menen tanıstıradı. Oqıtıwshı magnitli taxtashag'a mısallardı jabıtırıp qoyadı.

1- topar: $20 + 30$ $50 - 10$ $40 + 40$ $80 - 20$ $60 + 30$

2- topar: $40 + 10$ $50 - 20$ $30 + 30$ $60 - 10$ $50 + 30$

Klastag'ı oqıwshılar eki toparg'a bo'linedi. Olarg'a mısallardıń juwabın tawıp atırğ'anda birewinin' juwabı ekinshi qayıqtag'ı sannın' baslanıwına tuwrı keliwi kerek. Ha'r eki topardag'ı oqıwshılar qayıqshalardı sonday etip jaylastırılın aqırğ'ı juwap bir qıylı shıg'ıwı kerek bolsın. Bul oyun oqıwshılardıń aqılın o'siriwge, shaqqan ziyrek bolıwğ'a shaqıradı.

Taza temanı bayan etiw.

1. 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99 sanların durıs ha'm kerı sanawı ha'm de jazılıwı menen tanıstırıw.

Seksennen sekirip

o'tken waqtın'ız.

Toqsang'a dus

Bolıp qalamız.

A'lbette, bul sannın'

Sawlatı zorda.

Tutqan ornı da

Ha'mmeden to'rde.

Eki tan'balı

qanshelli san bar,

Ba'ri toqsang'a,

Shın bag'ının'qı.

Toqsanda turıp,

Bir oylaymız.

Og'an tiyisli

Sha'rtler so'yleymiz.

2. 1-ma'seleni awızeki ha'm jazba tu'rinde orınlaw. A'lbette kesteden paydanıp birlikler, onlıqlar tan'basın ajratıp biliw.

$$90 + 4 = 94 \quad 90 + 6 = 96 \quad 98 - 8 = 90 \quad 97 - 7 = 90$$

$$90 + 8 = 98 \quad 90 + 9 = 99 \quad 95 - 5 = 90 \quad 94 - 4 = 90$$

3. 2-ma'seleni awızeki ha'm jazba tu'rinde orınlaw.

Aq a'tirgu'l — 40 tu'p

Qızıl a'tirgu'l — 50 tu'p) ?

Sheshiliwi: $40 + 50 = 90$ (tu'p).

Juwabr: ıssıxanada barlıg'ı bolıp 90 tu'p a'tir gu'l bar.

4. 4-mısaldı awızeki orınlaw.

26 menen 6 nın' ayırması 20; 75 penen 5 tin' ayırması 70; 88 benen 8 dın' ayırması 80; 97 menen 7 nin' ayırması 90 g'a ten' ekenligi taptırıladı.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılardıń bilimnı bahalaw, aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U'yege tapsırma. Sabaqlıqtın' 112-betindegi 3-mısal.

114-sabaq

TEMA: DETSİMETR

Sabaqtın' maqseti:

a) 11 den 100 ge shekem bolg'an sanlar haqqında iyelegen bilimlerin bekkemlep barıw;

b) metr, detsimetr o'lishem birligining' o'mirimizdagi tutqan ornin ko'rsetiw maqsetinde turmis penen baylanistirip alip bariw matematika pa'ninin' elementar (a'piwayi) tu'siniklerin o'zlestirip aliwina qizig'rwshilig'in arttiriw.

Sabaqtin' tu'ri: Aralas, soraw-juwap, syujetli ma'selelerin orinli paydalaniw.

Sabaqtin' qurallaniwi:

- a) 1-klass «Matematika» sabaqlig'ı;
- b) uzunlıq o'lishemlerine tiyisli su'wret, lenta, sızg'ısh;
- d) magnit taxtasha. Bilmesbaydın' su'wreti.

Sabaqtin' barısı:

1. O'tilgen temanı bekkemlew maqsetinde magnit taxtashag'a jabıstırılğan «Bilmesbay»g'a qaran', to'mendegi misallardı orınlay almay atır. Og'an usılay jazılğan:

1. Sanlar qatarın dawam ettirin'!

10, 20, ..., ..., ..., ..., ..., ..., ..., 100.

100, 90, ..., ..., ..., ..., ..., ..., ..., 10

Balalar «Siz Bilmesbayg'a ja'rdem berip jiberin'», dep noqatlardıń ornında tu'sip qalg'an sanlar jazıladı. Bunın' menen 10 nan 100 ge shekem bolg'an sanlar izbe-izligi haqqında iyelegen bilimleri bekkemlenip barıladı.

2. Kartoshkalar ja'rdeminde awızeki soraw-juwap sho'lkemlestirin'.

a) 29, 39, 49, 59, 69, 79, 89, 99 sanlarınan keyin keletug'in sanlardı aytın';

b) 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90, 100 sanlarınan aldın keletug'in sanlardı aytın'.

Taza temanı bayan etiw.

1. Oqıwshılarg'a metr, detsimetr haqqında bilim beriw maqsetinde bir lentanı alıp, onı sızg'ısh ja'rdeminde o'lshep ko'rsetiwi mu'mkin. Metr, detsimetr, santimetr uzunlıq o'lsheми esaplanıp turmısta ha'r qa'demde ushiratıw mu'mkinligi haqqında bilim beriw.

Ma'selen: klasstag'ı stoldın', stuldın' biyikligin o'lshep ko'rsetiw.

2. Lentanın' uzunlıg'm sızg'ısh ja'rdeminde o'lshep ko'rsetiw. Bul lenta 10 sm yamasa 1 dm ge ten' dep aytıladı.

$$10 \text{ sm} = 1 \text{ dm}$$

$$100 \text{ sm} = 1 \text{ m}$$

$$10 \text{ dm} = 1 \text{ m}$$

Metrdi – m, detsimetrđi – dm menen belgileniwi haqqında tu'sinik beriw.

3. 1-ma'seleni awızeki ha'm jazba tu'rde orinlaw.

Stoldın' biyikligi 8 dm, stuldın' biyikligi bolsa 5 dm bolsa, stol stuldan 3 dm biyik eken.

4. 2-mısaldı awızeki ha'm jazba tu'rde orinlaw.

$$40 \text{ sm} - 20 \text{ sm} = 20 \text{ sm}$$

$$50 \text{ sm} + 10 \text{ sm} = 60 \text{ sm}$$

$$10 \text{ dm} + 30 \text{ dm} = 40 \text{ dm}$$

$$60 \text{ m} + 9 \text{ m} = 69 \text{ m}$$

5. 4-ma'sele.

Ko'shenin' ken'ligi 8 m. Bundag'ı trotuar ha'm salmanm' ken'ligi 4 m bolsa, mashina ju'retug'in joldın' ken'ligi 4 m eken.

Ko'shede ju'rgende mashina ju'retug'in joldan ju'rmosten tek adamlar ju'riw ushın ajratılğ'an tratuardan ju'riw kerekligi tu'sindiriledi. Ha'r bir insan sonın' ishinde siz oqıwshılarda jol ha'reketi qag'ıydalarına boysınw gerek. Sonda o'mirimiz tınısh boladı. Bul boyınsha oqıwshılarg'a dem alıw minutında «Svetofor» qosıg'ın aytırıw maqsetke muwapıq boladı.

U'sh janar ko'zim bar,

Jasıl ko'zim jansa,

Svetofor, Svetofor.

Demek, bilin' jol ashıq.

Qızıl, Sarı, sap-sarı,

Qızıl ko'zim jang'anda,

Svetofor, Svetofor...

Jol bekitiler taqqa-taq...

6. Qosımsha materiallardan paydalang'an halda qızıqlı qosıq qatarlarınan aytırıw mu'mkin:

Detsimetr

Metr

Santimetrđi sanap,

U'kem detsimetr,

İzbe-iz jetti.

Sapta qatarlasıp turın'.

Detsimetr boldım dep,

Bes jubın'ız birllesip,

Bası ko'kke jetti.

Metрге ten', yad alın'.

— Detsimetr, metr qısartılıp qanday jazıladı. Lekin tolıq oqladı eken?

— Detsimetr – dm, metr – m dep jazıladı, lekin tolıq oqladı.

7. 5-mısalđın' qızıg'arlı ta'repin tu'sindirip beriw za'ru'r. Demek, 19 dan 9 dı ılsaq 10 payda boladı. 10 g'a 4 ti qossaq 14 boladı. 14 den 10 dı ılsaq 4 payda boladı. 4 ge 5 ti qossaq 9 boladı. Biz oylag'an san durıs shıqtı. Oqıwshılardıń' o'zlerine de sonday mısallar du'zdirilse, maqsetke muwapıq boladı.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılardıń bilimín bahalaw, aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U'yge tapsırma. Sabaqlıqtın' 113-betindegi 3-mısal.

115-sabaq

TEMA: BEKKEMLEW USHIN SHINIG'IWLAR

Sabaqtın' maqseti:

a) oqıwshılar o'tilgen tema boyınsha o'zlestirgen bilimlerin bayıtıp barıw;

b) bekkemlew ushın shınıg'ıwlar o'tkeriw arqalı bilimlerin bekkemlew;

d) oqıwshılardıń dıqqatın, pikirlewin, tapqırılıq qa'biletin ta'rbiyalaw;

e) ha'r bir na'rsenin' obalı bar ekenligi, onı qa'dirley biliw qa'siyetlerin ta'rbiyalap barıw.

Sabaqtın' rawajlandırıwshı bo'limi:

Taza bilim beriw boyınsha oqıwshılardı aktivlestiriw qa'biletin rawajlandırıw.

Sabaqtın' tu'ri: Sa'wbetlesiw, ertek, da'stu'rli emes sabaq.

Sabaqtın' qurallanıwı:

a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;

b) alma tereginin' maketi;

d) kardonnan jasalg'an almalar, nanlar, eshki ilag'ı;

e) tandır maketi, dalanm' su'wreti.

Sabaqtın' barısı:

1. Oqıwshılardıń itibarın sabaqqa qaratıw.

2. U'y tapsırmasın tekseriw. 3- misal:

$$10 + 9 = 19$$

$$80 + 7 = 87$$

$$22 - 2 = 20$$

$$20 + 7 = 27$$

$$80 + 9 = 89$$

$$18 - 8 = 10$$

Taza temanı bayan etiw.

1. Bekkemlew ushın shınıg'ıwlar temasını da'stu'rli emes usıldan paydalang'an halda o'tiw. Bul usıl to'mendegishe. «Sayaxat» ertegi tiykarında o'tkeriw. Bunın' ushın qalın' qag'azdan jasalg'an alma tereginin', nanlar, eshki ilag'ının' maketi tayarlap qoyıladı. Keyin

oqıwshı bul temanı ertek tiykarında o'tkeredi. Ertek bılay baslanadı. Bir bar eken, bir joq eken u'sh apa-sin'li bolg'an eken. Olardıń atları Adalat, Qanaat, Sadaqat eken. Olar dalag'a seyilge shıg'ıptı. U'sh qız jol ju'ripti. Jol ju'rsede mol ju'ripti. Jolda ketip baratırǵanda tandır maketi arqasınan bir oqıwshı dawıs shıg'arıptı:

Nanlar: «Bizlerdi tartıp alın'lar, ku'yip ketejaqız» dep aytıptı.

1. Apalı-sin'liler: ha'zir, ha'zir biz sizlerdi tartıp alamız, deydi. Apası Adalat birimlep nandı alıp, sin'lilerine beredi, qa'ne sin'lilerim, bul nanlardı jew ushın nanlardın' arqasına jazılǵan sabaqlıqtın' 114-betindegi 1-ma'seleni sheshiw kerek eken.

1) 29, 39, 49, 59, 69, 79, 89, 99 sanlarınan keyin keletug'ın qon'sılas sanlardı taptırw;

2) 90, 80, 70, 60, 50, 40, 30, 20, 10 sanlarınan aldın keletug'ın qon'sılas sanlardı taptırw.

Sin'lilerim mısaldın' juwabın ju'da' durıs taptm'ız, endi otırıp nandı jesek boladı. Qa'ne «Nan japqanda» qosıǵ'ın aytamız.

*Nan japqanda, nan japqanda,
Menin' anam, menin' anam.
Kishi gu'lshe, kishi gu'lshe,
Jabar dayım. jabar dayım.
Gu'lshe ju'da' mazah, gu'njili,
Jegen sayın jegim keler,
Raxmet apa degim keler.*

2. A'ne qarın toydı, endi ja'ne joldı dawam etemiz, deydi Adalat. Apa-sin'liler jolda alma teregine dus keledi. Alma tereginin' maketi arqasınan bir oqıwshı dawıs beredi. Alınalar: «Bizdi u'zip alın'lar, jetilip jerge to'gilip ketip atırımız» deydi.

— Ha'zir, ha'zir biz sizdi u'zip alamız, deydi apa-sin'liler. Alma maketinin' artına to'mendegi qızıqshı misallar jazılǵan boladı. 2-mısaldı orınlaw kerek.

Apa-sin'liler klastag'ı oqıwshılarg'a qarap, kelin' misallardı birgelikte orınlaymız, sonda ha'mmemiz almalardan minnetdar bolamız. Misallar to'mendegishe orınlanadı:

$$30 + 3 = 33$$

$$60 - 30 = 30$$

$$70 + 3 = 73$$

$$40 + 5 = 45$$

$$80 - 70 = 10$$

$$70 + 8 = 78$$

Ba'rekelle, awızbirshilik penen misallardıń juwabın taptıq, endi «Alma» qosıǵ'ın aytsaq boladı:

Ha'y alma, alma, alma
Meni a'were etpe.
Biraz iyil, boy sozıp,
Almaların'nan u'zip alayın.

3. Apa-sin'liler maza etip almalardan jep bolıp, joldı dawam ettiripti. Olar jolda shuqırılıqtan eshki balasının' dawısın esitip qalıptı. Shuqırılıqqa tu'sip qalg'an eshki ilag'ının' su'wreti magnit taxtag'a jabıstırılǵ'an boladı. Eshki ilag'ı qutqarın'lar deydi, maket artında bir oqıwshı onın' dawısın beredi.

Eshki ilag'ın qutqarıw ushın onın' tuyaqlarına jazıp qoyılǵ'an mısallardıń juwabın tabıw kerek boladı. Eshkinin' bir ayag'ınm' tuyag'mda 4-mısal, ekinshi tuyag'ında 3-ma'sele dep jazılǵ'an boladı. Birinshi ayaqtag'ı mısıl to'mendegishe:

$$4 \text{ dm} = 40 \text{ sm}$$

$$2 \text{ m} = 20 \text{ dm}$$

$$20 \text{ sm} = 2 \text{ dm}$$

$$30 \text{ dm} = 3 \text{ m}$$

3-ma'sele.

Bar edi — ?

Jedi — 10.

Qaldı — 5.

Sheshiliwi: $10 + 5 = 15$.

Juwabı: tarelkada 15 qa'reli bolǵ'an.

Endi eshki ilag'ına to'mendegishe na'siyatımız bar:

Jaylawda bir buzawsha

Dus kelipti qasqırǵ'a.

O'kpelepti todadan,

Mo'n'iresede qansha ol,

Ketip qalıp uzaqqa,

Bilmey qalıptı dosları,

Adasıptı padadan.

Maza etip ash qasqır,

Jeke o'zi otlar eken

Oyıp jepti ko'zlerin.

Barıp jaylaw to'rine,

Babalar bul haqqında der:

Buzawsha sonda tosattan,

«Ayrılg'andı qasqır jer».

Apa-sin'liler kelip qalmag'anda eshki ilag'ının' basına da buzawdın' ku'ni tu'siwi mu'mkin edi.

Balalar a'ne ko'rdin'iz be? Apa-sin'lilerdin' sayaxatları zawıqlı o'tti. Biz ha'mmemiz bul sayaxatqa jaqsı qatnastıq dep juwmaq jasaw kerek.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılardıń bilimín bahalaw, aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew, buzawǵ'a uqsap qaysar bolmaw, ba'rqulla u'lkenlerdin' na'siyatlarına qulaq salıwı kerekligi tu'sindiriledi.

U'yege tapsırma. Sabaqlıqtın' 114-betindegi 5-mısal.

100 İSHİNDE QOSIW HA'M ALIW

117-sabaq

TEMA: ONLIQLAR U'STİNDE A'MELLER

Sabaqtın' maqseti:

a) oqıwshılardıń eki tan'balı sanlar haqqında iyelegen bilimlerin bekkemlep barıw;

b) oqıwshılardı onlıqlar u'stinde a'meller menen tanıstırıw, olardıń oqılıwı ha'm jazılıwı haqqında bilim beriw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas, soraw-juwap.

Sabaqtın' qurallarıwı:

a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;

b) temag'a sa'ykes keste.

Sabaqtın' barısı:

1. Oqıwshılardıń dıqqatın sabaqqa qaratıw.

2. U'y tapsırmasın tekseriw.

3. O'tilgen temanı bekkemlew maqsetinde perfokartoshka ja'rdeminde mısallar sheshiw. Oqıtıwshı perfokartoshka ja'rdeminde mısallar sheshiw usılı menen tanıstradı. Ha'r bir oqıwshınıń partası u'stinde perfokartoshkalar boladı.

29	
20	
	9
	0

50	
40	
	10
30	

60	
10	
40	
	30

80	
70	
	10
40	

Do'n'gelekshe ishine jazılğ'an sang'a qarap turıp, tesikshelerdi toltırıw kerekligi tu'sindiriledi.

Ma'selen, 29 dı payda etiw ushın 20 menen 9, 29 benen 0 dep alıw mu'mkin; 50 dı payda etiw ushın 40 penen 10, 30 benen 20 dep alıw mu'mkin; 60 tı payda etiw ushın 10 menen 50, 30 benen 30 dep alıw mu'mkin.

Taza temanı bayan etiw.

1. Oqıwshılarg'a 10 lap 10 nan 100 ge shekem durıs ha'm keri sanatıw. Keste menen tanıstırıw.

Onliqlar	Birlikler			
2	0	jigirma	10 + 10	20 - 10
3	0	otiz	20 + 10	30 - 10
4	0	qirq	30 + 10	40 - 10
5	0	eliw	40 + 10	50 - 10
6	0	apıs	50 + 10	60 - 10
7	0	jetpis	60 + 10	70 - 10
8	0	seksen	70 + 10	80 - 10
9	0	toqsan	80 + 10	90 - 10

10 + 10.

1 onl. + 1 onl. = 2 onl.

10 + 10 = 20.

2. Dem alıw minutında to'mendegi qosıqtan paydalanıw mu'mkin:

*Uzatqanda jeter qol,
Onnan keyin eliwge,
Son' alpıstın' mu'lkine,
Tuwrılrap barar jol tikke.
Keyin bolsa sanaqta,
Keler jetpis degen san.*

*Finishtin' jaqınında,
Ko'rinbekte a'ne seksen.
Usı sanlardı aralap,
Toqsang'a da kelemiz,
Eger qarsılıq bolmasa,
Sa'l ta'nepis etemiz.*

3. 1-mısaldı awızeki ha'm jazba tu'rde orınlaw.

Mısallardıñ jazılıwı ha'm sheshiliwin tu'sindirip orınlaw.

20 + 20

50 - 10

2 onl. + 2 onl. = 4 onl.

5 onl. - 1 onl. = 4 onl.

20 + 20 = 40

50 - 10 = 40

Bos orınlarg'a san qoyıp mısallardı sheshiw.

20 + 10 =

40 - 20 =

70 + 10 =

30 + 10 =

50 - 20 =

80 + 10 =

40 + 10 =

60 - 20 =

90 + 10 =

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılardıñ bilimin bahalaw, aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U'ye tapsırma. Sabaqlıqtın' 115-betindegi 2-mısal.

**TEMA: ONLIQLAR U'STINDE
A'MELLER (DAWAMI)**

Sabaqtın' maqseti:

Oqıwshılardı onlıqlar u'stinde a'meller boyınsha iyelegen bilimlerin bayıtıp barıw, mısıl, ma'sele sheshiw arqalı bekkemlew.

Sabaqtın' qurallarıwı:

- a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;
- b) temag'a sa'ykes su'wret;
- d) sanlı kartoshkalar.

Sabaqtın' barısı:

1. Oqıwshılardıń dıqqatın sabaqqa qaratıw.
2. U'y tapsırmasın tekseriw.
2 onlıqtan ibarat bolg'an san — 20;
9 onlıqtan ibarat bolg'an san — 90;
4 onlıqtan ibarat bolg'an san — 40.
3. O'tilgen temanı bekkemlew maqsetinde «Balıq awlaw» oyınını o'tkeriw. Oqıtıwshı oyın qag'ıydası menen tanıstıradı. Magnit taxtashag'a ten'iz su'wreti sızılǵ'an plakat jabıstırıp qoyadı, plakattın' ha'r qabat, ha'r qabatınan tesikler tesip, usı tesiklerge qalın' qag'azdan jasalg'an balıqshalar salıp qoyıladı. Balıqshalardıń artqı ta'repine mısallar jazılǵ'an boladı.

$$20 + 10$$

$$30 - 10$$

$$50 + 10$$

$$60 - 30$$

Oqıwshılar izbe-iz shıǵ'ıp, balıqtı qarmaqqa ildire baslaydı. Oqıwshılar qarmaqqa ildirilgen balıqtın' artqı ta'repine jazılǵ'an mısallardıń juwabın durıs tabıwları kerek, eger kim mısaldın' juwabın taba almag'an bolsa, usı oqıwshının' qarmag'ınan balıq tu'sip ketken bolıp esaplanadı.

- Balıqlardan neler tayarlanadı?
- Balıqtın' o'zin jew mu'mkin. Konservalar tayarlanadı.
- Balıqtın' insan o'miri ushın qanday paydası bar?
- Balıqtın' insan o'miri ushın paydası u'lken.

Taza temanı bayan etiw.

1. 4-ma'seleni awızeki ha'm jazba tu'rde orınlaw.

Ka'rimde – 10 kepter.

Anvarda – sonsha.) ?

Sheshiliwi: $10 + 10 = 20$ (kepter).

Juwabi: Ekewinin' kepterleri 20 eken.

2. 7-mısaldı sheshiw.

$$10 + 10 = 20 \quad 60 - 10 = 50 \quad 40 - 20 = 20$$

$$20 + 30 = 50 \quad 50 + 20 = 70 \quad 30 + 30 = 60$$

Jumbaqlı ma'seleden de paydalanıw mu'mkin:

Uktam tuttı on u'sh shortan,

Alisher tuttı to'rt sazan,

Qayrat tu'ttı eki ilaqa,

Neshe baliq shıqtı qurg'aqqa? (19).

3. 6-mısalda bolsa qısqa jazıw boyınsha ma'sele du'zip, sheshiwge u'yretiw.

Sebette 40 alma bar edi, olardan 10 jelinse, sebette neshe alma qaladı?

Sheshiliwi:

$$40 - 10 = 30 \text{ (alma).}$$

Juwabi: Sebette 30 alma qalg'an.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılardıń bilimnı bahalaw, aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U'yg'e tapsırma. Sabaqlıqtın' 116-betindegi 5-mısal.

119-sabaq

TEMA: 100 İSHİNDE QOSIW

Sabaqtın' maqseti:

a) 11 den 100 ge shekem bolg'an sanlar izbe-izligi, olardıń oqılıwı ha'm jazılıwı haqqında iyelegen bilimlerin bayıtıp barıw;

b) Juwıq sanlardı ajırata ahw ko'nlikpesin bekkemlew.

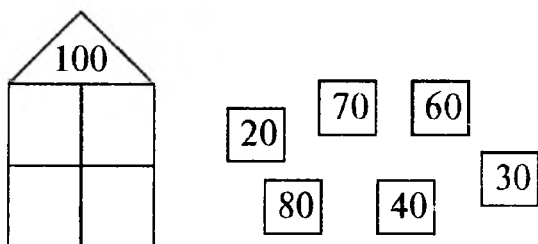
Sabaqtın' tu'ri: aralas, awız-eki soraw juwap, gu'rrin'.

Sabaqtın' qurallarıwı:

- 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;
- Ju'z sanı ishinde qosıwg'a tiyisli su'wretli kartoshkalar;
- Magnit taxtasha, temag'a baylanıshı su'wret.

Sabaqtın' barısı:

1. O'tilgen temanı bekkemlew maqsetinde «U'ysheni toltır» didaktikalıq oyın o'tkeremiz. Magnit taxtashag'a u'yshenin' su'wreti jabıstırıp qoyılǵ'an boladı. Ketekshenin' diywalına «100» sam jazılǵ'an boladı.

Oqıtıwshı oyın ta'rtibi menen tanıstıradı ha'm onı qalay orınlaw kerekligin tu'sindirip beredi. U'yshenin' to'besine jazılǵ'an san onın' ko'zgeneklerine jazılǵ'an sanlardın' qosındısına ten' bolıwı kerek. Mine, a'ziyz balalar, oyınnıń ta'rtibi menen de tanısıp aldıq. 100 di keltirip shıǵ'arıw ushın ko'zgeneklerge qanday sanlardı qalay jaylastırıwg'a boladı? Oqıwshılar usı sorawǵ'a to'mendegishe juwap tapsa orınlı bolar edi.

60 penen 40 tı bir-birine jaqın turg'an ko'zgeneklerge, 70 penen 30 dı, 20 menen 80 di bir-birine jaqın turg'an ko'zgeneklerge jaylastırıw mu'mkin, yamasa 60 penen 40 dep te alıwg'a boladı. A'ziyz balalar, mine u'yshenin' ko'zgeneklerin toltırıp, 100 di payda ettik. «Ko'zgenekti toltıramız» oyın ja'ne basqasha usıl menen de o'tkeriwge boladı. Mısalı, oqıwshılardıń qolına sanlı kartoshkalardı berip, sen birinshi xanag'a, sen ekinshi xanag'a kir, sen bolsa u'shinshi xanag'a kir, dep u'ydin' ko'zgeneklerin toltırıw kerekligi tu'sindiriledi.

- A'ziyz balalar, u'yshenin' o'zi neden qurıladı?
- Siz kim bolmaqshısız?
- Bul ka'sip kimgе jag'adı?

U'ylar bir qabatlı, ko'p qabatlı boladı. Ha'zir O'zbekstanımız ku'nnen ku'nge gu'llep barmaqta, ju'da' ko'p imaratlar ko'pirler qurılıp atırg'anlıg'ı haqqında aytiladı.

*Mine aqır son'ı keldik ju'zbe-ju'z —
 Ko'pten ku'tkenimiz — 100 benen.
 Ha'r qanday jen'isti qolg'a kirgizsek biz,
 Deymiz:-orinladıq, boldı 100 plan!
 Ju'z «Hu'kim ju'rgizemiz» ha'r waqıya buyımg'a;
 Ma'selen tiyinlardı aylandırar ol song'a,
 O'lishewde-she qollanılg'an santimetr —
 Ju'zge jetip atı bolar son' metr.
 Demek, 100 din' ko'p bunday isleri
 «Zeyni pa'sler» keter ha'tte adasıp.
 Der «ayrıqshalar» tiyis ba'rin biliwi,
 Aqır son'ı aljaspasm qalsa 100 de ushırasıp.*

Taza temanı tu'sindiriw.

1. 1-mısaldı awızeki ha'm jazba tu'rde orınlaw.
 Oqıwshılardı to'mendegi keste menen tanıstırw:

Qosılıwshı	20	30	40	50	60	70	80
Qosılıwshı	9	8	7	6	5	4	3
Qosındı							

Birinshi qosılıwshı 20, ekinshi qosılıwshı 9 bolsa, qosında 29 boladı; birinshi qosılıwshı 30, ekinshi qosılıwshı 8 bolsa, qosındı 38; birinshi qosılıwshı 40, ekinshi qosılıwshı 7 bolsa, qosındı 47; birinshi qosılıwshı 50, ekinshi qosılıwshı 6 bolsa, qosındı 56; birinshi qosılıwshı 60, ekinshi qosılıwshı 5 bolsa, qosındı 65; birinshi qosılıwshı 70, ekinshi qosılıwshı 4 bolsa, qosındı 74; birinshi qosılıwshı 80, ekinshi qosılıwshı 3 bolsa, qosındı 83 ke ten' dep tu'sindiriledi. Jazıwdı to'mendegishe jazıw mu'mkin:

$$\begin{array}{cccc}
 20 + 9 = 29 & 40 + 7 = 47 & 60 + 5 = 65 & 80 + 3 = 83 \\
 30 + 8 = 38 & 50 + 6 = 56 & 70 + 4 = 74 &
 \end{array}$$

2. 2-ma'seleni awızeki ha'm jazba tu'rde orınlaw.

Bar edi — 60 stol
 Qosıldı — 6 jan'a stol) ?

Sheshiliwi: $60 + 6 = 66$ (stol).

Juwap: Stollar 66 boldı.

3. Bul misallardı kim tez sheshedi? degende sharlarg'a jazılg'an misallardıń juwapın tabıw kerek boladı. Juwaplar: 20, 70, 40, 60, 30, 20.

Misallardıń juwapın durıs tapqan oqıwshılardı bahalap, xoshametlew.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Sabaq dawamında aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U'ge tapsırma. Sabaqlıqtın' 117-betindegi 5-mısal.

120-s a b a q

TEMA: 100 İSHİNDE ALIW

Sabaqtın' maqseti:

a) oqıwshılardı 100 ishinde qosıw haqqında iyelegen bilimlerdi bekkemlew;

b) 100 ishinde ahw haqqında bilim beriw;

d) Oqıwshılardı matematika pa'nine bolg'an qızıg'ıwshılıg'ın arttırıw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas, soraw-juwap.

Sabaqtın' qurallanıwı:

a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;

b) temag'a sa'ykes su'wret, sanlı kartoshka;

d) keste.

Sabaqtın' barısı:

1. Oqıwshılardıń dıqqatın sabaqqa qaratıw.

2. O'tilgen temanı bekkemlew.

10 nan 100 ge shekem durıs ha'm keri sanawdı shınıg'ıw etiw.

10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90, 100

100, 90, 80, 70, 60, 50, 40, 30, 20, 10

3. Matematikalıq diktant jazdırıw.

a) 10 nan 100 ge shekem bolg'an sanlardı ko'plep jazın';

b) 70 penen 9 dın' qosındısın jazın';

d) 58 benen 8 din' alınıwın jazın';

e) 60 sm menen 90 sm di salıstırın'.

Oqıwshılar bul tapsırmanı durıs orınlag'anlıg'ın tekseriw ushın juwabı taxtag'a jazdırıladı.

Taza temanı bayan etiw.

1. Sabaqlıq penen islew.

Oqıwshılardı 1-mısaldag'ı keste menen tanısıtırw.

Azayıwshı	29	33	48	57	66	71	95
Alınıwshı	9	3	8	7	6	1	5
Ayırma							

Azayıwshı 29, alınıwshı 9 bolsa, ayırma 20 g'a ten';

Azayıwshı 33, alınıwshı 3 bolsa, ayırma 30 g'a ten';

Azayıwshı 48, alınıwshı 8 bolsa, ayırma 40 qa ten';

Azayıwshı 57, alınıwshı 7 bolsa, ayırma 50 ge ten';

Azayıwshı 66, alınıwshı 6 bolsa, ayırma 60 qa ten';

Azayıwshı 71, alınıwshı 1 bolsa, ayırma 70 ke ten';

Azayıwshı 95, alınıwshı 5 bolsa, ayırma 90 g'a ten' boladı eken dep tu'sindiriledi yamasa jazıwda to'mendegishe orınlanadı.

$$29 - 9 = 20 \quad 48 - 8 = 40 \quad 66 - 6 = 60 \quad 83 - 3 = 80$$

$$33 - 3 = 30 \quad 57 - 7 = 50 \quad 71 - 1 = 70 \quad 95 - 5 = 90$$

2. 2-ma'seleni awızeki ha'm jazba tu'rde orınlaw.

Bar edi 80 metr gezleme.

Alındı 30 metr gezleme.

Qaldı ?

Sheshiliwi: $80 - 30 = 50$ (metr gezleme).

Juwabı. Oramda 50 metr gezleme qaldı.

3. 4-ma'sele. Su'wret boyınsha ma'sele du'zdirip, onı sheshiwge u'yretiw.

I qutı — 20 kg
II qutı — ?   ) 40 kg

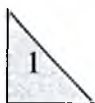
Sheshiliwi: $40 - 20 = 20$ (kg almurt).

Juwabı: Ekinshi qutıda 20 kg almurt bar.

4. 5-mısalda sanlardı salıstırıwg'a u'yretiledi.

$$29 < 92 \quad 71 > 17 \quad 38 = 38 \quad 56 < 65$$

5. 6-mısalda bolsa ha'r bir figuranın' atın ayttırw.

1 — u'shmu'yeshlik

2 — do'n'gelek

3 — to'rtmu'yeshlik

4 — kvadrat

Oqıwshılar, a'lbette, ne ushın u'shmu'yeshlik, ne ushın do'n'gelek, ne ushın to'rtmu'yeshlik, ne ushın kvadrat? dep atalıwın ta'riyplep beriwı tiyis. Mısalı, u'shmu'yeshliktin' u'sh ta'repi, u'sh mu'yeshi, u'sh ushı bar h.t.b.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılardı bilimin bahalaw, aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U'ye tapsırma. Sabaqlıqtın' 118-betindegi 3-mısal.

121-s a b a q

TEMA: QAWSIRMALAR

Sabaqtın' maqseti:

Oqıwshılardı 100 sanı ishinde qosıw ha'm alıwg'a tiyisli iyelegen bilimlerin bekkemlew, qawsırmalar haqqında bilim beriw.

Sabaqtın' qurallanıwı:

- a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;
- b) temag'a tiyisli su'wret kartoshka.

Sabaqtın' barısı:

1. Oqıwshılardıń dıqqatın sabaqqa qaratıw.
2. O'tilgen temanı bekkemlew maqsetinde «Bul mısallardı kim tez sheshedi?» oyınını o'tkeriw.

Oqıtıwshı su'wretti magnit taxtashag'a jabıstırıp qoyıp, oyın ta'rtibi menen tanıstıradı. Bir oqıwshı qızıl ren'li sharda jazılg'an mısaldın' juwabın tapsa, ekinshi oqıwshı ko'k ren'degi, u'shinshi oqıwshı jasıl ren'degi sharda jazılg'an mısallardıń juwabın tabadı. Kim usı mısallardıń juwabın birinshi bolıp tapsa, sol oqıwshı jen'impaz boladı. Sharlarda jazılg'an mısallardı o'zgeritip turatug'ın etip tayarlanısa maqsetke muwapıq boladı. Oyındı usı ta'rizde bir neshe ma'rte ta'kirarlaw mu'mkin.

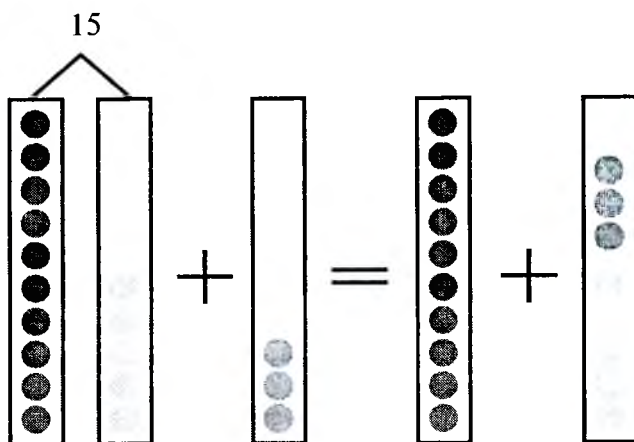
Taza temanı tu'sindiriw.

1. Oqıwshılardıń' dıqqatın «Qawsırmalar» temasına qaratıw. Ha'r bir oqıwshının' partasınıń' u'stindegi geometriyalıq figuralardan paydalang'an halda taza temanı tu'sindiriw maqsetke muwapıq boladı.

$$5 + 3 = (10 + 5) + 3 = 10 + (5 + 3) = 10 + 8 = 18$$

$$15 - 3 = (10 + 5) - 3 = 10 + (5 - 3) = 10 + 2 = 12$$

15 ti 10 menen 5 tin' qosındısı dep alıp, son' misaldı sheshiwdi orınlaw mu'mkinligin tu'sindiriw.

$$\begin{array}{l} 15 + 3 \\ | \quad \diagdown \\ 10 + 5 + 3 \end{array}$$

2. 2-ma'seleni awızeki ha'm jazba tu'rde orınlaw.

1) 9 sanına 7 ha'm 3 sanlarının' qosındısın qosın':

$$9 + (7 + 3) = 9 + 10 = 19$$

2) 18 sanınan 8 ha'm 5 sanlarının' ayırmasın alın':

$$18 - (8 - 5) = 18 - 3 = 15$$

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılardıń' bilimnı bahalaw, aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U'ygе tapsırma. Sabaqlıqtın' 119-betindegi 3-mısal.

**TEMA: BEKKEMLEW USHIN
SHINIG'IWLAR**

Sabaqtın' ilimiy maqseti:

a) oqıwshılardı o'tilgen temalar boyınsha o'zlestirgen bilimlerin puxtalaw;

b) Bilmesbayg'a ja'rdem beriw arqalı temam bekkemlew.

Sabaqtın' ta'rbiyalıq maqseti:

Temanı oqıwshılardıń sanasına sin'diriw barısında tez juwaplıq, tapqırlıq pazyletlerin ta'rbiyalaw.

Sabaqtın' rawajlandırıwshı bo'limi:

Oqıwshılardıń aktivlik qa'biletlerin rawajlandırıw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas, soraw-juwap, oyın.

Sabaqtın' quralları:

a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;

b) temag'a sa'ykes su'wret. Bilmesbaydın' maketi;

d) magnit taxta.

Sabaqtın' barısı:

1. U'y tapsırmasın tekseriw. 12-mısal.

2. O'tilgen temanı bekkemlew maqsetinde matematikalıq diktant o'tkeriw:

a) bar edi 60 kg geshir, satıldı 40 kg geshir. Neshe kilogarmm geshir qaldı? $60 - 40 = 20$ kg geshir qaldı;

b) 80 menen 20 nın' qosındısın jazın'. 80 menen 20 nın' qosındısı 100;

d) 100 benen 40 tın' ayırmasın jazın'. 100 benen 40 tın' ayırması 60 qa ten'.

Taza temanı bayan etiw.

Oqıtıwshı oqıwshılardıń dıqqatın magnit taxtashasına jabıstırılğ'an «Bilmesbayg'a ja'rdem berin'» su'wretine qaratadı. Kartoshkag'a jazılğ'an bir neshe mısallar bar eken, Bilmesbay olardı sheshe almay hayran bolıp turıptı. Kelin', balalar, biz Bilmesbayg'a ja'rdem berip jibereyik, dep mısallardıń birme-bir juwabın tabamız. 1-mısal.

Demek, 70 penen 60 tin' ayırması 10; 20 menen 5 tin' qosındısı 25; 60 penen 20 nin' ayırması 40; 40 penen 6 nin' qosındısı 46; 90 menen 70 tin' ayırması 20; 30 benen 6 nin' qosındısı 36; 10 menen 7 nin' qosındısı 17; 50 menen 2 nin' qosındısı 52;

$$70 - 60 = 10 \quad 60 - 20 = 40 \quad 90 - 70 = 20 \quad 10 + 7 = 17$$

$$20 + 5 = 25 \quad 40 + 6 = 46 \quad 30 + 6 = 36 \quad 50 + 2 = 52$$

Siz o'zin'iz de tap sonday misal du'zin', kartonnan Bilmesbaydın' maketin' sog'ıp kelin' dep tapsırma beriledi.

2. 2-ma'seleni awızeki ha'm jazba tu'rde orınlaw.

$$\begin{array}{r} \text{Ertek kitap} - 20 \\ \text{Qosıq kitap} - ? \end{array} \quad \left. \vphantom{\begin{array}{r} \text{Ertek kitap} - 20 \\ \text{Qosıq kitap} - ? \end{array}} \right) 50$$

Sh e s h i l i w i :

$$50 - 20 = 30.$$

Juwabi: klass kitapxanası ushın 30 qosıq kitabı satıp aling'an. 3-mısaldı awızeki esaplawg'a u'yretiw.

4. 4-mısaldı awızeki ha'm jazba tu'rde orınlaw.

$$70 + (2 + 7) = 70 + 9 = 79 \quad (60 + 20) + 7 = 80 + 7 = 87$$

$$50 + (4 + 3) = 50 + 7 = 57 \quad (30 + 50) + 8 = 80 + 8 = 88$$

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılardıń bilimin bahalaw, aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U'ye tapsırma. Sabaqlıqtın' 122-betindegi 5-mısal.

126-s a b a q

TEMA: AQSHA SANAWDI BİLESİZ BE?

Sabaqtın' ilimiy maqseti:

a) oqıwshılardıń 100 ishinde qosıw ha'm alıw haqqanda iyelegen bilimlerin bayıtıp barıw;

b) aqsha haqqındag'ı tu'siniklerdi bekkemlew.

Sabaqtın' ta'rbiyalıq maqseti: aqshanın' turmısımızdag'ı ornın ko'rsetiw maqsetinde, turmısımızda ha'r adımda ushırasatug'ın matematikalıq elementlerdi o'zlestirip alıwına qızıqtırıw.

Sabaqtın' rawajlandırıw bo'limi:

Taza tema menen tanıstırıw arqalı oqıwshılardıń aktivligin rawajlandırıp barıw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas, awızeki soraw-juwap, oyın.

Sabaqtın' qurallanıwı:

- a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;
- b) temag'a sa'ykes su'wret, aqsha.

Sabaqtın' barısı:

1. O'tilgen temanı bekkemlew.

Kartoshka ja'rdeminde awızeki soraw-juwap sho'lkemlestiriw.

$$\underline{70 + 8 = ?} \quad \underline{63 - 3 = ?} \quad \underline{90 + 10 = ?} \quad \underline{50 + 9 = ?}$$

2. Matematikalıq diktant jazdırıw.

a) Bir sebette 28 kg alma bar. Ekinshi sebette bolsa onnan 8 kg kem alma bar. Ekinshi sebette neshe kilogramm alma bar?

- b) 40 penen 7 nin' qosındısın jazın';
- d) 85 penen 80 nin' ayırmasın jazın';
- e) 30 benen 60 tı salıstırın'.

Taza temanı bayan etiw.

Sabaqlıqtag'ı su'wretke qarap gu'rrin'lesiw o'tkeriw. Su'wrette kitap du'kanı su'wretlengen bolıp, satıwshı, satıp alıwshılardıń barlıg'ı haqqında aytıp beriw.

1. Oqıwshılarg'a aqshalardı ko'rsetip aqsha sanawdı bilesizbe? dep soraladı. Mine bul 10 swmliq aqsha, mine bunısı 25 swm, 50 swm, 100 swmliq aqshalar dep tanıstırıw. Son', oqıwshılardı qızıqtırıw maqsetinde «Du'kanda» (du'kan-du'kan) oyınını sho'lkemlestiriw. Oqıtıwshı bul oyınınıń ta'rtibi menen tanıstıradı. Bir oqıwshı satıwshı, 3-4 oqıwshı satıp alıwshı, yag'niy qariydar dep tanıstırıladı. Mine oyınshıqlar du'kanı, onda ha'r qıylı oyınshıqlar bar, bahalarıda ha'r qıylı. Nargiza satıwshı, Rano, İroda, Shaxlo qariydar bolsın. Qa'ne oyındı baslaymız. Mısalı: Rano du'kang'a kirip, mına quwırshaqtı berip jiberin' deydi, a'lbette, sa'lem berip kiredi. Satıwshı «Ma'rha'mat» dep quwırshaqtı alıp beredi. Rano satıwshıg'a «100 swm» aqsha berip, 10 swm qaytımın aladı ha'm «raxmet» dep du'kannan shıg'ıp ketedi. Oyın usı ta'rizde 3-4 ma'rte ta'kirarlanadı.

– A'ziyz balalar Rano quwırshaqtı qanshag'a satıp alg'an?

– 90 swmg'a satıp alg'an, sebebi satıwshıg'a 100 swm bergen edi, ol 10 swm qaytarıp berdi.

Dem alıw minutın o'tkeriw:

Bir, eki bul esap,

On' qolımda bes barmaq, 1, 2, 3, 4, 5,

Shep qolımda bes barmaq 6, 7, 8, 9, 10.

Alım ustamn' qolında balta (qollardı jup etip uslap otın jarıp atırğ'ang'a usap ha'reketke keltiriw) 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90, 100.

1. Oqıwshılardıń dıqqatın oqıw quralları du'kanına qaratıw, awızeki soraw-juwap arqalı oqıwshılardıń pikirini anıqlaw.

2. Birinshi ma'seleni oqıtıp, onı awızeki ha'm jazba tu'rde orınlaw.

Bar edi – 90 swm.

Aldı – 80 swmg'a kitap.

Qaldı – ?

Sheshiliwi: $90 - 80 = 10$ (swm).

Juwapı: Anvarda 10 swm aqsha qaldı.

3. 2-misaldı awızeki jazba tu'rde orınlaw.

$10 \text{ swm} + 20 \text{ swm} = 30 \text{ swm}$ $90 \text{ swm} - 50 \text{ swm} = 40 \text{ swm}$

$70 \text{ swm} - 30 \text{ swm} = 40 \text{ swm}$ $50 \text{ swm} + 40 \text{ swm} = 90 \text{ swm}$

4. 3-misaldı sheshiw. U'lgı boyınsha orınlawg'a u'yretiw.

$23 = 20 + 3$

$42 = 40 + 2$

$65 = 60 + 5$

$54 = 50 + 4$

$37 = 30 + 7$

$34 = 30 + 4$

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılardıń bilimin bahalaw, aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U'yge tapsırma. Sabaqlıqtın' 123-betindegi 4-mısal.

128-s a b a q

TEMA: EKI A'MELI MA'SELELER

Sabaqtın' ilimiy maqseti:

a) oqıwshılardıń o'tilgen tema boyınsha iyelegen bilimlerin bekkemlew;

b) eki a'meliy ma'seleler haqqında bilim beriw.

Sabaqtin' ta'rbiyaliq maqseti:

- a) oqirshilardın' ziyreklik qa'biletin ta'rbiyalaw;
  - b) matematika pa'nine qızıg'ıwshılıg'ın arttırıp barıw.
3. Sabaqtın' rawajlandırıwshı bo'limi:

Sabaq dawamında oqırshilardın' aktivlik qa'biletin rawajlandırıp barıw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas, oyın.

Sabaqtın' qurallanıwı:

- a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;
- b) temag'a sa'ykes su'wret.

Sabaqtın' barısı:

1. O'tilgen temanı bekkemlew maqsetinde awızeki soraw-juwap sho'lkemlestiriw yamasa «Bilmesbayg'a ja'rdem beriw» to'mendegi sorawlarg'a juwap taba almay hayran bolıp tur-dep oqırshılarg'a mura'ja'a't etiw tiyis.

Sorawlar to'mendegilerden ibarat:

1. 1-shınıg'ıwdın' sorawı:

- Bir jilda neshe ma'wsim bar?
- Bir jilda 4 ma'wsim bar.
- Ha'r bir ma'wsim neshe ay dawam etedi?
- Ha'r bir ma'wsim 3 ay dawam etedi.
- Aylardın' atların bilesiz be?

— Ha'r bir ma'wsimdegi aylardın' atı to'mendegishe:

Gu'z ma'wsimi: sentyabr, oktyabr, noyabr.

Qıs ma'wsimi: dekabr, yanvar, fevral.

Ba'ha'r ma'wsimi: mart, aprel, may.

Jaz ma'wsimi: iyun, iyul, avgust.

2. 2-shınıg'ıwdın' sorawları: Bir ha'ptede neshe ku'n boladı?

- Bir ha'ptede jeti kun boladı.
- Ha'ptenin' ku'nleri: du'yshembi, seyshembi, sa'rshembi, piyshembi, juma, shembi, ekshembi.
- Respublikamız qashan g'a'rezsizlikke eristi?
- Respublikamız 1991-jılı o'z g'a'rezsizligine eristi.

Joaqarıdag'ı sorawlarg'a juwaptın' da'liyli retinde to'mendegi qosıq qatarlarınan da paydalanıw mu'mkin.

Ha'r bir ma'wsim,

o'zinshe hasil.

Bo'lengen ten',

*Ma'nisleri ken'.
Ha'r bir u'sh ay,
Ku'nler aqsa say,
O'tedi a'ste,
Arziw ha'westi.*

Taza temanı bayan etiw.

1. Da'slep bir a'mel menen sheshiletug'ın ma'seleni sheship ko'rsetiledi. Bunın' ushin ren'li qa'lemler salıng'an qutıshalardı alıp a'meliy shıng'ıwlar o'tkeriw mu'mkin.

Mısalı:

1-qutıshada — 5 qa'lem.

2-qutıshada — ?, 2 artıq qa'lem.

Sheshiliwi: $5 + 2 = 7$ (qa'lem).

Juwabı: Ekinshi qutıshada 7 qa'lem bar.

Endi tap usınday ma'seleni 2 a'mel menen sheshiw mu'mkinligi tu'sindiriledi.

1-qutıshada — 5 qa'lem

2-qutıshada — ?, 2 artıq qa'lem) ?

Sheshiliwi:

1) $5 + 2 = 7$ (ekinshi qutıshadag'ı qa'lem);

2) $7 + 5 = 12$ (eki qutıshadag'ı qa'lem).

Oqıwshılarg'a tap usıg'an uqsas ma'sele du'zdirip, sheshiwge u'yretiw mu'mkin.

2. 4-mısaldı jazba ha'm awızeki tu'rde orınlaw.

$$90 - 10 = 80$$

$$70 - 20 = 50$$

$$70 + 20 = 90$$

$$80 - 10 = 70$$

$$60 + 30 = 90$$

$$80 - 40 = 40$$

3. 5-ma'seleni awızeki sheshiw.

1 - tramvayda — 22

2 - tramvayda — ? 10 kem) ?

Sheshiliwi:

1) $22 - 10 = 12$ (ekinshi tramvaydag'ı jolawshı);

2) $22 + 12 = 34$ (eki tramvaydag'ı jolawshı).

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılardıń bilimin bahalaw, aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U'ye tapsırma. Sabaqlıqtın' 125-betindegi 12-mısal.

**TEMA: EKİ A'MELİ MA'SELELER
(DAWAMI)**

Sabaqtın' maqseti:

Oqıwshılardıń o'atilgen tema boyınsha iyelegen bilimlerin bekkemlew.

Sabaqtın' quralları:

- a) 1- klass «Matematika» sabaqlıg'ı;
- b) temag'a sa'ykes kartoshka, su'wret;

Sabaqtın' barısı:

1. Oqıwshılardıń dıqqatın sabaqqa qaratıw.

2. U'y tapsırmasın tekseriw. 2-mısal.

3. Awızeki soraw-juwap sho'lkemlestiriw.

a) 30 g'a bir sandı qosqan edim, 37 kelip shıqtı. Men qanday san oylag'an ekenmen?

b) 69 dan bir sandı alg'an edim 60 kelip shıqtı. Men qanday san oylag'an ekenmen?

Oqıwshılardıń o'zlerin de tap sonday misal du'ziwge u'yretiw. Oqıwshılar misal du'zip aytqannan keyin «Tabın' doslarım» dep klastag'ı oqıwshılarg'a mura'ja'a't etedi. Usı ta'rizde «Oylap tap!» oynın bir neshe ma'rte ta'kirarlaw mu'mkin.

Taza temanı bayan etiw.

Sabaqlıq penen islew.

6-mısalda sharlarg'a jazılğ'an sanlarg'a qarap turıp qanday sanlar jetispey atır? Oqıwshılarg'a jetispeyturg'an sanlardı taptırıw arqalı ziyreklik qa'biletleri rawajlandırılıp barıladı.

Demek, 15, 30, 35, 40, 45 sanları jetpey turg'anlıg'ın tawıp, aytıp beriw tiyis.

2. 7-ma'seleni awızeki orınlaw.

A'zim — 33 metr.

Zafar — ? 3 metr artıq ju'zdi.

Sheshiliwi:

$33 - 3 = 30$ (metr).

Juwabi: Zafar 30 metr aralıqqa ju'zgen.

3. 8-mısaldı sheshiw.

Birinshi qosılıwshı 50, ekinshi qosılıwshı 9 bolg'anda qosındı 59 boladı; birinshi qosılıwshı 30, ekinshi qosılıwshı 7 bolg'anda qosındı 37 boladı; birinshi qosılıwshı 60, ekinshi qosılıwshı 7 bolg'anda qosındı 67 boladı; birinshi qosılıwshı 40, ekinshi qosılıwshı 20 bolg'anda qosındı 60 boladı.

9-ma'seleni awızeki ornılaw.

Sheshiliwi: $17 - 7 = 10$ (balıq).

Juwabi: Jamshid 10 balıq uslag'an.

Bir a'mel menen sheshiletug'in ma'selelerdi eki a'mel menen sheshiletug'in ma'selege aylandıruwg'a u'yretip barıw maqsetke muwapiq boladı.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılardıń bilimin bahalaw, aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U'ye tapsırma. Sabaqhtın' 126-betindegi 10-mısal.

131-s a b a q

TEMA: QOSIWDIN' QOLAYLI USILLARI

Sabaqtın' maqseti:

a) oqıwshılardıń o'tilgen tema boyınsha iyelegen bilimlerin bekkemlew;

b) qosıwdın' qolaylı usılları menen tanıstırıw.

Temanı oqıwshılardıń sanasına sin'diriw protsessinde o'tkir zeyinli bolıw, shaqqanlıq, doslıq ruwxında ta'rbiyalaw.

Sabaqtın' rawajlandırıw bo'limi:

Oqıwshılardı aktivlestiriw qa'biletin rawajlandırıw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas, soraw-juwap, oyın.

Sabaqtın' qurallanıwı:

a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;

b) temag'a sa'ykes su'wret, perfokartoshka.

Sabaqtın' barısı:

1. Oqıwshılardıń dıqqatın sabaqqa qaratıw.
2. U'y tapsırmasın tekseriw. 10-misal.

$$40 + 7 = 47 \quad 55 - 5 = 50 \quad 60 + 20 = 80 \quad 30 - 10 = 20$$
$$29 - 9 = 20 \quad 40 + 3 = 43 \quad 80 - 30 = 50 \quad 70 - 40 = 30$$

3. O'tilgen temanı bekkemlew maqsetinde perfokartoshka menen islesiw. Oqıtıwshı perfokartoshka menen qalay shug'ıllanıw kerekligin tu'sindirip beredi. Ha'r bir oqıwshının' partası u'stinde perfokartoshka bolıp, oqıtıwshı ondag'ı tapsırmanı qalay orınlaw kerekligin tu'sindirip beredi. Bul perfokartoshkanı «San'laqtı toltır» dep te atawı mu'mkin.

$30 + \bigcirc = 36$
$68 - 8 = \bigcirc$
$43 + 7 = \bigcirc$

Bul perfokartoshkanın' abzalhg'ı sonda ishindegi qag'azdı almasıw turıwg'a boladı. Perfokartoshkanın' betlerinde berilgen misallar o'tilgen tema tiykarında boladı. Bul misallardı to'mendegishe ta'riyplew mu'mkin. 30 benen 6 nın' qosındısı 36 boladı, demek, san'laqtın' ornına 6 sanın qoyıw kerek eken; 68 benen 8 din'

ayırması 60 boladı, demek, san'laqtın' ornına 60 sanın qoyıw kerek eken; 43 penen 7 qosındısı 50 boladı, demek, san'laqtın' ornına 50 sanın qoyıwg'a boladı.

Taza temanı bayan etiw.

1. Qosıwdın' qolaylı usılları ha'm qag'ıydası menen tanıstırıw.

$$37 + 2 = \square \square$$

$$30 + 7 + 2$$

$$30 + (7 + 2) = 30 + 9 = 39$$

$$15 + 3 = \square \square$$

$$10 + 5 + 3$$

$$10 + (5 + 3) = 10 + 8 = 18$$

Qag'ıydası menen tanıstıramız:

Birlikler birliklerge qosıladı.

2. 2-misaldı awızeki ha'm jazba tu'rde orınlaw.

$$16 + 2 = 10 + (6 + 2) = 18$$

$$25 + 3 = 20 + (5 + 3) = 28$$

$$25 + 4 = 20 + (5 + 4) = 29$$

$$14 + 5 = 10 + (4 + 5) = 19$$

3. 3-ma'seleni awızeki ha'm jazba tu'rde orınlaw.

1-klass — 27 oqıwshı.

2-klass — ? 2 artıq.

Sheshiliwi: $27 + 2 = 29$ (oqıwshı).

Juwabi: Ta'biyat mu'zeyine ekinshi klastan 29 oqıwshı barg'an.

4. 5-misalda bolsa ha'r bir figurada neshewden u'shmu'yeshlik barlıg'ı taptırıladı.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılardıń bilimnı bahalaw, aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U'ye tapsırma. Sabaqlıqtın' 127-betindegi 4-mısal.

132-s a b a q

TEMA: MISALLARDI TU'SINDIRIP SHESHIW

Sabaqtın' maqseti:

a) oqıwshılardıń qosıwdın' qolaylı usılları boyınsha iyelegen bilimlerin bayıtıp barıw;

b) misallardı tu'sindirip sheshiw haqqında bilim beriw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas, soraw juwap, oyın.

Sabaqtın' qurallanıwı:

a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;

b) temag'a sa'ykes su'wret, sanlı kartoshkalar.

Sabaqtın' barısı:

1. U'y tapsırmasın tekseriw. 4-mısal.

$$40 \text{ sm} + 10 \text{ sm} = 50 \text{ sm}$$

$$30 \text{ sm} + 10 \text{ sm} = 40 \text{ sm}$$

$$70 \text{ sm} - 20 \text{ sm} = 50 \text{ sm}$$

$$20 \text{ dm} + 20 \text{ dm} = 40 \text{ dm}$$

2. O'tilgen temanı bekkemlew maqsetinde «Shaqqan bilimdanlar» oyınını sho'lkemlestiriw. Oqıtıwshı oyın qag'ıydası menen tanıstradı. Taxtanın' eki ta'repine eki mısal jazılğ'an boladı. Eki oqıwshı taxtag'a shıg'arılıp, on' ta'reptegi mısallarda bir oqıwshı, shep ta'repke jazıp qoyılğ'an mısallarda ekinshi oqıwshı juwabın tabıwı kerek.

On' ta'rep

$15 + 4 = \square$

$97 - 7 = \square$

$32 + 6 = \square$

Shep ta'rep

$26 + 3 = \square$

$68 - 8 = \square$

$53 + 7 = \square$

Kim birinshi bolip misallardin' juwabin taxtag'a jazip, sheship bolsa, sol oqiwshu jen'impaz dep tabiladi. Misallardin' juwabin tabiwda qiyinalg'an oqiwshilarg'a klaslas doslari ja'rdem beriw mu'mkin. Klastag'ı qalg'an oqiwshilar o'z betinshe ormlaydi. Eger klasta otirg'an oqiwshilar misaldi birinshi bolip orinlasa, sol oqiwshını bahalap, xoshametlenedi. Bunday oyınlar oqiwshılardı shaqqanlıqqa, birden juwap beriwge, tapqır bolıwǵa jeteleydi.

Taza temanı bayan etiw.

1. 1-misal.

Sheshimlerin tu'sindirip orinlawǵa u'yretiw.

$50 + 14 = \square\square$

$50 + 10 + 4$

$(50 + 10) + 4 = 60 + 4 = 64$

$40 + 26 = \square\square$

$40 + 20 + 6$

$(40 + 20) + 6 = 60 + 6 = 66$

Onlıqlar onlıqlarg'a qosiladı.

2-misaldi sheshiw.

2. 57, 86, 62 sanların qosındı menen almasırap jazıw.

$57 = 50 + 7$

$62 = 60 + 2$

$86 = 80 + 6$

$94 = 90 + 4$

3. 3-ma'selede qısqa jazıw boyınsha ma'sele du'zdirip, onı sheshiwge u'yretiw.

4. 5-ma'seleni awızeki ha'm jazba tu'rde orinlaw.

U'lken tarelka — 30

Kishi tarelka — ?

) ?

Sheshiliwi:

1) $30 + 14 = 44$ (kishi tarelka alıp kelingen);

2) $30 + 44 = 74$ (mektep asxanasına barlıǵı bolıp alıp kelingen tarelka).

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılardıń bilimin bahalaw, aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U'yg'e tapsırma. Sabaqlıqtın' 128-betindegi 4-misal.

TEMA: ALIWDIN' QOLAYLI USILLARI

Sabaqtin' ilimiy maqseti:

- a) oqiwshilardın' qosıwdın' qolaylı usılları haqqında iyelegen bilimlerin bayıtıp barıw;
- b) oqiwshılarg'a «Aliwdın' qolaylı usılları» haqqında bilim beriw.

Sabaqtın' ta'rbiyalıq maqseti:

Oqıwshılarg'a sabaqtın' ma'nisin tu'sindirip beriw waqtında doslıq, aqıllılıq, birliklik pazıyletlerin ta'rbiyalap barıw.

Sabaqtın' rawajlandırıw bo'limi:

Sabaq dawamında oqıwshılardıń' aktivligin rawajlandırıw barıw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas, soraw-juwap.

Sabaqtın' quralları:

- a) 1- klass «Matematika» sabaqlıg'ı;
- b) temag'a sa'ykes kartoshka.

Sabaqtın' barısı:

- 1. Oqıwshılardıń' dıqqatın sabaqqa qaratıw.
- 2. U'y tapsırmasın tekseriw. 4-mısal.

$$30 + 24 = 54$$

$$80 + 12 = 92$$

$$60 + 32 = 92$$

$$80 + 17 = 97$$

$$70 + 17 = 87$$

$$60 + 24 = 84$$

- 3. O'tilgen temanı bekkemlew maqsetinde kartoshkalar ja'rdeminde awızeki soraw-juwap o'tkeriw.

$$40 + 14 = ?$$

$$47 + 3 = ?$$

$$25 + 4 = ?$$

$$50 + 26 = ?$$

- 4. Oqıwshılardıń' o'zlerine tap sonday misal du'zdirip, juwabın taptırıw jaqsı na'tiyje beredi.

Mısalı: 30 g'a 14 ti qossan' neshe boladı, tabın', doslarım, 60 qa 5 ti qossan' neshe boladı tabın', oqıwshılar, dep klastag'ı oqıwshılarg'a mura'ja'a't etiledi.

Taza temanı bayan etiw.

- 1. Oqıwshılardı 1-mısaldıń' sheshiliwi menen tanıstırıw.

$$47 - 2 = \square\square$$

$$\begin{array}{r} 47 \\ \swarrow \searrow \\ 40 \quad 7 \\ 40 + (7 - 2) = 40 + 5 = 45 \end{array}$$

$$47 - 20 = \square\square$$

$$\begin{array}{r} 47 \\ \swarrow \searrow \\ 40 \quad 7 \\ (40 - 20) + 7 = 20 + 7 = 27 \end{array}$$

2. Oqıwshılardı temanın' qag'ıydası menen tanıstırıw.

Birliklerden birlikler alınadı.
Onlıqlardan onlıqlar alınadı.

3. 2-ma'seleni awızeki ha'm jazba tu'rde ornılaw.

Juwırıw jarısına — 46

Uzunlıqqa sekiriw jarısına — 20) ?

Sheshiliwi: $46 + 20 = 66$.

Juwapı: Sport jarısına barlıg'ı bolıp 66 oqıwshı qatnastı.

4. 4-ma'selede bolsa qısqa jazıw boyınsha ma'sele du'zdirip, sheshiledi. Mısalı:

Bar edi — 30 kg, 27 kg qa'reli.

Jelindi — 20 kg qa'reli.

Qaldı — ?

Sheshiliwi:

1) $30 + 27 = 57$ (kg qa'reli (eki qutıdag'ı qa'reli);

2) $57 - 20 = 37$ (kg qalg'an qa'reli).

5. 5-ma'seleni awızeki sheshiw. Qutıdag'ı qa'lemlerdi ko'rsetip 28 i birdey, 10 danası qızıl qa'lem. Qutıdag'ı barlıq qa'lemler 38 dana eken.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılardıń bilimin bahalaw, aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U'ye tapsırma. Sabaqlıqtın' 129-betindegi 3-mısal.

143–144-sabaqlar

TEMA: 100 SANIN KELTİRİP SHIG'ARIW

Sabaqtın' ilimiy maqseti:

a) oqıwshılardıń mısal, ma'selelerdi tu'sindirip sheshiw, mısallardı salıstırıw haqqında iyelegen bilimlerin bayıtıp barıw;

b) oqıwshılarg'a 100 sanın keltirip shıg'arıw, 100 ishinde qosıw ha'm alıwǵ'a tiyisli berilgen mısál, ma'selelerdi sheshe alıw ko'nlikpesin bekkemlep barıw;

d) sanlardı 100 ge shekem toltırıw haqqında iyelegen bilimlerin bekkemlew.

Sabaqtın' ta'rbiyalıq maqseti:

a) oqıwshılarda matematika pa'nine bolǵ'an qızıǵ'ıwshılıǵ'ın ja'nede arttırıp barıw;

b) matematika pa'ni arqalı turmıstı durıs tu'sine alıw ko'nlikpesin asırıp barıw;

d) oqıwshılardıń sanasına taza tema haqqında bilim beriw arqalı ha'r bir matematikalıq mashqalalardı aqıllılıq, doslıq, birgelikli orınlawǵ'a u'yretiw.

Sabaqtın' rawajlandırıw bo'limi

Oqıwshılardıń bilimli, ziyrek bolıwǵ'a, turmıstag'ı ha'r bir zattı qa'dirlewege, og'an mehir menen qarawǵ'a, sabaqtın' ma'nisin tu'sindiriwde aktivligin rawajlandırıp barıw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas, soraw-juwap.

Sabaqtın' qurallanıwı:

a) 1-klass «Matematika» sabaqlıǵ'ı;

b) temag'a sa'ykes didaktikalıq materiallar.

Sabaqtın' barısı:

1. Oqıwshılardıń dıqqatın sabaqqa qaratıw.

2. O'tilgen temanı bekkemlew maqsetinde matematikalıq diktant o'tkeriw:

a) 56 kg miywe bar edi. Varene tayarlaw ushın 40 kg miywe paydalanıldı. Neshe kilogramm miywe artıp qaldı?

b) 60 penen 36 qosındısın tabın';

d) 95 penen 45 tin' ayırmasın tabın';

e) uzınhg'ı 7 sm bolǵ'an kesindi sızın'.

3. Kartoshkalar ja'rdemide awızeki tu'rde soraw-juwap o'tkeriw.

$$60 + 36 = ?$$

$$40 + 56 = ?$$

$$50 - 20 = ?$$

$$40 - 17 = ?$$

Taza temanı bayan etiw.

1. 1-mısaldı awızeki ha'm jazba tu'rde orınlaw.

$54+46=\square\square\square$ bul mısaldın' sheshiliwin eki usıl menen tanıstırıw.

$$54 + 46 = ?$$

$$54 + 46 = ?$$

$$50 + 40 = 90$$

$$54 + 40 = 94$$

$$4 + 6 = 10$$

$$94 + 6 = 100$$

$$90 + 10 = 100$$

$$54 + 46 = 100$$

$$54 + 46 = 100$$

2. 2-ma'seleni awızeki ha'm jazba tu'rde orınlaw. Da'slep ma'selenin' sha'rti du'ziledi.

Muzika do'geregine — 34 oqıwshı

Ko'rkem o'ner do'geregine — ? 16 artıq) ?

Sheshiliwi:

1. $34 + 16 = 50$ (oqıwshı ko'rkem o'ner do'geregine qatnasadı);

2. $34 + 50 = 84$ (oqıwshı eki do'gerekke qatnaspaqta).

3.3-mısalda bolsa, keste tiykarında berilgen mısallardıń na'tiyjesin tabıwǵa u'yretiw.

Qosılıwshı	90	80	70	74	40	50	60
Qosılıwshı	10	20	30	26	60	50	40
Qosındı	100	100	100	100	100	100	100

Bunı to'mendegishe ta'riyplew mu'mkin: 90 menen 10 mn' qosındısı 100 yamasa birinshi qosılıwshı 90, ekinshi qosılıwshı 10 bolǵanda 100 kelip shıǵadı. Tap sonday-aq, 80 menen 20 nin' qosındısı 70 penen 30 dın' qosındısı da, 74 penen 26 nin' qosındısı da, 40 penen 60 tın' qosındısı da, 50 menen 50 din' qosındısı da, 60 penen 40 tın' qosındısı da 100 boladı.

— Balalar, ja'ne ne islesek 100 kelip shıǵadı?

— 20 menen 80 nin' qosındısı — 100; 10 menen 90 nin' qosındısı — 100 h.t.b.

4. 4-ma'seleni awızeki orınlaw mu'mkin.

Su'wret tiykarında, qısqa jazıw tiykarında ma'sele du'zdirip, sheshiwge u'yretiledi.

Bar edi — 100 kg un.

Jumsaldı — 60 kg.

Qaldı — ?

Sheshiliwi: $100 - 60 = 40$ (kg).

Juwabi: 100 kg unnan 60 kg un jumsalsa 40 kg un awısıp qaladı. 5. 6- misal.

99 sanınan keyin qanday san keledi eken?

99 sanınan keyin 100 sanı keledi eken.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Sabaq dawamında aktiv qatnasqan oqıwshılardı bahalaw ha'm xoshametlew.

U'ye tapsırma. Sabaqlıqtın' 139-betindegi 5-misal.

144-s a b a q

TEMA: 100 SANIN Keltirip Shig'ariw (DAWAMI)

Sabaqtın' maqseti:

Oqıwshılardıń o'tilgen tema boyınsha iyelegen bilimlerin bekkemlew.

Sabaqtın' quralları:

- 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;
- b) temag'a sa'ykes su'wret.

Sabaqtın' barısı:

1. Oqıwshılardıń diqqatın sabaqqa qaratıw.
2. U'y tapsırmasın tekseriw, 5-misal.

$$62 + 38 = 100$$

$$46 + 54 = 100$$

$$50 + 50 = 100$$

$$72 + 20 = 92$$

$$74 + 24 = 100$$

$$87 + 13 = 100$$

3. O'tilgen temanı bekkemlew maqsetinde «Oylap tap!» oynın o'tkeriw:

a) men bir san oyladım, oylag'an sanıma 46 nı qosqan edim 100 san kelip shıqtı. Men qanday san oylag'an ekenmen? Ja'ne 30 sanına bir sandı qosqan edim 80 sanı kelip shıqtı. Men oylag'an sandı tabın' doslarım dep, klass oqıwshılarına mura'ja'a't etiledi.

Taza temanı bayan etiw.

1. 7-misalda sanlardı 100 ge shekem tolıqtırıwıg'a u'yretiw 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100.

2. 8- ma'seleni awızeki ha'm jazba tu'rde orinlaw.

I — 60 m

II — ?, 42 m kem) ?

Sheshiliwi:

1) $60 - 42 = 18$ (m ekinshi bo'lekтеgi gezleme);

2) $60 + 18 = 78$ (m eki bo'lekтеgi gezleme).

3. II-misaldı awızeki ha'm jazba tu'rde orinlaw. Bunın' ushın klastı u'sh toparg'a bo'lip, misaldın' birinshi bag'anasın birinshi topar, ekinshi bag'anasın ekinshi topar, u'shinshi bag'anasın u'shinshi topar oqıwshıları orinlaw kerekligi tu'sindiriledi.

Bilimdanlar I topar	Shaqqanlar II topar	Ziyrekler III topar
$60 + 40 = 100$	$50 + 50 = 100$	$62 + 20 = 82$
$80 + 20 = 100$	$83 + 10 = 93$	$46 + 54 = 100$
$56 + 44 = 100$	$87 + 13 = 100$	$70 + 30 = 100$

Qaysı topar oqıwshıları misallardm' juwabın birinshi bolıp tapsa, sol topar jen'impaz dep tabıladı.

4. 12- ma'seleni su'wret tiykarında awızeki orinlawg'a u'yretiw.

Bar edi — 76 kg pomidor.

Duzlandı — 34 kg pomidor.

Qaldı — ?

Sheshiliwi:

$76 - 34 = 42$ (kg pomidor).

Juwabı: 76 kg pomidordan 34 kg pomidor duzlansa, 42 kg pomidor awısıp qaladı eken.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılardıń bilimin bahalaw ha'm xoshametlew.

U'ygе tapsırma. Sabaqlıqtın' 140-betinдеgi 10-mısal.

145-sabaq

TEMA: 100 DEN BİR TAN'BALI SANDI ALIW

Sabaqtın' maqseti:

Oqıwshılardıń 100 sanın keltirip shıg'arıw haqqında iyelegen bilimlerin bayıtıp barıw, 100 den bir tan'balı sandı alıw haqqında bilim beriw.

Sabaqtın' tu'ri: Aralas.

Sabaqtın' qurallanıwı:

- a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;
- b) temag'a sa'ykes kartoshka;
- d) sanaq sho'pler.

Sabaqtın' barısı:

- 1. Oqıwshılardıń dıqqatın sabaqqa qaratıw.
- 2. U'y tapsırmasın tekseriw.

$$(24 + 6) + 5 = 30 + 5 = 35$$

$$(30 + 7) - 4 = 37 - 4 = 33$$

$$(40 + 9) + 1 = 49 + 1 = 50$$

- 3. Awızeki soraw-juwap o'tkeriw:

a) Aman bir san oyladı. Ol oylag'an sang'a 9 dı qosıp, 50 sanın keltirip shıg'aradı. Aman oylag'an sandı tabın'.

b) Anvar 60 sanına 27 sanın qosıp 87 sanın keltirip shıg'ardı. Anvar durıs islegenbe?

Taza temanı bayan etiw.

1. 1-mısaldı sheshiwdi sanaq sho'plerdin' ja'rdeminde tu'sindirip beriw.

$$100 - 8 = ?$$

$$10 + 90 = 100$$

$$10 - 8 = 2$$

$$90 + 2 = 92$$

$$100 - 8 = 92$$

100 sanınan 8 sanın alıw kerek. Bunın' ushın 100 - bul 10 onlıq. Bir onlıqtı alamız. Bir onlıqtan 8 birlikti alsaq, 2 birlik qaladı. 9 onlıq ha'm 2 birlik 92 boladı dep, oqıwshılarg'a tu'sindiriledi.

2. 2-mısaldı tu'sindirip sheshiwge u'yretiw.

$$100 - 4 = 96$$

$$100 - 2 = 98$$

$$100 - 7 = 93$$

$$100 - 5 = 95$$

3. 3-ma'sele awızeki ha'm jazba tu'rde ornılaw.

Bar edi — 100 kg kartoshka.

Paydalanıldı — 9 kg kartoshka.

Qaldı — ?

Sheshiliwi:

$$100 - 9 = 91 \text{ (kg kartoshka).}$$

Juwabi: Mektep asxanasında 91 kg kartoshka qalg'an.

4.4-misalda figuralardı salıstırıwǵa u'yretiledi.

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılardıń bilimín bahalaw ha'm aktiv qatnasqan oqıwshılardı xoshametlew.

U'yge tapsırma. O'tilgen temanı bekkemlew.

155-s a b a q

TEMA: O'TILGENLERDİ TA'KİRARLAW

Sabaqtın' maqseti:

Oqıwshılardıń jil dawamında o'zlestirgen bilimlerin bekkemlew.

Sabaqtın' qurallarıwı:

- a) 1-klass «Matematika» sabaqlıǵı;
- b) sıyqırılı alfavit kestesı.

Sabaqtın' barısı:

1. O'tilgen temalardı bekkemlew maqsetinde «Sıyqırılı alfavit» oyınınıń paydalanıp, mısallar sheshiw. Oqıtıwshı oqıwshılarg'a «Sıyqırılı alfavit» tin' sıyqırılıǵı qay jerde ekenligi menen tanıstıradı. Oqıtıwshı oqıwshılardıń sanına ten' «Sıyqırılı alfavit» kartoshkasın tarqatadı. Klastag'ı oqıwshılar 3 toparg'a bo'linedi, ha'r bir topar (oqıwshılar) ushın taxtag'a mısallar jazıp qoyılǵ'an boladı. Oqıwshılar o'zlerine bekitilgen mısallardıń juwabın tawıp jazıwı kerek.

A a 1	A' a' 2	B b 3	D d 4	E e 5	F f 6	G g 7	G' g' 8
H h 9	X x 10	I i 11	İ i 12	J j 13	K k 14	Q q 15	L l 16
M m 17	N n 18	N' n' 19	O o 20	O' o' 21	P p 22	R r 23	S s 24
T t 25	U u 26	U' u' 27	V v 28	W w 29	Y y 30	Z z 31	Sh sh 32

Ha'r bir toparg'a kamanda sa'rdarı saylanadı. Kamanda sa'rdarı shıg'ıp, o'zinin' atın saylap alıwı kerek. Mısalı: «Ziyrekler», «Bilimdanlar», «Shaqqanlar» dep at qoyıwı mu'mkin.

Ziyrekler I-topar	Bilimdanlar II-topar	Shaqqanlar III-topar
48 – 36 = 12	29 – 14 = 15	30 – 13 = 17
10 + 8 = 18	53 – 27 = 26	38 – 33 = 5
10 + 14 = 24	10 + 6 = 16	15 + 3 = 18
20 – 19 = 1	12 + 3 = 15	56 – 51 = 5
28 – 10 = 18	58 – 47 = 11	34 – 16 = 18

Berilgen misallardıń juwapların bir qatarg'a dizip shıg'ıladı. Berilgen misallardıń juwabına, tsifrlar sanına qarap ha'rip qoyıp shıg'ıladı. Ha'riplerdi bir-birine qosıp so'z, keyin so'zlerden ga'p qurawg'a boladı.

- 1) - topar   12   18   24   1   18
                  İ   n   s   a   n
- 2) - topar   15   26   16   15   11
                  q   u   l   q   ı
- 3) - topar   17   5   18   5   18
                  m   e   n   e   n

Demek, İnsan-a'debi menen ga'pin keltirip shıg'arg'ammızdı tu'sindiremiz. Mine balalar, «Sıyqırlı alfavit» ün' sıyqırlıg'ı qay jerde ekenligin bilip aldın'ız!

Taza temanı bayan etiw.

1-ma'seleni sheshiw:

Alshanın' na'li — 37 tu'p)
Aybanın' na'li — 10 tu'p) ?

Sheshiliwi:

$$37 + 10 = 47 \text{ (tu'p).}$$

Juwabi: Barlıg'ı bolıp 47 tu'p na'l otırg'ızılğan.

2. 4-mısalda sanlardı salıstırwdı u'yretemiz.

$$98 - 20 = 78$$

$$94 - 93 = 1$$

$$67 - 32 = 35$$

$$76 + 23 = 99$$

$$100 - 62 = 38$$

$$72 + 23 = 95$$

$$94 - 60 = 34$$

$$100 - 40 = 60$$

$$79 - 23 = 56$$

3. 5-ma'seleni awızeki sheshiw.

Bar edi — 40 l benzin.

Quyıldı — 25 l, 10 l benzin.

Qaldı — ?

Sheshiliwi:

1) $25 + 10 = 35$ (litr eki mashinag'a quyılğan benzin);

2) $40 - 35 = 5$ l (ıdıda qalg'an benzin).

Sabaqtı juwmaqlaw.

Oqıwshılardıń bilimnı bahalaw, aktiv qatnasqanlardı xoshametlew.

U'yg'e tapsırma. Sabaqlıqtın' 149-betindegi 2-mısal.

156-sabaq

TEMA: MISAL, MA'SELE SHESHİW

Sabaqtın' maqseti:

Oqıwshılardıń o'tilgen tema boyınsha iyelegen bilimlerin bayıtıp barıw, erkin pikirlew qa'biletlerin arttırıw.

Sabaqtın' qurallanıwı:

a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;

b) temag'a sa'ykes su'wret;

d) geometriyalıq figuralar.

Sabaqtın' barısı:

1. Oqıwshılardıń dıqqatın sabaqqa qaratıw.

2. U'y tapsırmasın tekseriw. 2-mısal:

$$53 < 63$$

$$47 > 43$$

$$22 > 19$$

$$63 > 43$$

$$58 = 58$$

$$49 < 55$$

3. O'tilgen temanı bekkemlew maqsetinde o'z betinshe jumıs magnit taxtashag'a jazıp qoyıladı. O'z betinshe jumıs to'mendegishe orınlanadı. Mısallardıń juwabı durıs bolıwı ushın +, - belgilerin o'z ornına qoyıp biliwi tiyis. Bul mısallardıń juwabın to'mendegishe tu'sindiriwge boladı.

78 sanın keltirip shıg'arıw ushın 48 benen 30 dın' arasına «+» belgisin;

30 sanın keltirip shıg'arıw ushın 50 menen 20 nın' arasına «-» belgisin;

44 sanın keltirip shıg'arıw ushın 34 penen 10 nın' arasına «+» belgisin;

38 sanın keltirip shıg'arıw ushın 78 benen 40 tın' arasına «-» belgisin;

30 sanın keltirip shıg'arıw ushın 60 menen 30 dın' arasına «-» belgisin;

74 sanın keltirip shıg'arıw ushın 54 benen 20 nın' arasına «+» belgisin esaplaw usılınan paydalanıp orınlanadı.

Bunday qızıqlı mısallardı oqıwshılardıń o'zleri de du'ziwi mu'mkin.

$$48 \dots 30 = 78$$

$$50 \dots 20 = 30$$

$$34 \dots 10 = 44$$

$$78 \dots 40 = 38$$

$$60 \dots 30 = 30$$

$$54 \dots 20 = 74$$

4. Awızeki soraw-juwap o'tkeriw.

- 50 menen 60 sanı aralıg'ındag'ı jup sanlardı aytıp berin'.

- 50, 52, 54, 56, 58, 60.

- 70 penen 80 sanı aralıg'ındag'ı taq sanlardı aytıp berin'.

- 71, 73, 75, 77, 79.

Taza temanı bayan etiw.

7-ma'seleni orınlaw.

1. Su'wret tiykarında ma'sele du'zip, sheshiwge u'yretiw.

Da'slep, eki tarelkadag'ı almaların' sanın taptırıw maqsetinde birinshi tarelkada neshe alma, ekinshi tarelkada qansha alma barlıg'ın sanap, aytıp beriwı kerek. Demek, birinshi tarelkada 10, ekinshi tarelkada 6 alma bar bolsa, eki tarelkadag'ı almaların' sanı 16 eken.

U'shinshi tarelkadag'ı almaları tabıw ushın u'sh tarelkadag'ı almaların' sanınan eki tarelkadag'ı almaların' sanın alıw kerek boladı.

36 dan 16 nı alsaq 20 kelip shıg'adı, bul bolsa u'shinshi tarelkadag'ı almaların' sanı edi. Solay etip, oqıwshılar bul ma'selenin' sheshimi u'shinshi qosılıwshını tabıwg'a tiyisli ekenligin tez bilip aladı.

Oqıwshılardıń o'tilgen temanı tez o'zlestirip alıwı ushın tap usaq'an uqsas ma'sele du'zdiriwge u'yretiw kerek.

Sheshiliwi:

1) $10 + 6 = 16$ (alma eki tarelkadag'ı alma);

2) $36 - 16 = 20$ (u'shinshi tarelkadag'ı alma).

2. 9-ma'seleni awızeki ha'm jazba tu'rde orınlan':

$$28 + 10 = 38$$

$$68 - 20 = 48$$

$$68 - 30 = 38$$

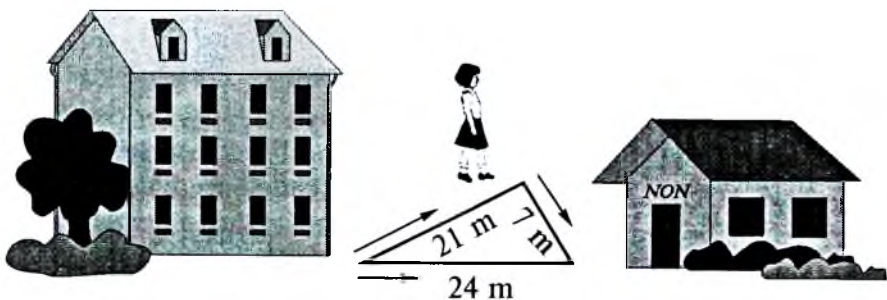
$$56 - 6 = 50$$

$$25 + 50 = 75$$

$$25 + 65 = 90$$

3. 10-ma'seleni awızeki sheshiw:

U'yden nan satatug'ın du'kang'a soqpaq jol arqalı yamasa ko'pirden o'tip barıwı mu'mkin. Qaysı jol qısqa ha'm qansha qısqaalıg'm aytıp beriwı kerek.

Ko'pirdin' jolı: $21 + 7 = 28$ m.

Soqpaq jol bolsa: 24.

Demek, u'yden nan du'kanına soqpaq jol arqalı barılsa, jol 4 m, ge qısquaradı eken. U'yden nan du'kang'a soqpaq jol arqalı barılsa, jol 4 m qısqa boladı eken.

Sabaqtı juwmaqlaw.

U'yge tapsırma. Sabaqlıqtın' 150-betindegi 11-mısal.

160-s a b a q

TEMA: MISAL, MA'SELE SHESHİW

Sabaqtın' ilimiy maqseti:

a) oqıwshılardıń o'tilgen tema boyınsha iyelegen bilimlerin bayıtıp barıw;

b) jil dawamında o'tilgen temalardı bekkemlew.

Sabaqtın' ta'rbiyalıq maqseti: o'tilgen temanı bekkemlew protsessinde oqıwshılardıń tez juwap beriwge, ziyreklik, tapqırlıq pazıyletlerin ta'rbiyalaw.

Sabaqtın' qurallanıwı:

- a) 1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı;
- b) magnit taxtasha;
- d) shın'g'a ko'teriliw da'rejesindegi su'wret;
- e) sanlı kartoshkalar.

Sabaqtın' barısı:

1. Oqıwshılardıń dıqqatın sabaqqa qaratıw.
2. U'y tapsırmasın tekseriw 3-mısal:

$$90 + 7 = 97 \quad 40 + 6 = 46 \quad 39 - 9 = 30$$

$$70 + 3 = 73 \quad 69 - 9 = 60 \quad 94 - 4 = 90$$

3. O'tilgen temanı bekkemlew maqsetinde «Kim shın'g'a tez jetedi?» oyın shı'lkemlestiriw. Oqıtıwshı oyın qag'ıydası menen tanıtıradı. Ol joqarıg'a ko'tirilip barıw ta'rtibinde, mısallar jazıl'g'an ko'rgizbeli quraldı magnit taxtashag'a jabıstırıp qoyadı. Bul tapsırma to'mendegishe orınlanadı dep oqıwshılardı oyınnıń sha'rti menen tanıtıradı. Eki oqıwshı taxtag'a shıg'ıp, magnit taxtashag'a jabıstırıl'g'an mısallardı ko'rsetip, on' ta'repine jazıl'g'an mısallardı bir oqıwshı, shep ta'repte jazıl'g'an mısallardı ekinshi oqıwshı juwapların tabıwı kerek.

1-oqıwshı: $10 + 20 \rightarrow 30 + 20 \rightarrow 50 - 10 \rightarrow 40 + 50 \rightarrow 90 + 10$

2-oqıwshı: $80 + 10 \rightarrow 90 - 30 \rightarrow 60 - 20 \rightarrow 40 + 50 \rightarrow 90 + 10$

Kim birinshi bolıp mısallardıń juwabın taxtag'a jazıp, sheship bolsa, sol oqıwshı jen'impaz dep esaplanadı. Demek, sol oqıwshı birinshi bolıp shın'g'a ko'terilgen boladı dep bahalap, xoshametlenedi. Geyde oqıwshılardan birinshi bolıp orınlaytug'ınlar shıg'ıp qalıwı mu'mkin. Ku'shli, qabiletli oqıwshılardı anıqlap, xoshametlep barıw kerek. Mısallar to'mendegishe orınlang'an bolsa, durıs dep tabıladı:

1-oqıwshı:

$$10 + 20 = 30 \quad 30 + 20 = 50 \quad 50 - 10 = 40$$

$$40 + 50 = 90 \quad 90 + 10 = 100$$

2-oqıwshı:

$$20 + 40 = 60 \quad 60 - 10 = 50 \quad 50 + 30 = 80$$

$$80 + 10 = 90 \quad 90 + 10 = 100$$

Taza temanı bayan etiw.

1. 6-mısalda sanlardı salıstırıw'g'a u'yretiw.

$$64 > 60 \quad 18 < 81 \quad 92 > 29$$

$$70 < 79 \quad 19 < 20 \quad 14 < 41$$

2. 9-mısaldı awızeki ha'm jazba tu'rde orınlaw:

$$97 - 7 = 90 \quad 32 + 6 = 38 \quad 68 - 60 = 8$$

$$43 + 7 = 50 \quad 72 - 10 = 62 \quad 87 - 80 = 7$$

3. 10-mısaldı awızeki ha'm jazba tu'rde orınlaw:

Bar edi — 32 oqıwshı.

Keldi — 10 qız bala, 20 er bala.

Qatnaspadı — ?

Sheshiliwi:

1) $10 + 20 = 30$ (oqıwshı sabaqqa qatnastı);

2) $32 - 30 = 2$ (oqıwshı sabaqqa qatnaspadı).

Juwapı: Sabaqqa 2 oqıwshı qatnaspadı.

4. 11-mısalda qızıqlı kvadrat bola alama-joqpa, bunı esaplap ko'rip bilemiz.

10	50	40
60	30	10
30	20	50

20	50	10
10	30	40
50	0	30

10 menen 50 din' qosındısına 40 tı qossaq, 100 kelip shıg'adı; 60 penen 30 dın' qosındısına 10 dı qossaq, 100 kelip shıg'adı; 30 benen 20 nın' qosındısına 50 di qossaq, 100 kelip shıg'adı; 10 menen 60 tın' qosındısına 30 dı qossaq, 100 kelip shıg'adı; 50 menen 30 dın' qosındısına 20 nı qossaq, 100 kelip shıg'adı; 40 penen 10 nın' qosındısına 50 di qossaq, 100 kelip shıg'ar eken. Ekinshi kvadrattag'ı mısallar da tap usılay orınlanadı.

Sabaqtı juwmaqlaw. Oqıwshılardı bahalaw, aktiv qatnasqanlardı xoshametlew.

U'ye tapsırma. Sabaqlıqtın' 154-betindegi 7-mısal.

PAYDALANIW USHIN TESTLER

Nomerlew

1. Qaysı san tu'sirilip qaldırılǵ'an?

1, 2, 3, , 5

A) 2   B) 5   D) 4

2. 4 sanının' aldındag'ı sandı belgilen'.

A) 3   B) 2   D) 5

3. 3 sanının' keyindegi sandı belgilen'.

A) 1   B) 4   D) 3

4. 2 ha'm 4 sanlarının' ortasında jaylasqan sandı belgilen'.

A) 1   B) 3   D) 5

5. Eger bir san ekinshi sannan u'lken bolsa, qaysı belgi qoyıladı?

A) >   B) <   D) =

6. Eger bir san ekinshi sannan kishi bolsa, qaysı belgi qollanıladı?

A) >   B) <   D) =

7. 2 sanınan aldın keletug'ın sandı belgilen'.

A) 3   B) 1   D) 4

8. 3 sanınan keyin keletug'ın sandı belgilen'.

A) 4   B) 5   D) 2

9. Eger bir san ekinshi sang'a ten' bolsa, qaysı belgi qoyıladı?

A) >   B) <   D) =

10. Qosıw belgisin belgilen'.

A) =   B) +   D) -

11. Alıw belgisin belgilen’.

A) =   B) +   D) –

12. Sandı arttırıw ushın qaysı a’mel orınlanadı?

A) qosıw   B) alıw

13. Sandı azaytıw ushın qaysı a’mel orınlanadı?

A) qosıw   B) alıw

14. Eki birdey shardı belgilen’.

A) 1, 2   B) 3, 1   D) 1, 4

15. Qızıl ren’li gu’llerdi belgilen’.

A)

B)

D)

1 DEN 5 KE SHEKEMGI SANLAR

16. An’latpalar durıs bolıw ushın ko’zgenektin’ ornına sa’ykes sandı jazın’.

1) $4 - 3 = \square$

2) $\square + 2 = 5$

A) 2   B) 1   D) 5   A) 6   B) 4   D) 3

17. Juwabı durıs bolg’an mısaldı belgilen’.

A) $4 - 3 = 1$ B) $5 - 2 = 1$ D) $3 - 2 = 5$

18. Bos ko’zgenekler ornına sa’ykes sandı jazın’.

1) $\begin{array}{c} 4 \\ / \quad \backslash \\ 3 \quad \square \end{array}$

2) $\begin{array}{c} 4 \\ / \quad \backslash \\ 1 \quad \square \end{array}$

3) $\begin{array}{c} 5 \\ / \quad \backslash \\ 3 \quad \square \end{array}$

A) 1   B) 2   A) 2   B) 3   A) 2   B) 4

19. Juwabı durıs bolg'an misaldı belgilen'.

A) $2 + 1 = 5$ B) $3 + 2 = 5$ D) $4 + 2 = 5$

20. Sanlar ta'rtibi durıs jazılg'an qatardı belgilen'.

A) 1, 2, 5, 2, 4   B) 1, 2, 3, 4, 5   D) 1, 2, 4, 3, 5

6 DAN 10 G'A SHEKEMGI SANLAR

Nomerlew.

1. 6 sanınan keyin keletug'ın sandı belgilen'.

A) 5   B) 4   D) 7

2. 8 sanınan aldın keletug'ın sandı belgilen'.

A) 7   B) 9   D) 10

3. 9 ha'm 7 sanları ortasında jaylasqan sandı belgilen'.

A) 2   B) 8   D) 10

4. Qaysı sanlar tu'sirilip qaldırılǵ'an?

1, 2, 3, 4, ... , 6, 7, ... , 9, 10

5. Sanlar ta'rtibi durıs jazılg'an qatardı belgilen'.

A) 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10

B) 1, 2, 5, 3, 7, 4, 6, 8, 9, 10

D) 1, 2, 4, 3, 6, 5, 8, 7, 10, 9

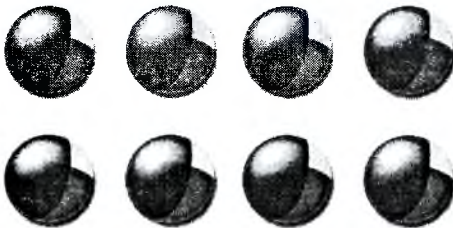
6. En' u'lken sandı belgilen'.

A) 2   B) 8   D) 7

7. En' kishi sandı belgilen'.

A) 2   B) 8   D) 1

8. Su'wrette ha'mmesi bolıp neshe top su'wretlengen?

A) 5   B) 8   D) 7

10 İSHİNDE QOSIW HA'M ALIW

1. Juwapta 10 sam shıg'atug'ın mısaldı belgilen'.

A) $5 + 2$ B) $8 + 2$ D) $8 - 2$

2. Ten'lik durıs bolıwı ushın bos ko'zgenekler ornına sa'ykes sanlardı jazın'.

1) $\square + 2 = 9$ 2) $3 + \square = 8$

A) 7   B) 8   D) 10   A) 6   B) 7   D) 5

3. Juwapta 0 sanı shıg'atug'ın mısaldı belgilen'.

A) $3 + 3$ B) $3 - 3$ D) $1 + 1$

4. Noqatlar ornına a'mel belgilerinen sa'ykesin qoyıp, ten'lik keltirip shıg'arın'.

1) $6 \dots 3 = 9$ 2) $10 \dots 9 = 1$

A) +   B) +   D) *   A) +   B) -

5. Bos ko'zgenekler ornına sonday sanlar qoyın', ten'likler durıs bolsın.

1) $5 + \square = 9$ 2) $9 - \square = 7$

A) 2   B) 5   D) 4   A) 2   B) 3   D) 1

3) $10 - \square = 7$ 4) $\square + 6 = 10$

A) 5   B) 3   D) 4   A) 3   B) 2   D) 4

6. Noqatlar ornına sonday a'mel belgilerin qoyın', ten'likler durıs bolsın;

$10 \dots 5 = 5$ $7 \dots 3 = 10$

A) +   B) -   A) +   B) -

7. Birinshi qosılıwshı 5 ke ten' bolg'an mısallardı belgilen'.

A) $5 + 2$ B) $2 + 5$ D) $2 + 2$

8. Ekinshi qosılıwshı 3 ke ten' bolg'an mısaldı belgilen'.

A) $3 + 0$ B) $4 + 5$ D) $5 + 3$

GEOMETRİYALIQ FİGURALAR

1. U'shmu'yeshlikti belgilen'.

2. Do'n'gelekti belgilen'.

- A) B) D)

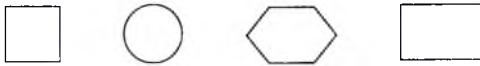
3. Kvadrattı belgilen'.

- A) B) D)

4. Tuwrı to'rtmu'yeshlikti belgilen'.

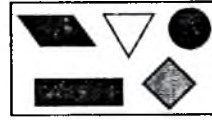
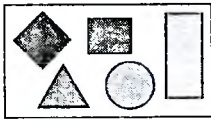
- A) B) D)

5. Su'wrette ko'rsetilgen figuralardı bir so'z benen ne dew mu'mkin.

- A) u'shmu'yeshlikler B) geometriyahq figuralar
D) ko'pmu'yeshlikler

6. Ha'r eki su'wretlerdi salıstırın' ha'm ornı almasqan figuralardı belgilen'.

- A) do'n'gelek penen kvadrat.
B) u'shmu'yeshlik penen ko'pmu'yeshlik.
D) to'rtmu'yeshlik penen u'shmu'yeshlik.

7. Figurada neshe kvadrat bar?

- A) 2 B) 5 D) 6

MA'SELELER DU'ZİN' HA'M DURIS JUWAPLARDI BELGİLEN'

1. Geshirler neshew?

- A) 8 B) 5 D) 6

2. Pishıqlar neshew?

- A) 5   B) 3   D) 10

3. Akmalda 6 plastilin bar. Sabırda bolsa dostınan eki ese kem plastilin bar. Sabırda neshe plastilin bar?

- A) 4   B) 3   D) 5

4. Qutıda 10 ma'yek bar edi. Azang'ı awqat ushın 4 ma'yek alındı. Qutıda neshe ma'yek qaldı?

- A) 7   B) 6   D) 5

5. Figuralardıń' qaysı birinde mu'yesh joq?

- A) u'shmu'yeshlik   B) kvadrat   D) do'n'gelek

11 DEN 20 G'E SHEKEMGI SANLAR

1. Qaysı san tu'sirilip qaldırılǵ'an?

11, 12, 13, ..., 15.

- A) 12   B) 16   D) 14

2. 15 sanının' aldın'g'ı qon'sı sanın belgilen'.

- A) 13   B) 14   D) 16

3. 18 sanının' keyingi qon'sı sanın belgilen'.

- A) 19   B) 17   D) 15

4. 14 ha'm 16 sanları ortasında jaylasqan sandı belgilen'.

- A) 12   B) 17   D) 15

5. Sanlar ta'rtibi durıs jazılǵ'an qatardı belgilen'.

A) 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20

B) 11, 13, 14, 12, 16, 15, 18, 19, 17, 20

D) 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 16, 20

6. Noqatlar ornına sonday a'mel belgilerin qoyın', ten'likler durıs bolsın.

$$50 \dots 20 = 70$$

A) +   B) -

7. To'rt ta'repi bir-birine ten' bolg'an figura ne dep ataladı?

A) u'shmu'yeshlik   B) kvadrat   D) kesindi

8. Bir ha'ptede neshe ku'n boladı?

A) 8 ku'n   B) 7 ku'n   D) 6 ku'n

9. Bir jil neshe aydan ibarat?

A) 10 ay   B) 14 ay   D) 12 ay

10. Bir jilda neshe ma'wsim bar?

A) 4 ma'wsim   B) 5 ma'wsim   D) ma'wsim

11. Ha'r bir ma'wsim neshe ay dawam etedi?

A) 3 ay   B) 4 ay   D) 6 ay

12. Respublikamız qashan g'a'rezsiz boldı?

A) 1990-jil   B) 1991-jil   D) 1993-jil

13. 99 dan keyin keletug'ın qon'ısı sandı belgilen'.

A) 100   B) 90   D) 98

14. 62 menen 28 din' qosındısın tabın'.

A) 80   B) 90   D) 70

15. 60 penen 24 tin' ayırmasın tabın'.

A) 36   B) 46   D) 26

16. 50 menen 60 sanımn' aralıg'ında neshe jup san bar?

A) 4   B) 6   D) 5

17. 70 penen 80 sanının' aralıg'ında neshe taq san bar?

A) 5   B) 4   D) 6

18. Juwabı 96 g'a ten' bolg'an mısaldı belgilen'.

A) 57 - 20   B) 48 - 30   D) 98 - 2

19. 85 ha'm 87 sanları ortasında jaylasqan sandı belgilen'.

A) 86   B) 84   D) 88

20. Qaysı san tu'sirilip qaldırılq'an?

20, 30, 40, , 60, 70, 80, 90, 100

21. Sanlardı salıstırın’.

$$92 \square 29$$

A) $>$ B) $<$ D) $=$ A) $>$ B) $<$ D) $=$

$$90 \square 100$$

22. Sanlardı salıstırın’.

$$22 \square 37$$

A) $>$ B) $<$ D) $=$ A) $>$ B) $<$ D) $=$

$$54 \square 30$$

23. Juwabı 72 ge ten’ bolg’an mısaldı belgilen’.

A) $67 + 3$ B) $60 + 12$ D) $89 - 2$

24. Durıs sheshilgen sandı belgilen’.

A) $32 - 2 = 30$ B) $45 - 0 = 46$ D) $17 + 1 = 19$

25. Eki tan’balı sandı belgilen’.

A) 100   B) 8   D) 17

26. Akbar bir san oyladı. Ol oylag’an sang’a 9 dı qosıp, 59 dı keltirip shıg’ardı. Akbar oylag’an sandı tabın’.

A) 50   B) 49   D) 69

27. Uzınlıq o’lshem birliklerine ne kiredi?

A) minut   B) metr   D) kilogramm

28. Awırlıq o’lshemlerine neler kiredi?

A) metr   B) kilogramm   D) sutka

29. 5 kg qabaq awırma, 5 kg taspa?

A) qabaq   B) tas   D) ekewide ten’

30. Waqıt o’lshemine neler kiredi?

A) santimetr   B) litr   D) saat

An’latpalar du’zin’ ha’m durıs juwaplardı belgilen’:

1. 50 sanına 27 ha’m 7 sanlarmın’ ayırmasın qosın’.

A) 70   B) 60   D) 50

2. 98 sanınan 35 ha’m 30 sanlarmın’ qosındısın alın’.

A) 43   B) 33   D) 53

3. An’latpalardıñ ma’nisn tabın’. $(50 + 20) + 7$

A) 77   B) 67   D) 87

4. An'latpanin' ma'nisin tabin'. $(30 + 20) - 10$

A) 50   B) 40   D) 30

5. An'latpanin' ma'nisin tabin'. $(50 - 20) + 5$

A) 35   B) 45   D) 25

An'latpalar duris bolwi ushin ko'zgenekler ornina kerekli sanlardı jazın':

1. $40 - \square = 25$

A) 15   B) 16   D) 17

2. $\square + 8 = 68$

A) 50   B) 60   D) 58

3. $27 - \square = 7$

A) 17   B) 20   D) 37

4. $42 + \square = 48$

A) 88   B) 68   D) 6

5. $56 - 10 > \square - 6$

A) 40   B) 50   D) 60

MA'SELELERDİN' DURIS JUWAPLARIN BELGİLEN'

1. Juwırıw jarısında 36, uzınlıqqa sekiriw boyınsha bolsa, onnan 20 g'a kem oqıwshı qatnastı. Uzınlıqqa sekiriw jarısında neshe oqıwshı qatnasqan?

A) 16 dana   B) 56 dana   D) 100 dana

2. Du'kang'a 97 qızıl ha'm sarı toplar alıp kelindi. Qızıl toplar 47 bolsa, sarı toplar neshew?

A) 50 dana   B) 40 dana   D) 30 dana

3. Bir bo'lekte 60 m, ekinshi bo'lekte 40 m gezeleme bar. Eki bo'lekte neshe metr gezeleme bar?

A) 90 m   B) 100 m   D) 80 m

4. Qoshqardın' awırılıgı 42 kg, buzawdın' awırılıgı da sonday. Buzawdın' awırılıgın tabın'.

A) 42 kg   B) 24 kg   D) 32 kg

5. Mektep ushastkasindagi shembilikke 20 qiz bala, 12 ul bala qatnasti. Shembilikke ha'mmesi bolip neshe oqiwshi qatnasqan?

A) 32 dana   B) 22 dana   D) 42 dana

6. Anvardin' 24 qa'lemi bar edi. Ol 4 qa'lemin dostina sawg'a qildi. Anvardin' neshe qa'lemi qaladi.

A) 20 dana   B) 14 dana   D) 10 dana

7. Shaxzodta 30 da'pter bar edi. Ol 10 da'pterin sin'lisine, 5 da'pterin doslarina berdi. Shaxzodta neshe da'pter qaladi?

A) 20 dana   B) 30 dana   D) 15 dana

8. Balalar baqshasina 27 litr su't alip kelindi. Azanda 10 litr su't jumsaldi. Neshe litr su't qaladi?

A) 17 litr   B) 7 litr   D) 20 litr

9. Nasiba 20 qizil ha'm 6 aq roza gu'l satip aldi. Olardan 10 danasin oqitwshisina sawg'a qildi. Nasibada neshe roza gu'l qaladi?

A) 10 dana   B) 26 dana   D) 16 dana

10. Du'kang'a 60 u'lken ha'm kishi toplar alip kelindi. U'lken toplar 40 bolsa, kishi toplar neshew?

A) 20 dana   B) 30 dana   D) 50 dana

11. Bir oramda 60 m tawar bar edi. Keshke deyin 40 m tawar satildi. Neshe metr tawar qaladi.

A) 20 m   B) 50 m   D) 30 m

12. Bag'man 40 quti ayba, 17 quti almurt terdi. Bag'man ha'mmesi bolip neshe quti miywe tergen?

A) 35 quti   B) 47 quti   D) 57 quti

PAYDALANIW USHIN MATEMATİKADAN DİDAKTİKALIQ OYINLAR

Oyinnın' teması: «Oyla, izle, tap» oyını.

Maqseti: Matematikalıq oyun oqıwshılardı ja'ne de teren'irek bilim alıwında, olardıń pikirlew qa'biletin o'siriwde, qızıg'ıwın, logikalıq oylawın asırıwda, tapqırılıq, ziyrekligin rawajlandırıwda ja'rdem beredi. Sonın' menen bir qatarda matematikalıq oyunlar oqıwshılardı doslıq, joldaslıq ruwxında ta'rbiyalawda xızmet qıladı.

Oyin quralı ushın ha'r qatarda 4 den misal jazılǵ'an. Ko'rgizbeli qural, oqıwshılardıń sanına ten' bolǵ'an perfokartoshka tayarlap qoyıladı. Oqıwshı oyun sha'rtili menen tanıstıradı. Bunın' ushın ha'mme oqıwshılarg'a perfokartoshka tarqatıladı. Magnitli taxtag'a to'mendegi qatarda jazılǵ'an ko'rgizbeli qural jabıstırılıp qoyıladı:

1.	$30 + 20$	40	50	60	30
2.	$100 - 7$	93	97	82	94
3.	$50 + 21$	61	51	71	81
4.	$89 - 9$	79	90	68	80

Oqıwshılarg'a ko'rgizbe quralındag'ı misallar tanıstırılıdı. Om bir ta'reptegi konvertke jazılǵ'an misaldın' juwabın tawıp, perfokartoshkada belgilewi lazım. Ma'selen birinshi konvertte

30 benen 20 nin' qosındısı dep berilgen, onm' juwabı o'zinin' qatarındag'ı ekinshi do'n'gelekke jazılğanıg'ın esaplap tabıwı kerek. Bunın' ushın oqıwshı perfokartoshkanın' birinshi qatarındag'ı ekinshi ko'zgenekti boyaydı. Demek, oqıwshılar 30 benen 20 qosındısı 50; 100 benen 7 nin' ayırması 93; 50 menen 21 din' jıyındısı 71; 89 benen 9 dın' ayırması 80 ekenligin esaplap perfokartoshkada belgileydi. Kim birinshi bolıp juwabın tapsa jen'impaz dep tabıladı.

1.	☐	☐	☐	☐
2.	☐	☐	☐	☐
3.	☐	☐	☒	☐
	☐	☐	☐	☐

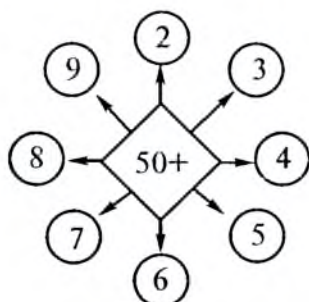
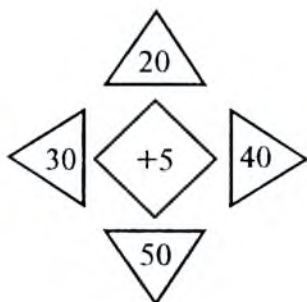
Oqıwshılardı matematika pa'nine qızg'ıwın artırıw ushın a'ne sonday ra'n'-ba'ren' oynılardan paydalanıw maqsetke muwapıq boladı. A'ne sonday oynılar sabaq dawamında oqıwshılardıń zerigiwine, shalg'ıwına jol qoyılmaydı. Bunday oynılar oqıwshılardı juwapkerlikke, shaqqanlıqqa, tapqır bolıwına u'ndeydi.

«Tınısh» oyını

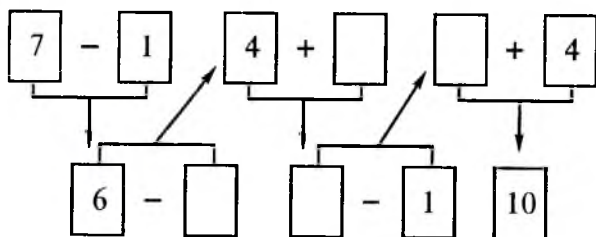
Maqseti: Bul oynı oqıwshılardı logikalıq jaqtan oylaw qa'biletin, tapqırılıg'ın asırıwıg'a ja'rdem beredi.

Oynı quralı: Magnitli taxtasha, tu'rli figuralarda mısallar jazılğan plakatlar, sanlı kartoshkalar.

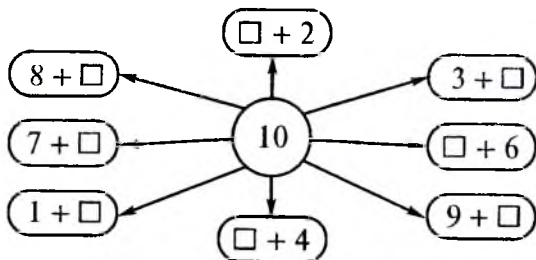
Oqıtıwshı oqıwshılardı oynınnın' sha'rtili menen tanıstıradı. Magnitli taxtag'a tu'rli ko'riniste mısallar jazılğan su'wretti jabıstırıp qoyadı. Son' mug'allım qaysı mısaldı ko'rsetse, sol mısaldın' juwabın sanlı kartoshka arqalı ko'rsetiwi lazım. Ma'selen: a'piwayıdan quramalıg'a deyin jo'nelis boyınsha is tutılsa maqsetke muwapıq boladı.

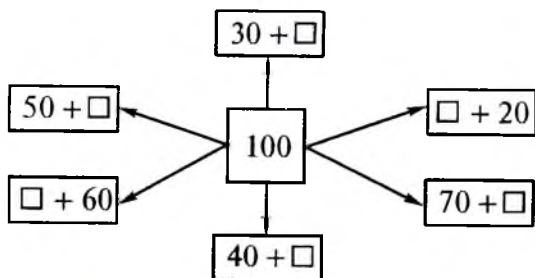
Ko'zgeneklerdin' ornına san qoyıp, mısaldın' juwabın tabıwda «Ko'zgenekti toltırın'» oyınınan paydalanıw mu'mkin.

ONDI KELTİRİP SHIG'ARIW USHIN BOS KO'ZGENEKLERDİ TOLTIRIN':

100 Dİ KELTİRİP SHIG'ARIW USHIN BOS KO'ZGENEKLERDİ TOLTIRIN':

Oqıtıwshı oyın qag'ıydası inenen tanıstıradı. Bos ko'zgeneklerdin' ornına sonday san qoyın' ol 100 kelip shıqsın dep aytadı. Oqıtıwshılar tez pikirlep juwabın sanlı kartoshkalar arqalı ko'rsetiwleri kerek. Oqıtıwshı oqıtıwshılardıń sanlı kartoshkaları arqalı mısaldın' juwabın durıs tabadı dep o'z waqtında xoshametlenip barıwları kerek. Bul balalardıń qızıg'ıwshılıg'ın, aktiv qatnasıw qa'biletin o'siriwde u'ken ja'rdein beredi.

QOSIMSHA TAPSIRMALAR

To'mende matematika sabaqlig'ına qosimsha tapsirmalar keltirilgen bolıp, olar oqıtıwshılardıń metodikalıq imkaniyatların ja'ne de ken'eyttiredi. Bul tapsirmalardan:

- matematika sabag'ında o'tilgen temalardı bekkemlew waqtında;
- ayırım oqıwshılar ushın qosimsha shınıg'ıwlar o'tiwde;
- jazba jumıs variantların du'ziwde;
- uqıplı oqıwshılar ushın qosimsha tapsırma sıpatında;
- oqıwshılardı matematika pa'nine qızıqtırıwdı ha'm olardıń qa'biiletlerin rawajlandırıwda paydalanıwları mu'mkin.

1. Shuhrat bu'gin sabaqlardan 2 bes baha aldı. İlyas bolsa onnan 2 ese artıq bes baha aldı. İlyas neshe bes baha alg'an?

2. Ja'mshidte 7 qa'lem bar edi. Ol 4 qa'lemin u'kesine berdi. Ja'mshidte neshe qa'lem qaldı?

3. Jasur 3, Jahangir bolsa onnan bir kem qosıq yadladı. Jahangir neshe qosıq yadlag'an?

4. U'yge tapsırma qılıp 3 ma'sele berildi. Mahigu'l birewin sheshiti. Ol ja'ne neshe ma'sele sheshiwi kerek?

5. Maqsudada 5 den ko'p, 9 kem rushka bar. Maqsudada neshe rushka bolıwı mu'mkin?

6. Kitapsha 9 betli edi. Nargiza 5 betin oqıdı. Kitapsham oqıp tawısıwı ushın ja'ne neshe bet qaldı?

7. Aygu'l Olmastan u'lken, Olmas bolsa Gulshexradan u'lken. Ha'mmeden kishi balanın' atın jazın'.

8. Oqıwshılar mektep bag'ına 12 tu'p alma na'lin ha'm onnan 3 ge kem almurt na'lin otırg'ızdı. Oqıwshılar qansha tu'p almurt na'lin otırg'ızg'an?

9. Elmurat Sheraliden u'lken, Sheralı bolsa Shuxrattan u'lken. Ha'mmeden u'lken balanın' atın jazın'?
10. Aslıddin 5 balıq usladı. Atabekde sonsha balıq uslag'an bolsa, olar qansha balıq uslag'an?
11. Kino zalının' birinshi qatarında 12 adam bar, ekinshi qatarında bolsa, onnan 2 adam ko'p. Eki qatarda qansha adam bar?
12. Birinshi qa'peste 5 qoyan, ekinshisinde 3 qoyan bar. Eki qa'peste qansha qoyan bar?
13. Bir bedonda 12 litr su't, ekinshisinde 7 litr su't bar bolsa, eki bedondag'ı su't qansha litr boladı?
14. Oqıwshı da'pterine 5 misal jazdı ha'm 3 in sheshti. Oqıwshı ja'ne neshe misal sheshiwi kerek?
15. Muxabbat 8 tarekka ha'm onnan 5 i kem kese juwdı. Ol barlıg'ı bolıp neshe ıdıs juwg'an?
16. Klasta 6 tu'bekte gu'l bar. Na'wbetshi sonnan 2 ine suw quydı. Ol ja'ne qansha gu'lge suw quyıwı kerek?
17. Qoyda 2 jup, tawıqta bolsa 1 jup ayaq bar. Qoydın' ayaqları tawıqtın' ayag'ına qarag'anda qansha ko'p?
18. Rustem 10 dana g'oza terdi, keyin ja'ne sonsha g'oza terdi. Rustem barlıg'ı bolıp qansha g'oza tergen?
19. Qutıda sebettegiden 16 artıq anar bar. Qutıdan 20 anar alındı. Qaysısında anar ko'p qaldı, qutıda ma yamasa sebette me?
20. Eki qutıda birdey mug'darda almurt bar. Birinshi qutıdan 4 wi alınıp, ekinshisine qoyıldı. Qaysı qutıdag'ı almurtlar ko'p ha'm qansha ko'p?
21. Bir kitap tekshesinde 18 kitap, ekinshisinde bolsa onnan 3 ge kem kitap bar. Ekinshi kitap tekshesinde qansha kitap bar?
22. Ag'asında 9, sin'lisinde bolsa onnan 3 wi artıq da'pter bar. Sin'lisindegi da'pter neshew?
23. 9 tekshenin' ortası neshinshi tekshe boladı?
24. Muzlatqıshta 10 ma'yek bar edi. 4 ma'yek tu'slikte jelindi. Muzlatqıshta qansha ma'yek qaldı?
25. Lagerde 9 topar bar. 2 topar sayaxatqa shıqtı. Lagerde neshe topar qaldı?
26. Lola 3 stakan, anası onnan 4 stakan ko'p shiye terdi. Anası neshe stakan shiye tergen?

27. Balanın' jası 6 da. 2 jildan keyin ol neshe jasta boladı?
28. U'kesi 10 jasta, apası onnan 3 jas u'lken. Apası neshe jasta?
29. Zulfiyada 10 kitap bar edi. Ol 2 in dostısına sawg'a qıldı. Zulfiyada neshe kitap qaldı?
  30. Munira 8 jasta. 1 jildan keyin ol neshe jasta boladı?
  31. Maqsuda 10 jasta. U'kesi onnan 4 jas kishi. U'kesi neshe jasta?
  32. Nargiza 8, O'ktem onnan 3 kem inglizshe so'z bileidi. O'ktem neshe inglizshe so'z bileidi?
  33. Kitapta 10 bet bar. O'tkir qansha bet qalg'an bolsa, sonsha bet oqıdı. O'tkir neshe bet kitap oqıg'an?
  34. Da'stan 5 qosıq bileidi, atası onnan 3 ko'p qosıq bileidi. Da'stannın' atası neshe qosıq bileidi?
  35. O'tkir 5 tu'r awqat pisiriwdi bileidi. O'ktem onnan 2 tu'r kem awqat pisiriwdi bileidi. O'ktem neshe tu'r awqat pisiriwdi bileidi?
  36. Maqsuda 8 tarelka juwrıwı kerek edi. Ol qansha juwg'an bolsa, sonsha tarelka qaldı. Maqsuda neshe tarelka juwg'an?
  37. Vokzalda 12 avtobus bar. 9 avtobus jolg'a shıqtı. Vokzalda neshe avtobus qaldı?
  38. Qoyang'a 5 geshir berildi. Qoyan 3 in jep qoydı. Neshe geshir qaldı?
  39. Azada 5 qawınnın' su'wretin saldı. Keyinirek ja'ne 3 qawmnnın' su'wretin salg'an bolsa, Azada ha'mmesi bolıp neshe su'wret salg'an?
  40. Ko'shede 10 eski u'yler bar. Tazaları bolsa onnan 6 wı artıq. Taza u'ylerdin' sanı qansha?
  41. Arshanı bezew ushın oqıwshılar qag'azdan 9 gu'belek ha'm onnan 3 ke kem balıq soqtı. Oqıwshılar neshe balıq soqqan?
  42. Terekte 9 qus bar edi. Ja'ne bir neshe qus ushıp kelip qondı. Terektegi quslardın' sanı 15 ke jetken bolsa, neshe qus ushıp kelgen?
  43. Avtobusta 20 jolawshı bar edi. Ba'ndirgide 8 adam minip, 4 adam tu'sti. Avtobustag'ı jolawshılardın' sanı neshew boldı?
  44. Mektep jer ushastkasında 5 ul ha'm 4 qız bala isledi. Jer ushastkasında neshe oqıwshı islegen?
  45. Ren'li qa'lem 200 swm, da'pter onnan 100 swm arzan. Da'pter qansha turadı?

46. Miraxmedte 8 shar bar. Ol 6 sharın A'dilge sawg'a etti. Miraxmedte neshe shar qaldı?
47. Farxad 6 misal sheshti, İsmetulla onnan 2 den ko'p ma'sele sheshti. İsmetulla neshe misal sheshken?
48. Zulfiya 7, Shaxriyar bolsa onnan 5 kem misal sheshiliwi kerek edi. Shaxriyar neshe misal sheshiwi kerek edi?
49. Mektep ha'wlisine Rasul, Nabiya, Qayrat shıqtı. Olardın' qasına ja'ne 3 adam qosıldı. Ha'wlide barlıg'ı bolıp neshe adam bar?
50. Bayram ku'ni 15 qızıl, onnan 4 ge artıq sarı shar satıp alındı. Bayram ku'ni barlıg'ı bolıp neshe shar satıp aling'an?
51. Toyg'a 9 mira'tnama tarqatıldı, ja'ne 12 mira'tnama qaldı. Barlıg'ı bolıp neshe mira'tnama jazıl'gan?
52. Erkin ha'm Rasuldın' boyı ten', Rasul ha'm Maqsettin' de boyları ten'dey. Erkin, Rasul ha'm Maqsetlerdin' boyları qanday?
53. Ko'sheni jaqtılandıratug'ın shıraqlardın' sanı 12. 3 shıra q jandı. Janatug'ın ja'ne neshe shıra qaldı?
54. Asxanada 5 stol, ha'r bir stol a'tirapında 4 stul bar. Asxanada neshe stul bar?
55. Mekteptin' ha'wlisinde 12 alma na'li, 2 almurt na'li ha'm ja'ne sonsha anar na'li bar. Mektep ha'wlisinde ja'mi neshe na'l bar?
56. Sa'limnin' 10 kanareykası bar edi. Karimnin' de sonsha kanareykası bar. Ekewinin' kanareykası neshew?
57. Anvardın' 10 kepteri bar edi. Dostı Akbardın' da sonsha kepteri bar. Ekewinin' kepterleri neshew?
58. Avtosarayda 70 avtobus bar edi. Onnan 40 ı azanda jumısqa shıg'ıp ketti. Avtosarayda neshe avtobus qaldı?
59. Mektep asxanası ushın 59 kg un alıp kelindi. Azanda 10 kg, tu'slikke de sonsha un jumsaldı. Neshe kilogramm un qaldı?
60. Du'kang'a 100 dana pa'tir nan alıp kelindi. Tu'ske shekem 62 pa'tir nan satıldı. Satılaturug'ın ja'ne neshe pa'tir nan qaldı?
61. Du'kang'a 100 qızıl ha'm sarı toplar alıp kelindi. Qızıl toplar 42 bolsa sarı toplar neshew?
62. Oqıwshılar mektep bag'ında 65 tu'p terektin' tu'bin jumsartıwı kerek edi. Olar tu'ske shekem 40 tu'p, tu'sten keyin 20 tu'p terektin' tu'bin jumsarttı. Olar ja'ne neshe tu'p terektin' tu'bin jumsartıwı kerek?

63. Bag'man 50 qutı ayba, 28 yashik almurt terdi. Bag'man barlıg'ı bolıp neshe yashik miywe tergen?

64. Mektep bag'ına otırǵızıw ushın 30 tu'p alma na'li alıp kelindi, almurtlı na'l bolsa onnan 5 tu'p artıq. Mektep bag'ına barlıg'ı bolıp neshe tu'p miyweli na'ller alıp kelingen?

GEOMETRIYALIQ MAZMUNLI MA'SELELER

1. Uzunlig'ı 3 sm bolg'an kesindi sizın'.
2. Uzunlig'ı 4 sm bolg'an kesindi sizın'.
3. 7 shen'ber sizın'.
4. 3 kvadrattı ko'k ha'm onnan 2 wi ko'p kvadrattı sarı ren'ge boyan'.
5. To'rtmu'yeshlik formasındag'ı astaxtanın' bir mu'yeshi qırqıp taslandı. Neshe mu'yesh qaldı?
6. Sızg'ıshtan paydalanbastan, uzunlig'ı 5 sm bolg'an kesindi sıza alasız ba?
7. Uzunlig'ı 12 sm bolg'an jipti ten'dey 3 bo'lekke bo'liw ushın neshe ma'rte kesiledi?
8. Klass bo'lmesinin' uzunlig'ı 8 m. Eni bolsa onnan 5 m qısqa. Klass bo'lmesinin' eni qansha?
9. İsmetulla 10 kvadrat sızıw kerek edi, 7 kvadrat sızdı. Ol ja'ne neshe kvadrat sızıwı kerek?
10. Birewi 8 sm, ekinshisi onnan 5 sm qısqa bolg'an kesindiler sizın'.
11. Birewinin' uzunlig'ı 4 dm, ekinshisinin' uzunlig'ı onnan 5 sm qısqa bolg'an kesindiler sıza alasız ba?
12. Eki kesindi sizın': birinshisi 6 sm, ekinshisi onnan 3 sm qısqa bolsın.
13. Birinshi kesindi 5 sm, ekinshisi onnan 2 sm qısqa. Ekinshi kesindini sizın'.
14. Birinshi kesindi 6 sm, ekinshi onnan 3 sm uzun. Ekinshi kesindini sizın'.

SALISTIRIWǴ'A TİYİSLİ SHINIG'IWLAR

Tu'sip qalg'an a'mel belgilerin qoyın':

$$\begin{array}{lll} 5 \square 4 = 9 & 2 \square 2 = 0 & 5 \square 3 = 8 \\ 3 \square 3 = 0 & 3 \square 4 = 7 & 9 \square 2 = 7 \end{array}$$

Tu'sip qalg'an tsifrlardı jazın':

0, 1, 2, , 4, 5, 6, , , , 10, , , , 14, , 16, 17, , , 20.
 0, 1, , , , 5, 6, 7, , , 10, , 12, , 14, 15, 16, , , , 20.
 10, , , 7, , 5, 4, 3, , 1, 0.
 0, 1, 2, 3, , 5, , 7, , 9, 10.

Kerekli sandı qoyın':

$$\begin{array}{lll} 2 + \square = 5 & 4 = \square - 1 & 4 + 1 = 6 - \square \\ 4 = 3 + \square & 4 = 2 + \square & 5 - \square = 2 + 2 \\ 5 = 4 + \square & 5 = 2 + \square & \square + 6 = 11 - 1 \\ \square + 1 = 7 & 5 = \square - 1 & 5 + 1 = 7 - \square \end{array}$$

A'mel belgilerin sonday etip qoyın', tuwrı ten'sizlik kelip shıqsın:

$$\begin{array}{lll} 44 \square 4 < 7 & 3 \square 4 > 5 & 9 \square 7 > 5 \\ 5 \square 4 > 8 & 6 \square 5 < 3 & 3 \square 2 < 4 \\ 5 \square 4 < 9 & 8 \square 7 > 0 & 7 \square 3 > 2 \end{array}$$

Ko'zgeneklerdin' ornına «+» yamasa «-» belgisin qoyın':

$$\begin{array}{lll} 7 \square 3 = 5 \square 1 & 4 \square 2 > 10 \square 6 & 5 \square 3 < 2 \square 1 \\ 8 \square 5 = 5 \square 2 & 3 \square 1 > 9 \square 8 & 4 \square 2 < 5 \square 1 \end{array}$$

Salıstırın' ha'm gerekli belgilerdi qoyın':

$$\begin{array}{ll} 12 + 4 \square 12 + 6 & 8 + 7 \square 7 + 8 \\ 20 - 6 \square 20 - 9 & 20 + 13 \square 65 - 30 \\ 73 + 10 \square 9 + 72 & 56 - 40 \square 56 - 32 \end{array}$$

$84 - 3 \square 84 - 3$

$29 + 13 \square 14 + 29$

$80 - 42 \square 80 - (40 + 2)$

$11 + 10 + 19 \square 10 + 11 + 12$

$37 - 1 \square 37 + 0$

$16 + 3 \square 10 + 6 + 3$

O'LSHEM BİRLİKLERİN SALİSTIRIW

$5 \text{ dm } 6 \text{ sm } \square 6 \text{ dm } 5 \text{ sm}$

$8 \text{ dm } 7 \text{ sm } \square 7 \text{ dm } 8 \text{ sm}$

$36 \text{ sm } \square 3 \text{ dm } 6 \text{ sm}$

$8 \text{ m } 7 \text{ dm } \square 89 \text{ dm}$

$8 \text{ dm} = \square \text{ sm}$

$10 \text{ dm} = \square \text{ m}$

$42 \text{ dm } \square 85 \text{ sm}$

$5 \text{ m} = \square \text{ dm}$

$27 \text{ dm } \square 90 \text{ sm}$

$6 \text{ dm} = \square \text{ sm}$

$30 \text{ sm } \square 29 \text{ dm}$

$8 \text{ m} = \square \text{ dm}$

QIZIQLI TAPSIRMALAR

1. Juwabı 6 g'a ten' bolatug'ın mısallar du'zin'.
2. Qosındısı 8 ge ten' bolatug'ın mısallar du'zin'.
3. 10 ha'm 6 sanlarının' qosındısın tabın'.
4. 8 ha'm 3 sanlarının' ayırmasın tabın'.
5. 10 qosıw 2 nin' juwabın tabın'.
6. 15 alıw 6 nın' juwabın tabın'.
7. Qosındı qosılıwshularının' birine ten' bolıwı mu'mkinbe?
8. Qashan azayıwshı ayırmag'a ten' boladı?
9. Eki sannın' qosındısı 10, olardıñ' ayırması 4 ke ten'. Bul sanlardı jazın'.
10. Ja'ne 3 sanı qosılsa 5 boladı. Bul qaysı san?
11. 1 kem 9, bul qanday san?
12. 8 di 8 ret azaytın'.
13. 2 ni 4 ke ko'beytin'.
14. Eki sannın' ayırması azayıwshıg'a ten'. Bul sandı oylap tabın' ha'm mısal jazın'.
15. 20 dan 14 ke shekem bolg'an sanlardı ta'rtibi menen jazın'.
16. Sonday mısallar du'zin', 6 sanı:
  - a) azayıwshı;
  - b) alınıwshı;
  - d) ayırma;
  - e) qosılıwshı;
  - f) qosındı bolsın.
17. 9 dan 3 ke shekem bolg'an sanlardı ta'rtip penen jazın'.
18. 7 ge 2 ini qosın'.
19. 5 ti 3 ke ko'beytin'.
20. 4 ha'm 2 nin' qosındısın tabın'.
21. 6 qosıw 3 tin' juwabın tabın'.
22. 9 benen 1 din' qosındısın qosın'.

23. 6 menen 2 nin' ayırmasın tabın'.
24. 4 penen 3 tin' ayırmasın tabın'.
25. 10 ha'm 1 din' ayırmasın tabın'.
26. 5 ha'm 1 din' ayırmasın tabın'.
27. 6 sanı 8 den neshege kem?
28. 9 sanı 4 ten neshege artıq?
29. 2, 7, 5 sanlarınan paydalanıp, qosıw ha'm ahwg'a tiyisli misallar jazıwg'a ha'reket qılın'.
30. 19 dan 13 ke shekemgi bolg'an sanlardı ta'rtip penen jazın'.
31. 14 ke qon'silas bolg'an sanlardı bilesizbe?
32. 17 ha'm 19 arasında qaysı sanlar bar?
33. Qanday san 15 ten 1 ge artıq?
34. 8 den 20 g'a shekem ekewlep sanay alasız?
35. 10 kelip shıg'ıwı ushın 7 ge qaysı sandı qosıw kerek?
36. En' u'lken bir tan'balı sandı ha'm en' kishi eki tan'balı sandı bilesizbe?
37. Qanday eki sannan 15 ti keltirip shıg'arıw mu'mkin?
38. 16 sanında neshe 10 bar?
39. 19 dan keyin qanday san keledi?
40. 11 ge qaysı sandı qossa 17 kelip shıg'adı?
41. 4 kelip shıg'ıwı ushın 10 nan nesheni alıw kerek?
42. 17 kelip shıg'ıwı ushın 7 ge qanday sandı qosıw kerek?
43. 18, 5, 16, 13, 4, 19, 2 sanlarınan' 15 ten kishi bolg'anın jazın'.
44. 5 ten 8 ge shekem ta'rtip penen jazın'. Jazılg'an sanlardın' ha'r qaysısın 2 ge arttırıwdı bilesiz be?
45. 15 sanı 8 den qansha ko'p?
46. 3, 8, 7, 2, 6, 4 ten paydalanıp, ayırması 3 bolatug'ın sanlardı tabın'.
47. 12 den u'lken, 16 dan kishi barlıq sanlardı jazın'.
48. Juwabı 7 bolatug'ın eki misal jazın'.
49. 1, 16, 15 sanlarınan paydalanıp, qosıw ha'm alıwg'a tiyisli neshe misal jaza alasız?
50. 42-23, 64-32, 46-32, 64-28 an'latpalarınan' ma'nisinin' kishkenesinen baslap ta'rtip penen jazın'.
51. 76-52, 67-25, 76-26, 67-52 an'latpaların u'lkeninen baslap ta'rtip penen jazın'.
52. 100 sanı 8 den qansha artıq?
53. 36 dan 9 g'a artıq sandı jazın'.
54. 9 ha'm 3 tin' qosındısınan kishi bolg'an qa'legen san jazın'. Neshe sonday san jaza alasız?

Qosımsha qızıqlı minutilar:

1. 23. 1. 10. 17. 5. 25.
R a x m e t.
2. 16. 2. 3. 3. 1. 30.
L a' b b a y.
3. 17. 2. 23. 9. 1. 17. 1. 25.
M a' r h a m a t.
4. 10. 20. 32. 14. 5. 16. 12. 22. 24. 12. 31.
X o sh k e l i p s i z.
2. 31. 12. 31. 26. 24. 25. 1. 31. 16. 1. 23.
a' z i z u s t a z l a r.
5. $10 - 9 = 1$
 $100 - 99 = 1$

MATEMATİKALIQ JUMBAQLARDAN PAYDALANIW

1. 5 ha'p'tege ten' ay barma? Bar bolsa qaysı?
2. Ku'nlerdin' sanı o'zgeretug'ın ay bar ma? Qaysı?
3. Tek qosıw a'melinen paydalanıp 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 tsifrları ja'rdeminde 100 sanın keltirip shıg'arın'.

$$(1 + 23 + 4 + 5 + 67 = 100)$$

4. A'tko'nshek qurıldı ko'm-ko'k arsha astma,
Haywanlar jıynaldı a'tko'nshekte ushıwg'a.
Toplanıp na'wbette, turdı izbe-iz,
Segiz sur tu'ki ha'm bes qasqırdm' balası,
Ja'ne jeti ayıw balası, bir jup qoyansha
Aytın'larshı balalar, barlıg'ı qansha?

$$(8 + 5 + 7 + 2 = 22)$$

1-KLASS «MATEMATIKA» SABAQLIG'ININ' JILLIQ JOBASI

q/s	Tema	Saat	Sabaqlıq
I sherek			
	I. Zat, mug'dar, orin ha'm waqıtqa tiyisli ko'z-qaraslar		
1	Janajan mektebim	1	3- bet
2	Zatlar sanag'ı	1	4- bet
3	Bir qiyli, ha'r qiyli. Uzun-qisqa	1	5- bet
4	Ha'r biri, ha'mmesi, qalg'anları	1	6- bet
5	«... ko'p», «... kem», u'lken, kishi, ten'	1	7- bet
6	Jup, artıq (ko'p), kem, ten'	1	8- bet
7	qansha bolsa sonsha	1	9- bet
8	Joqanda. To'mende. Shepten on'g'a, on'nan shepke...	1	10- bet
9	Shepte-on'da, aldın, keyin, arasında, qasında.	1	11- bet
10	Azanda, ku'ndiz, keshqurm, keshe, bu'gin, erten'...	1	12- bet
Bir tan'bah sanlar			
11	1 sanı	1	13-bet
12	2 sanı	1	14-bet
13	$> < =$	1	15-bet
14	3 sanı	1	16-bet
15	3 sanı	1	17-bet
16	+, -	1	18-bet
17	+, =	1	19-bet
18	-, =	1	20-bet
19	4 sanı	1	21-bet
20	4 sanı	1	22-bet
21	4 sanı	1	23-bet
22	4 sanı	1	24-bet
23	5 sanı	1	25-bet
24	5 sanı	1	26-bet
25	5 sanı	1	27-bet

26	5 sanı	1	28-bet
27	5 sanı	1	29-bet
28	5 sanı	1	30-bet
29	6 sanı	1	31-bet
30	6 sanı	1	32-bet
31	7 sanı	1	33-bet
32	7 sanı	1	34-bet
33	8 sanı	1	35-bet
34	8 sanı	1	36-bet
35	9 sanı	1	37-bet
36	9 sanı	1	38-bet
37	Nol sanı	1	39-bet
38	10 sanı	1	40-bet
39	10 sanı	1	41-bet
40	Sannın' qatardag'ı ornı	1	42-bet
41	Sanlardı salıstırıw	1	43-bet
42	Sanlar qatarı	1	44-bet
43	Ekewlep sanaw	1	45-bet
44	Aralatıp sanaw	1	46-bet
45	Bekkemlew ushın shıng'ıwlar	1	47-bet

II sherek

10 ishinde qosıw ha'm alıw

46, 47	Sang'a noldi qosıw ha'm sannan noldi alıw	2	48, 49-bet
48	Sang'a 1 di qosıw ha'm sannan 1 di alıw.	1	50-bet
49	Birdi izbe-iz qosıw ha'm alıw	1	51-bet
50	Sang'a 2 ni qosıw ha'm sannan 2 ni alıw	1	52-bet
51	Sang'a 3 ti qosıw ha'm sannan 3 ti alıw	1	53-bet
52	Sang'a 4 ti qosıw ha'm sannan 4 ti alıw	1	54-bet
53	Sang'a 5, 6, 7, 8, 9 sanların qosıw	1	55-bet
54	Sannan 5, 6, 7, 8, 9 sanların alıw	1	56-bet
55	6 g'a sandı qosıw ha'm 6 dan sandı alıw	1	57-bet
56	7 ge sandı qosıw ha'm 7 den sandı alıw	1	58-bet
57	8 ge sandı qosıw ha'm 8 den sandı alıw	1	59-bet
58	9 g'a sandı qosıw ha'm 9 dan sandı alıw	1	60-bet
59	10 sanın keltirip shıg'arıw	1	61-bet
60	10 nan sandı alıw	1	62-bet
61	Bekkemlew ushın shıng'ıwlar	2	63-bet
62, 63	Qosıw ha'm alıwdın' o'z-ara baylanıslılıg'ı	2	64, 65-bet
64, 65	Qosıw ha'm alıw kestesı	2	66, 67-bet
66	Qosıwdın' ag'zaları	1	68-bet
67	Qosılıwshılardıń ornların alıstırıw	1	69-bet
68	Belgisiz qosılıwshını tabıw	1	70-bet
69	Alıwdın' ag'zaları	1	71-bet
70	Belgisiz azayıwshını tabıw	1	72-bet

71	Belgisiz alınıwshını tabıw	1	73-bet
72	Alıwdın' durıslılıg'ın tekseriw	1	74-bet
73	An'latpalardı salıstırıw	1	75-bet
74, 75	Bekkemlew ushın shınıg'ıwlar	2	76, 77-bet
76, 77	Kilogramm	2	78, 79-bet
78, 79	Litr	2	80, 81-bet
80	Bekkemlew ushın shınıg'ıwlar.	1	82-bet
III sherek			
81, 82	Noqat. Sızıqlar. Kesindi. İymek sızıq.	2	83, 84-bet
83, 84	Santimetr	2	85, 86-bet
85, 86	Kesindilerdin' uzınlıg'ın o'lshew ha'm salıstırıw	2	87, 88-bet
87, 88	Ko'pmu'yeshlikler	2	89, 90-bet
89, 90	Mısal, ma'seleler sheshiw	2	91, 92-bet
91, 92	Bekkemlew ushın shınıg'ıwlar	2	93, 94-bet
93	1-MSNİ. Matematikalıq diktant	1	
11 den 20 g'a shekemgi sanlar			
94	Eki tan'balı sanmın' tan'ba birlikleri	1	95-bet
95	Bir ha'm eki tan'balı sanlar	1	96-bet
96	Eki tan'balı sannın' quramı 10, 11, 12 sanları	1	97-bet
97, 98	13, 14, 15 sanları	2	98, 99-bet
99	16, 17 sanları	1	100-bet
100	18, 19 sanları	1	101-bet
101, 102	20 sanı	1	102, 103-bet
103	Bekkemlew ushın shınıg'ıwlar	1	104-bet
104	2-MSNİ. Test	1	
100 ishindegi sanlar			
105	20 dan 29 g'a shekemgi sanlar	1	105-bet
106	30 dan 39 g'a shekemgi sanlar	1	106-bet
107	40 dan 49 g'a shekemgi sanlar	1	107-bet
108	50 den 59 g'a shekemgi sanlar	1	108-bet
109	3-MSNİ. Baqlaw jumısı	1	
110	60 tan 69 g'a shekemgi sanlar	1	109-bet
111	70 ten 79 g'a shekemgi sanlar	1	110-bet
112	80 nen 89 g'a shekemgi sanlar	1	111-bet
113	90 nan 99 g'a shekemgi sanlar	1	112-bet
114	Metr. Detsimetr.	1	113-bet
115	Bekkemlew ushın shınıg'ıw	1	114-bet
116	4-MSNİ. Baqlaw jumısı	1	
100 ishinde qosıw ha'm alıw			
117, 118	Onlıqlar u'stinde a'meller	2	115, 116-bet
119	100 ishinde qosıw	1	117-bet
120	100 ishinde alıw	1	118-bet

121, 122, 123	Qawsırmalar	3	119, 120 121-bet
124 125	Bekkemlew ushın shınıg'ıwlar 5-MSNİ. Baqlaw jumısı	1	122-bet
IV sherek			
126	Aqsha sanawdı bilesizbe?	1	123-bet
127	Ha'pte. Ay. Ma'wsim. Jil	1	124-bet
128, 129 130	Eki a'melli ma'seleler 6-MSNİ	2 1	125, 126-bet
131, 132	Qosıwdın' qolaylı usılları	2	127, 128-bet
133, 134	Alıwdın' qolaylı usılları	1	129, 130-bet
135	Eki xanalı sanlardı qosıw	1	131-bet
136	Eki xanalı sanlardı alıw	1	132-bet
137, 138, 139	Mısallardı tu'sindirip sheshiw	3	133, 134 135-bet
140	Mısal. ma'seleler sheshiw	1	136-bet
141, 142	Mısal, ma'seleler sheshiw	2	137, 138-bet
143, 144	100 sanın keltirip shıg'arıw	2	139, 140-bet
145	100 den bir xanalı sandı alıw	1	141-bet
146	100 den eki xanalı sandı alıw	1	142-bet
147	7-MSNİ		
148	Qızıqlı keste	1	143-bet
149, 150	U'shinshi qosılıwshını tabın'	2	144, 145-bet
151, 152	O'lshew na'tiyjeside kelip shıqqan sanlar	2	146, 147-bet
153	Bekkemlew ushın shınıg'ıwlar	1	148-bet
154	8-MSNİ. Baqlaw jumısı	1	
155, 156	O'tilgenlerdi ta'kirarlaw	2	149, 150-bet
157, 158	Mısal ha'm ma'seleler sheshiw	2	151, 152-bet
159, 160	Mısal ha'm ma'seleler sheshiw	2	153, 154-bet
161	9-MSNİ	1	
162-165	Ta'kirarlaw		155-158-bet

MAZMUNI

Kirisiw	3
Qollanbalar kompleksinen paydalanıw	6
1-klass «Matematika» sabaqlıg'ı 6 bo'limnen ibarat	6
Matematika sabaqların pedagogikalıq texnologiya talapları tiykarında jobalastırıw	9
Sabaq konspektlerinen u'lgiler. Zat (predmet), mug'dar, orın ha' waqıtqa tiyisli tu'sinikler	11
1-sabaq. Tema: Janajan mektebim	11
2-sabaq. Tema: Predmetlerdi u'lken-kishiligine qaray salıstırıw. Zatlardıń sanag'ı	13
3-sabaq. Tema: Bir qıylı, ha'r qıylı. Uzun-qısqa, biyik-pa's	15
4-sabaq. Tema: Ha'r biri, barhg'ı, qalg'anları	17
5-sabaq. Tema: «... ko'p», «... az». U'lken, kishi, barabar	19
6-sabaq. Tema: Artıq (ko'p), az, ten'	21
7-sabaq. Tema: Qansha bolsa, sonsha	23
8-sabaq. Tema: Joqarıda, to'mende, shepten-on'g'a, on'nan-shepke	25
9-sabaq. Tema: Shepte-on'da, aldın, keyin, arasında, qasında	27
10-sabaq. Tema: azanda, ku'ndiz, keshqurın keshe, bu'gin, erten'	28

BİR TAN'BALI SANLAR

11-sabaq. Tema: 1 sanı	29
12-13-sabaqlar. Tema: 2 sanı	31
14-15-sabaqlar. Tema: 3 sanı	32
16-17-18-sabaqlar. Tema: + -, + =, - = ...	34
19-20-sabaqlar. Tema: 4 sam	35

21-22-sabaqlar. Tema: 4 sanı ishinde qosıw ha'm alıw	37
23-24-sabaqlar. Tema: 5 sanı	39
25-26-sabaqlar. Tema: 5 sanı ishinde qosıw	41
27-28-sabaqlar. Tema: 5 sanı ishinde alıw	44
29-sabaq. Tema: 6 sanı menen tanıstırıw	46
30-sabaq. Tema: 6 sanın bekkemlew	49
31-sabaq. Tema: 7 sanı menen tanıstırıw	51
32-sabaq. Tema: 7 sanın bekkemlew	54
33-sabaq. Tema: 8 sanı	56
34-sabaq. Tema: 8 sanın bekkemlew	59
35-36-sabaqlar. Tema: 9 sanı	61
37-sabaq. Tema: Nol sanı	64
38-39-sabaq. Tema: 10 sanı menen tanıstırıw	65
40-sabaq. Tema: Sannın' qatardag'ı ornı	67
43-sabaq. Tema: Eki-ekiden sanaw	69

10-İSHİNDE QOSIW HA'M ALIW

49-sabaq. Tema: Birdi izbe-iz qosıw ha'm alıw	70
51-sabaq. Tema: Sang'a 3 ti qosıw ha'm sannan 3 ti alıw	72
53-sabaq. Tema: Sang'a 5, 6, 7, 8, 9 sanların qosıw	73
58-sabaq. Tema: sang'a 9 dı qosıw ha'm 9 dan sandı alıw	75
60-sabaq. Tema: 10 nan sandı alıw	76
64-sabaq. Tema: Qosıw ha'm alıw kestesi	78
67-sabaq. Tema: Qosılıwshılardıń ornınların awmastırıw	79
68-sabaq. Tema: Belgisiz qosıwshını tabıw	80
70-sabaq. Tema: Belgisiz azayıwshını tabıw	81
71-sabaq. Tema: Belgisiz alınıwshını tabıw	83
76-sabaq. Tema: Kilogramm	85
77-sabaq. Tema: Kilogramm (dawamı)	87
78-sabaq. Tema: Litr	89
80-sabaq. Tema: Bekkemlew ushın shınıg'ıwlar	90
81-82-sabaqlar. Tema: Noqat. Sızıqlar. Kesindi. Sınıq sızıq	92
83-84-sabaqlar. Tema: Santimetr	95
87-88-sabaqlar. Tema: Ko'pmu'yeshlikler	97

11 DEN 20 G'E SHEKEM BOLG'AN SANLAR

94-sabaq. Tema: Eki tan'balı sannın' tan'ba birlikleri	99
95-sabaq. Tema: Bir ha'm eki tan'balı sanlar	100
96-sabaq. Tema: Eki tan'balı sannın' quramı	104

100 İSHİNDE SANLAR

105-sabaq. Tema: 20 dan 29 g'a shekem bolg'an sanlar	106
107-sabaq. Tema: 40 dan 49 g'a shekem bolg'an sanlar	108
108-sabaq. Tema: 50 dan 59 g'a shekem bolg'an sanlar	110
110-sabaq. Tema: 60 dan 69 g'a shekem bolg'an sanlar	113
112-sabaq. Tema: 80 nen 89 g'a shekem bolg'an sanlar	115
113-sabaq. Tema: 9 nan 99 g'a shekem bolg'an sanlar	117
114-sabaq. Tema: Metr, detsimetr	118
115-sabaq. Tema: Bekkemlew ushın shınıg'ırlar	121

100 İSHİNDE QOSIW HA'M ALIW

117-sabaq. Tema: Onlıqlar u'stinde a'meller	124
118-sabaq. Tema: Onlıqlar u'stinde a'meller	126
119-sabaq. Tema: Ju'z ishinde qosıw	127
120-sabaq. Tema: Ju'z ishinde alıw	130
121-sabaq. Tema: Qawsırmalar	132
124-sabaq. Tema: Bekkemlew ushın shınıg'ırlar	134
126-sabaq. Tema: Pul sanawdı bilesiz be?	135
128-sabaq. Tema: Eki a'melli ma'seleler	137
129-sabaq. Tema: Eki a'melli ma'seleler(dawamı)	140
131-sabaq. Tema: Qosıwdın' qolaylı usılları	141
132-sabaq. Tema: Mısallardı tu'sindirip sheshiw	143
133-sabaq. Tema: Alıwdın' qolaylı usılları	145
143-144-sabaqlar. Tema: 100 sanın payda etiw	146
144-sabaq. Tema: 100 sanın payda etiw(dawamı)	149
145-sabaq. Tema: 100 den bir tan'balı sandı alıw	150
155-sabaq. Tema: O'tilgenlerdi ta'kirarlaw	152
156-sabaq. Tema: Mısal, ma'sele sheshiw	154
160-sabaq. Tema: Mısal, ma'sele sheshiw	157
Paydalanıw ushın testlar	160
1 den 5 ke shekem bolg'an sanlar	161

6 dan 10 g'a shekem bolg'an sanlar	162
10 ishinde qosıw ha'm alıw	163
Geometriyalıq figuralar	163
Ma'seleler du'zin' ha'm durıs juwapların belgilen'	164
11 den 20 g'e shekem bolg'an sanlar	165
Ma'selelerdin' durıs juwapların belgilen'	168
Paydalanıw ushit matematikadan didaktikalıq oyın bar	170
Qosımsha tapsırmalar	173
Geometriyalıq mazmunlı ma'seleler	178
Salıstırıwg'a tiyishli shınıg'ıwlar	179
Qızıqlı tapsırmalar	181
1-klass «Matematika» sabaqlıg'ının' jılıq jobası	184

NABIYA ABDURAHMONOVA, MAHAMADJON AHMEDOV,

MAMANAZAR JUMAYEV

1-sinfda matematika darslari

O'qituvchi kitobi

(qoraqalpoq tilida)

«TURON-IQBOL» nashriyoti, 2008

Awdarmashi	<i>D. Qoshqarov</i>
Redaktor	<i>D. Qoshqarov</i>
Ko'rkem redaktor	<i>K. Fatxulla</i>
Texn. redaktor	<i>T. Smirnova</i>
Korrektor	<i>E. Seitova</i>
Kompyuterde betlegen	<i>A. Jumaniyazov</i>

Basıwg'a ruxsat etildi 14.05.2008. Formatı 60×90 $\frac{1}{16}$.

Taims garniturası. Ofset baspa usulında basıldı.

Sha'rtli b.t. 12,0. Baspa t. 13,04. Nusqası 560.

Buyırtpa № 182.

«TOSHKENT TEZKOR BOSMAXONASI» JShJ de basıp shıg'arıldı.
Tashkent, Radial tor ko'shesi, 10.

Original-maket «TURON-IQBOL» JShJ de tayarlandı.
100182, Tashkent, H.Bayqara ko'shesi, 51.
Tel.: 244-25-58. Faks: 244-20-19.